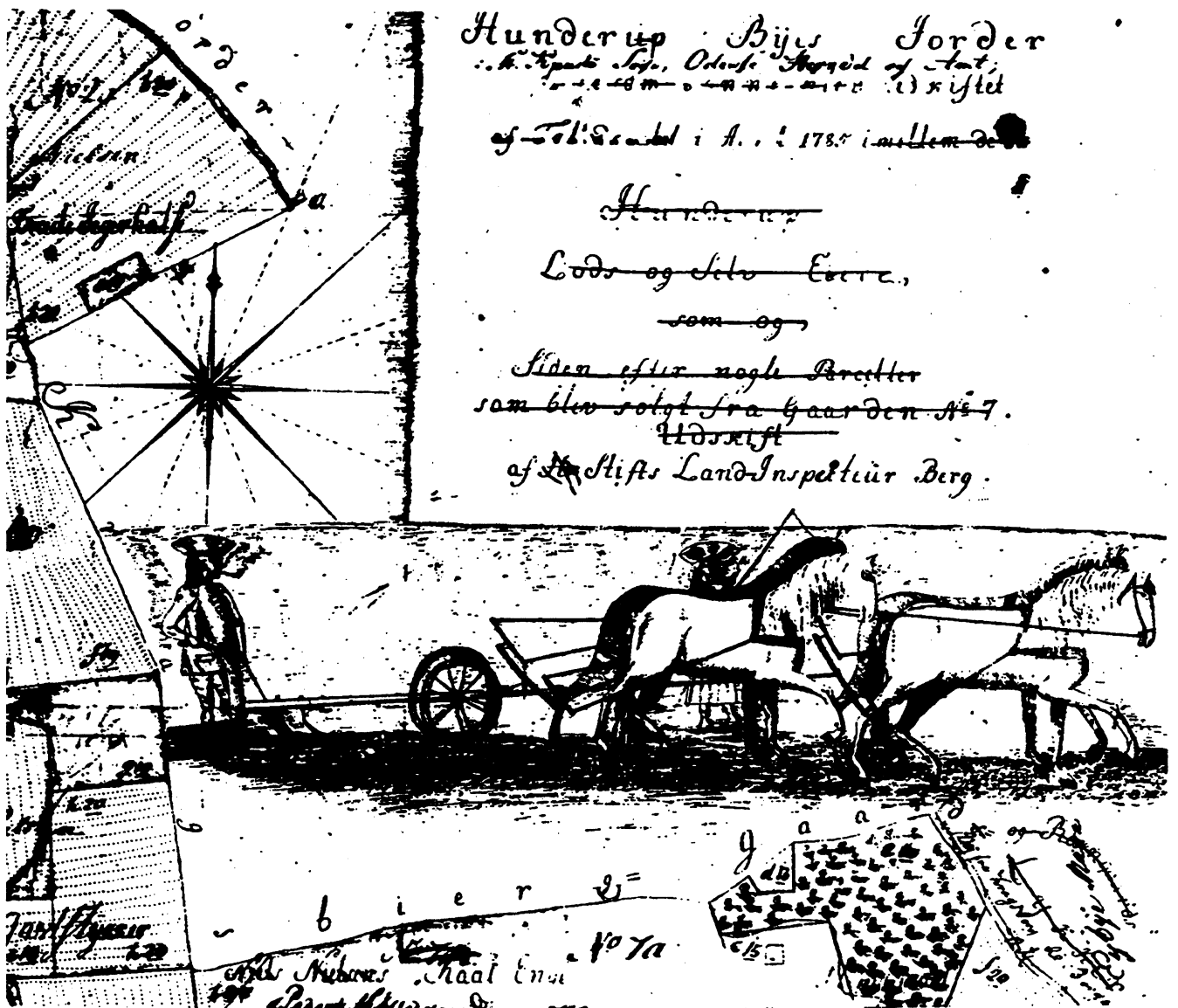

LANDSBYREGISTRERING I FYNS AMT

Historiske forhold

FAABORG KOMMUNE

FYNS AMTSKOMMUNE

Udvalget for teknik og miljø

1983

2. oplag, juni 1993

INDHOLD

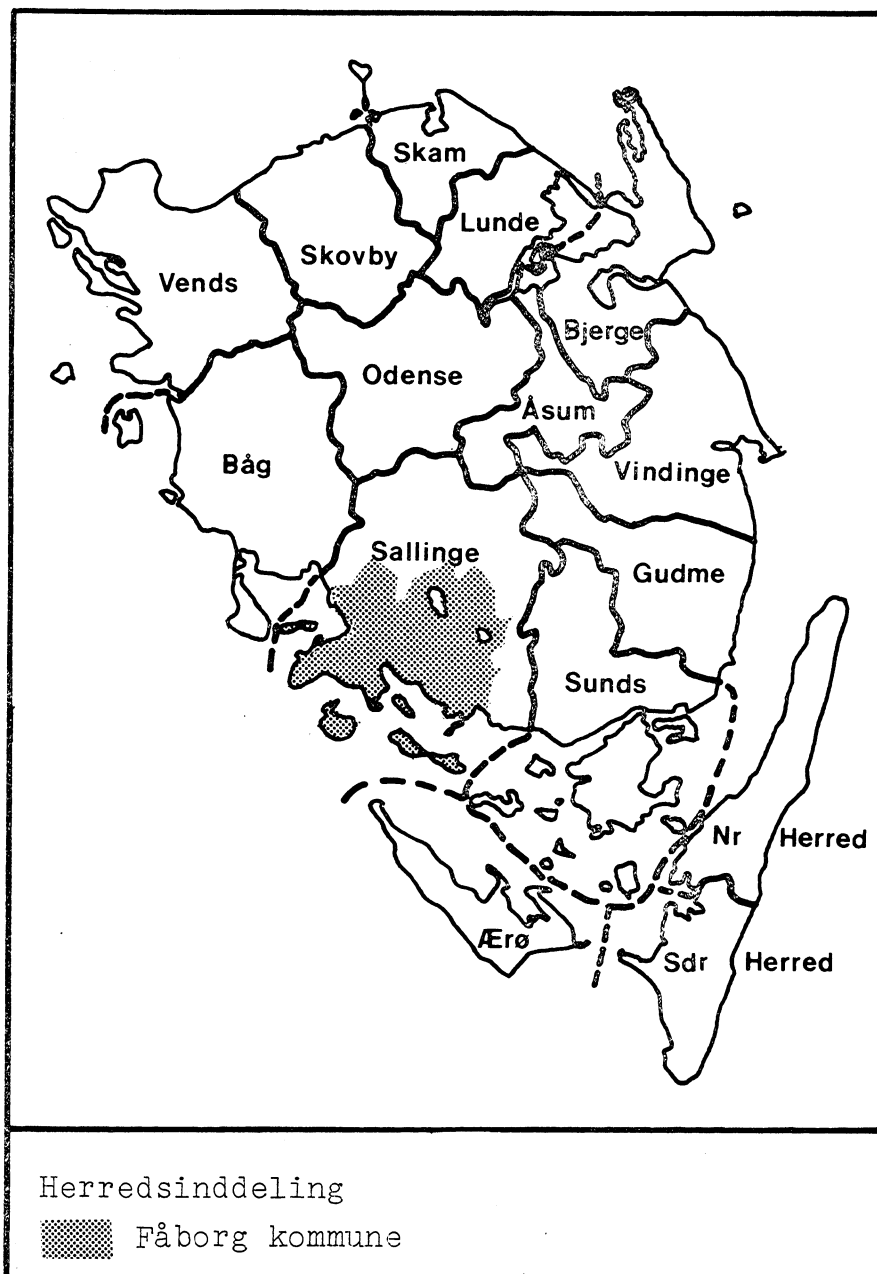

	Side.
Indledning	2
Herredsbeskrivelse	3
<u>Avernakø sogn</u>	
Avernakø	7
Korshavn	19
Munke	31
<u>Brahetrolleborg sogn</u>	
Fagsted	43
Fleninge	55
Gerup	67
Grønderup	81
Hågerup	93
Brænde Lydinge	105
Lydingegårde	117
Nybo	129
<u>Diernæs sogn</u>	
Diernæs	141
Katterød	155
<u>Fåborg sogn</u>	
Bjørnø	167
<u>Horne sogn</u>	
Bjerne	179
Bøjden	191
Horne	205
<u>Håstrup sogn</u>	
Håstrup	219
Østrup	231
<u>Lyø sogn</u>	
Lyø	243
<u>Svanninge sogn</u>	
Faldsled	255
Millinge	267
Svanninge	279
Østerby	295
<u>Vester Åby sogn</u>	
Pejrup	307
Vester Åby	319
<u>Øster Hæsinge</u>	
Øster Hæsinge	333
<u>Åstrup sogn</u>	
Åstrup	347

INDLEDNING

Denne rapport indeholder en undersøgelse og vurdering af de kulturhistoriske interesser i landsbyerne i Fåborg kommune.

For så vidt angår en nærmere beskrivelse af undersøgelsens baggrund og tilrettelæggelse samt forklaring til de anvendte skemaer og kort, henvises til rapporten LANDSBYREGISTRERING I FYNS AMT - FORELØBIG ORIENTERING, 1983.

Fåborg kommune udgør en del af Sallinge herred. For at kunne sammenligne de enkelte landsbyers ressourcemæssige og udviklingsmæssige forhold bringes i det følgende en beskrivelse af bebyggelsesudviklingen i herredet fra år 1500 til år 1900.

Af det 48.019 ha (i 1907) store herred var i 1682 opdyrket 38.288 tdr. land svarende til 44-45% af det daværende areal, eller lidt mindre end Fyns gennemsnittet (47%). Herredet takseredes i 1664 til 10.230 tdr. htk., hvilket nedsattes markant til 7.502 tdr.htk. i 1684. Den første taksering var baseret på landgilden og viser således, at Sallinge herred var højt skyldsatsat. Ved matrikuleringen i 1844 fastsattes hartkornet til 7.949 tdr.

Marksystemet er næsten overalt i herredet alm. trevangsbrug, men Horne sogn og småøerne har dog 4-vangsbrug (Lillebæltssystemet). Opdyrkningsprocenten varierer meget i herredet som følge af terrænforholdene. I den kuperede skovbygdegn omkring Brahetrolleborg havde sognene Brahetrolleborg, Krarup, Hundstrup og Vester Aby i 1682 opdyrkningsprocenter på 24-30, hvilket afspejler store skovforekomster. Omvendt havde kystfogne som Horne, Åstrup, Svanninge og Vester Skerninge opdyrkningsprocenter på 56-67%. Ligesom de nordlige slettesogne nås opdyrkningsprocenter på op til 61 (Vantinge).

Man kan således dele herredet op i en skovbygd, en kystzone og et sletteområde.

Som helhed er herredets agerjord af ret dårlig bonitet, men igen med store forskelle. Omkring 1800 anførte Begtrup, at herredets sydlige del, som støder til stranden, har bankede og noget sandede jorder. Fra Arreskov til Fåborg er for det meste skarpsandet jord og mange lyngbakker, som kun kan benyttes til nåleskovsanlæg. Den hele omegn af Søbo har meget skarpe sandede jorder, medens den nordlige del af herredet er mere frugtbar. Allested sogn hører til de bedste kornsogne på øen. Desuden kan blandt de gode henføres Vejle, Hillerslev og Horne sogne. Til gengæld er herredet rigt på eng, tørvemoser og skov. Begtrup anfører, at baroniet Brahetrolleborgs skove er de betydeligste i Fyn og de eneste, som i mange år har været forstmæssigt behandlede.

På baroniet Holsteenshus indledtes udskiftningen allerede i 1771, men i øvrigt kom udskiftningen til at forløbe over mere end 50 år. Nakkebølle gods lod således først Åstrup udskifte i 1822. I 1806 fremhæver Begtrup udskiftningen på Rødkilde og Flintholm godser, hvor alle bøndergårde blev flyttet midt ud i deres lodder, men også på baroniet Brahetrolleborg gods blev en stor mængde gårde udflyttet. I det hele taget må udskiftningen i herredet betegnes som ret konsekvent gennemført.

Allerede i senmiddelalderen var herredet i usædvanlig grad domineret af adelige godser, og dette adelspræg forstærkedes i 1500-1600-tallet. Når bortses fra øerne, der næsten udelukkende var krongods, besad kronen o. 1535 omkring 130 gårde i herredet, svarende til 13%. De 90 af disse var selvejergårde. Med reformationen i 1536 inddroges kirkens gods, men den eneste betydelige institution var Holme Kloster (det senere Brahetrolleborg) med 120 gårde, godt samlede omkring Brahetrolleborg-Krarup sogne. Allerede i 1541 afhændedes klostergodset til adelen, og i løbet af perioden frem til 1660 afstod kronen trinvis sine gårde i herredet, således at kronens andel i 1660 (når bortses fra øerne) var 7%, mod 34% for øen som helhed. De 22 hovedgårde i herredet havde tilmed fordelt bøndergodset så tilpas jævnt, at 56% af herredets gårde var indensogns ugedagstjenere i 1660, mod 30% for øen som helhed.

Godsstrukturens dominans er således meget udtalt. Omkring 1660 var Kaj Lykke på Rantzausholm (Brahetrolleborg) herredets betydeligste godsejer. Foruden Rantzausholm ejede han Brændegård, Flintholm, Rødkilde og Gelskov hovedgårde med op mod 200 fæstegårde i herredet. Efter en landsforræderi dom blev dette gods dog totalt splittet i 1661. Med et tilliggende på 142 fæstegårde nåede Hvedholm næsten samme størrelse. Blandt de øvrige godser nåede kun 6 et tilliggende på over 50 gårde (Nakkebølle, Arreskov, Sandholt, Fjællebro, Damsbo og Lundegård).

På udskiftningstiden domineredes herredet af 2 grevskaber og 2 baronier. Grevskabet Brahesminde (efter 1798) bestod af godserne Hvedholm, Steensgård, Østrupgård og Damsbo samt øerne Avernakø og Lyø. Brahesminde ansås da efter grevskabet Wedellsborg for at være den største og bedste ejendom i Fyn. Bøndergodset udgjorde omkring år 1800 1.750 tdr. htk. Grevskabet Muckadell (efter 1784) bestod af hovedgårdene Ar-

reskov, Gelskov, Brobygård, Ølstedgård og Sol-
lerup. Bøndergodsets hartkorn var omkring år
1800 på 1.000 tdr.htk. Baroniet Holsteenshus
(oprindelig 1774) havde hovedgården Langesø i
Skovby herred under sig. Baroniet Brahetrolle-
borg (efter 1722) bestod af hovedgårdene Brahe-
trolleborg og Brændegård med et bøndergods om-
kring år 1800 på 630 tdr. htk. Overgangen til
selveje skete sent.

I 1801 fandtes kun 56 selvejergårde i herredet,
hvortil dog kom 88 arvefæstere under Brahetrolle-
borg. Endnu i 1895 var 44% af herredets gårde
i fæste, medens naboherredet mod nord (Odense
herred) på dette tidspunkt havde under 1% fæs-
tegårde. Grevskabet Muckadell begyndte først
frasalget af sit fæstegods i 1916.

Antallet af gårde synes svagt faldende fra 1664
til 1805 formentlig som følge af en fortsat ho-
vedgårdsekspansion. Igennem det 19. årh. vokser
gårdtallet med beskeden 28%. Hustallets vækst
følger det gængse mønster på øen. I 1688 var
der halvt så mange huse som gårde. Omkring 1800
er der jævnbyrdighed, og i løbet af det 19.
årh. vokser hustallet jævnt, medens der sker en
lille fordobling af befolkningen fra år 1787
til år 1901. Gårdene var i 1684 lidt over gen-
snitsstørrelsen på Fyn. Det dyrkede areal
til gårdene i Sallinge herred var i gennemsnit
34 tdr. land mod 32 tdr. land på Fyn som hel-
hed.

Omkring Holme Kloster blev landsbyerne allerede
egaliserede i senmiddelalder. Den kraftige
godsstruktur satte sig i nyere tid spor i mange
gård- og landsbynedlæggelser, hyppige egalise-
ringer og meget konsekvent gennemførte udskift-
ninger og udflytninger.

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			120	27	568	230	377	115
1850	466	489		fæsteg.	684	1.434		
1895	709	2.295 ²⁾		- " -	567 ¹⁾	828		

Areal: 1907: 48.019 km, heraf opdyrket 1682: 44%

Tønder hørkorn	1664	1684 ~~X1688~~	1850 ~~X1854~~	1895 ~~X1905~~
	10.230	7.502	17.949	7.450

Bebyggelsesenheder:

			1664	1688	1805 ~~X179~~	1850 ~~X184~~	1895 ~~X193~~
Gårde:			1.087	1.052	0.1015	1176	1302
Huse:			372		0.1016		
Huse m/ jord:				209		1339	1940
Huse u/ jord:				271		584	1183
I alt:			1.459	1.532	0.2031	3.099	4.425

Størrelsesfordeling i tønder hørkorn: (bøndergårde)

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
1664	209 (20%)	360 (34%)	496 (47%)	8,5 tdr
1688	343 (33%)	415 (40%)	268 (26%)	6,4 tdr
1850 ~~X1844~~	340 (30%)	705 (61%)	105 (9%)	5,8 tdr
1895 ~~X1903~~	570 (45%)	622 (49%)	84 (7%)	5,2 tdr

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:			
Børn:			
I alt:	13.122	20.271	24.246

AVERNAKØ

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Avernakø
-----------------	----------------------------	---------------------------	--------------------------

Navn: Avernakø-by	Navnetype: - Ø
-----------------------------	--------------------------

Bemærkninger:
Avernakø er første gang nævnt 1453 i formen Avernacke. Forleddet arn - eller arna - stammer igen fra om der henvises til en nakke "odde" på øen - måske det nuværende Avernakø-hoved, som øen er opkaldt efter. Ø er en senere tilføjelse.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetiden og middelalderen.
------------------------------	--

Bemærkninger:
En adelby er en landsby, der modsat de middelalderlige udflytterbyer ikke er omlagt ved udflytning. Avernakø-by er en kirkeby.

Historiske tildragelser:
Øen har tidligere været et eget birk med tingsted i Munke. I Avernakø by og Munke står som et sjældent minde om ældre tiders folkeskikke Majtrær der pyntes til pinse.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	--------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten - slynget vejby

En slynget vejby, hvor der i den nordlige del af byen ligger en tæt klynge af gårde (over $\frac{1}{2}$) på den ene side af en fastliggende plads, som den SN-gående vej skærer igennem. På den anden side ligger et par enkelte gårde, og umiddelbart syd for ligger den sidste 1/3 af gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

Byen er omgivet af et område med både ager, skov og eng.

c. Udskiftning

år: 1801   figur: Blokudskiftning. Dog er området lige omkring landsbyen stjerneudskiftet.

d. Udflytning

ved udskiftningen
 efter udskiftningen , senere 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: tovangsbrug   rotation: 2/2

vangeantal: 2 store + 3 mindre

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. Gruslængdebakker, hovedsagelig i den østlige ende af øen.

jordbund: Naturskabt marint forland enkelte steder.

naturlig afgrænsning: Ø

- overvejende
 overvejende agerjord med større indhold af engarealer og andre vådområder
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	--------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Kun 2 af landsbyens oprindelige 11 gårde er udflytter. Enkelte af de oprindelige gårde er flyttet uden for selve landsbyen. Den nye bebyggelse der er kommet til (især husmandskoloni og sommerhuse) falder uden for den oprindelige bebyggelses kerne.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Mod vest forekommer der store vådområder.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	--------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 270 ha, heraf dyrket i 1688: 47%							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	11	22	47				
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664	1688	1774 1)	1844	1903
Gårde:		6	8	10	24	12	10
Huse:		1	1		1		
Huse m/ jord:						6	13
Huse u/ jord:						1	12
I alt:		7	9	10	25	19	35
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
1664	8			1.3			
1688							
1844	11	1		3.3			
1903	8	2		3.9			
Folketal:							
	1787	1845	1)	1901			
Voksne:	71	212		102			
Børn:	21	132		40			
I alt:	92	344		142			

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	--------------------	-------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			8	1				
1844	1						11	7
1903	10	25						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 270 ha lille ejerlav var i 1682 opdyrket 47%. Byen havde da en form for tovangsbrug med 4 årig rotation og takseredes i 1684 til 22 tdr.htk. mod 47 tdr. i 1844. Landgildehartkornet i 1664 er så lavt som 11 tdr. Tallene afspejler den gradvise ekspansion på øen, der ligeledes afspejler sig i bebyggelsestallene. Gårdene var påfaldende små og havde blandet økonomi. I 1690 benævnes øens gårde simpelthen "fiskergårde". I 1690 noteres det i øvrigt, at "Ydermarken" ikke har været pløjet og sået i 60 år, på grund af gentagne oversvømmelser, der har fordærvet jorden.

Avernakø hørte allerede i 1200-tallet under kronen. I 1667 pantsatte kronen øen til Egeskov, hvortil den endeligt afstodes i 1718. I 1766 afhændede Egeskov øen til stamhuset Hvedholm (grevskabet Brahesminde). Endnu i 1844 befandt øen sig under grevskabet, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

I 1536 tillod Chr. III øen af få egen præst. Den ældste kirke var af bindingsværk. Først omkring 1630 blev der opført en kirke i grundmur. I 1610 var der 6 gårde i Avernakø by, men ingen præstegård. I 1630 hedder det, at præsten har et lidet hus, og at bønderne selv sår til præsten på deres egen jord. I 1664 var antallet af gårde steget til 8, foruden præstehuset, men i 1668 bestemmer kronen, at præstegården skal have ager og eng i proportion med de andre gårde på øen. I 1684 var der i alt 10 gårde i Avernakø-by, og dette antal holdt sig herefter konstant endnu i 1787. Efter en opgang til 12 gårde i 1844 var antallet af gårde atter nede på 10 i 1901, hvorimod antallet af huse vokser i normalt omfang igennem det 19. årh. Befolkningvæksten fra 1787 til 1901 er forholdsvis beskeden.

Gårdene på øen var meget små, og byen var allerede egaliseret i 1664. Mellem 1778 og 1787³ egaliseredes byen på ny, I 1787 havde de 9 fæstegårde hver 1-7-0-1⁵/₅ tdr.htk.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	--------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:**

Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den lille ø-landsby er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er slynget-vejby. I 1500-tallet blev øen et eget sogn og der anlagdes en kirke i ejerlavet. Gårdene er små fiskergårde.

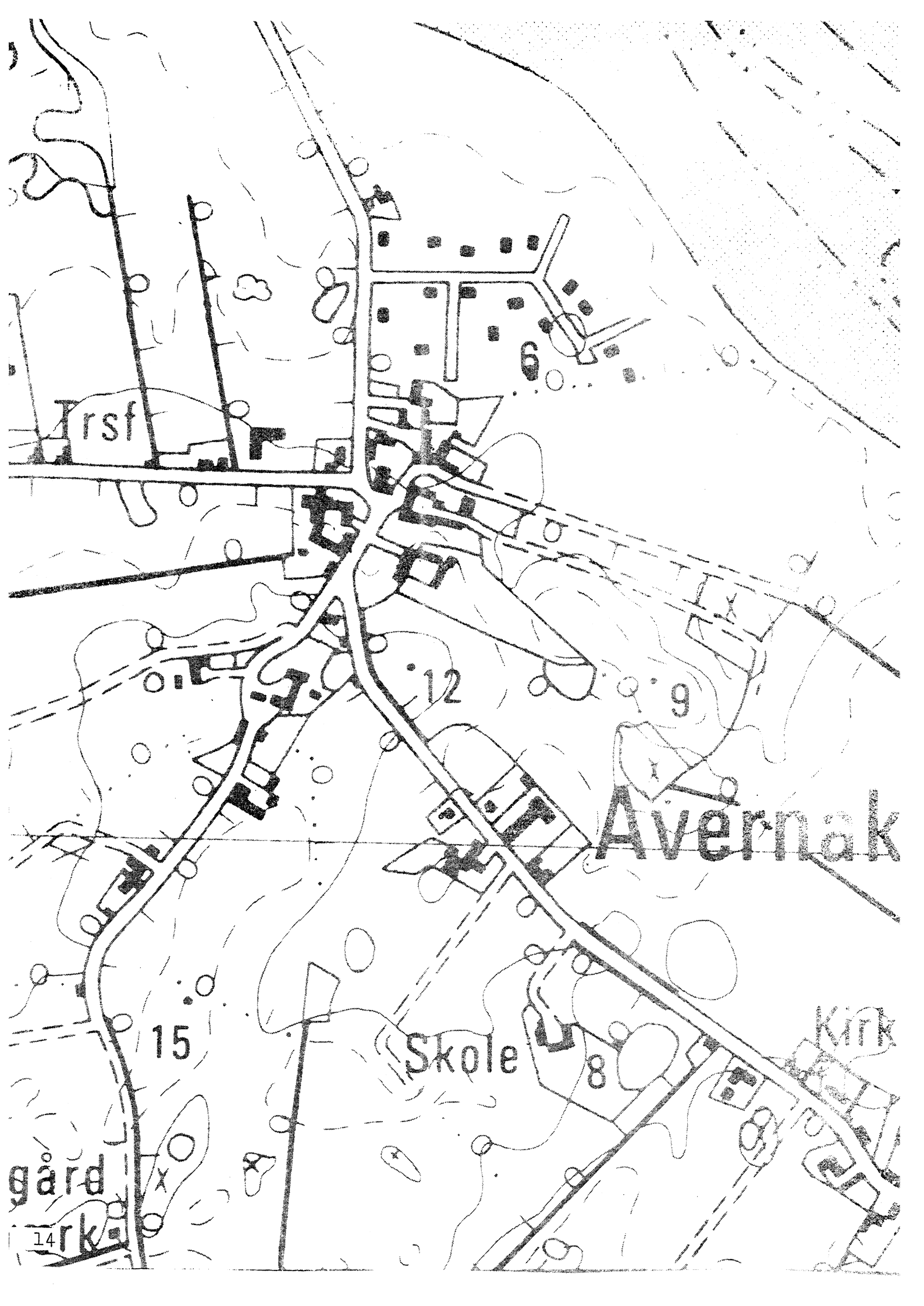
2) Udviklingstype.

Som normalt for småøerne gennemløb Avernakø-by en stærk ekspansion i 1500-1600-tallet. Byen tilhørte fra middelalder kronen og den var allerede egaliseret i 1664. Senere kom byen under grevskabets Brahesminde og der gennemførtes en ny egalisering. En senere overgang til selveje fulgtes af en beskeden ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren ø-landsby med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er forholdsvis velbevaret, men præges dog af en del indre omflytninger, samt en sommerhus koloni.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn, samt et større engareal.
- 3) Særlige relikter: Kirke.
- 4) Arkæologiske interesser: En enkelt frilagt gårdtomt.

Trsf

12

9

Avernak

15

Skole

8

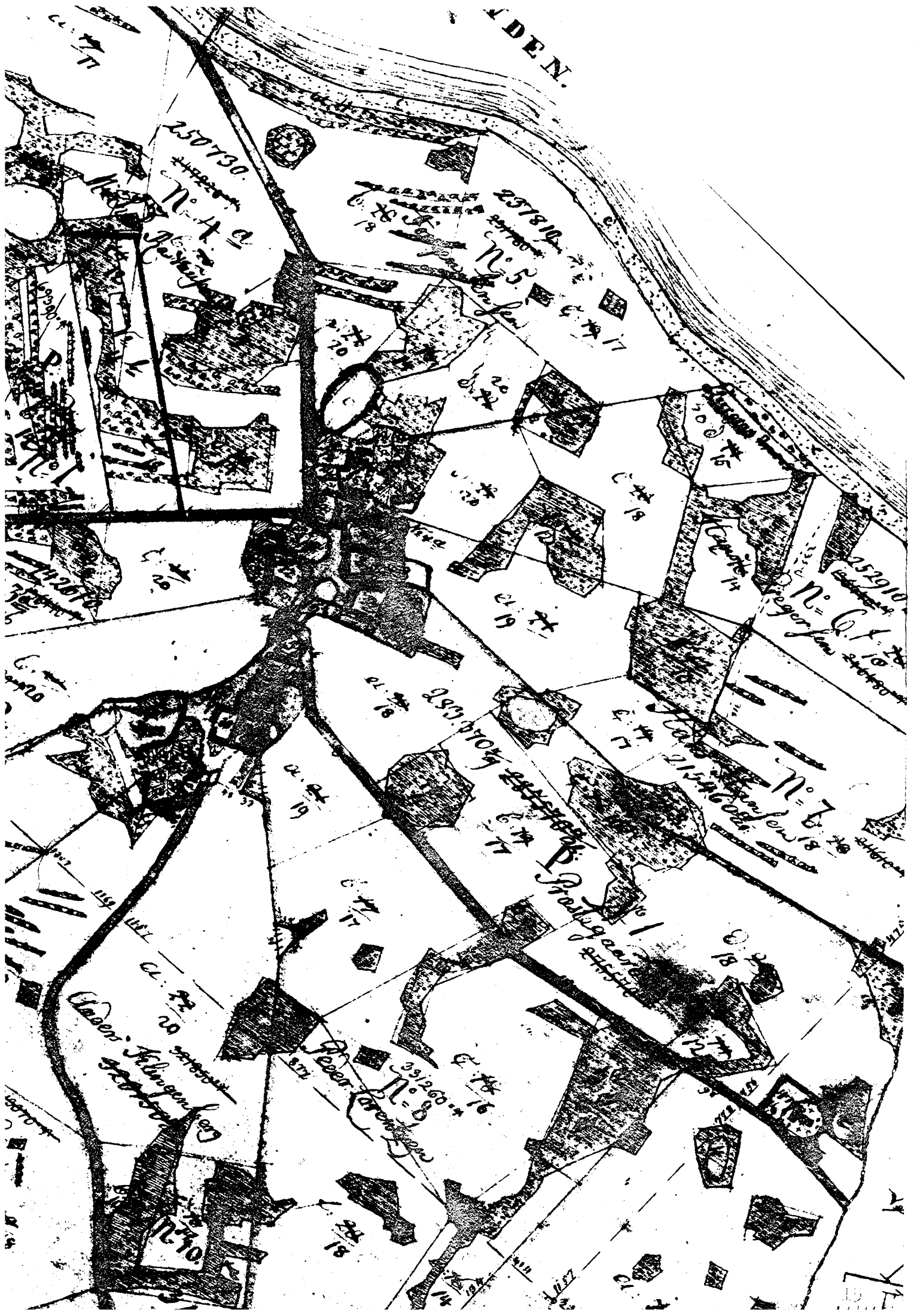
gård

ark

kin

ADEN.

250730

251810

252910

250704

251200

250720

250710

Handwritten Arabic text: *Handwritten Arabic text*

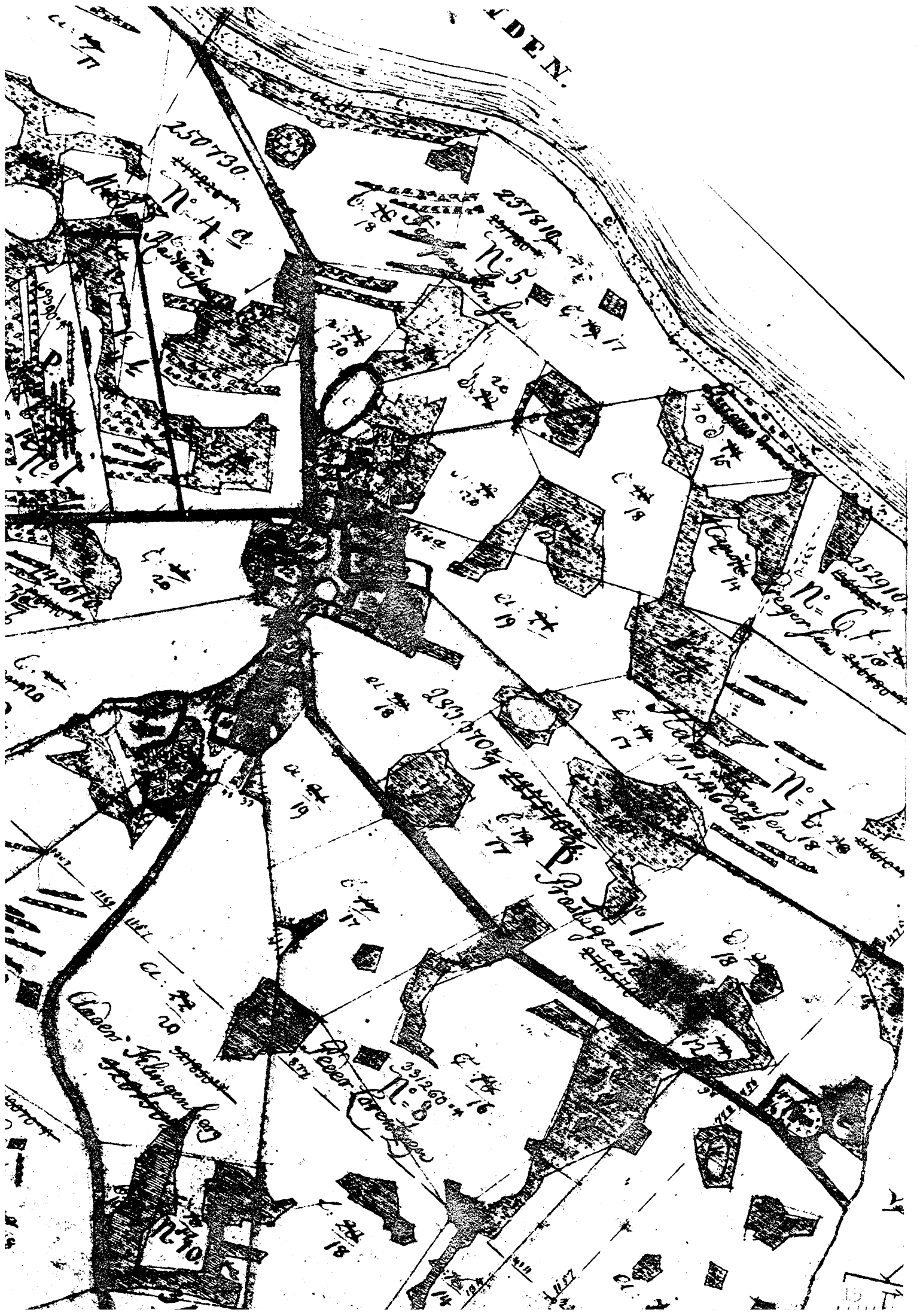
Handwritten Arabic text: *Handwritten Arabic text*

Handwritten Arabic text: *Handwritten Arabic text*

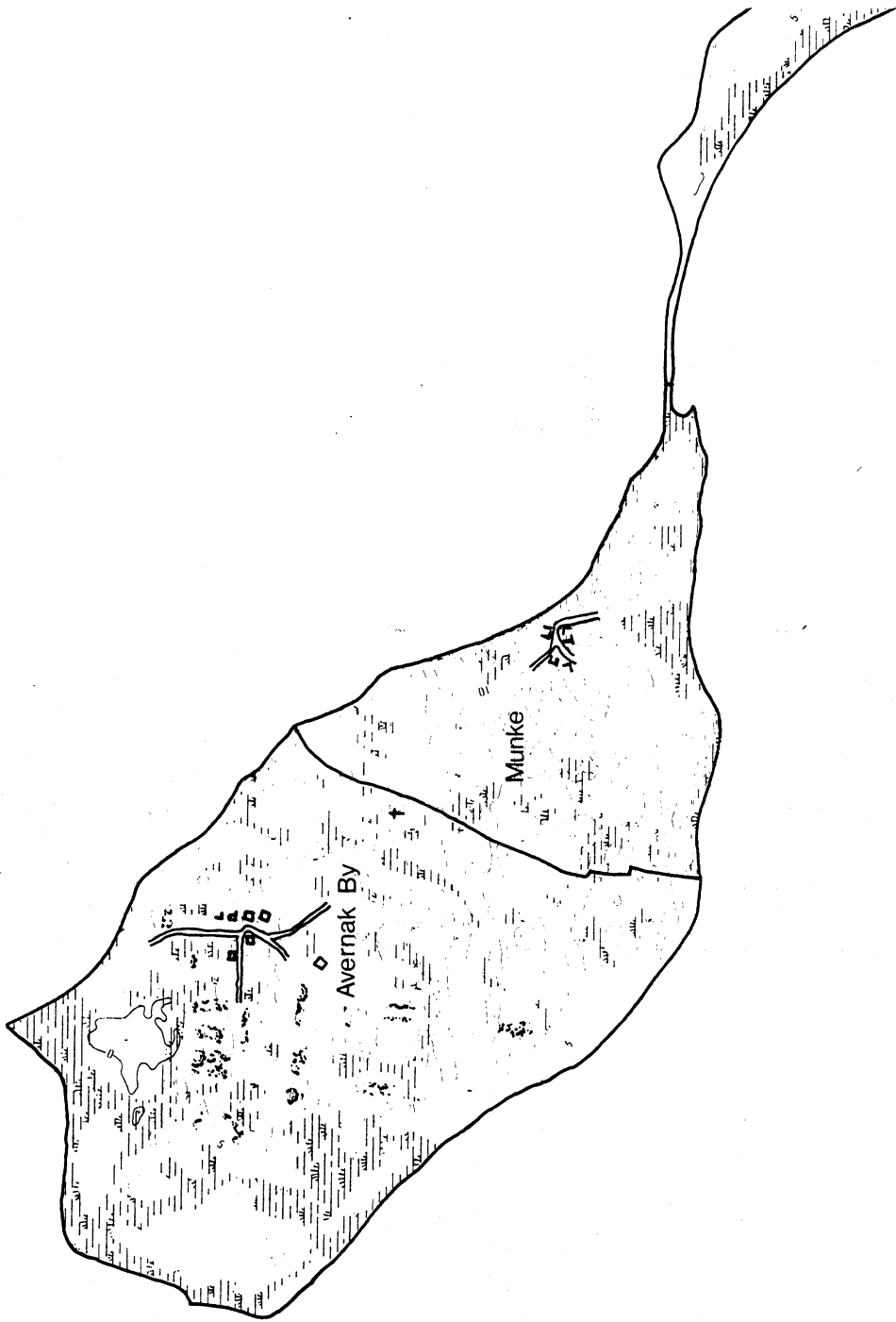
Handwritten Arabic text: *Handwritten Arabic text*

Handwritten Arabic text: *Handwritten Arabic text*

Handwritten Arabic text: *Handwritten Arabic text*

KORSHAVN

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Avernakø
-----------------	----------------------------	---------------------------	--------------------------

Navn: Korshavn	Navnetype: - havn
------------------------------	---------------------------------

<p>Bemærkninger:</p> <p>Korshavn er første gang nævnt 1453 i formen Korshaffen. Forleddet skal her forstås som et kors anvendt som sømærke.</p>
--

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetiden og middelalderen.
----------------------------------	--

<p>Bemærkninger:</p> <p>Adelbyen er en landsby, der modsat den middelalderlige udflytning ikke er anlagt ved udflytning.</p>

<p>Historiske tildragelser:</p> <p>På østkysten ligger kappelsodden, hvor der før har stået et kapel, hvor drejboerne holdt gudstjeneste - inden de fik deres egen kirke. Der findes endnu rester af kapellet ved stranden.</p>
--

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	---------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Over halvdelen af de oprindelige gårde er flyttet ud i bymarken. Vejforløbet uændret og de resterende gårde ligger på deres oprindelige tomter.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Med mindre skov- og engarealer.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Avernakø
-----------------	---------------------	---------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 198 ha. heraf opdyrket i 1688: 51%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	8	16	30	

Bebyggelsesenheder:

		1610	1664	1688	1774 ¹⁾	1844	1903
Gårde:		6	6	6	24	8	8
Huse:		2			1		
Huse m/ jord:				1		9	13
Huse u/ jord:							5
I alt:		8	6	7	25	17	26

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
1664	6			1.0
1688				
1844	8			3.1
1903	8			2.8

Folketal:

	1787	1845 ¹⁾	1901
Voksne:	62	212	87
Børn:	13	132	35
I alt:	75	344	142

1) Hele øen.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	--------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			6					
1844							8	9
1903	8	18						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 198 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 51%. Byen havde da en form for tovangsbrug med 4-årig rotation og takseredes i 1684 til 16 tdr. htk. mod 30 tdr. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 påfaldende lavt (8 tdr.htk.) Hartkornsstigningen afspejler formentlig en gradvis mere intensiv udnyttelse af ejerlavet. I 1690 benævnes øens gårde "fiskergårde", hvilket er i overensstemmelse med deres lave hartkorn. Korshavn ejerlav er identisk med den østlige del af Avernakø,, der kun er forbundet med den vestlige del ved en smal tange.

Korshavn blokudskiftedes i 1802 og siden er 5 gårde flyttet ud. Korshavn tilhørte i middelalderen kronen. I 1718 afhændede kronen Avernakø til Egeskov gods, der i 1766 solgte den til stamhuset Hvedholm (grevskabet Brahesminde). Endnu i 1844 befandt øen sig under grevskabet, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Korshavn bestod i 1600-tallet og indtil 1778 af 6 gårde.

Inden 1787 deltes 2 af gårdene, således at byen i 1787 bestod af 4 "hele" og 4 "halve" gårde samt 3 huse. Gårdtallet holdt sig herefter konstant, medens hus- og befolkningstallet ekspanderede i normalt omfang gennem det 19. årh.

Gårdene var, som typisk for småøerne, meget små. Byen fremstår allerede som egaliseret i 1664. I 1787 fremstår den som egaliseret i 2 klasser a henholdsvis 2-4-3-2½ tdr.htk. og 1-2-1-2¼ tdr.htk. Senere synes byens gårde atter egaliseret på ét niveau.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	--------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse: Interesse: Stor interesse: Særlig interesse:

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1. Anlægstype.

Den lille ø-landsby er randplaceret i sit ejerlav og orienteret mod kysten. Byformen er den ret sjældne rektangulære regulerede vejby. Gårdene var små fiskergårde.

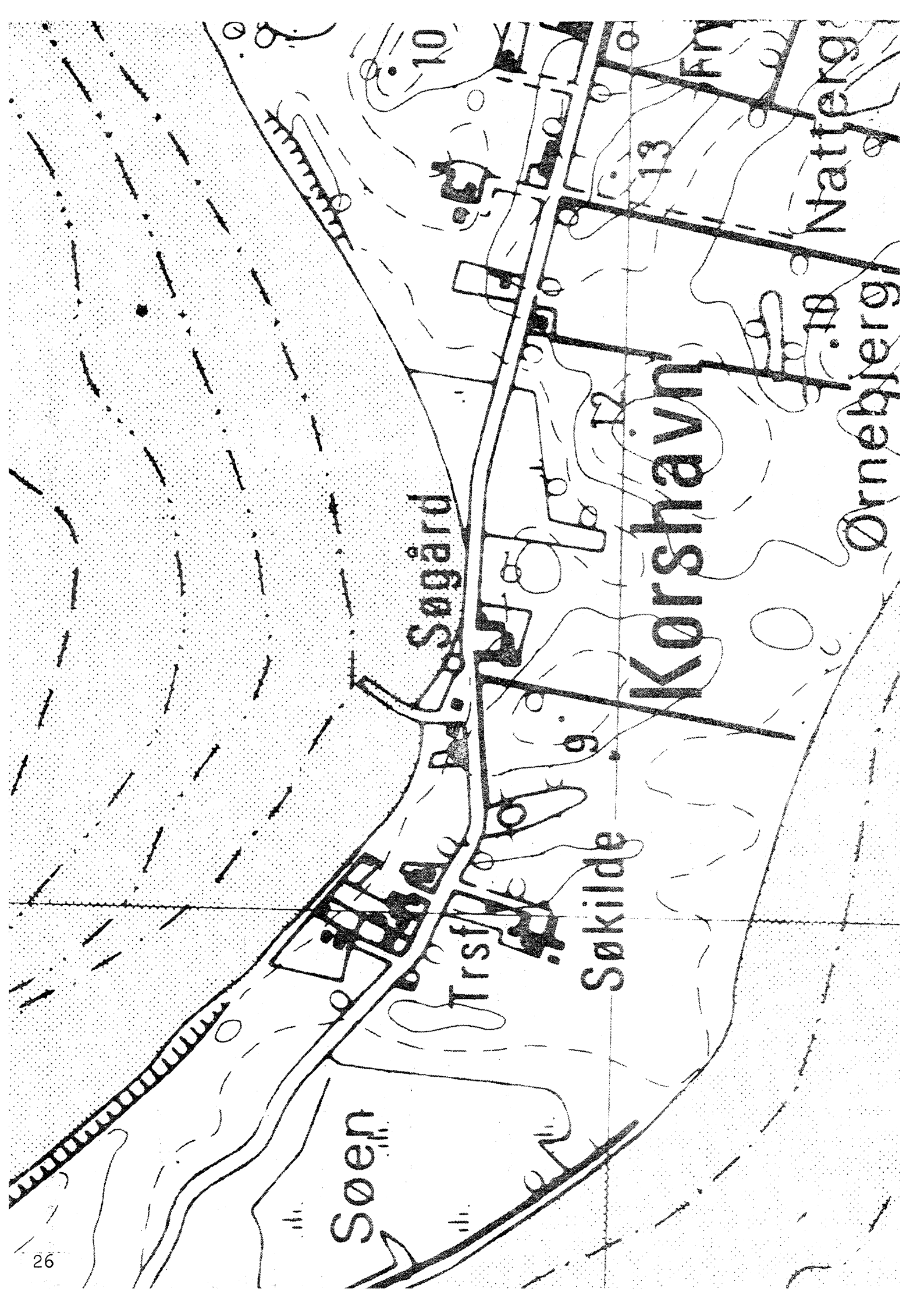
2. Udviklingstype.

Som normalt for småøerne gennemløb Korshavn er ekspansion i 1600-1700-tallet. Byen tilhørte fra middelalder kronen og den var allerede egaliseret i 1664. Senere kom byen under grevskabet Brahesminde og der gennemførtes 1-2 nye egaliseringer. En sen overgang til selveje fulgtes af ekspansion i normalt omfang.

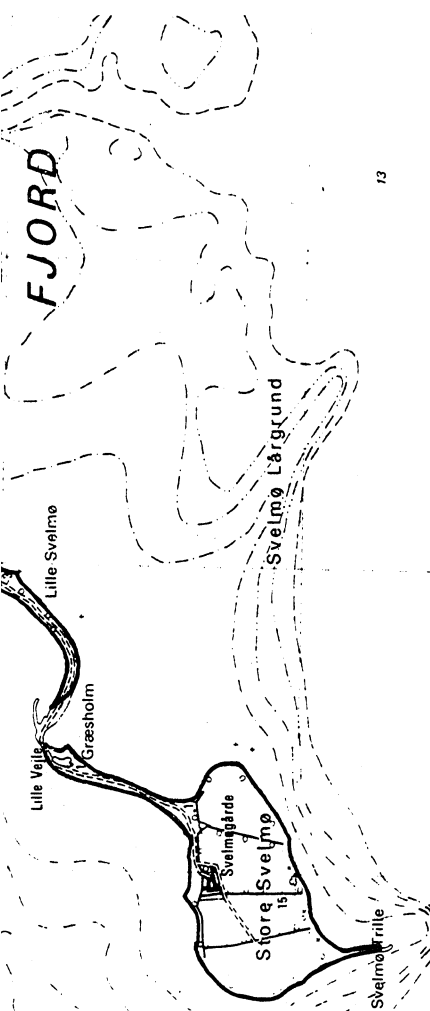
Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis sjælden og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis opløst.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret nogle udskiftningshegn samt mindre skov og engarealer.
- 3) Særlige relikter: kapelruin.
- 4) Arkæologiske interesser: 3-4 frilagte gårdtomter.

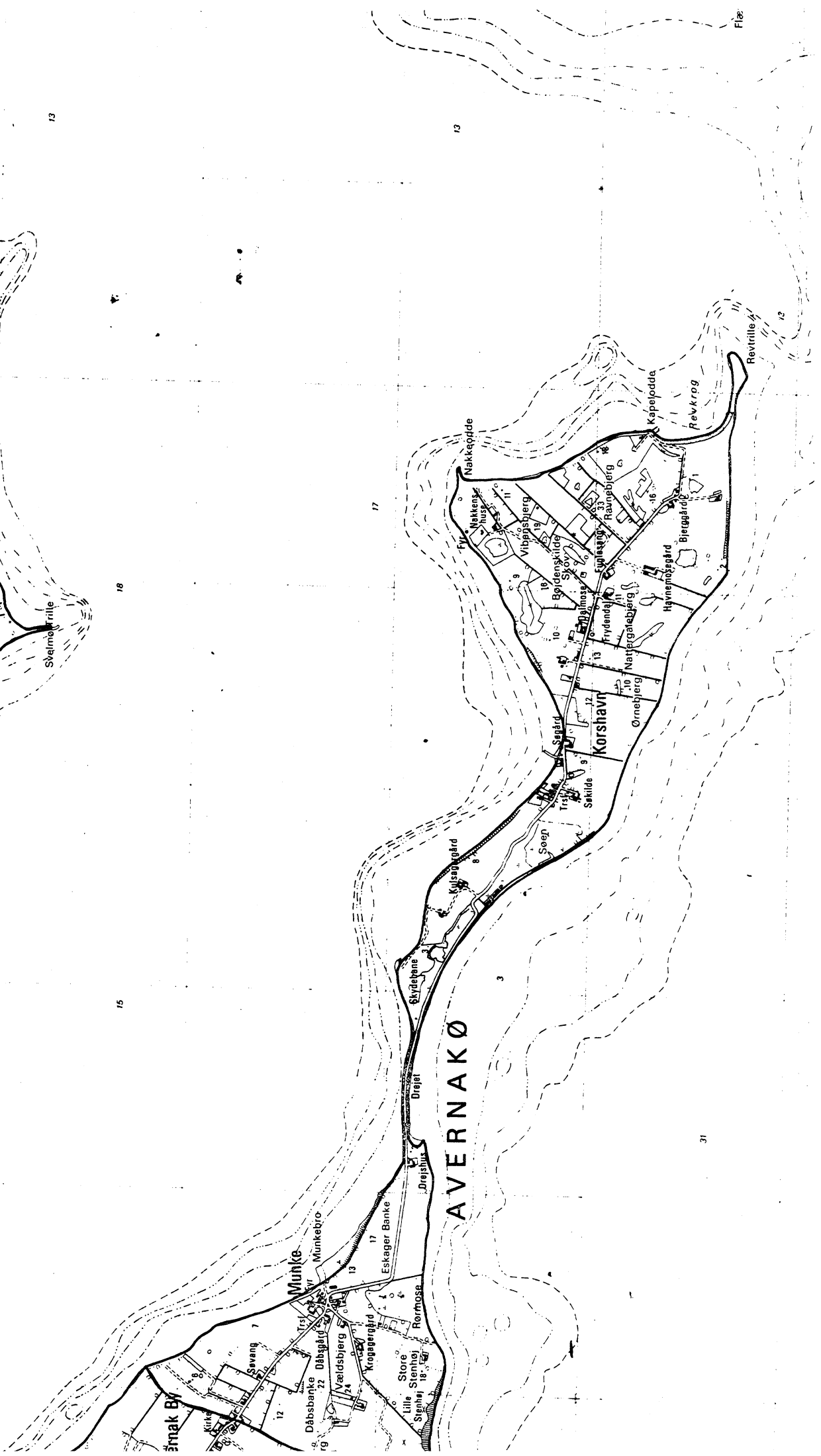

13

18

15

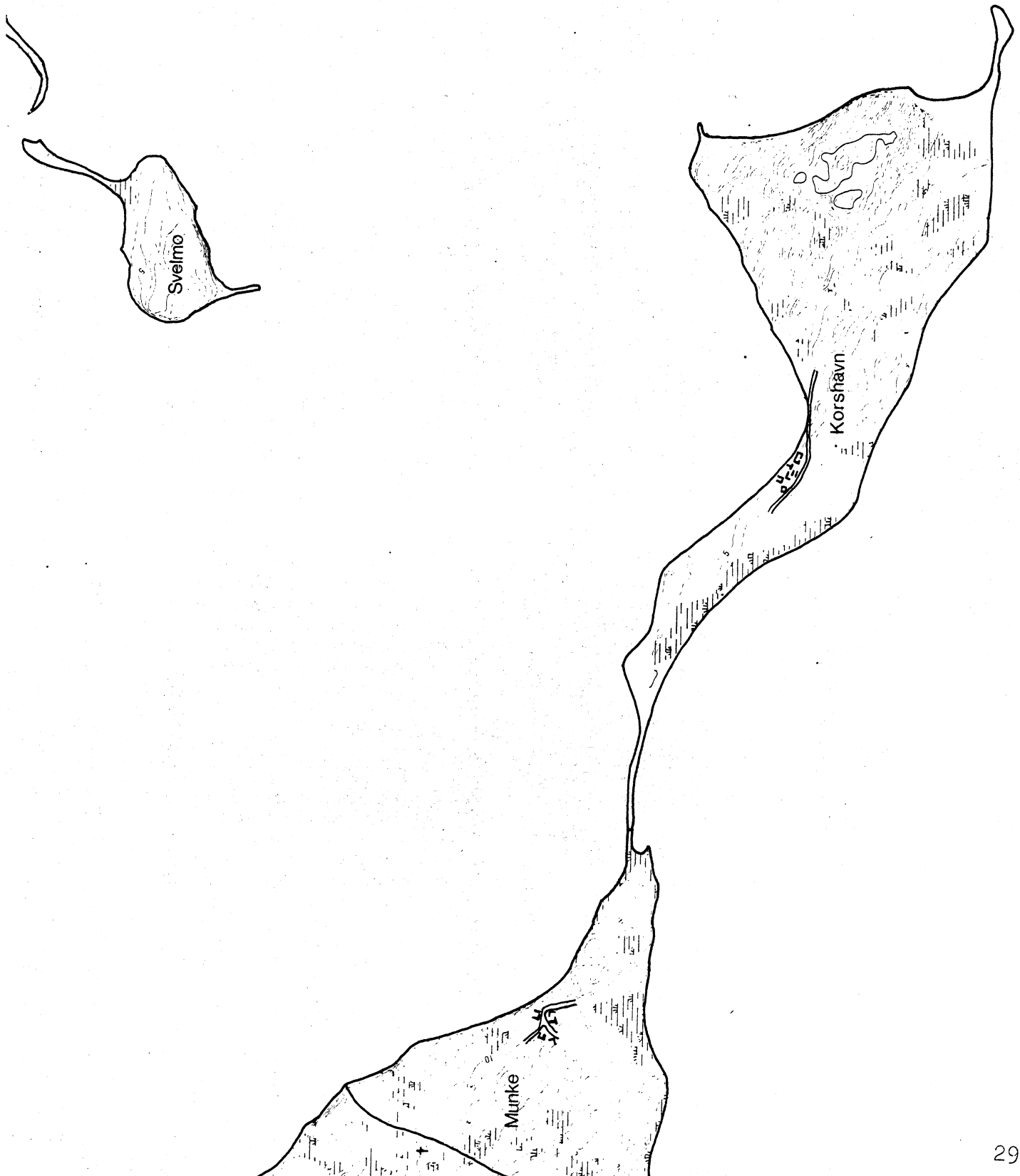
13

17

3

31

F12

MUNKE

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Avernakø
-----------------	----------------------------	----------------------------	--------------------------

Navn:	Navnetype: - Ø
--------------	--------------------------

Bemærkninger:

Munke er første gang nævnt 1486 i formen Munekeø. Efterledet ø henviser til, at man tidligere har opfattet Avernakø, Korshavn og Munke som tre øer. Forledet munk- sigter rimeligvis til, at Munke fra den tidligste overlevering har tilhørt Holme Kloster, nuværende Brahetrolleborg.

Anlægstype: - Torp	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
------------------------------	---

Bemærkninger:

En torp er en middelalderlig udflytterbebyggelse, der er anlagt ved udflytning fra moderbyen (adelbyen) her Avernakø by.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	--------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten "Småby" uregelmæssig vejforteby.

De 5 gårde fordeler rundt omkring en uregelmæssig forte, hvoraf strækker der sig tre veje i forskellige retninger ud i ejerlavet.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering
 På en side kyst på tre sider agerjord.

c. Udskiftning

år: 1824   figur: Stjerneudskiftning, vifteform på grund af randbyplacering.

d. Udflytning

- ved udskiftningen
 efter udskiftningen 1 gård.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 2-vangsbrug   rotation: 2/2
 vangeantal: 2 hoved + 1 mindre.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: En del grudlængdebakker.

jordbund: Moræneler med større område med smeltevandssand S for byen. Saltvandssand og -grus ved kysten.

naturlig afgrænsning: Mod 2 sider af havet mod V ikke naturlig afgrænsning.

- overvejende
 overvejende ager med større indhold af eng.
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	---------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

velbevaret opløst
 delvis bevaret opløst og nybebygget

Kun en gård er udflyttet. En af gårdene i landsbyen er flyttet inden for byen. Der er kommet 1 nyt hus/gård til. Vejnettet er stort set uændret.

---

b. Skelsystem

vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

---

c. Ressourceområde

større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald
 større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Der er dog stadig et mindre mose-område mod syd.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	---------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 121 ha. heraf opdyrket i 1688: 67%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	18	24	24	

Bebyggelsesenheder:

		1610	1664	1688	1774 ¹⁾	1844	1903
Gårde:		5	5	5	24	5	5
Huse:					1		
Huse m/ jord:						6	6
Huse u/ jord:							2
I alt:		5	5	5	25	11	12

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
1664	5			4.
1688				
1844	5			4.2
1903	4	1		4.2

Folketal:

	1787	1845 ¹⁾	1901
Voksne:	32	212	52
Børn:	14	132	22
I alt:	46	344	74

1) Hele øen.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Avernakø
-----------------	---------------------	---------------------	-------------------

	Besiddelsesforhold: Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			5					
1844							5	6
1903	5	8						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 121 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 67%. Byen havde da en form for tovangsbrug med 4-årig rotation og takseredes til 24 tdr.htk. i 1684 og tilsvarende til 24 tdr. i 1844. Byens gårde svarede bl.a. torsk i landgilde og øens gårde benævnes i 1690 "fiskergårde". Munke synes udflyttet og udparcelleret fra Avernakø bys ejerlav. Avernakø har en tid været eget birk med tingsted i Munke. Byen stjerneudskiftedes i 1824 og siden er en gård flyttet ud.

Munke tilhørte, som det fremgår af navnet, et kloster nemlig Holme Kloster. Efter reformationen afhændede kronen klostret til adelsbesiddelse (Rantzausholm, senere Brahetrolleborg) og byens 5 egaliserede gårde lå endnu under det tidligere kloster i 1661. I forbindelse med inddragelsen af Kaj Lykkes gods overgik byen til kronen inden 1664. Kronen var herefter i besiddelse af hele Avernakø, der i 1718 afhændedes til Egeskov. I 1766 afhændede Egeskov øen til stamhuset Hvedholm (grevskabet Brahesminde). Endnu i 1844 befandt øen sig under grevskabet, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde er uforandret 5 fra 1610 til 1903. I løbet af det 19. årh. kommer 8 huse til, ligesom der er tale om en forholdsvis beskeden befolkningsvækst.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små, som typisk for ø-landsbyer. Byens 5 gårde var allerede egaliseret i 1664. Der skete en ny egalisering mellem 1778 og 1787. I 1787 bestod byen af 5 gårde a 4-5-2-2 tdr.htk.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Avernakø
----------	---------------------	--------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1. Anlægstype.

Den lille udflytterby er randplaceret i sit ejerlav og har kystorientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby. Byens gårde var forholdsvis små og fiskeri en væsentlig del af næringen.

2. Udviklingstype.

Byen var fra middelalder og endnu i 1844 samlet på en besidders hånd (først kloster, senere kronen og endelig adelsbesiddelse). Den fremstår allerede som egaliseret i 1664 og egaliseredes påny mellem 1778 og 1787. Byen blev kun i beskedent omfang berørt af det 19. årh.'s ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er forholdsvis godt bevaret.
- 2) Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning, men dog et mo-seareal.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: -

Søvang 7

Trst

Munke

Fyr

Munkebro

banke

Dåbsgård

22

Vældsbjerg

24

Krogagergård

17

Eskager Banke

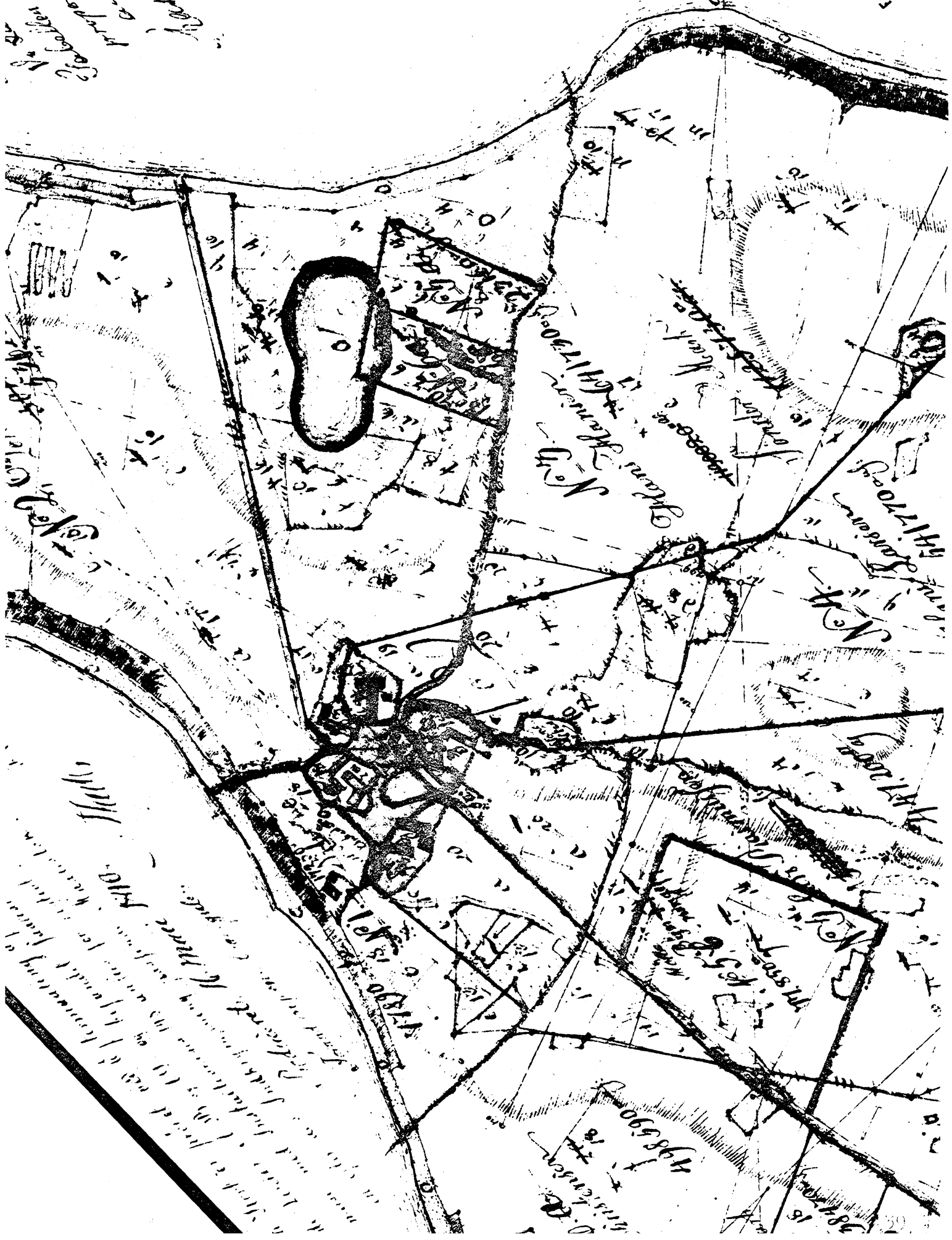
Store

13

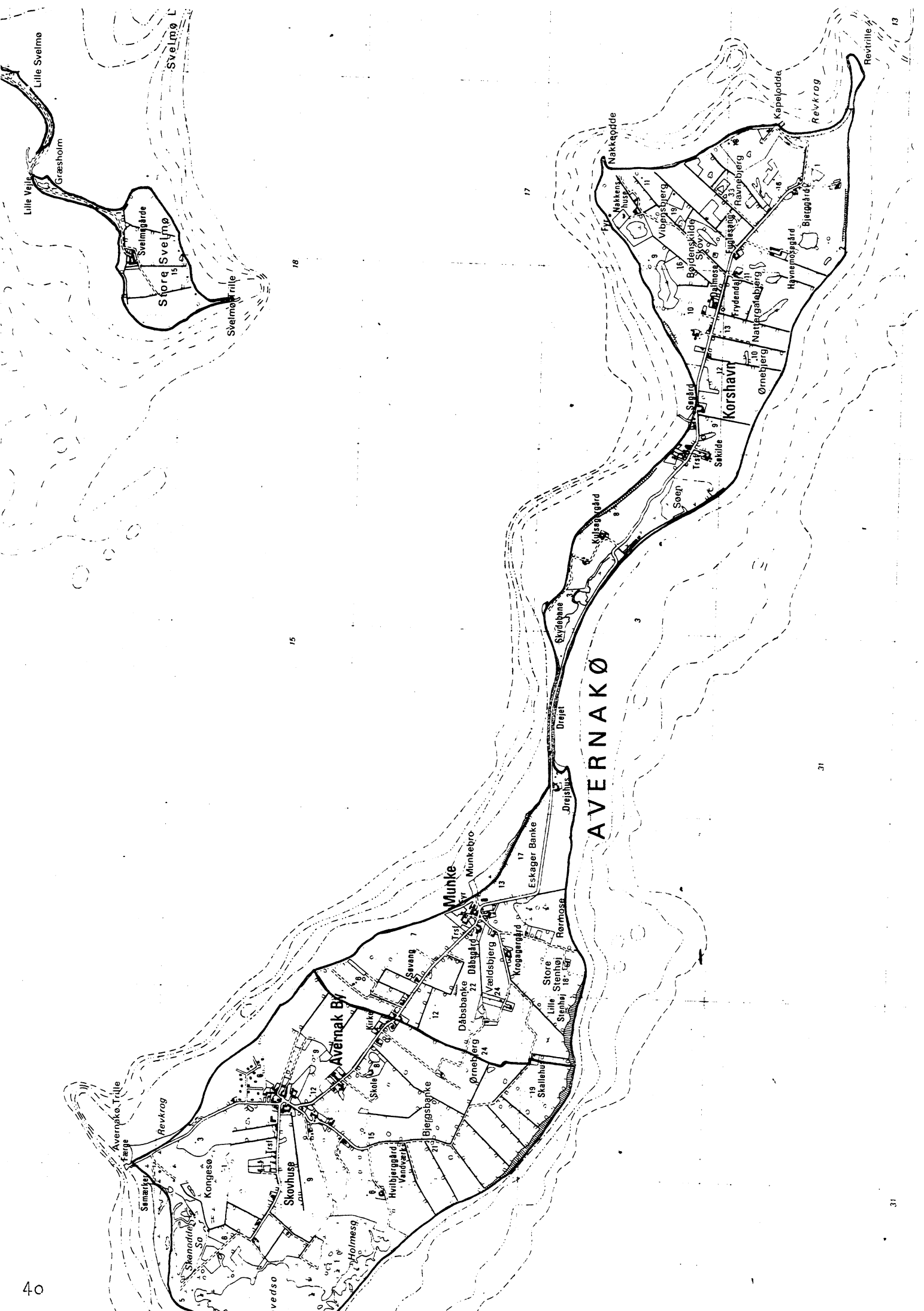
Handwritten notes in the top left corner, including names like 'John' and 'Mary'.

*Photoplot
matr. 1907
1899*

Handwritten notes in the bottom left corner, including names like 'John', 'Mary', 'Mrs. J. J. Johnson', and 'Mrs. J. J. Johnson'. There are also various numbers and symbols scattered throughout.

Handwritten notes in the bottom right corner, including names like 'John', 'Mary', 'Mrs. J. J. Johnson', and 'Mrs. J. J. Johnson'. There are also various numbers and symbols scattered throughout.

Lille Veile
Lille Svelmo
Græsholm

Svelmøgårde
Svelmøgårde
Stor Svelmø
Svelmøtrille

18

15

17

AVERNAKØ

31

FAGSTED

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	----------------------------	----------------------------	---------------------------------

Navn: Fagsted	Navnetype: -sted
-------------------------	----------------------------

<p>Bemærkninger:</p> <p>Fagsted er nævnt første gang 1498 i formen Fagsted. Forledet er navneordet, gl. fax, som betyder man, mankehår. Ordet antages at have været brugt om skovbevoksning, hvilket stemmer overens med byens beliggenhed ved Storskoven. Efterledet er sted, gl. stath, som kan betyde "grund for bebyggelse" eller "areal".</p>

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder
------------------------------	---

<p>Bemærkninger:</p> <p>En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.</p>
--

<p>Historiske tildragelser:</p>
--

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten slynget vejby.

Byen er forholdsvist løst opbygget med et par enkelte huse sydøst i byen. "Bygaden" ser ud til at være af nyere dato.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787   figur: Blokudskiftning, uregelmæssig.

d. Udflytning 3

- ved udskiftningen
 efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

K. Centralfyn/Snarup. Ekstramarginal smeltevandsdal mod vest

landskabsform: Hedeslette mod nord. Israndsbakke mod syd.

jordbund: Smeltevandssand, ferskvandstørv og moræneler mod vest.

naturlig afgrænsning: Ejerlavsgrensene mod vest og syd er naturlige, mens dem mod nord og øst er regulerede.

- overvejende
 overvejende   med større indhold af
 blandingsøkonomi med   agerjord og engjord.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

75% af gårdene er flyttet ud og de enkelte huse, der lå i selve byen er også væk. De udflyttede gårde og huses tofte er ikke blevet nybebygget. Den oprindelige bygade blev sløjfet ved udskiftningen. Hegnet omkring den ene gård, der nu ligger i byen, følger delvis den oprindelige tofte, der var meget stor. Den oprindelige bygade gik langs dette tofteskel.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Ejerlavet blev skåret igennem på langs af en landevej anlagt omkring udskiftningen.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

STATISTIK

Areal: 150 ha., heraf opdyrket 1688: 49%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	35	29	24	

Bebyggelsesenheder:

		1541	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		3	3	3	4	5	4
Huse:			1		5		
Huse m/ jord:						6	3
Huse u/ jord:				1			2
I alt:		3	4	4	9	11	9

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
100	1664			3	11,7
100	1688			3	9,7
60	1844	2	3		4,1
100	1903		4		5,3

Folketal:

		1787	1845	1901
Voksne:		35	54	51
Børn:		15	11	33
I alt:		50	65	84

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	--------------------	--------------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							3	1
1844		1			5	5		
1903	3				1	2		3

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 150 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 49%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes i 1684 til 29 tdr.htk. mod 24 tdr. i 1844.

Fagsted synes at være en adelby, der er placeret umiddelbart op til større skovarealer. I 1664 havde byen skov til 84 svins olden. Mod nord har Brahetrolleborg gjort indhug i det oprindelige ejerlav. Mod øst er udflytterbebyggelsen Nybo udskilt. Umiddelbart syd for Fagsted i Storskoven vidner marknavne på Arup Agre og store forekomster af højryggede agre om endnu en udflytterby Arup, der atter er nedlagt i senmiddelalderen. Et marknavn "Gammel Fagsted" vidner om bebyggelsens tidligere placering. Fagsted blokudskiftedes i 1787 og siden er 3 gårde flyttet ud.

Fagsted tilhørte i senmiddelalderen Holme Kloster. Efter reformationen afhændede kronen allerede klostergodset i 1541 og byen fulgte herefter adelsgodset Rantzausholm (senere Brahetrolleborg). Endnu i 1844 var byen samlet under Brahetrolleborg og overgangen til selveje var endnu ikke afsluttet i 1903.

Byen bestod i 1541 af 3 egaliserede gårde a 10 tdr.htk., hvortil kom en øde jord på 2 tdr. htk. I forbindelse med inddragelsen af Kaj Lykkes (Rantzausholm) gods i 1661 var byen i 1664 udlagt til Peter Widov. Inden 1762 egaliserede Brahetrolleborg byen på ny. Den bestod nu af 3 gårde a. 7-2-2-2. Brahetrolleborg gik tidligt over til arvefæstesy-stemet og i 1802 bestod byen af 4 arvefæstegårde, hvoraf 3 var udflyttede, samt 9 huse med jord. Bebyggelsen synes herefter at have stabiliseret sig.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	---------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** stor interesse

1. Anlægstype.

Den lille adelby af før-vikingetids navneendelsen -sted er central-placeret i sit ejerlav og har ager/eng orientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget-vejby type. Et marknavn Gammel Fagsted vidner om bebyggelsens tidligere placering. Mod nord har Brahetrolleborg gjort indhug i ejerlavet. Mod øst er Nybo udparcelleret. En udflytterby Arup mod syd er atter nedlagt.

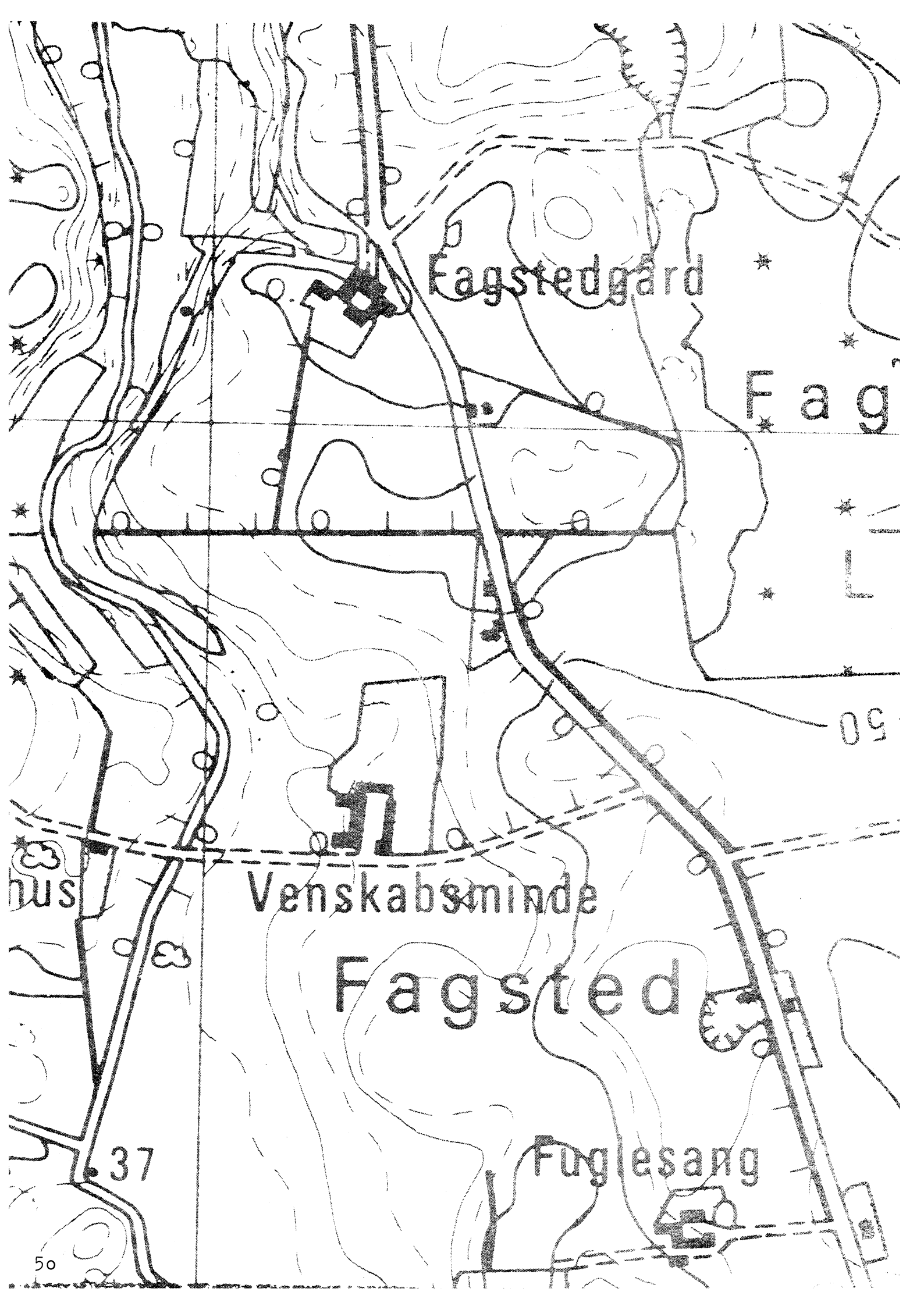
2. Udviklingstype.

Byen fulgte fra middelalder Holme Kloster, der efter reformationen blev til adelsgodset Brahetrolleborg. Byen egaliseredes mindst 2 gange.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig anlægstype med specielle træk og flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: mindre interesse

- 1) Bytomten er opløst.
- 2) Kulturlandskabet har kun bevaret enkelte hegn.
- 3) Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: En Gammeltofte, 3 frilagte gårdtomter.

Fagstedgård

Fag

Venskabsminde

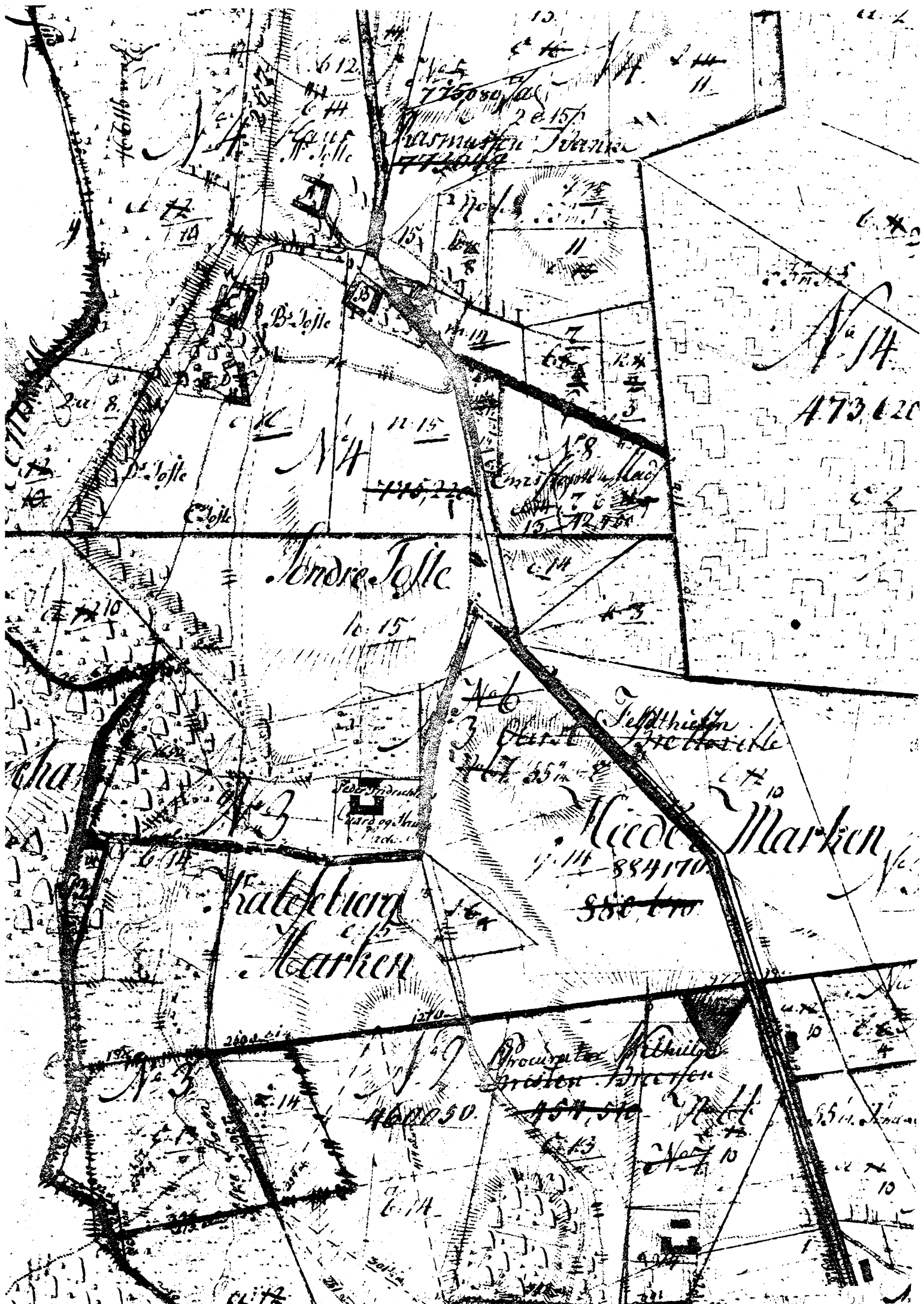
Fagsted

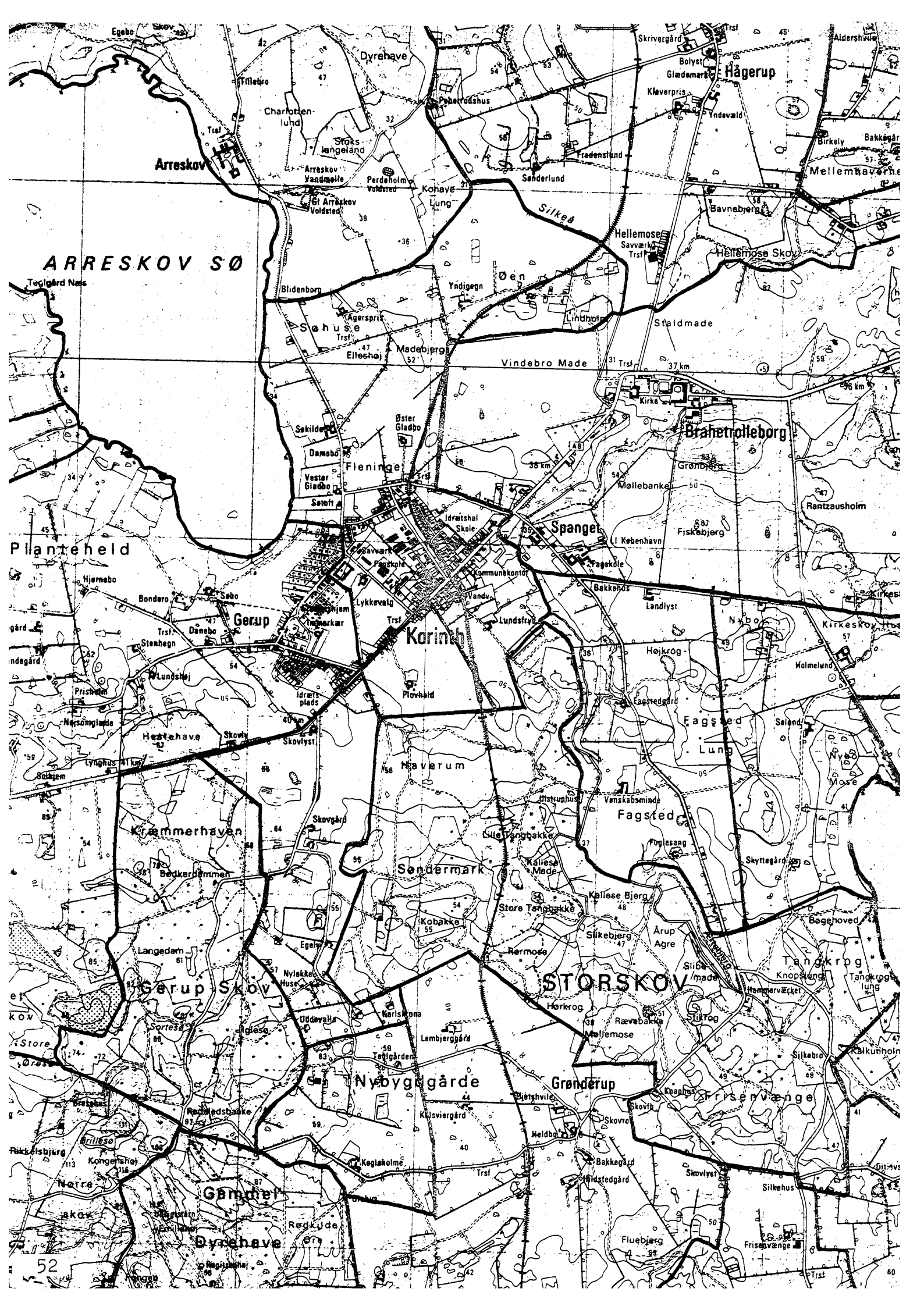
Fuglesang

37

50

50

ARRESKOV SØ

Planthehold

Arreskov

Fløntinge

Brahetrolleborg

Gerup

Nybygd-
gårde

Fagsted

Gerup
Skov

Grønderup

FLENINGE

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	----------------------------	----------------------------	---------------------------------

Navn: Fleninge	Navnetype: -inge
--------------------------	----------------------------

Bemærkninger:

Fleninge er nævnt første gang 1490 i formen Fleninge. Forleddet kan være en afledning af tillægsordet gl'da. flen, som betyder "bar, nøgen". Det kan også være et tilsvarende navneord med betydningen "bar plet". Efterleddet er -inge, gl'da. ingar og Fleninge er af et indbyggernavn på ingar dannet stedsbetegnelse.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder
------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser: Fleninge var indtil en gang i 1500-tallet selvstændigt sogn med egen kirke. I 1837 fødtes bonden og historikeren N. Rasmussen Søkilde (mindst en ved gården 1937).

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten

Rektangulær, reguleret vej- og vej

Gårdene ligger på række langs den nordvest-syd-gående bygade. De 6 vest for vejen, mens de resterende 2 ligger øst for vejen. Statistikken viser også, at der findes en regulering på netop 6 gårde. Byen ligger op til Arreskov Sø. Der er kun aftegnet ét hus i selve byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787   figur: Stjerneudskiftning med blokke i udkanten af ejerlavet.

d. Udflytning

- ved udskiftningen 3
 efter udskiftningen 1

ØKONOMI

a. **Vangesystem**   driftssystem: trevangsbrug   rotation: 2/1
 dyrkningsfællesskab med
 Gerup og Nybygdgård   angeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Centralfyn. Terrænskrænter og tunneldale.

jordbund: Moræneler med smeltevandssand mod SØ og ferskvandstørv mod NØ.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturlig afgrænset mod Brahetrolleborg og Gerup.

- overvejende
 overvejende   med større indhold af
 blandingsøkonomi med ager-, eng- og skovjord.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Fire af de oprindelige 8 gårde er flyttet ud. Der er kun bygget et enkelt hus i selve byen, så de udflyttede gårdes tomter er frilagt. En del af "Vester Gladbos" og "Søkildes" tofter er bevaret. Syd og øst for byen er der blevet nybebygget en del i forbindelse med Korinths udbygning.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Ejerlavet præget af nyere husbebyggelse, større landevej og jernbanen Faaborg-Ringe.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	---------------------	--------------------------

STATISTIK

Areal: 269 ha., heraf opdyrket 1688: 42%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	90	36	47				
Bebyggelsesenheder:							
		1541	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		8	8	8	7	10	10
Huse:					7		
Huse m/ jord:						8	20
Huse u/ jord:				2		8	34
I alt:		8	8	10	14	26	64
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
63 1:2	1664		3	5	11,3		
75	1688	3	5		4,5		
70	1844	4	6		4,3		
50	1903	5	5		3,9		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	52	72	223			
	Børn:	20	37	94			
	I alt:	72	109	317			

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	--------------------	--------------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					5		3	
1844					10	16		
1903	10	48				7		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 269 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 42%. Byen havde da trevangsbrug i et dyrkningsfællesskab med udflytterbyerne Gerup og Nybygd gårde. Fleninge takseredes i 1684 ret lavt på grund af den lave opdykningsgrad til 36 tdr.htk. mod 47 tdr. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 (90 tdr.htk.) meget højt, hvilket kan stå i forbindelse med gentagne formindskelser af ejerlavet uden tilsvarende kompensation ved nedsættelsen af landgilden. Ejerlavets skove takseredes i 1664 til 288 svins olden. Indtil 1555 var Fleninge kirke- og sogneby. Herefter lagdes sognet under Brahetrolleborg kirke. Brahetrolleborg og måske Arreskov har foretaget udvidelser ind over ejerlavsgænsen.

Fleninge stjerneudskiftedes i 1789 og siden er 4 gårde flyttet ud. Fleninge tilhørte i middelalderen Holme kloster. Efter reformationen blev klostret til adelsgodset Rantzausholm (Brahetrolleborg), og byen befandt sig fortsat under dette gods i 1844. I 1903 var gårdene dog overgået til selveje. I forbindelse med inddragelsen af Kaj Lykkes gods (Rantzausholm) i 1661 blev gårdene dog i en årrække splittet på flere besiddere.

I 1541 var byens 8 gårde egaliserede i 2 klasser af henholdsvis 6-7 og 10-12 tdr.htk.

Mellem 1682 og 1762 egaliseredes byen på ny sammen med gårdene i Gerup og Nybygd. I 1762 bestod byen af 7 gårde a. 5-3-2-1 $\frac{3}{21}$ tdr.htk. I 1802 var byens gårde overgået til arvefæste. Der var nu 8 gårde, hvoraf 3 udflyttede, og 11 med jord. I løbet af det 19. årh.'s anden halvdel stiger hus- og befolkningstal markant i forbindelse med opkomsten af stationsbyen Korinth.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	--------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den lille (forhenværende) kirke-adelby af før-vikingetids navne-
endelsen -inge er centralplaceret i sit ejerlav og har agerori-
entering. Byformen er den på Fyn ret sjældne rektangulære regu-
lerede vejby. Af ejerlavet er senere udskilt udflytterbyerne Ge-
rup og Nybygdgårde med hvilke Fleninge havde dyrkningsfællesskab.
I 1700-tallet blev de 3 byers gårde egaliseret under et. Hoved-
gårdene Brahetrolleborg og måske Arreskov har gjort indhug i det
oprindelige ejerlav.

2) Udviklingstype.

Byen hørte i middelalderen under Holme kloster, der efter refor-
mationen blev til adelsgodset Brahetrolleborg, hvorunder byen
fortsat hørte frem i det 19. århundrede. Byen var allerede ega-
liseret i 1541 og egaliseredes på ny i 1700-tallet. Igennem de
sidste hundrede år er opstået en stationsby, Korinth, i ejerla-
vet.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis usædvanlig anlægs-
type med specielle træk og flere udviklingsmæssige karakteristika.

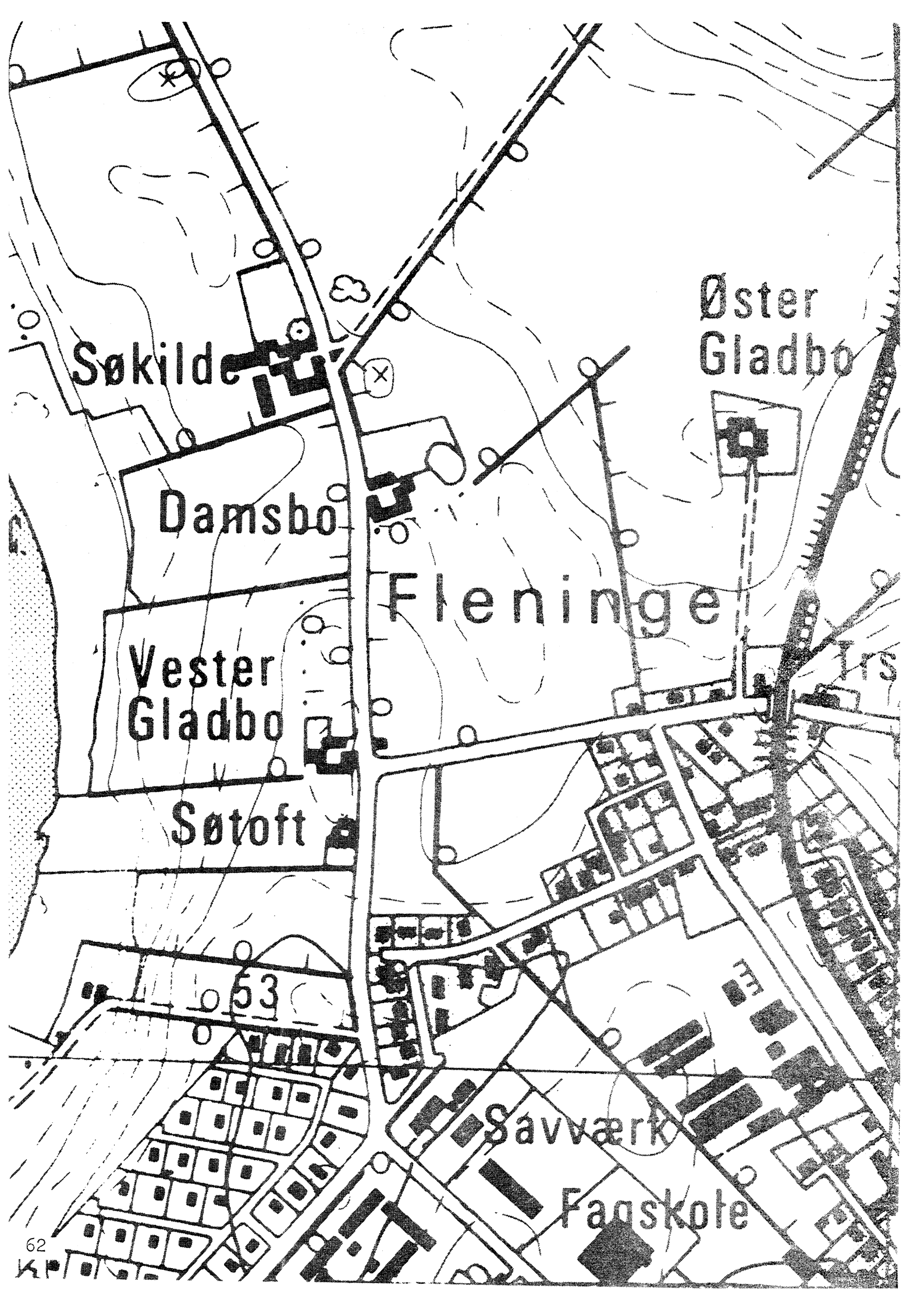
Relikt-vurdering: Interesse.

1) Bytomten er halvt opløst.

2) Kulturlandskabet præges af stationsbyen Korinth.

3) Særlige relikter:

4) Arkæologiske interesser: En kirketomt, 4 frilagte gårdtomter.

Søkilde

Øster Gladbo

Damsbo

Fleninge

Vester Gladbo

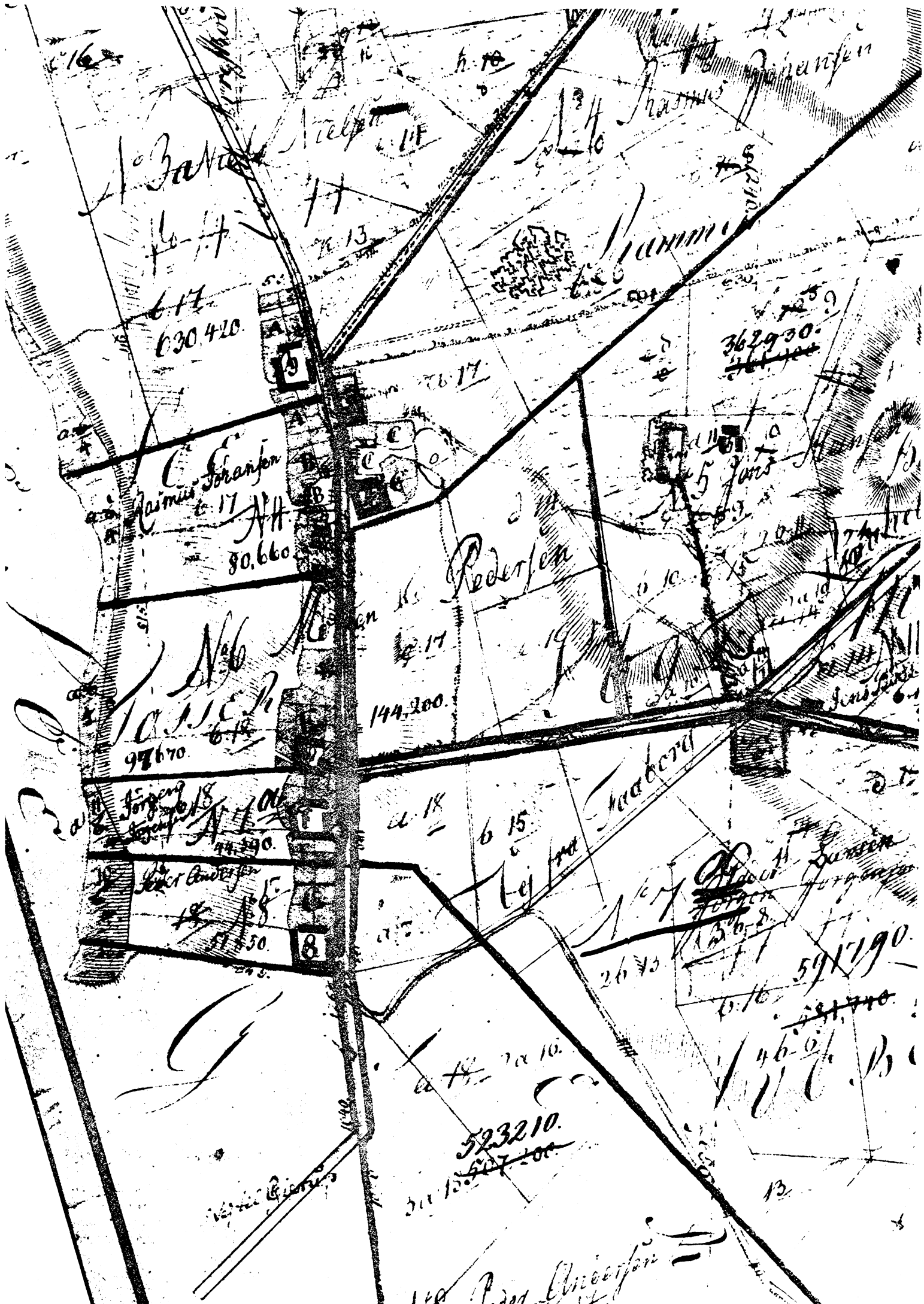
Søtoft

53

Savværk

Fanskote

10 Johan

6-17

630,420

C. Johansen

6-17 A.H.

80,660

Nb
10.11.18

97,670

Johansen

6-18

44,290

Johansen

6-18

51,450

11

2-13

70,17

144,200

18

6-15

18

6-15

18

6-15

18

6-15

18

6-15

18

6-15

18

6-15

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

289

290

291

292

293

294

295

296

297

298

299

300

301

</

Arreskov

Fleninge

Brahertolleborg

Gerup

Nybygdgarde

Fagsted

Gerup Skov

Grønderup

Bovbjerg

GERUP

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	---------------------	--------------------------

Navn: Gerup	Navnetype: -Torp
---------------------------	--------------------------------

Bemærkninger:

Gerup er nævnt første gang 1498 i formen Gerdorp. Forleddet er enten en form af mandsnavnet, glða. Geri eller navneordet, glða. geri, som betyder "flig, kilde", hvilket kunne sigte til beliggenheden på den smalle strimmel land mellem Arreskov SØ og Gerup Skov. Efterleddet er torp, glða. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: "Udflytterbebyggelse"	Anlæggelsestidspunkt: "Middelalder"
---	---

Bemærkninger:

Ejerlavets beliggenhed og grænsernes forløb siger ikke noget helt bestemt om, hvilken anlægstype der er tale om. Gerup kan eventuelt også være en middelalderlig rydningsby. En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby.

Gårdene ligger langs den slyngede vej og ved forgreninger til denne. Byen er delt i to afdelinger, hvoraf den østlige er størst. Omkring udskiftningstiden er der kommet flere nye veje til, som skærer byen og den oprindelige bygade flere steder. Husene ligger mellem gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787   figur: Blokudskiftning med en smule stjerneudskiftning ved byen.

d. Udflytning 1 måske flere, kortet er meget utydeligt.

- ved udskiftningen
 efter udskiftningen

omkring 7 gårde

ØKONOMI

a. Vangesystem   trevangsbrug
    driftssystem: rotation: 2/1

vangeantal: 4
 dyrkningsfællesskab med Flenings og Nybygdgårde.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Vestfyn. Israndsbakker mod vest. Terrænskrænter nord for byen.

jordbund: Moræneler med store forekomster af ferskvandstørv, dynd og smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Naturlig afgrænset på nær grænserne mod Fleninge, Nyløkke og Gerup skov

- overvejende
 overvejende   med større indhold af
 blandingsøkonomi med ager-, eng- og skovjord.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Ca. 50% af de i 1844 eksisterende gårde er flyttet ud. De tilbageblevne gårde ligger spredt rundt i den meget store bytomt. Den oprindelige bygade er bevaret, men det er de nyere vejanlæg, der dominerer. En del af de udflyttede gårde og huses tomter er frilagt. De udskiftningshegn, som går op til byen, er bevaret. Umiddelbart øst for den oprindelige by, er der opstået en større nyere bebyggelse.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

En del udskiftningshegn

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

En del skov i den vestlige del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

STATISTIK

Areal: 464 ha., heraf opdyrket 1688: 30%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	94	49	58	

Bebyggelsesenheder:

		1541	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		10	11 ¹⁾	10 ²⁾	11	18	18
Huse:		3	8		30		
Huse m/ jord:				12		11	19
Huse u/ jord:						1	14
I alt:		13	19	22	41	30	51

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
36	1664	2	5	4	8,4
70	1688	5	5		4,3
56	1844	13	5		3,0
67	1903	14	4		2,8

Folketal:

		1787	1845	1901
Voksne:		146	221	203
Børn:		63	26	142
I alt:		209	247	345

1) foruden Gerup "Nybo" eller Gærup "små mænd": 7 bol. og 2 huse. 71
 2) foruden 7 gårde og 4 huse under Brahetrolleborgs takst - kan vær her.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	--------------------	--------------------------

	Besiddelsesforhold:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:		gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					10	8	1	
1844	1				17	12		
1903	18	24				9		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 464 ha store ejerlav var i 1682 kun opdyrket 30%. Byen havde da trevangsbrug i dyrkningsfællesskab med moderbyen Fleninge og udflytterbebyggelsen Nybygd. Da tre bebyggelser egaliseredes under ét i 1700-tallet, hvad næppe har ladet ejerlavsgrensene urørte. Hertil kommer at en række af gårdene i Gerup og Gerup Nybo i 1600-tallet regnedes under Brahetrolleborgs hovedgårdstakst. Sidst i 1700-tallet gjordes Høbbet i den sydlige del af ejerlavet til avlsgård under Brahetrolleborg. Under disse omstændigheder er det meget vanskeligt at følge bebyggelsens udvikling. Gerup takseredes i 1684 til 49 tdr.htk. og i 1844 til 58 tdr.htk. Skovhuskolonien Gerup Nybo (el. "Småmænd") sydvest for Gerup synes opstået mellem 1541 og 1664. I 1664 havde Gerup skov til 258 svins olden. Gerup Småmænd havde skov til 215 svins olden, medens de to Nybygdgårde havde 128 svins olden foruden 200 svins olden i Gerup skov. Skovene havde således haft et betydeligt omfang.

Gerup blokudskiftedes i 1787 og siden er 8 gårde flyttet ud.

Gerup hørte i middelalderen under Holme Kloster. Efter reformationen blev klostret til adelsgodset Rantzausholm (Brahetrolleborg), og byen befandt sig fortsat under dette gods i 1844. I 1903 var gårdene dog overgået til selveje. I forbindelse med inddragelsen af Kaj Lykkes gods (Rantzausholm) i 1661 blev gårdene dog i en årrække splittet på flere besiddere. Antallet af gårde i Gerup lå i 1500-1600-1700-tallet på 10-11, hvortil dog kom 7 husmandssteder/smågårde i Gerup Nybo. I 1802 bestod byen af 13 arvefæstegårde, hvoraf 7 udflyttede, samt 3 huse med jord. Fra 1844 til 1903 ekspanderer hus- og befolkningstallet i normalt omfang. Gårdene var i 1684 forholdsvis små, som det er typisk for skovbygden. I 1762 var gårdene egaliserede sammen med gårdene i Nybygd og Fleninge på et niveau a 5-3-2-1 $\frac{13}{21}$.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	--------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er randplaceret i sit ejerlav og har eng/skov orientering. Byformen er en løst opbygget udgave af slynget-vejby. I 1600-tallet opstår en ny bydel "Gerup Nybo" i form af en skovhuskoloni. Bebyggelsen og dens skov ligger delvis under hovedgårdstakst. Gerup er opstået ved udflytning og udparcellering fra Fleninge senere er af Gerup udparcelleret Nybygd og (delvis) avlsgården Høbbel.

2) Udviklingstype.

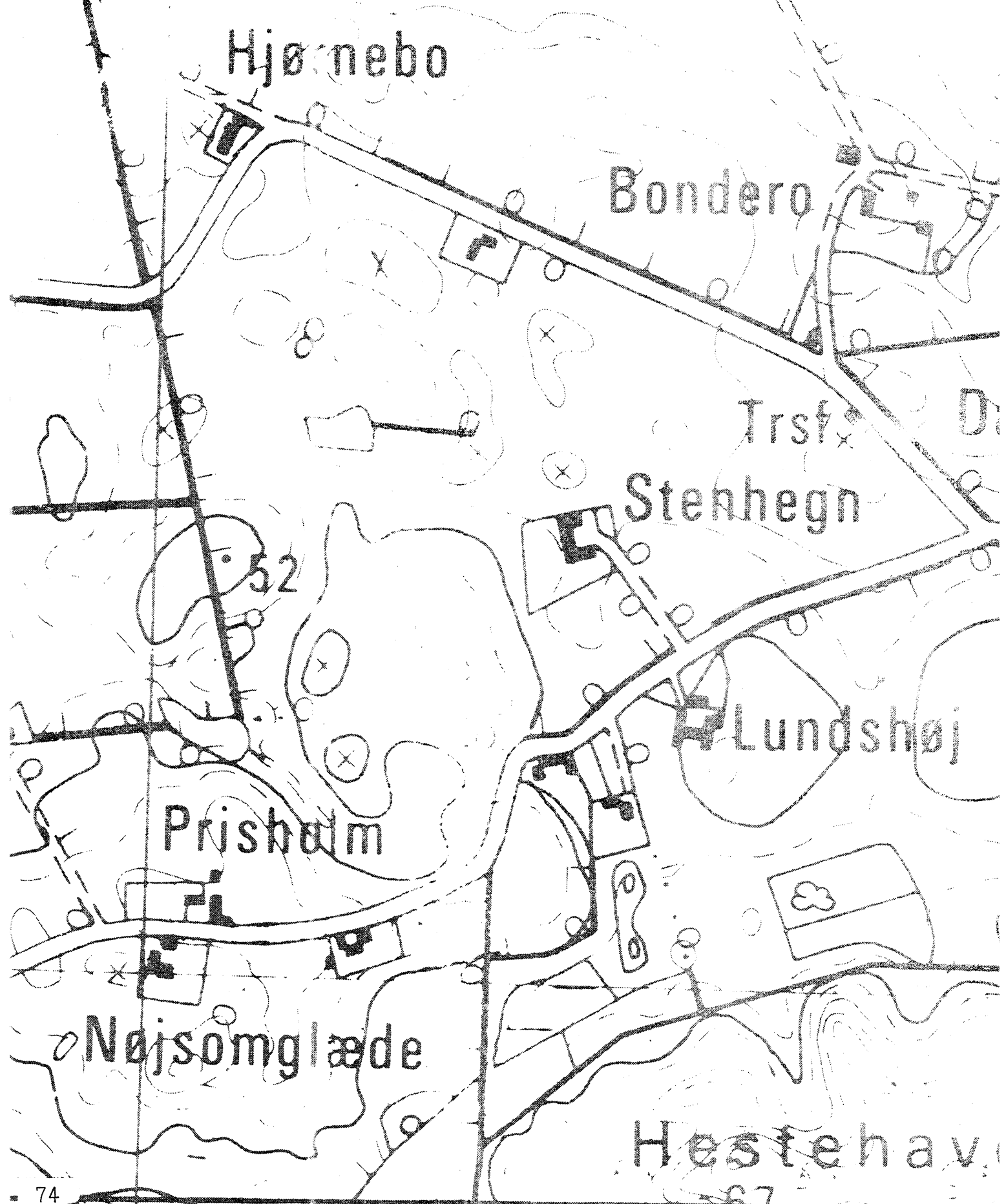
Byen hørte i middelalderen under Holme kloster, der efter reformationen blev til adelsgodset Brahetrolleborg, hvorunder byen fortsat hørte frem i det 19. århundrede. Byen egaliseredes inden 1762 under et med Fleninge og Nybygd.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig ikke særlig typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

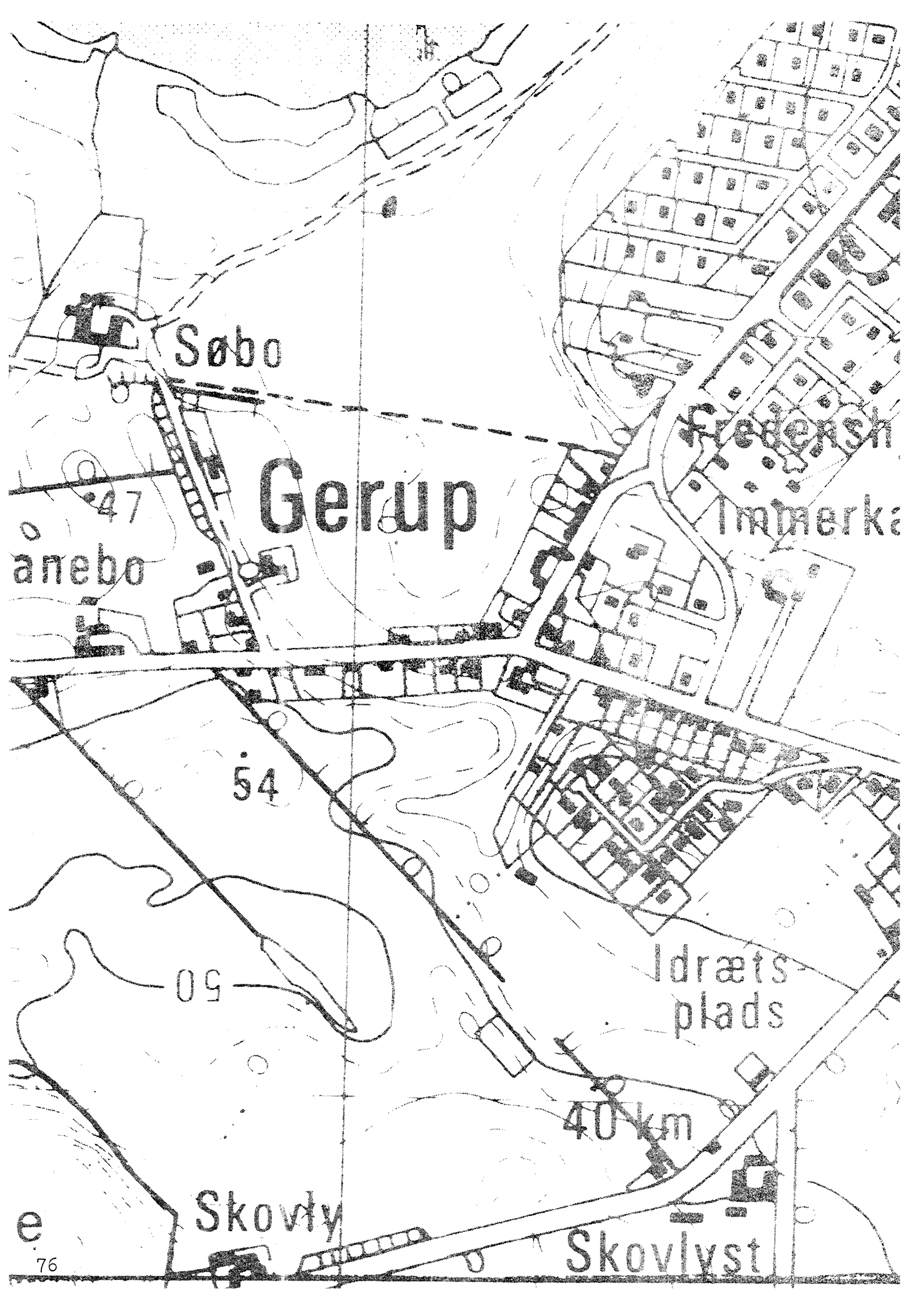
Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er kun delvis bevaret og det løse præg forstærket.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn, men præges i øvrigt af nyere husbebyggelse.
- 3) Særlige relikter: Gerup skole.
- 4) Arkæologiske interesser: Adskillige frilagte gård og hustomter.

teheld

Søbo

Gerup

Frederiksholm

Immerka

anebo

47

54

09

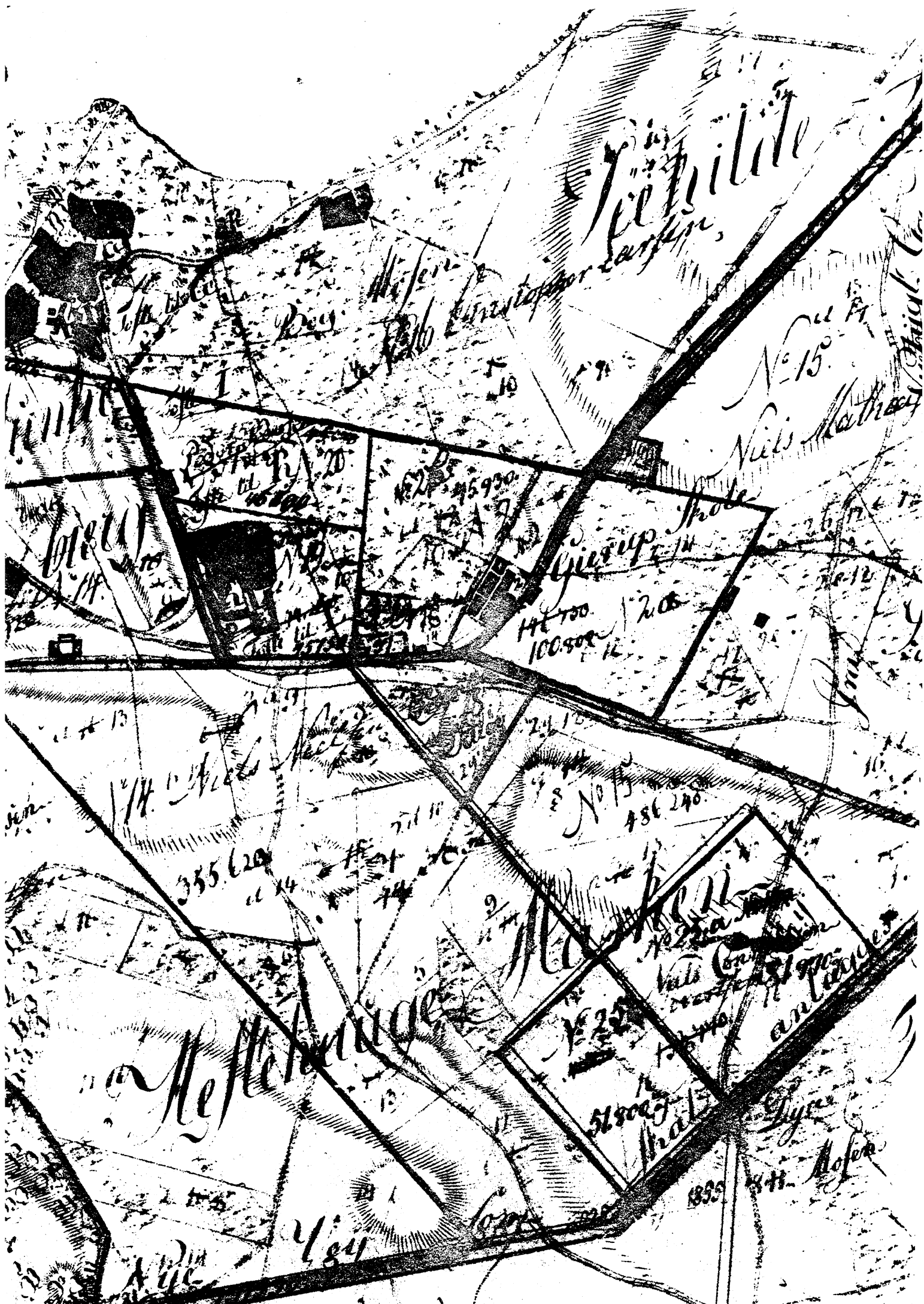
Idrætsplads

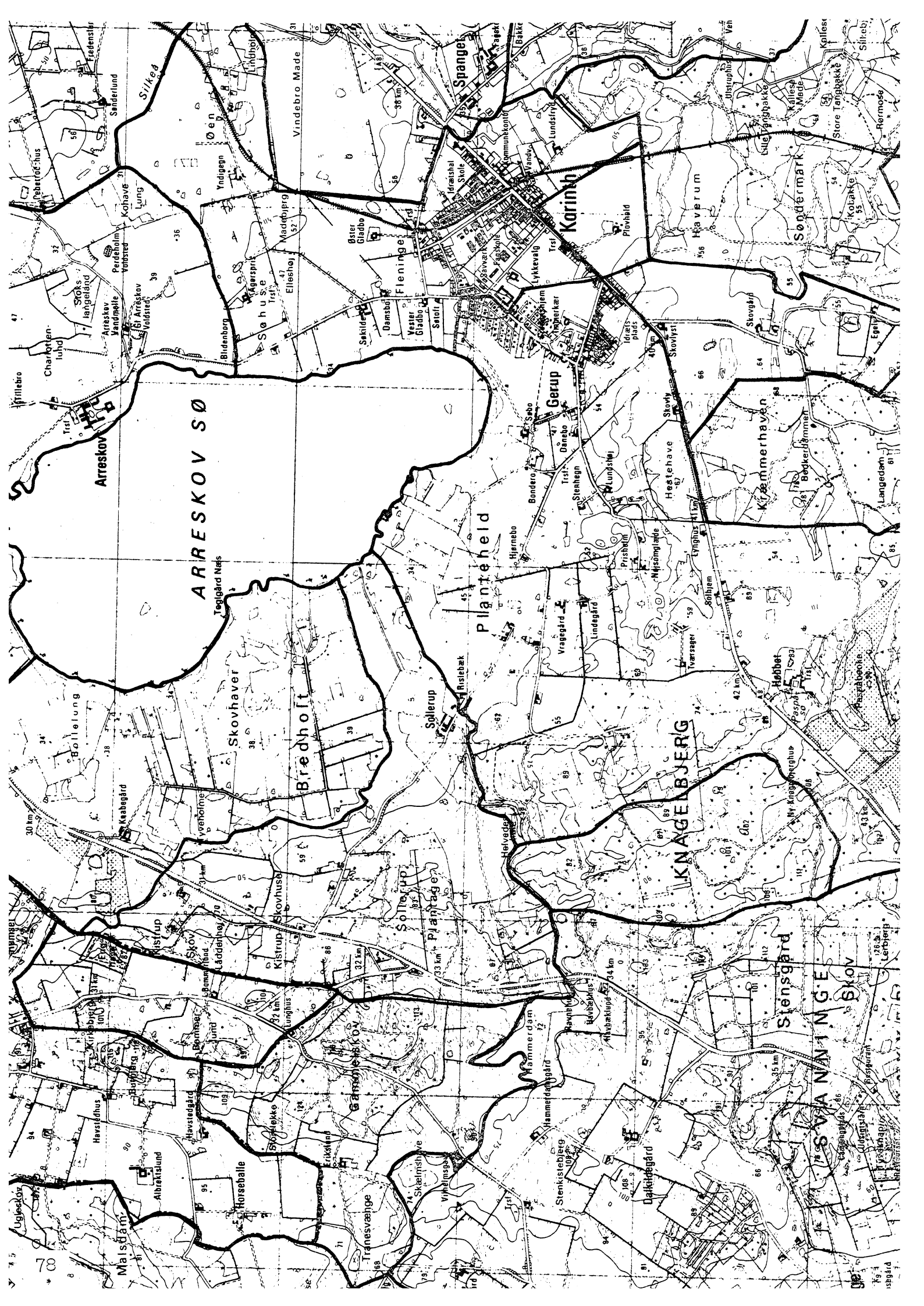
40 km

Skovlyst

Skovlyst

e

ARRESKOV SØ

Plantheild

KARINDB

KNAGELBERG

Arreskov

Skovhaver

Bredholt

Sollerup

Gerup

Kræmmerhavn

Malsdam

Tranesvænge

Skærmshøje

Stenkistebjerg

Stensgård

SVANE

N. G. E. SKOV

Silkeborg

Vindebro Made

Flensingel

Spangsbjerg

Hævede

Hævede

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Arreskov

Fieninge

Gerup

Nybygd-gårde

Sollørup

Gerup

GRØNDERUP

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	----------------------------	----------------------------	---------------------------------

Navn: Grønderup	Navnetype: -Torp
---------------------------	----------------------------

Bemærkninger:

Grønderup er nævnt første gang 1419 i formen Grøndropgord. Tydningen af forleddet er usikkert, men det kan være et mandsnavn, gl'da. Grundi. Efterleddet er torp, gl'd. thorp, som betyder "udflytterbebyggelse".

Anlægstype: Middelalderlig rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
---	---

Bemærkninger:

En middelalderlig rydningsby er en landsby, som er anlagt i middelalderen efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten slynget vejby

De oprindelige 6 gårde ligger ved små forgreninger til den nord-syd-gående bygade. Enkelte huse ligger mellem gårdene. De omkring udskiftningen tilkomne 3 gårde ligger ude i bymarken.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787   figur: Stjerneudskiftning med blokke i udkanten

d. Udflytning

- ved udskiftningen
 efter udskiftningen
 1 gård

ØKONOMI

a. Vangesystem   trevangsbrug
    driftssystem: rotation: 2/1
    vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. Åse og hedeslette vest for byen. Israndsbakker flere steder.

jordbund: Blanding af områder med ferskvandstørv, moræneler, -grus og smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Bortset fra sognegrænserne og en del af grænsen mod Sølvbjerg, er ejerlavet ikke naturligt afgrænset.

- overvejende
 overvejende   med større indhold af
 blandingsøkonomi med ager-, eng- og skovjord.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

1 af de 6 gårde i byen er flyttet ud. Vejforløbet er bevaret. Den udflyttede gårds tomt er blevet delvis bebygget med et hus. Ellers er der kun bygget et enkelt nyt hus. Tofteskellene er bevaret ved de tre nordligste gårde.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	---------------------	--------------------------

STATISTIK

Areal: 277 ha, heraf opdyrket 1688: 34%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	63	34	42	

Bebyggelsesenheder:

		1541	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		6	6	5	6	9	11
Huse:					7		
Huse m/ jord:				1		5	4
Huse u/ jord:				1			2
I alt:		6	6	7	13	14	17

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
83	1664	1		5	10,5
100	1688		5		6,6
67	1844	3	6		4,2
64	1903	6	5		3,7

Folketal:

		1787	1845	1901
Voksne:		51	109	98
Børn:		19	48	37
I alt:		70	157	135

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	--------------------	--------------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							6	
1844					9	5		
1903	10	5			1	1		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 277 ha store ejerlav var i 1682 kun opdyrket 34%. Ejerlavet domineredes af skov, der i 1664 takseredes til ikke mindre end 640 svins olden. Byen havde i 1682 treårig rotation i 4 vange. På grund af den lave opdyrkningsprocent takseredes byen da lavt til 34 tdr.htk. mod 42 tdr. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 påfaldende højt, hvilket først og fremmest skyldes skovene, der takseredes til 27 tdr.htk. Af Grønderup er udparcelleret enestegården Sølvbjerg. Øst for Grønderup vidner marknavne på Bysted (1682) om forgængerbebyggelsens placering. Til Grønderupgård skriver sig væbnere først i 1400-tallet. og endnu i 1536, hvor landsbyen Grøderup i øvrigt var i Holme Klosters besiddelse. I 1419 siges Grønderup at ligge i Vester Åby sogn og på Pejrup mark findes umiddelbart op til grænsen mod Grønderup adskillige navne sammensatte med "borg". Formentlig har Grønderupgård ligget i dette område.

Grønderup stjerneudskiftedes i 1787 og siden er 1 gård flyttet ud.

Grønderup hørte i 1498 under Holme Kloster. Efter reformationen blev klostret til adelsgodset Rantzausholm (Brahetrolleborg), og byen befandt sig fortsat under dette gods i 1844. Inden 1903 var størsteparten af bebyggelsen dog overgået til selveje. I forbindelse med inddragelsen af Kaj Lykkes gods (Rantzausholm) i 1661 blev gårdene dog i en årrække opsplittet på flere besiddere.

Grønderup var allerede egaliseret i 1541 og bestod da af 5 "hele" gårde og 1 halvgård. Denne situation holdt sig endnu i 1664. Inden 1762 egaliseredes bebyggelsen på ny.

Grønderup bestod i 1762 af 6 gårde a 3-6-0 $\frac{1}{3}$ tdr.htk. (foruden skovskyld). I 1802 var gårdene overgået til arvefæste. Frem til 1903 øges gårdtallet markant, medens hustallets ekspansion udebliver. Befolkningens væksten fra 1787 til 1901 er som helhed af normal omfang.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	---------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering: stor interesse**

1. Anlægstype.

Den lille skovrydningsby af vikingetids-middelaldernavnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav og her ager/eng orientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget-vejby type. Marknavne på Bysted vidner om bebyggelsens tidligere placering. En hovedgård Grønderupgård må formentlig søges i ejerlavets sydlige del. Af ejerlavet er senere udparcelleret Sølvsbjerg, ligesom skelforholdene i det hele taget synes stærkt regulerede.

2. Udviklingstype.

Byen hørte i middelalderen under Holme Kloster, der efter reformationen blev til adelsgodset Brahetrolleborg, hvorunder byen fortsat hørte frem i det 19. årh. Byen egaliseredes inden 1541 og påny mellem 1682 og 1762.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig, ikke særlig typeren anlægstype med mange udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse

- 1) Bytomten er velbevaret.
- 2) Kulturlandskabet har kun bevaret enkelte udskiftningshegn. Ejerlavet gennemskæres af en jernbane.
- 3) Særlig relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: En Gammeltofte, tomten af Grønderupgård (?), en frilagt gårdtomt.

HØRSTROG

Rævebak

Møllemeuse

Grønderup

Djetshvile

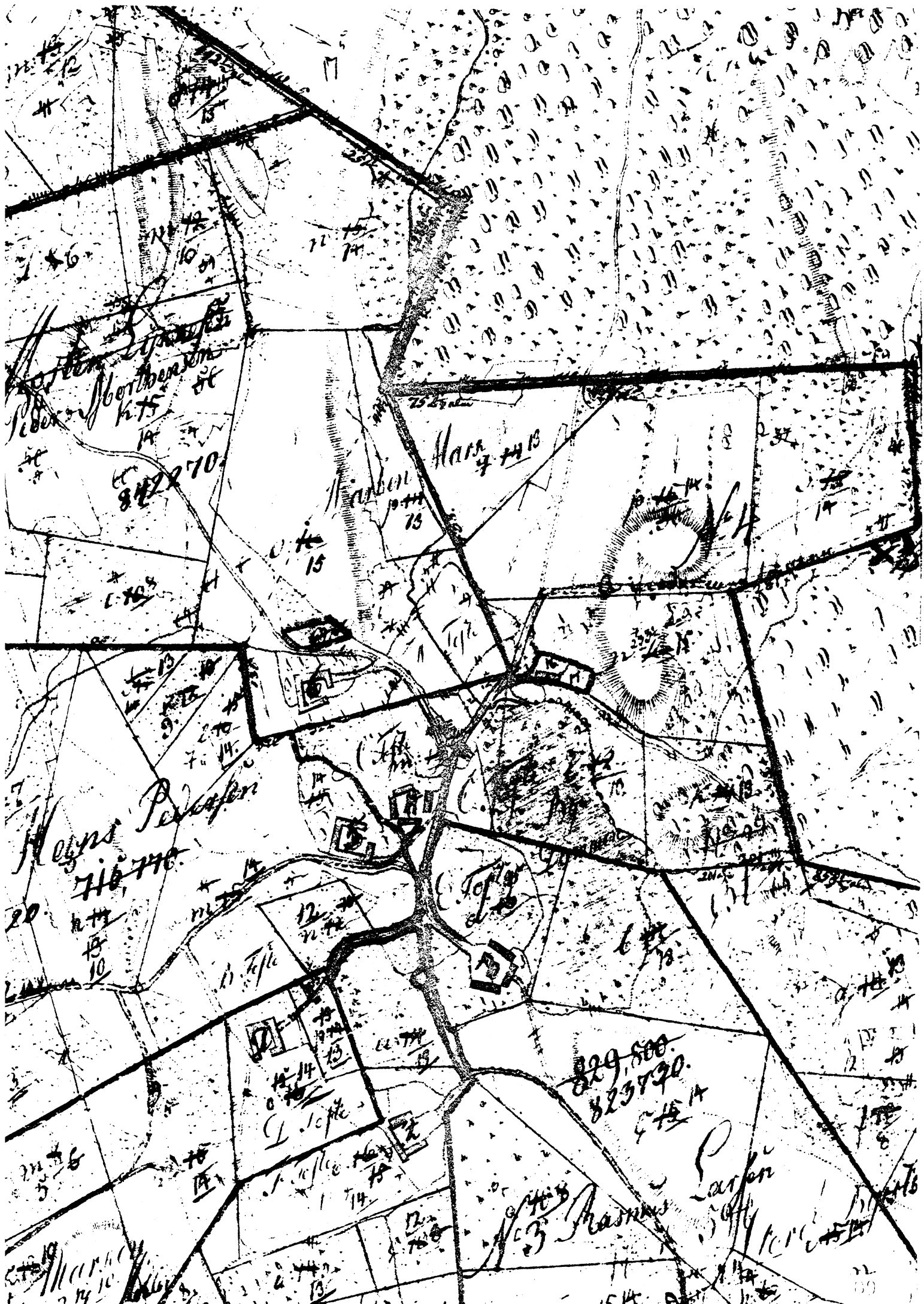
Skovf

SKOVRO

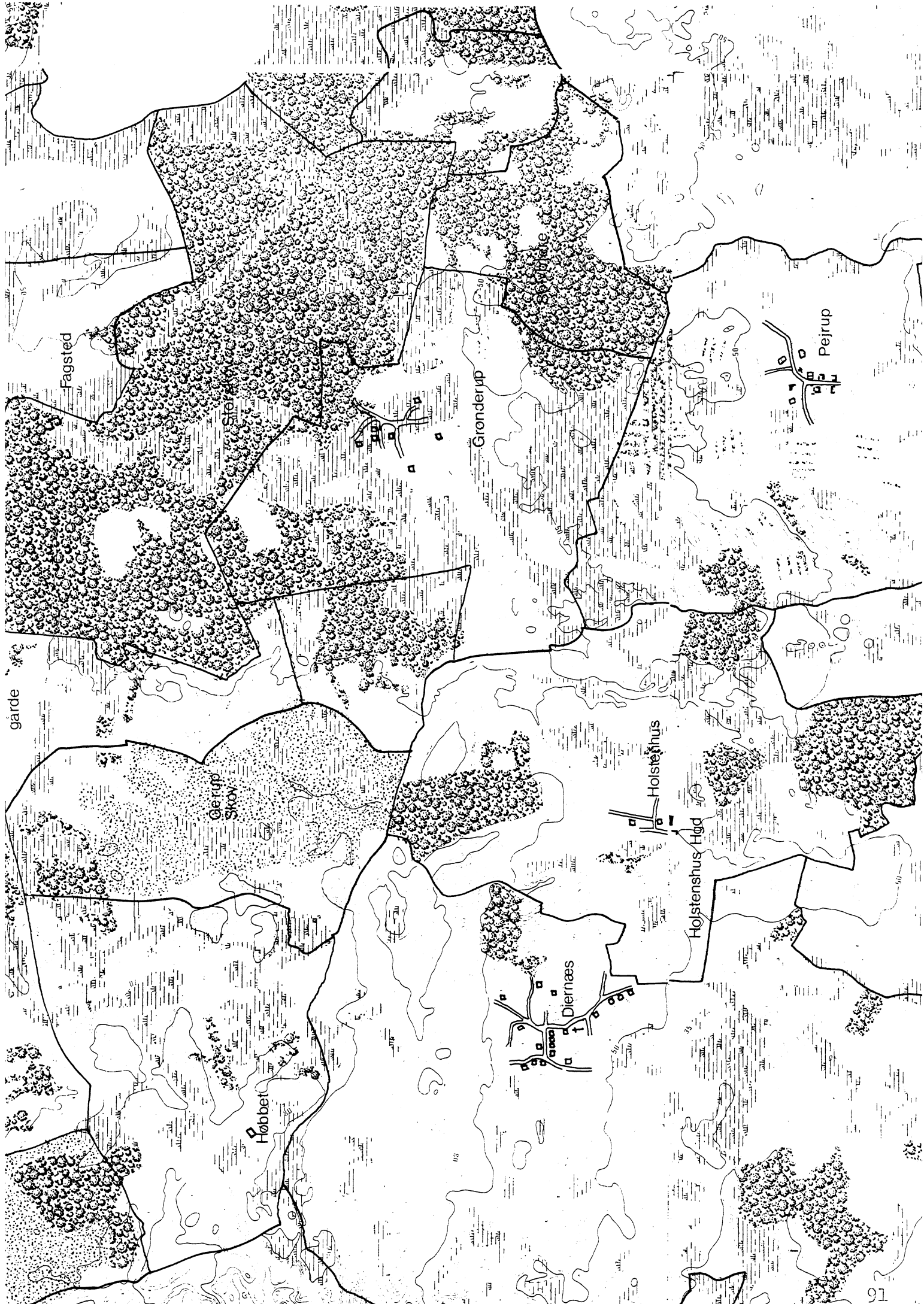
Heldbo

Bakkegård

Hildstedgård

HÅGERUP

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

Navn: Hågerup	Navnetype: -Torp
------------------	---------------------

Bemærkninger:

Hågerup er nævnt første gang 1435 i formen Hogærp. Forleddet er rimeligvis en sideform, gl'da. Hoghi til mandsnavnet gl'da. Hughi. Efterleddet er torp, gl'da. thorp, som betyder "udflytterbebyggelse".

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder
-----------------------	--

Bemærkninger:

Adelbyen er en landsby, der modsat den middelalderlige udflytterby ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser: Hågerup var tidligere et selvstændigt sogn indtil det engang i 1500-tallet blev lagt til Brahetrolleborg.

I Hågerup fødtes 1780 præsten David Seidelin, 1876 ingeniøren Lars Jørgensen.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby

Gårdene og husene ligger spredt langs den nordvest-syd-gående bygade og forgreninger til denne. En af gårdene "Præstegården" er meget større end de andre. Der løber en å tværs gennem byen, som har dannet vangeskel.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

Byen er koblingsplaceret over en bæk.

c. Udskiftning

år: 1787

figur: Stjerneudskiftning ved byen. Blokke og strimler i ud-kanten af ejerlavet.

d. Udflytning omkring 5 gårde

ved udskiftningen

efter udskiftningen

Ca. 2 gårde, det er svært at afgøre, fordi kortet er meget utydeligt.

ØKONOMI

a. Vangesystem

trevangsbrug

driftssystem:

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Centralfyn. Terrænskrænter og hedeslette.

jordbund: Moræneler mod store områder med smeltevandssand og mindre områder med ferskvandsdynd og-tørv.

naturlig afgrænsning: Naturligt afgrænset på nær ind mod Brænde Lytinge

overvejende

overvejende agerjord med større indhold af eng og skov

blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Faaborg	Brahetrolleborg

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Omkring 40% af gårdene er flyttet ud og der er bygget en del huse især midt i byen. Hovedparten af tofteskellene er regulerede eller forsvundet. Den nordlige del af bygaden er blevet rettet ud. En del af udskiftningshegnene, der går op til gårdene, er bevaret. Den del af åen, som ligger vest for byen, er blevet rettet ud.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

En del er bevaret

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Hussamlingen "Mellemhaverne", der ligger i den sydøstlige del af ejerlavet, og som blev lavet ved udskiftningen, er vokset meget. Ejerlavet gennemskæres på langs af Faaborg-Ringe Jernbanen.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	---------------------	--------------------------

STATISTIK

Areal: 595 ha., heraf opdyrket 1688: 39%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	146	84	107	

Bebyggelsesenheder:

		1541	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		21 *	20 *	18	17	16	21
Huse:		2	9		33		
Huse m/ jord:				2		22	25
Huse u/ jord:				13		10	18
I alt:		23	29	33	50	48	64

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
37	1664	4	7	8	7,7
61	1688	11	7		4,6
94	1844		15	1	5,9
62	1903	10	10	1	4,5

Folketal:

		1787	1845	1901
Voksne:		184	220	259
Børn:		82	106	126
I alt:		266	326	385

* Mølle

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg.	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	---------------------	--------------------------

	Besiddelsesforhold:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:		gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1				19	9
1844	1	2			15	30		
1903	21	29				14		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 595 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 39%. Byens skove takseredes i 1664 kun til 8 svins olden, men de er muligvis blevet regnet under Brahetrolleborgs hovedgårdstakst. Byen havde i 1682 trevangsbrug og takseredes på grund af den lave opdykningsgrad ret lavt til 84 tdr.htk. mod 107 tdr. i 1844. Fra Hågerups oprindelige ejerlav er udflytterbyerne Brænde Lydinge og Lydinge Gårde udparcelleret. Hågerup var indtil 1555 kirke- og sogneby.

Hågerup stjerneudskiftedes i 1787 og siden er 7 gårde flyttet ud.

Hågerup hørte i 1498 under Holme Kloster. Efter reformationen blev klostret til adelsgodset Rantzausholm (Brahetrolleborg) og byen befandt sig fortsat under dette gods i 1844. Inden 1903 var samtlige gårde dog overgået til selveje. I forbindelse med inddragelsen af Kaj Lykkes gods (Rantzausholm) i 1661 blev gårdene dog i en årrække opsplittet på flere besiddere.

Da kronen afhændede klostret i 1541 bestod Hågerup af 20 gårde (foruden præstegården) og 2 huse. Byens gårde lå da på 3-13 tdr.htk., men 8 gårde lå dog indenfor rammen 10-12 tdr. Endnu i 1682 var byen ikke egaliseret, men i 1762 bestod den af 16 gårde a 6-0-0- $\frac{5}{8}$ tdr.htk. (foruden præstegården), samt 14 huse uden htk. Mellem 1844 og 1903 vokser gårdtallet i normalt omfang i forbindelse med overgangen til selveje. Hustallet var allerede påfaldende højt i 1700-tallet og stiger herefter kun i begrænset omfang, ligesom befolkningsvæksten fra 1787 til 1901 er beskeden.

Ifølge traditionen skal der i Hågerup have stået en gammel sædegård, hvis fundamenter man traf 1863 ved opførelse af gården Sønnershåb. Hågerup kirke har vist nok stået nordøst for den gård i Hågerup, der indtil 1935 var præstegård. Ludvigsmine skole i Hågerup er opført 1804.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	--------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** Interesse

1. Anlægstype.

Den middelstore (forhenværende kirke-) adelby af vikingetids middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav og orienteret ned mod en bæk. Byformen er den almindelige forekommende slynget-vejby type. Af ejerlavet er senere udparcelleret Brænde Lydinge og Lydinge Gårde.

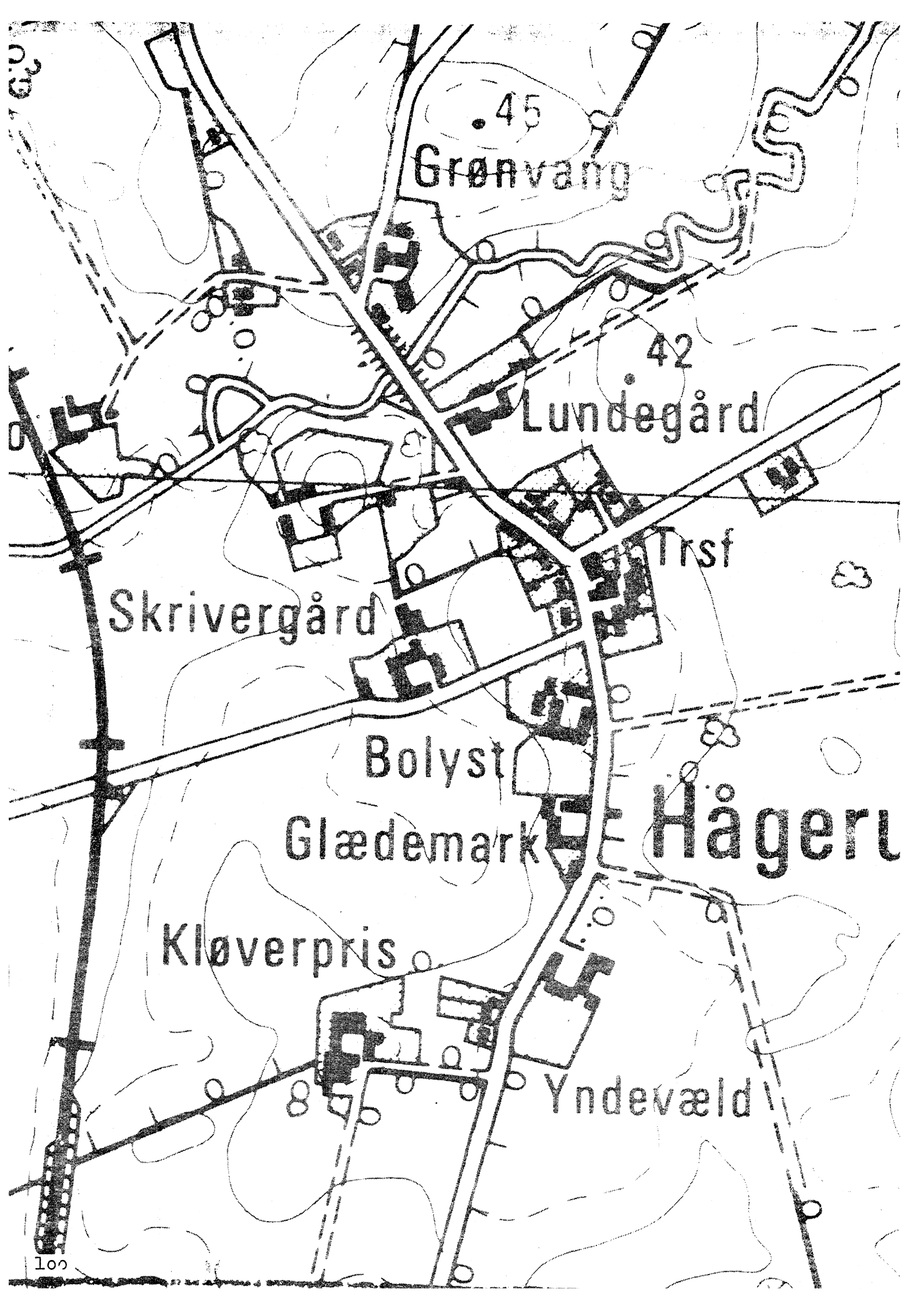
2. Udviklingstype.

Byen hørte i middelalderen under Holme Kloster, der efter reformationen blev til adelsgodset Brahetrolleborg, hvorunder byen fortsat hørte frem i det 19. årh. Byen egaliseredes mellem 1682 og 1762. Overgangen til selveje ledsagedes af ekspansion i begrænset omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig, forholdsvis typeren anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er kun delvis bevaret og præget af reguleringer.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn, men gennemskæres i dag af en jernbane.
- 3) Særlige relikter: Skole fra 1804.
- 4) Arkæologiske interesser: En kirketomt, 4-5 frilagte gårdtomter.

45
Grønvang

42
Lundegård

Skrivergård

Trsf

Bolyst

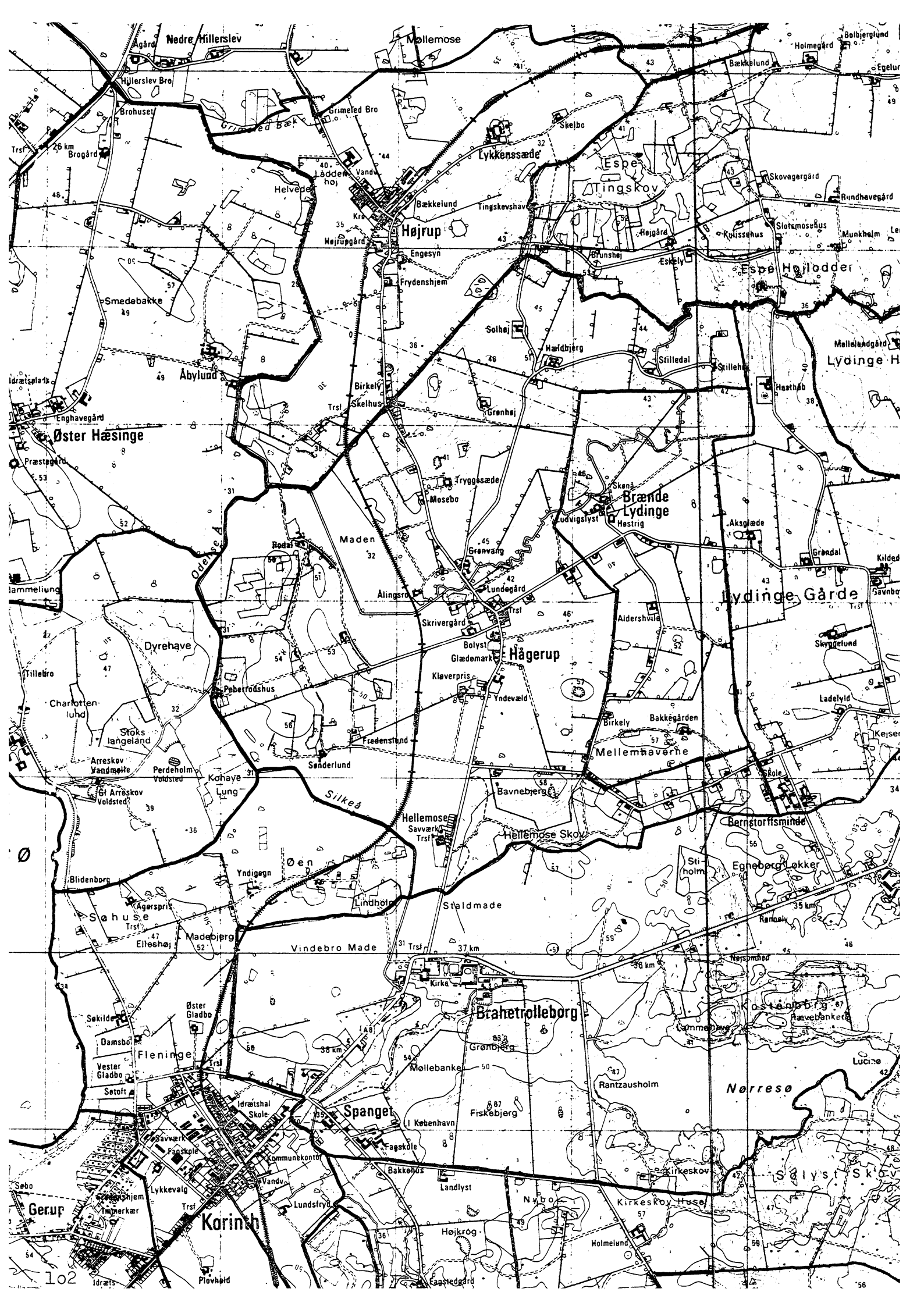
Glædemark

Hågeru

Kløverpris

Yndevæld

Nedre Hillerslev

Møllemose

Bolbjerglund

Hillerslev Bro

Grimeled Bro

Bækkelund

Egelov

Trstf

Brohuset

Lykkenssæde

Espe

49

46 km

Brogård

Helvede

41

43

48

40 Ladden

Vand

43

43

05

57

35

43

43

49

Abylund

36

45

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

8

36

44

36

49

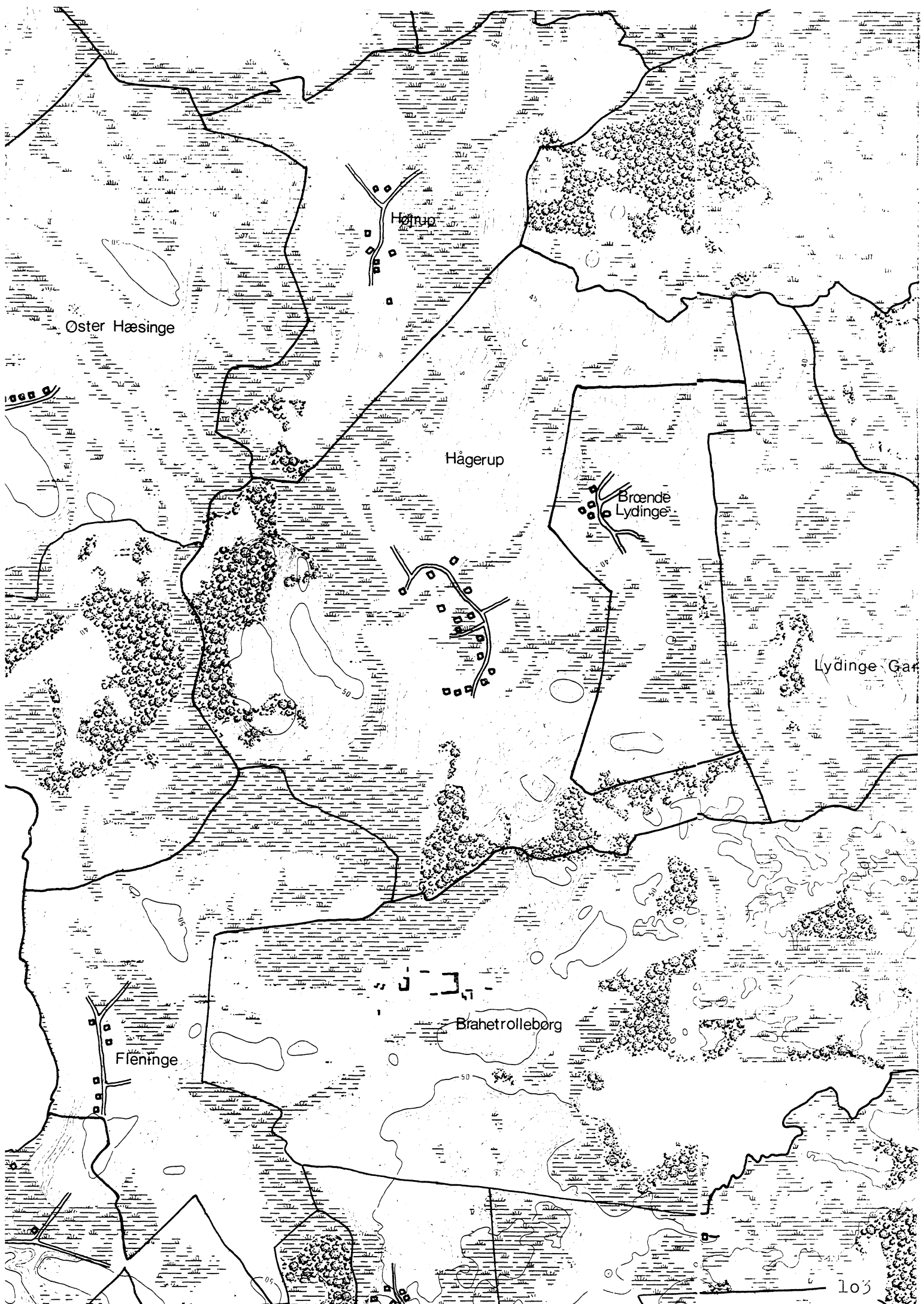
8

36

44

36

Øster Hæsinge

Hørup

Hågerup

Brønd Lydinge

Lydinge Gaard

Brahetrolleborg

Fleninge

BRÆNDE LYDINGE

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

Navn: Brænde Lydinge	Navnetype: -Inge
-------------------------	---------------------

Bemærkninger:

Brænde Lydinge er nævnt første gang 1496 i formen Brendelywng. Første led er navneordet, gl. brænna, som betyder afbrændt område, eller bestemt form af participiet, gl. brænd, som betyder afbrændt. Næste leds oprindelse er usikkert, men måske en form af personnavnet, gl. Liut. Efterleddet -inge, gl. ingar, viser, at navnet er dannet ved en afledning med et indbyggernavn på ingar.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
------------------------------------	--------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten slynget vejby.

Byens 4 gårde ligger uregelmæssigt, men tæt ved hinanden langs den nordøst-sydøst-gående bygade. Midt i byen ligger der et enkelt hus. Lige nord for byen løber en å.

b. Placering i forhold til by-marken

centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787   figur: Stjerneudskiftning med strimmeludskiftning mod syd.

d. Udflytning

ved udskiftningen
 efter udskiftningen
1 gård

ØKONOMI

a. Vangesystem   trevangsbrug
driftssystem: rotation: 2/1
vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Centralfyn. Enkelte terrænskrænter og hatformede bakker.

jordbund: Moræneler med enkelte områder med ferskvandstørv og -dynd.

naturlig afgrænsning:

overvejende
 overvejende agerjord med større indhold af eng.
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Kun én af de oprindelige 4 gårde er flyttet ud. Tofteskallet til gården Skønå er bevaret. Den udflyttede gårds tomt er helt eller delvis frilagt. Vejforløbet er bevaret og der er kun bygget et par enkelte huse i byen.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Ejerlavet er præget af en del spredt liggende huse og enkelte gårde. Åen, der løber gennem den nordøstlige del af ejerlavet, ser ikke ud til at være blevet reguleret.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

STATISTIK

Areal: 172 ha., heraf opdyrket 1688: 40%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	44	29	35	

Bebyggelsesenheder:

		1541	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		4	4	4	4	5	5
Huse:					2		
Huse m/ jord:						3	10
Huse u/ jord:							6
I alt:		4	4	4	6	8	21

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
100	1664			4	11,0
100	1688		4		7,3
100	1844		5		6,6
80	1903	1	4		6,2

Folketal:

		1787	1845	1901
Voksne:		28	48	61
Børn:		8	17	40
I alt:		36	65	101

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	--------------------	--------------------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							4	
1844					5	3		
1903	5	13				3		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 172 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 40%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes på grund af den lave opdyrkning ret lavt til 29 tdr.htk. mod 35 tdr.htk. i 1844. Brände Lydinge er opkaldt efter Lydinge i nabosognet Krarup. Brände Lydinge er en udflytterby fra Hågerup.

Byen stjerneudskiftedes i 1787 og siden er 1 gård flyttet ud.

Brände Lydinge hørte i 1498 under Holme Kloster. Efter reformationen blev klostret til adelsgodset Rantzausholm (Brahetrolleborg) og byen befandt sig fortsat under dette gods i 1844. Inden 1903 var samtlige gårde dog overgået til selveje. I forbindelse med inddragelsen af Kaj Lykkes gods (Rantzausholm) i 1661 blev gårdene dog i en årrække udlagt til andre besiddere. I 1664 tilhørte hele byen således Christoffer Lindenov.

Da kronen afhændede klostret i 1541 bestod byen af 4 egaliserede gårde o. 10½ tdr. htk. Denne situation holdt sig endnu i 1664, hvor byens 4 gårde a. 11 tdr.htk. tilmed siges at være lige i sidsæd og landgilde.

Inden 1762 egaliseredes byen på ny, således at den da bestod af 4 gårde a 8-7-3-2½ tdr.htk. foruden 1 jordløst hus. I 1802 bestod byen af 4 arvefæstegårde og 3 huse med jord. Inden 1844 synes byen på ny egaliseret og denne gang fordeltes hartkornet på 5 gårde. Frem til 1903 voksede hustallet i betragtelig omfang. I forhold til den trods alt beskedne bebyggelsesvækst er befolkningsstigningen fra 1787 til 1901 overraskende stor.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	---------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering: stor interesse**

1. Anlægstype.

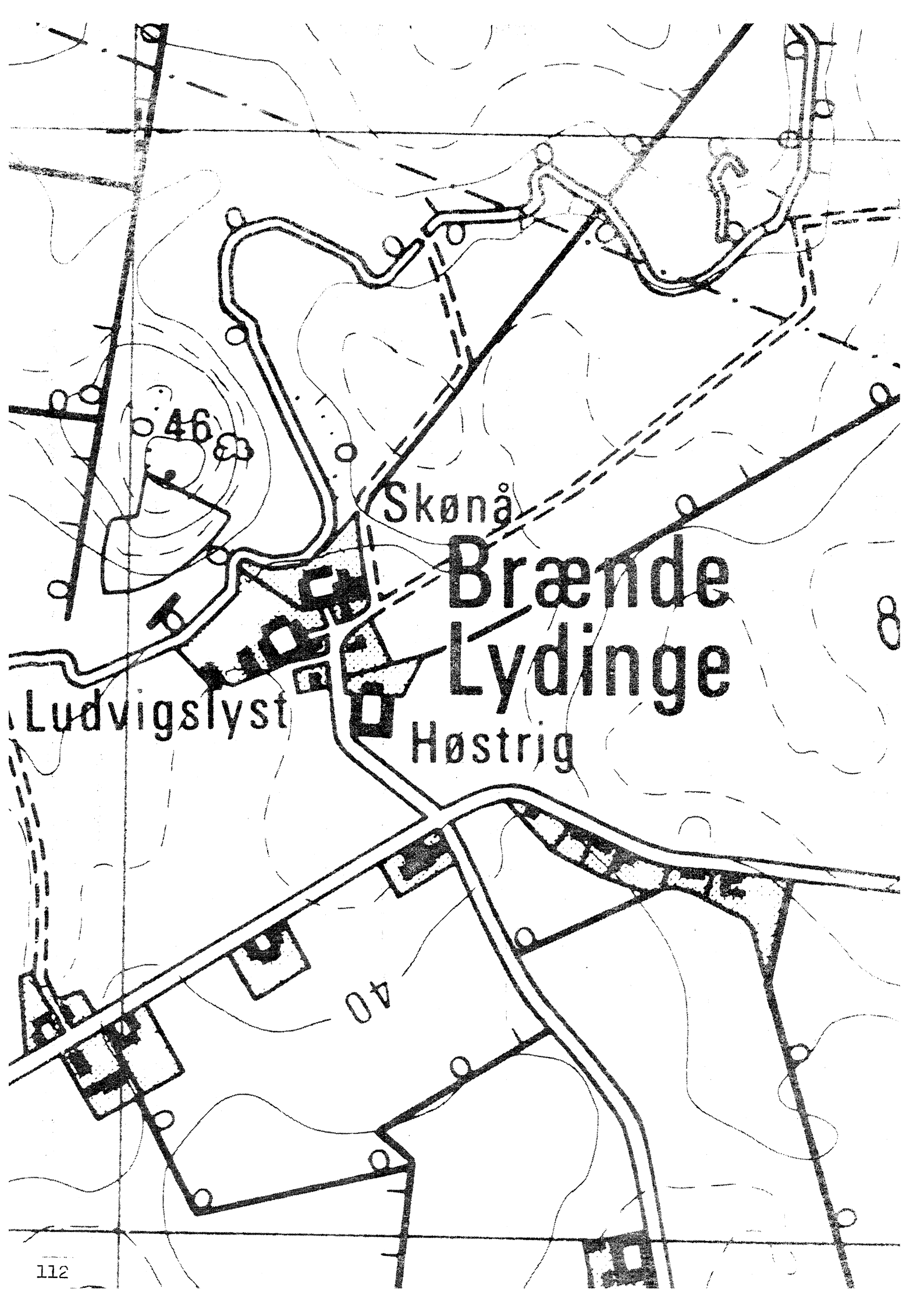
Den lille udflytterby er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er en forholdsvis sluttet og regelmæssig udgave af den almindelige slyngede-vejby type.

2. Udviklingstype.

Byen hørte i middelalderen under Holme Kloster, der efter reformationen blev til adelsgodset Brahetrolleborg, hvorunder byen fortsat hørte frem i det 19. årh. Byen egaliseredes allerede i middelalderen. Mellem 1682 og 1762 fulgte en ny egalisering og efter 1762 en tredje egalisering.

Relikt-vurdering: stor interesse

- 1) Bytomten er forholdsvis velbevaret.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret enkelte udskiftningshegn.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: En frilagt gårdtomt.

Skønå

Brænde Lydinge

Ludvigsløst

Høstrig

46

40

1224

Carli

52.000.

Sym. Holm

Matr. No. 1 Peter Christensen
704,990

Stolle Agerne

Kyllingstrog
Matr. No. 2
-69150
Friedrichs Haldsten

Alahave

Stolle

Matr. No. 3
Stolle System

Lyrce
Stulle

Lytke bog

Matr. No. 4
721,850
Stulle

Marken

Elleher Stulle

Stolle
Matr. No. 5
711,170

vej til Haagerup

Matr. No. 6
730,170
Taveragene

Stulle

Priores

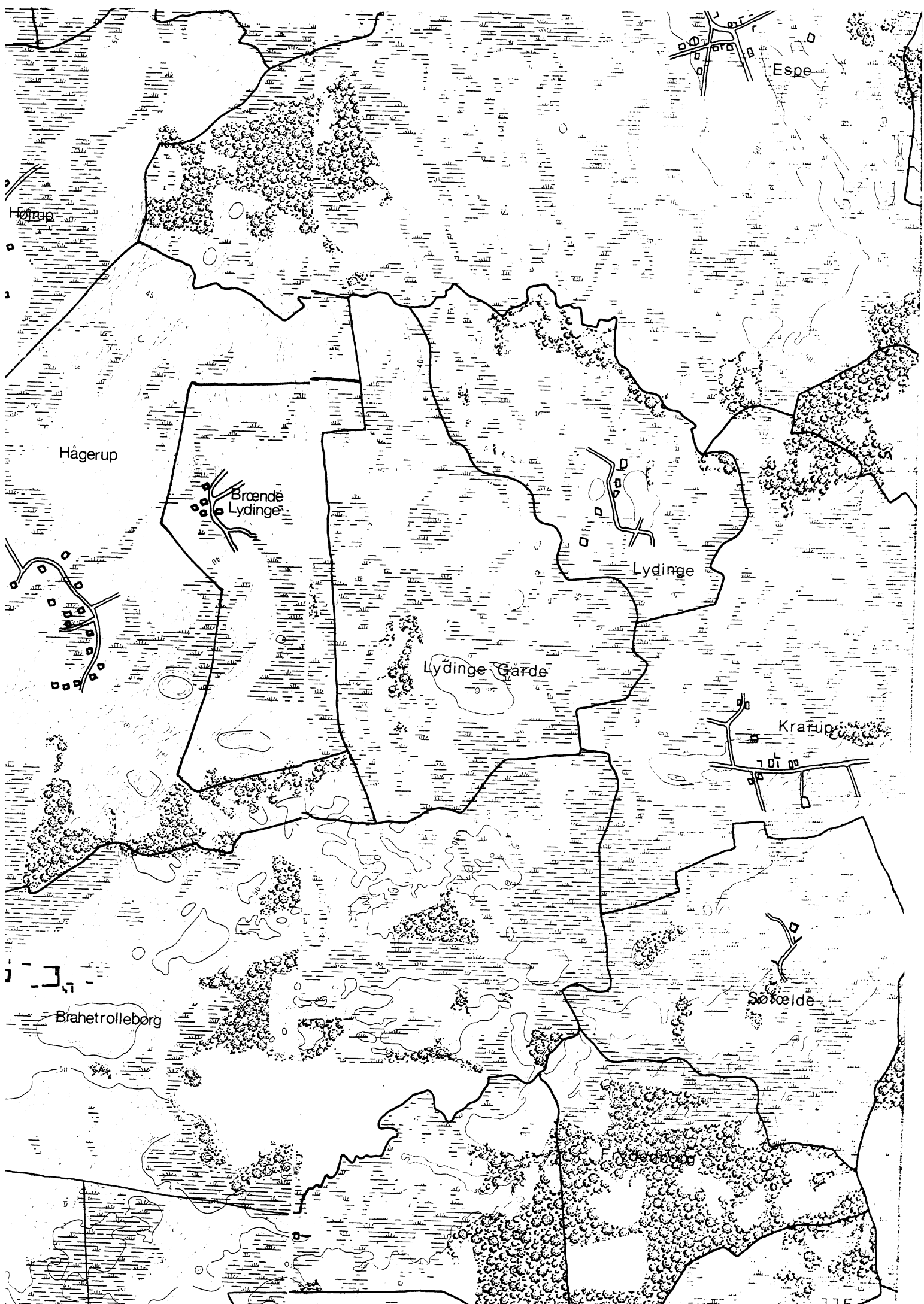
Stulle
Arkens
Stulle

Boydeltrog

Stykke

Lange

Espe

Hørrup

Hagerup

Braend
Lydinge

Lydinge

Lydinge Garde

Kraarup

Brahetrolleborg

Søtælde

LYDINGE GÅRDE

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	----------------------------	----------------------------	---------------------------------

Navn: Lydinge Gårde	Navnetype: -Gårde
-------------------------------	-----------------------------

Bemærkninger:

Lydinge Gårde er nævnt første gang i 1481 i formen Lydingord. Forleddets oprindelse er usikker, men måske er det en form af personnavnet, glða. Liut. Efterleddet er -inge, glða. ingar, som viser, at navnet er dannet ved en afledning med et indbyggernavn på -ingar.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
---	---

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Polygonal forteby (!)

De to dobbeltgårde og gård nummer 8 ligger orienteret mod en gadeudvidelse. Gård nr. 4 ligger tæt på de andre, men uden "kontakt" med forten. Der er ikke aftegnet nogle huse i bytomten, men der ligger enkelte spredt ude i ejerlavet. Bygaden går fra nord mod sydøst.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787   figur: Blokudskiftning

d. Udflytning 4 gårde

- ved udskiftningen
 efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem   trevangsbrug
    driftssystem: rotation: 2/1
    vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Centralfyn. Terrænskrænt mod sydøst.

jordbund: Moræneler med små forekomster af ferskvandstørv og -dynd.

naturlig afgrænsning: Naturligt afgrænset på nær grænserne med Brænde Lydinge og Brahetrolleborg.

- overvejende
 overvejende   med større indhold af
 blandingsøkonomi med   ager-, eng- og skovjord

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten	☐ velbevaret	☒ opløst	
	☐ delvis bevaret	☐ opløst og nybebygget	
<p>Over 60% af gårdene er flyttet ud. De to tilbageblevne tofteskel er stærkt regulerede. Den oprindelige slyngede bygade er forsvundet. De fleste udskiftningshegn ved byen er væk.</p>			
b. Skelsystem	☐ vangesystemets hegn	☐ udskiftningshegnene	☒ intet af betydning
c. Ressourceområde	☐ større engareal	☐ større skovareal	☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald
	☐ større overdrevarsareal	☒ størsteparten opdyrket	

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	---------------------	--------------------------

STATISTIK

Areal: Dyrket areal 1682: 228 tdr. land.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	44	41	53	

Bebyggelsesenheder:

		1541	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		4	4	4	6	9	10
Huse:					4		
Huse m/ jord:						6	21
Huse u/ jord:							7
I alt:		4	4	4	10	15	38

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
100	1664			4	11,0
100	1688			4	10,3
89	1844	1	8		5,2
50	1903	5	5		4,4

Folketal:

		1787	1845	1901
Voksne:		39	90	137
Børn:		19	37	72
I alt:		58	127	209

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	--------------------	--------------------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							4	
1844					9	6		
1903	10	22				4		2

Udviklingsbeskrivelse:

Den lille udflytterby takseredes på grund af en lav opdyrkningsprocent kun til 41 tdr.htk. i 1684 mod 53 tdr. i 1844. Byen havde i 1682 almindelig trevangsbrug. I 1664 takseredes byens skove til i alt 16 svins olden.

Lydingegårde er udflyttet fra Hågerup og opkaldt efter nabolandsbyen Lydinge. Byen blokudskiftedes i 1787 og siden er 4 gårde flyttet ud.

Lydingegårde hørte i 1498 under Holme Kloster. Efter reformationen blev klostret til adelsgodset Rantzausholm (Brahetrolleborg) og byen befandt sig fortsat under dette gods i 1844. Inden 1903 var samtlige gårde dog overgået til selveje. I forbindelse med inddragelsen af Kaj Lykkes gods (Rantzausholm) i 1661 blev gårdene dog i en årrække udlagt til andre besiddere.

Da kronen afhændede Holme Kloster i 1541 bestod byen af 4 egaliserede gårde a 10½ tdr.htk. Denne struktur holdt sig endnu i 1682, men inden 1762 øgedes gårdtallet til 6 - øjensynlig ved anlæggelse af to dobbeltgårde - De 6 gårde var i 1762 egaliserede på 8-2-1-1 tdr.htk. Byen havde da 3 huse, hvoraf de to kaldtes Lydingeborg og Kejserborg. I løbet af det 19. årh. steg gårdtallet til 10, ligesom hus- og befolkningstallets vækst var særdeles markant.

Gårdene var i 1684 meget store.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	----------------------------	---------------------------	---------------------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1. Anlægstype.

Den lille udflytterby er centralplaceret i sit ejerlav og har eng/skov orientering. Byformen er polygona forteby. Som følge af gårdeksponen sion i 1700-tallet optræder på udskiftningstiden to dobbeltgårde i byen.

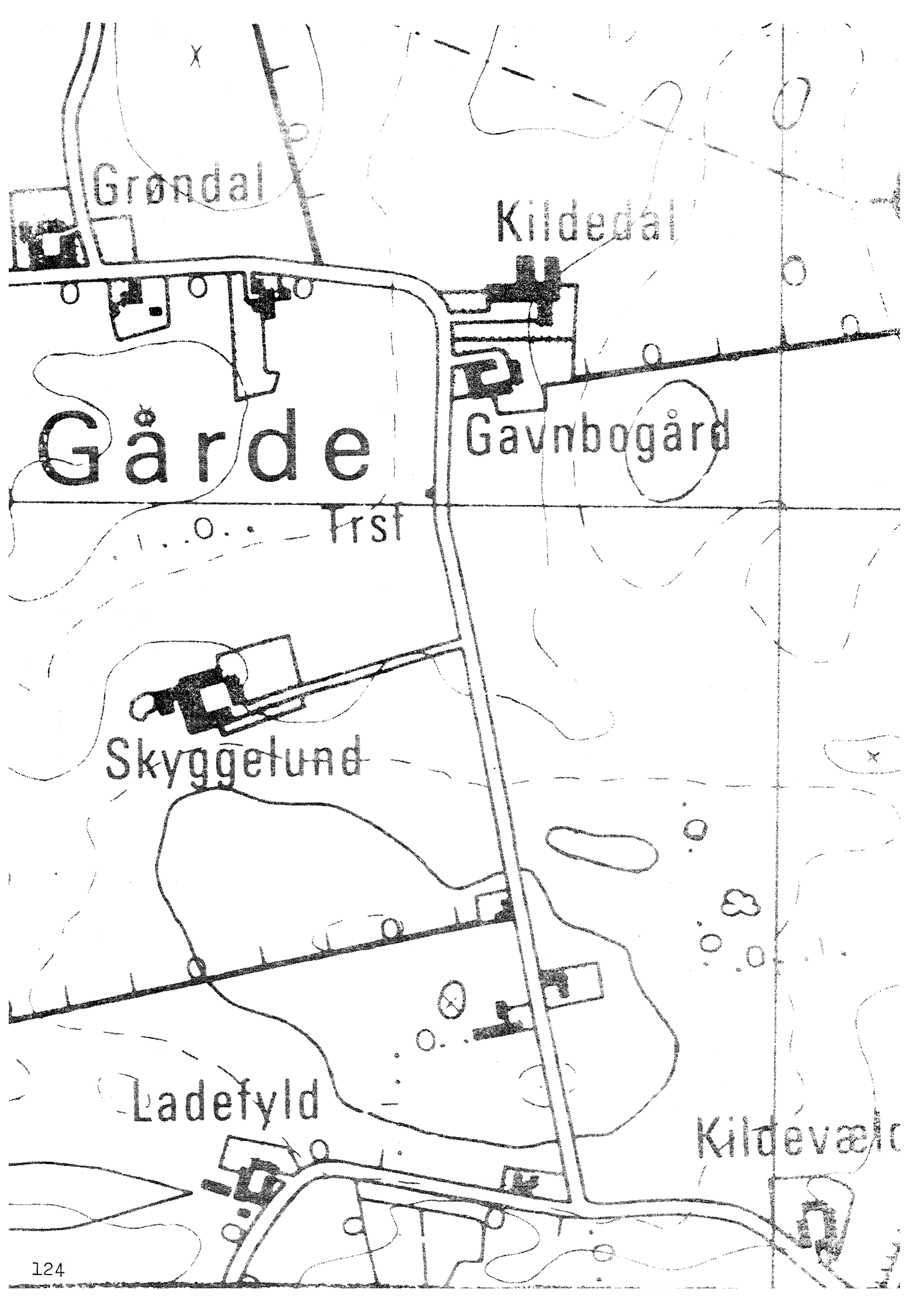
2. Udviklingstype.

Byen hørte i middelalderen under Holme Kloster, der efter reformatio nen blev til adelsgodset Brahetrolleborg, hvorunder byen fortsat hørte frem i det 19. årh. Byen egaliseredes allerede i middelalderen. Mellem 1682 og 1762 fulgte en ny egalisering i forbindelse med øgning af gårdtallet. Overgangen til selveje ledsagedes af kraftig ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig, forholdsvis typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis opløst.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret enkelte hegn.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: 3 frilagte gårdtomter.

Grøndal

Kildedal

Gårde

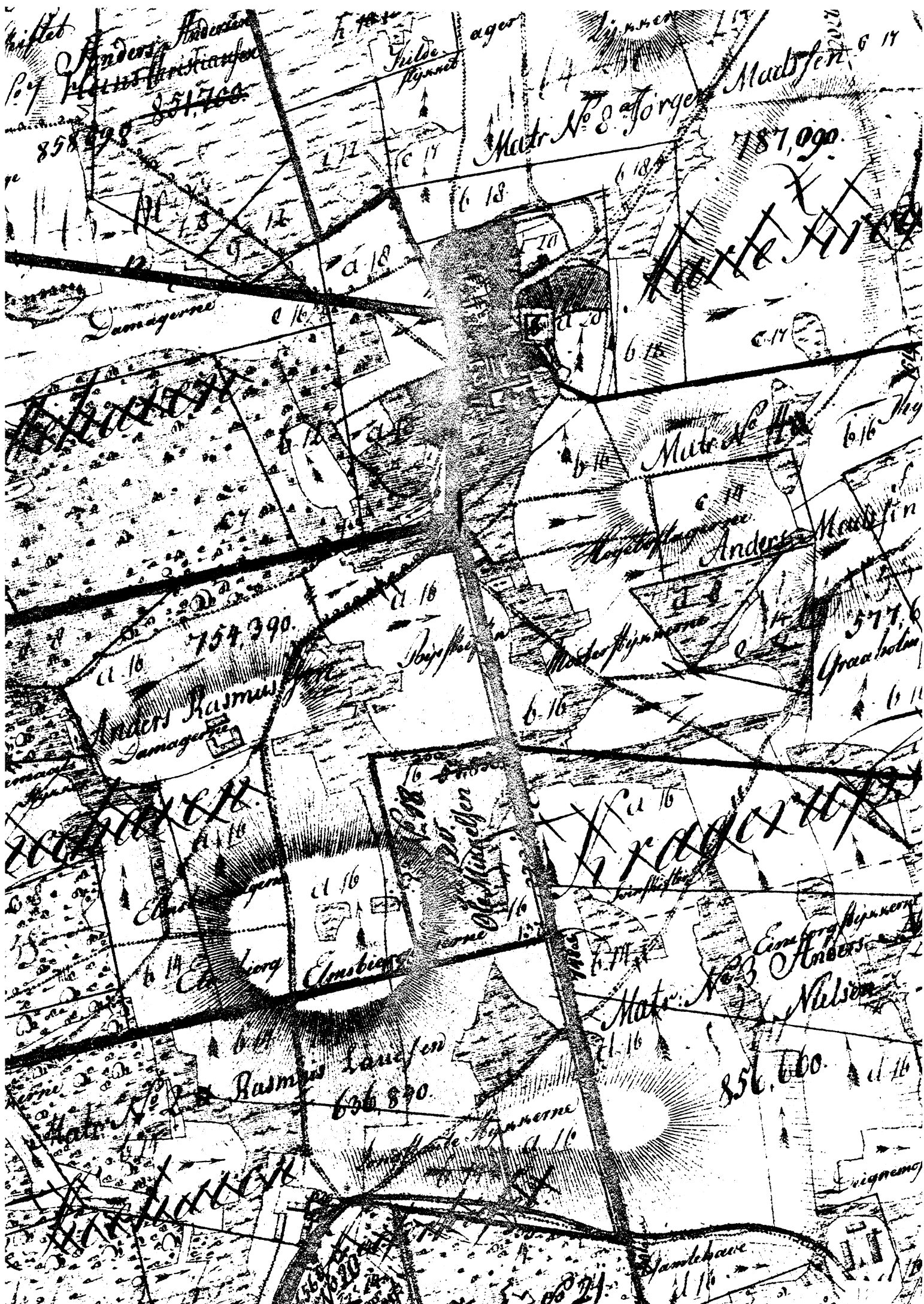
Gavnbogård

...o... Frst

Skyggetund

Ladefyld

Kildevæld

Anders
858,000

Mater No 8
857,090

Mater No 8
857,090

Damagerne

754,390

Anders Rasmus
Damagerne

Elsborg
Elsborg

Rasmus
656,890

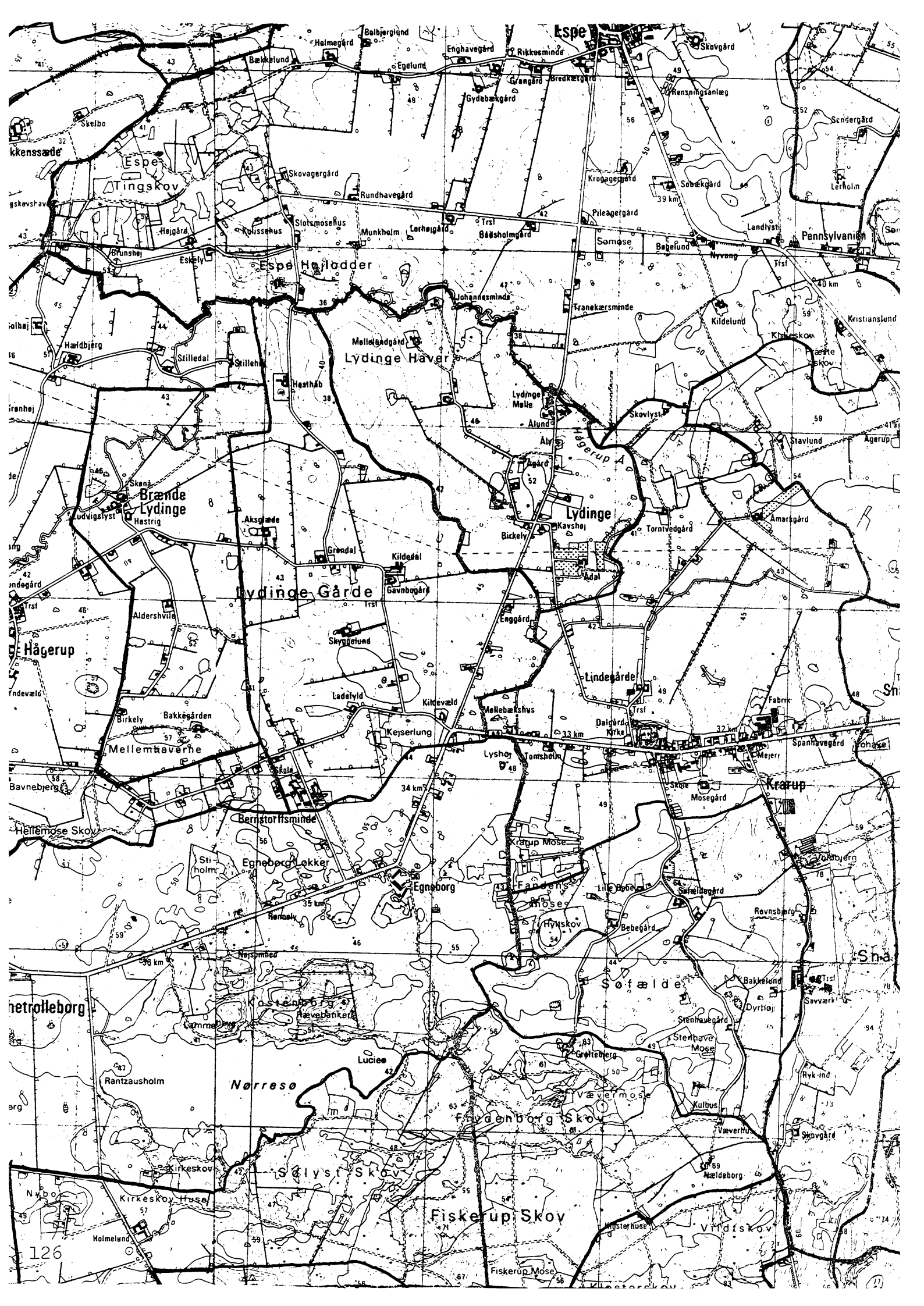
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Mater No 3
577,6
Graabøl

Mater No 2
Elsborg
Anders
Nilsen

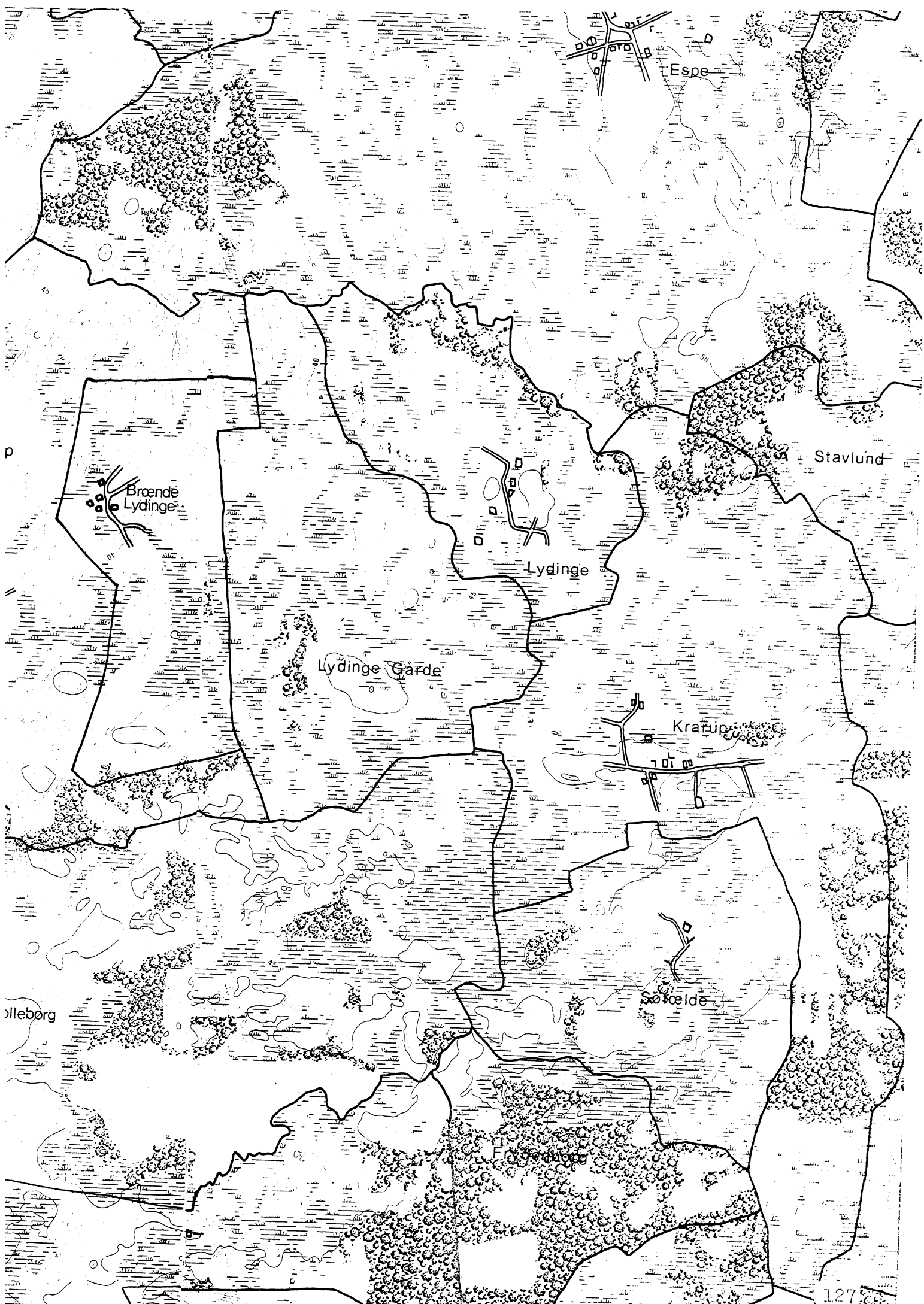
856,600

Spanlehave

Map showing land parcels, roads, and various geographical features. Key locations include Espe, Lydinge, Hågerup, and Krarup. The map includes a grid of numbers and distances between points.

Espe

Stavlund

Brønde
Lydinge

Lydinge

Lydinge Garde

Kraup

Søskilde

Ollebørg

NYBO

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	----------------------------	----------------------------	---------------------------------

Navn: Nybo	Navnetype: -Bo
--------------------------	------------------------------

Bemærkninger: Nybo er nævnt første gang 1498 i formen Nyeboe. Efterleddet er bo, gl'da. bo, som betyder "gård".
--

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
---	---

Bemærkninger: En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby.

Byens gårde ligger langs den krogede bygade. Gårdene ligger i den vestlige del af byen, husene i den østlige del. Den nu nedlagte hovedgård Sølyst ligger 700 meter øst for byen.

b. Placering i forhold til by-marken

centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787   figur: Blokudskiftning

d. Udflytning 2 gårde og nogle huse.

ved udskiftningen
 efter udskiftningen
1

ØKONOMI

a. Vangesystem   trevangsbrug
driftssystem: rotation: 2/1
vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sarup. Hedeslette mod nordvest. Terrænskrænter mod øst.

jordbund: Smeltevandssand med større områder med ferskvandstørv og moræneler.

naturlig afgrænsning:

overvejende
 overvejende   med større indhold af
 blandingsøkonomi med agerjord og engjord.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Alle gårde og huse er flyttet ud eller nedlagt. Den gamle bygade er bevaret. Bytomten er ikke blevet nybebygget.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Større engareal bevaret i den sydøstlige del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	---------------------	---------------------	--------------------------

STATISTIK

Areal: 299 ha., heraf opdyrket 1688: 15%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	28	17	21	

Bebyggelsesenheder:

		1541	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		5	4	4	4	4	2
Huse:			5		16		
Huse m/ jord:						4	8
Huse u/ jord:				6			3
I alt:		5	9	10	10	8	13

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
75	1664	1	2	1	7,0
100	1688	4			4,3
100	1844		4		4,8
100	1903			2	9,1

Folketal:

		1787	1845	1901
Voksne:		55	53	60
Børn:		28	16	32
I alt:		83	69	92

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg.	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	----------------------	--------------------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							4	5
1844					4	4		
1903		7			2	4		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 299 ha store ejerlav var i 1682 kun opdyrket 15%. Tallet må dog tages med forbehold, da skelforholdene mod Fagsted, Brahetrolleborg og Brændegård er regulerede. Brændegård har åbenbart foretaget udvidelser ind over ejerlavsgrensen og bl.a. lagt beslag på arealet "Bytofte", der formentlig vidner om Nybos tidligere placering. I 1664 takseredes byens skove til 155 svins olden. Byen havde i 1682 trevangsbrug og takseredes til 17 tdr.htk. mod 21 tdr. htk. i 1844.

Nybo blokudskiftedes i 1787 og siden er hele bytomten opløst. Nybo hørte i 1844 under Holme Kloster. Efter reformationen blev klostret til adelsgodset Rantzausholm (Brahetrolleborg) og byen befandt sig fortsat under dette gods frem til 1903. I forbindelse med inddragelsen af Kaj lykkes gods (Rantzausholm) i 1661 blev gårdene dog i en årrække udlagt til andre besiddere.

Da kronen afhændede klostret i 1541 bestod byen af 5 uegaliserede gårde. Inden 1682 egaliseredes byens nu 4 gårde, og inden 1762 foretoges en ny egalisering. De 4 gårde havde nu hver 4-7-3-2½ tdr.htk. og her til kom 8 jordløse huse. Mellem 1844 og 1903 nedlægges 2 gårde. Hus-tallet er vanskeligt at følge, eftersom en række huse har selvstændige navne og vanskeligt lader sig indplacere i forhold til ejerlavet. Som helhed synes bebyggelses- og befolkningsvækst dog stagnerende i det 19. årh.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Faaborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	---------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering: stor interesse**

1) Anlægstype.

Den lille udflytter-skovrydningsby er randplaceret i sit ejerlav og har engorientering. Hovedgården Brændegårds ekspansion strakte sig ind over arealet "Bytofte", der formentlig angiver Nybos tidligere placering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget-vejby.

2) Udviklingstype.

Byen hørte i middelalderen under Holme kloster, der efter reformationen blev til adelsgodset Brahetrolleborg, hvorunder byen fortsat hørte frem i det 19. århundrede. Byen egaliseredes 2 gange. En meget sen overgang til selveje ledsagedes af stagnation og tilbagegang i det 19. århundrede. Landsbytomten opløstes fuldstændigt.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

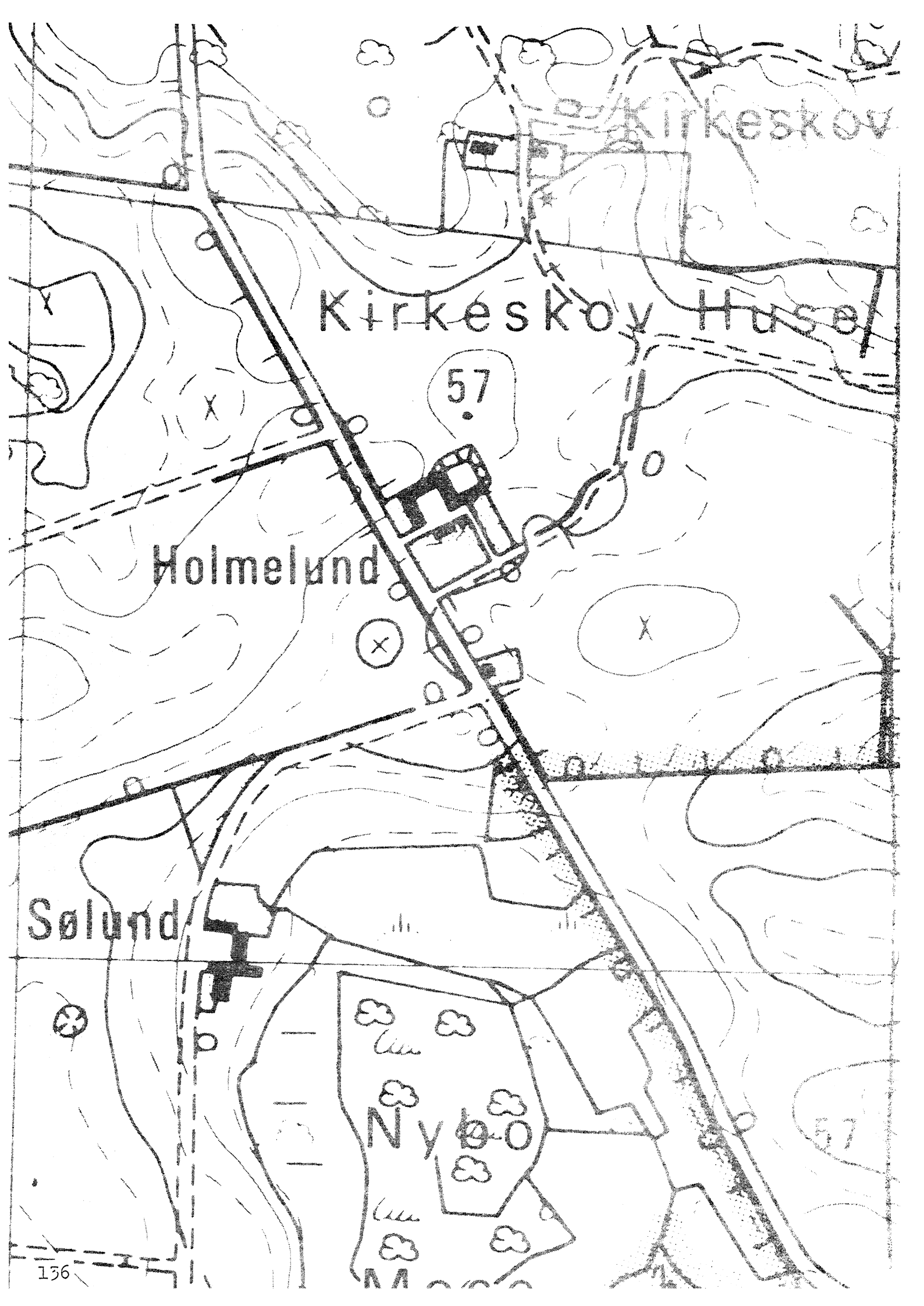
Relikt-vurdering: interesse

1) Bytomten er totalt opløst.

2) Kulturlandskabet har ikke bevaret huse af betydning, men et større engareal.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: En frilagt landsbytomt.

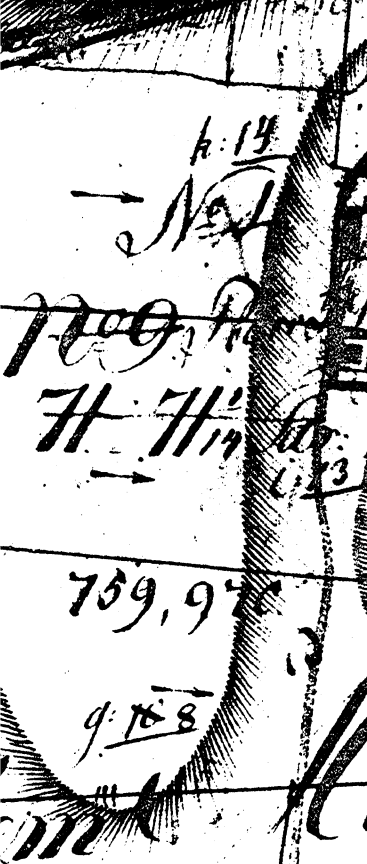
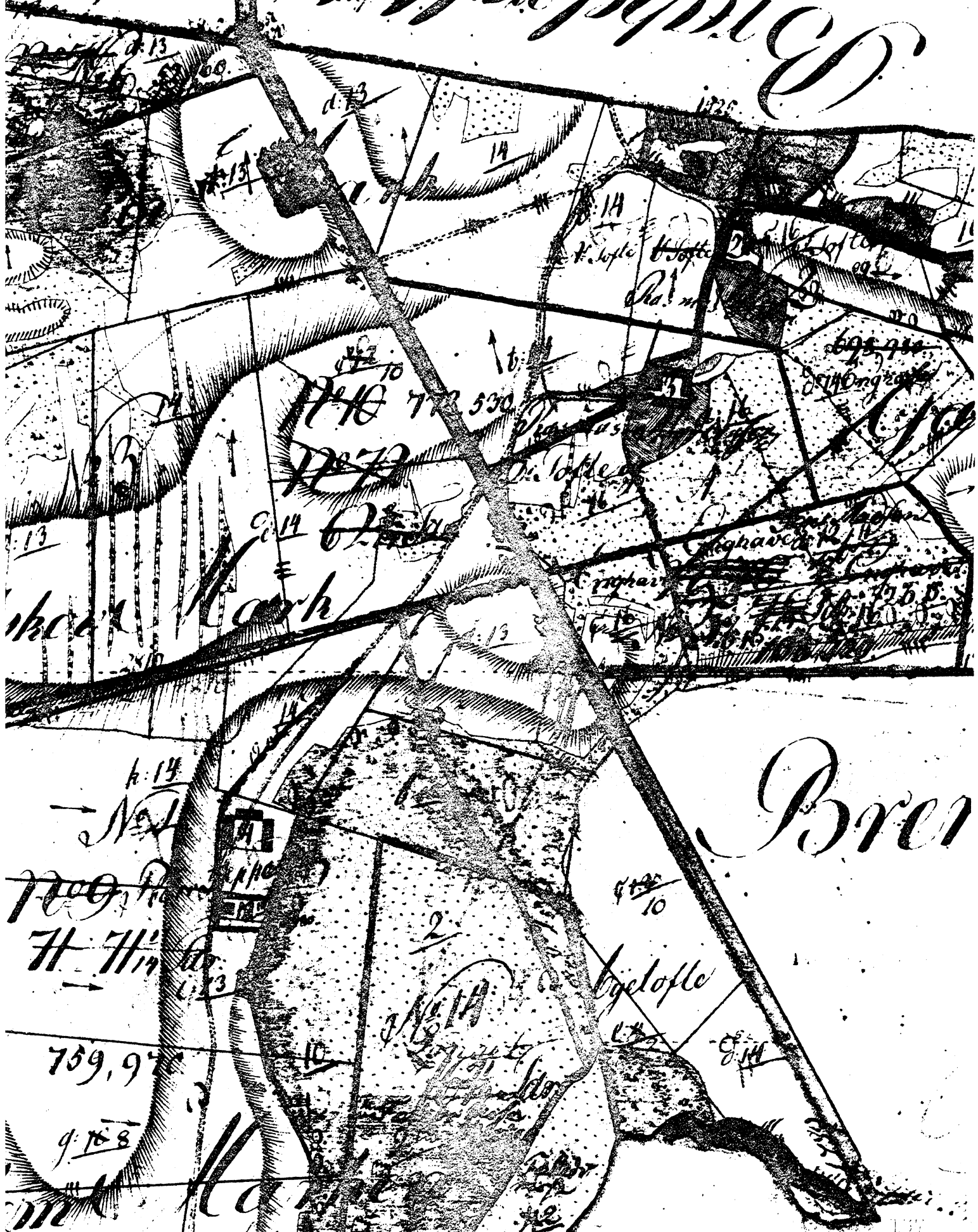
Kirkeskov Huse

Holmelund

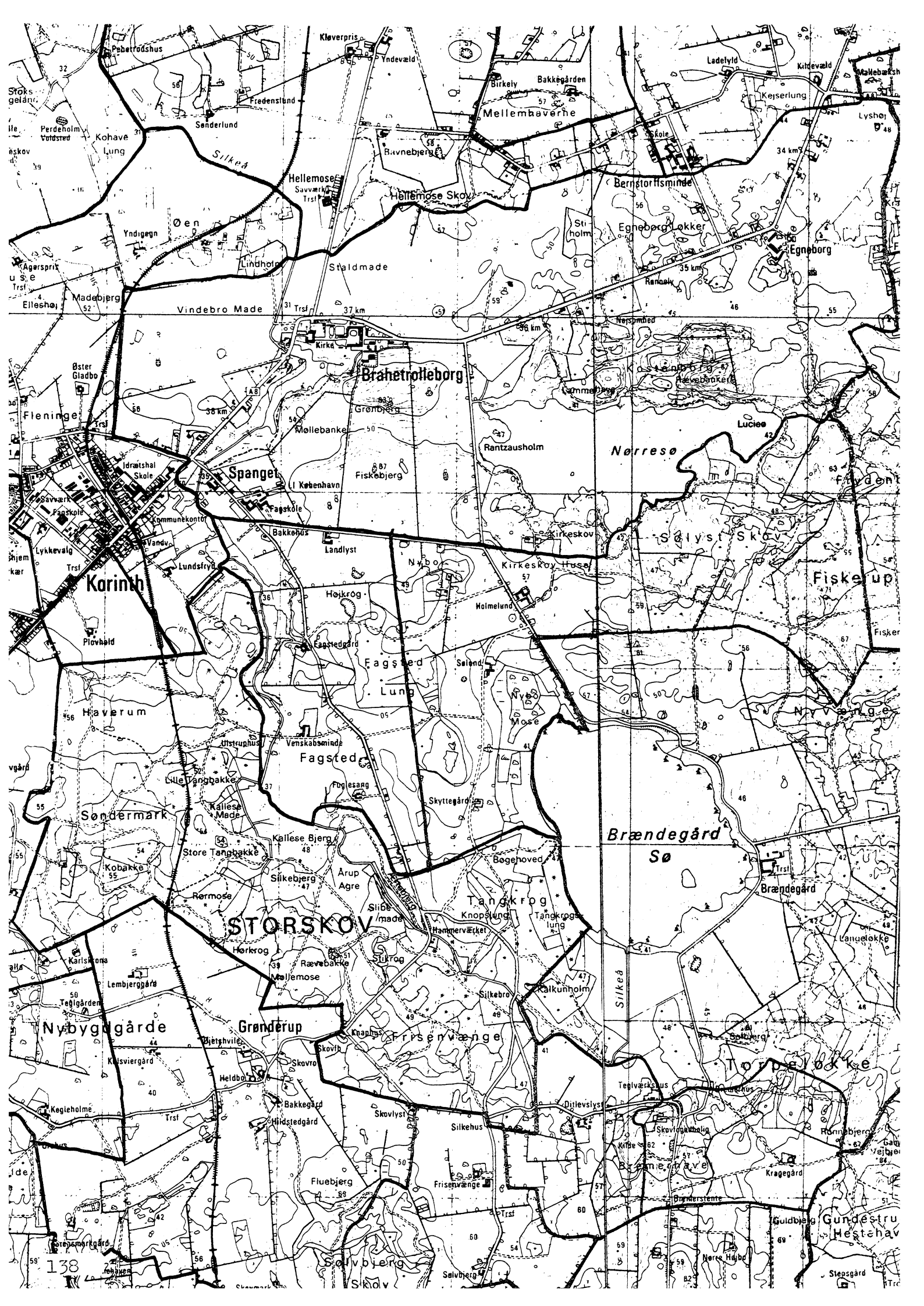
Sølund

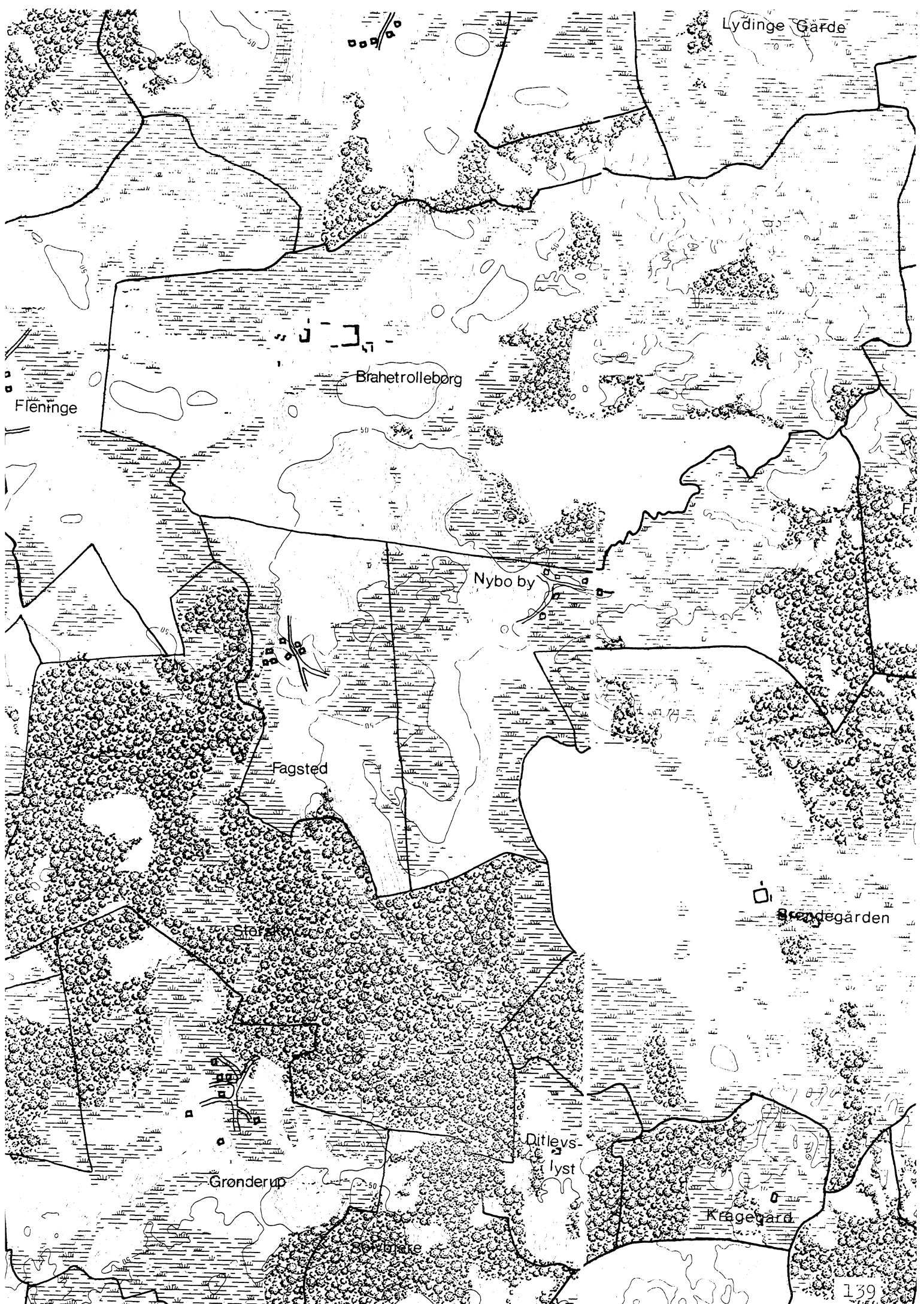
Nybo

Handwritten cursive text at the top of the page, possibly a title or header.

Large handwritten cursive text at the bottom right of the page, possibly a signature or a title.

Lydinge Garde

Fleninge

Brahertolleborg

Nybo by

Fagsted

Søndegården

Grønderup

Ditlevslyst

Kragegård

DIERNÆS

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------

Navn: Diernæs	Navnetype: -næs
-------------------------	---------------------------

Bemærkninger:

Diernæs er nævnt første gang 1231 i formen Dierhærnæs. Forleddet er tillægsordet, gl. dighær, som betyder "stor". Efterleddet er navneordet næs. Byen har navn efter en lokalitet på Næsmarken i Diernæs. Diernæs er da oprindeligt navn på det næs, der eksisterede, da Fåborg Sund og Fåborg Fjord stod i direkte forbindelse med hinanden.

Anlægstype: Adelby med kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Diernæs sogn fødtes 1860 tegneren Axel Thiege, 1872 mejeritekniker G.v. Elibrecht og borgmester i Rønne Niels Nielsen.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
----------	---------------------	--------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Vejklyngeby.

Gårdene ligger dels langs den slyngede bygade og ved forgreningen til denne, dels ved grænsen til Holstenshus. Sidstnævnte gårde udgør resterne af en nedlagt landsby Finstrup. Kirken ligger i den sydlige del af byen. Husene er især koncentreret omkring kirken og gadekæret nord herfor.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1771   figur: Blokudskiftning

d. Udflytning

- ved udskiftningen   Inden 1806 udflyttet 11 gårde
 efter udskiftningen   Efter 1810 ca. 4 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

Vangelag med Katterød. vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. Israndsbakker mod nord. Terrænskrænter mod syd.

jordbund: Moræneler med store forekomster af smeltevandssand, ferskvandstørp og morænegrus.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er overvejende naturlig afgrænset på nær grænsen mod Kaleko og den sydøstlige grænse mod Holstenshus.

- overvejende agerjord
 overvejende med større indhold af
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
----------	---------------------	--------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

En del gårde er flyttet ud. Vejforløbet og gadekæret er bevaret, men den sydlige del af byen er blevet nybebygget med huse. Gård nr. 21's tomt er ikke blevet bebygget igen. Vejen ved gård nr. 4 "Kroggård" er blevet forlænget og flyttet en smule og fører nu op til en campingplads umiddelbart nord for byen. Tofteskellene er forsvundne eller regulerede de fleste steder.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12% fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Større skovareal "Alléskoven" bevaret i den sydlige del af ejerlavet. Ejerlavet er præget af mange enkeltliggende gårde og små gårdsamlinger.. Hele strandarealet er blevet bebygget. Mosen "Bjørnemose" bevaret syd for byen. Ejerlavet gennemskæres af jernbanen Fåborg-Ringe.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
----------	---------------------	--------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 875 ha., heraf opdyrket 1688: 55%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	135	99	160				
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		5	18	19	21	24	39
Huse:			8		26		
Huse m/ jord:				2		24	57
Huse u/ jord:				12		5	26
I alt:		5	26	33	47	53	122
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
39	1664	3	9	6	7,5		
53	1688	9	10		5,2		
71	1844	4	19	1	5,8		
69	1903	29	9	1	2,6		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	188	265	413			
	Børn:	91	149	184			
	I alt:	249	414	597			

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg.	Sogn: Diernæs
----------	---------------------	---------------------	------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3		15	8		
1844		1			24	28		
1903	35	53			4	30		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 875 ha ejerlav var i 1688 opdyrket 55%. Tallet må dog tages med forbehold, da ejerlavets afgrænsning ændredes mellem 1688 og 1800, jfr. nedenfor. Hartkornet steg fra 99 tdr.htk. i 1688 til 160 tdr. i 1844, muligvis står dette i forbindelse med skovrydning.

I 1750'erne afstod bønderne i Diernæs således 2 arealer til Holsteenshus til gengæld for ret til rydning i Gl. Kohave og Kaleko Mark. I 1682 havde Diernæs 3-vangsbrug og vangelag med Katterød. Diernæs har måttet afstå jord til Fåborg Købstad og i 1313 tillod kongen Fåborg bymænd at lade deres kvæg græsse på Diernæs marker. Mod sydøst er endvidere Kaleko udparcelleret. Denne lille bebyggelse bestod i 1664 af 2 gårde og 1 møllegård. Møllen omtales fra 1500-tallet, den nuværende bygning (museum) er fra 1700-tallet. Mod sydvest er udflytter - rydningsbyen Katterød udparcelleret og mod øst udparcelleredes en udflytterby, Finstrup. Finstrup var o. 1600 en stor by på 14 gårde og 7 huse af karakter nærmest som en dobbeltby til Diernæs. Ejendommelig nok var Finstrup i middelalderen også en kirkeby (kirkeruin bevaret). Omkring 1630 nedlagdes landsbyen under hovedgården Finstrupgård (Holsteenshus), men der levnedes dog ved nedlæggelsen 2 gårde og en række huse. Således bl.a. Nørregård, der senere regnedes til Diernæs by, som den ligger øst for. Inden 1667 nedlagdes Kragebjerggård i Diernæs i forbindelse med en udvidelse af hovedgårdsmarken.

Diernæs blokudskiftedes i 1771 og inden 1806 var 11 af byens gårde udflyttede. Diernæs var krongods i højmiddelalderen. I 1430 erhvervede Vor Frue Lag i Fåborg Mosegård i Diernæs. I 1497 erhvervede Fåborg Kloster 1 gård i Diernæs af Hvidkilde og i 1508 erhvervede Diernæs præstebord 1 gård i Diernæs. Hertil kom præstegården, medens Dalum og Holme Kloster havde henholdsvis 2 gårde (i 1533) og 5 gårde (i 1541). I 1578 mageskiftede kronen 3 kirkegårde i Diernæs til Fjellebro, medens den indensogns hovedgård Finstrup (Holsteenshus) året efter erhvervede 4 fæstegårde, 2 selvejergårde og 1 kirkegård i Diernæs ved mageskifte fra kronen. I 1610 var størsteparten af byen øjensynlig skattefrie ugedagstjenere til Finstrupgård. I 1664 ejede godset hele byen på nær 3 kirkegårde, hvoraf Finstrupgård dog havde herligheden til de 2. Selve hovedgården var på dette tidspunkt på 46 tdr.htk. Endnu i 1844 lå byen samlet under Holsteenshus og i 1903 var overgangen til selveje stadig ikke afsluttet.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
----------	---------------------	--------------------	------------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664								
1844								
1903								

Udviklingsbeskrivelse: Fortsættelse.

Antallet af gårde varierer omkring 18 i 1600-1700-tallet. Omkring 1780 bestod byen af 17 gårde a 2-11 tdr.htk, idet 4 af gårdene var sammenlagte til 2, samt 21 huse. Gård- og hustallet stiger markant igennem det 19. årh. ligesom befolkningsvæksten er over det normale. Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen kan på dette tidspunkt opfattes som egaliseret på to hartkornsniveauer.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
----------	---------------------	--------------------	------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse: Interesse: Stor interesse: Særlig interesse:

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore kirke-adelby har agerorientering. Som følge af hovedgården Holsteenshus ekspansion fremstår byen nu som rand-placeret. Byformen er vejklyngeby. Af det oprindeligt meget store ejerlav er senere udskilt jord til Fåborg købstad, udflytterbebyggelserne Katterød og Kaleko samt formentlig Finstrup, der senere opslugtes af hovedgården Holsteenshus. Der synes at være tale om betydelig skovrydning i 1700-tallets midte.

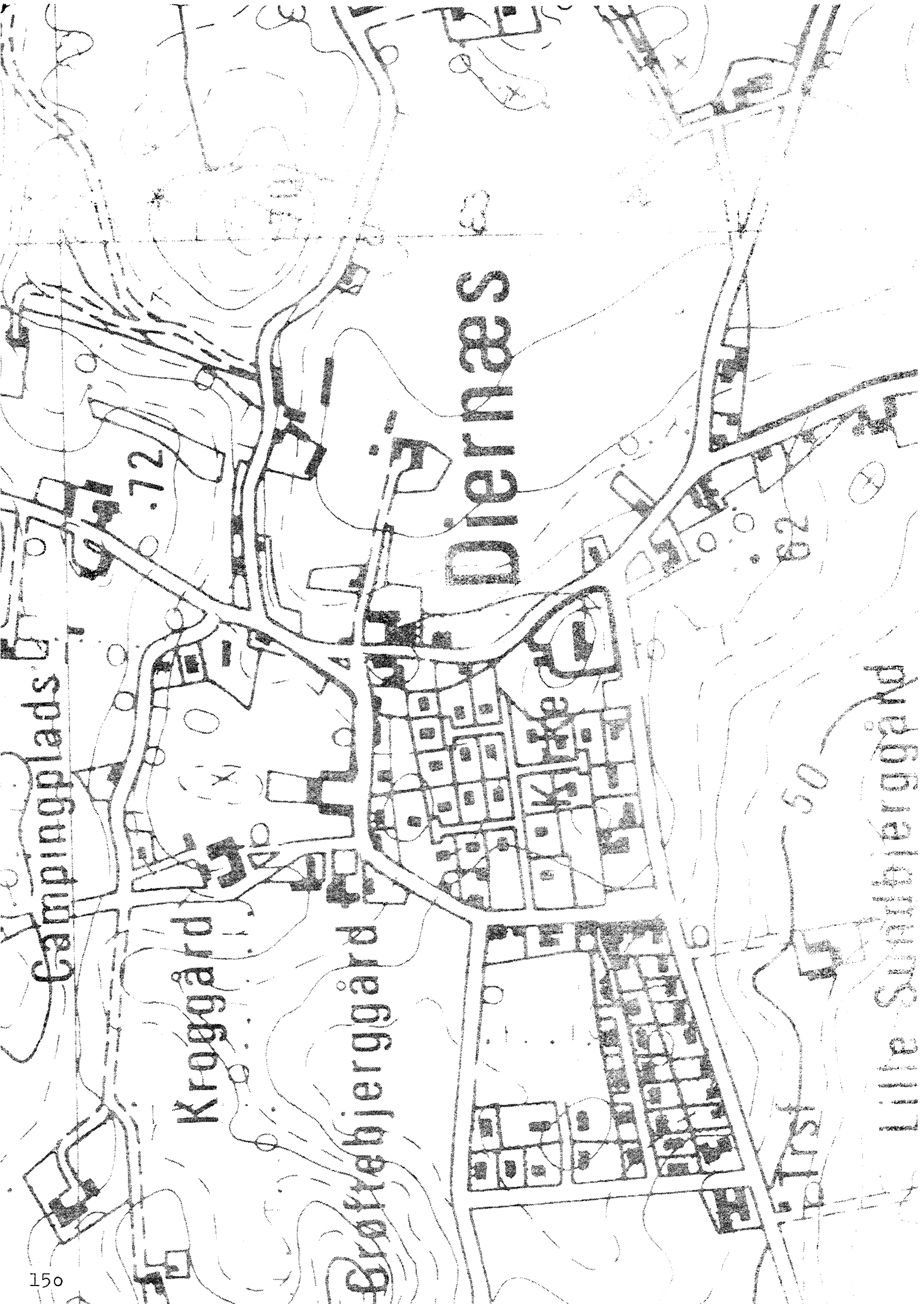
2) Udviklingstype.

Diernæs tilhørte i 1200-tallet kronen. I senmiddelalderen domineredes byen af gejstlige besiddelser. Inden 1664 samlede nabo-hovedgården Holsteenshus stort set hele byen, og der synes foretaget en klassevis egaliseringsproces. Overgangen til selveje skete forholdsvis sent.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis opløst og nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning, men dog et større skovareal.
- 3) Særlige relikter: Kirke, hospital fra midten af 1700-tallet.
- 4) Arkæologiske interesser: flere frilagte gårdtomter.

72

Campingplads

Kroggård

Brørbjerggård

Diernæs

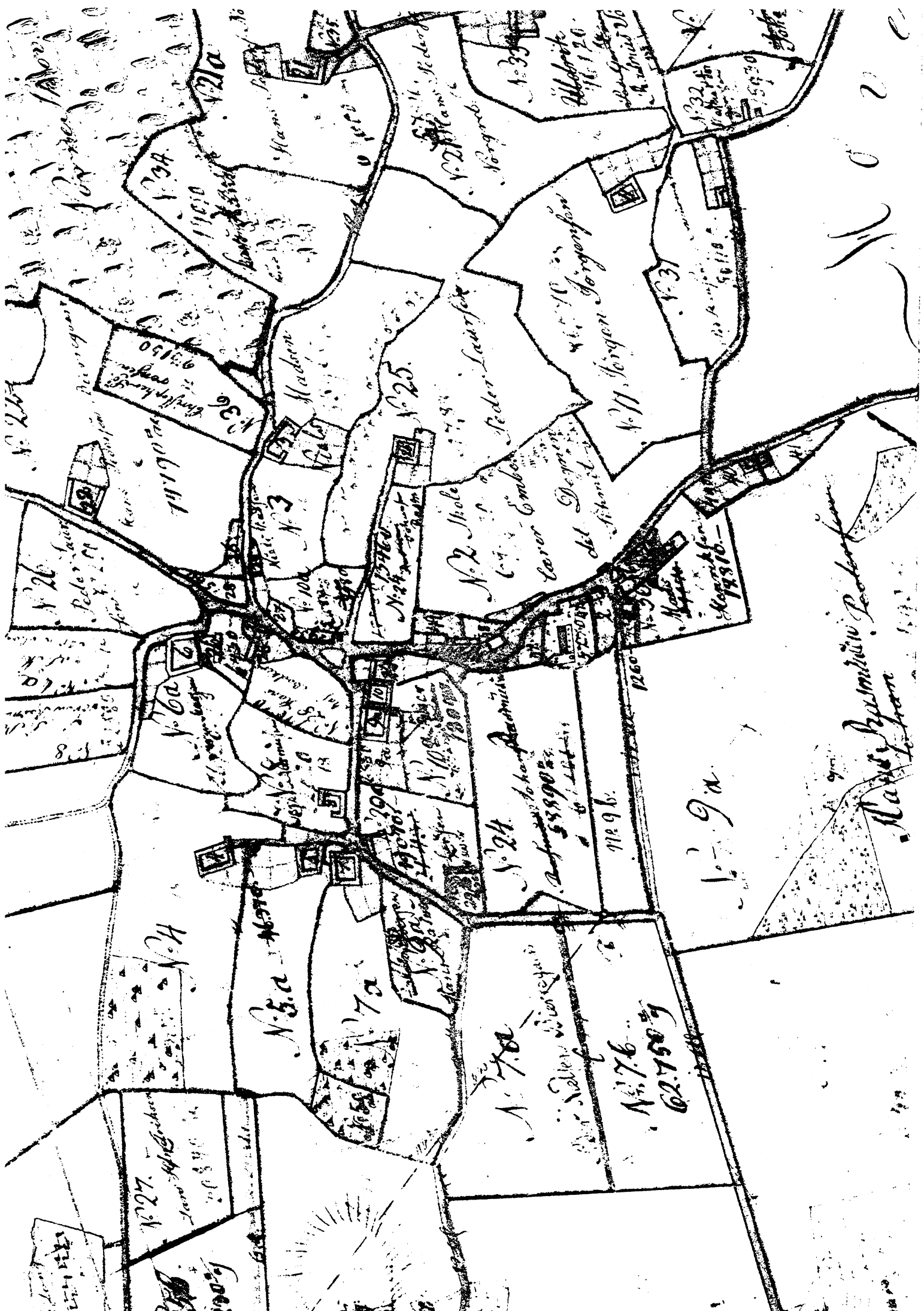
82

50

Lille Subbjerggård

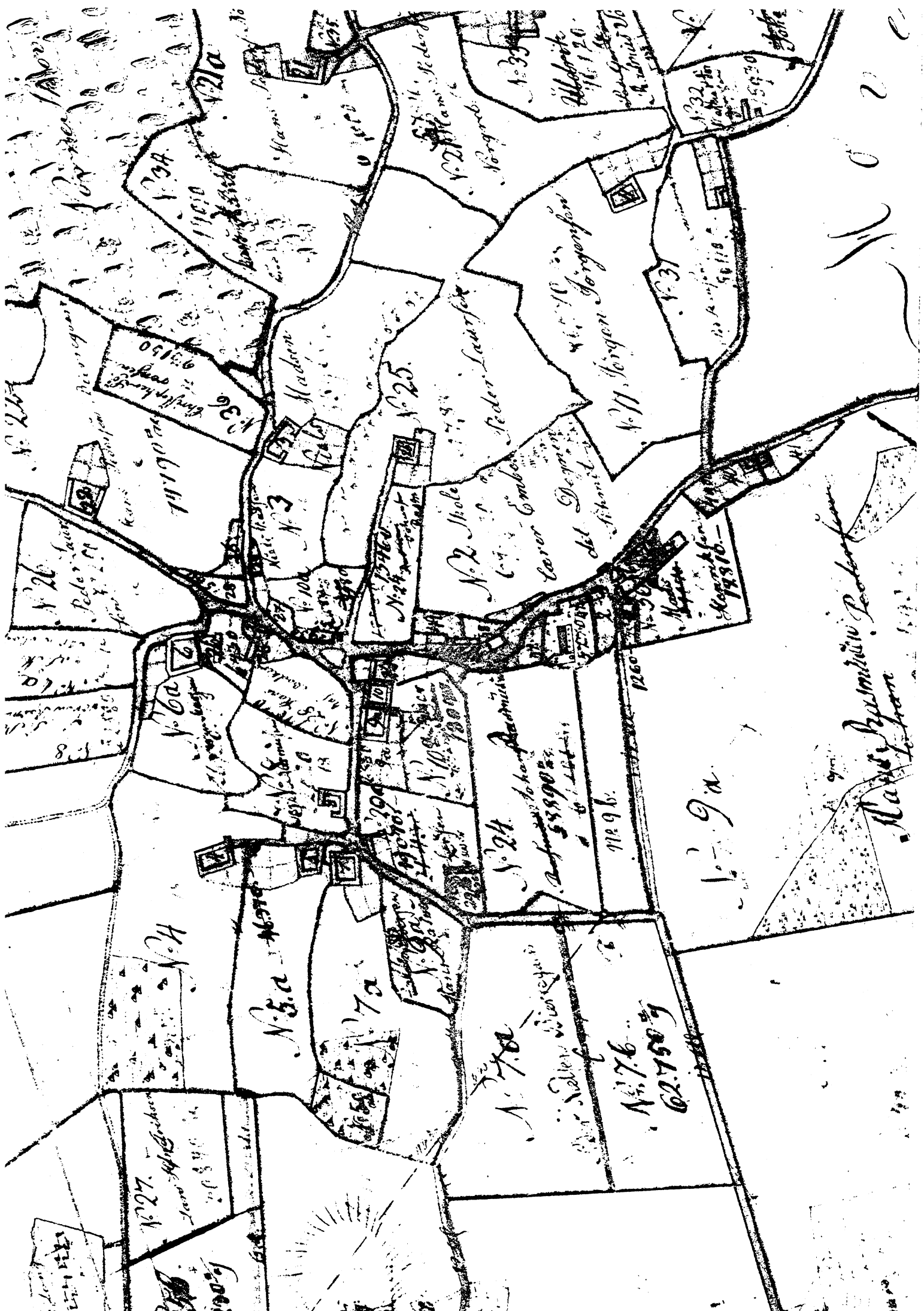
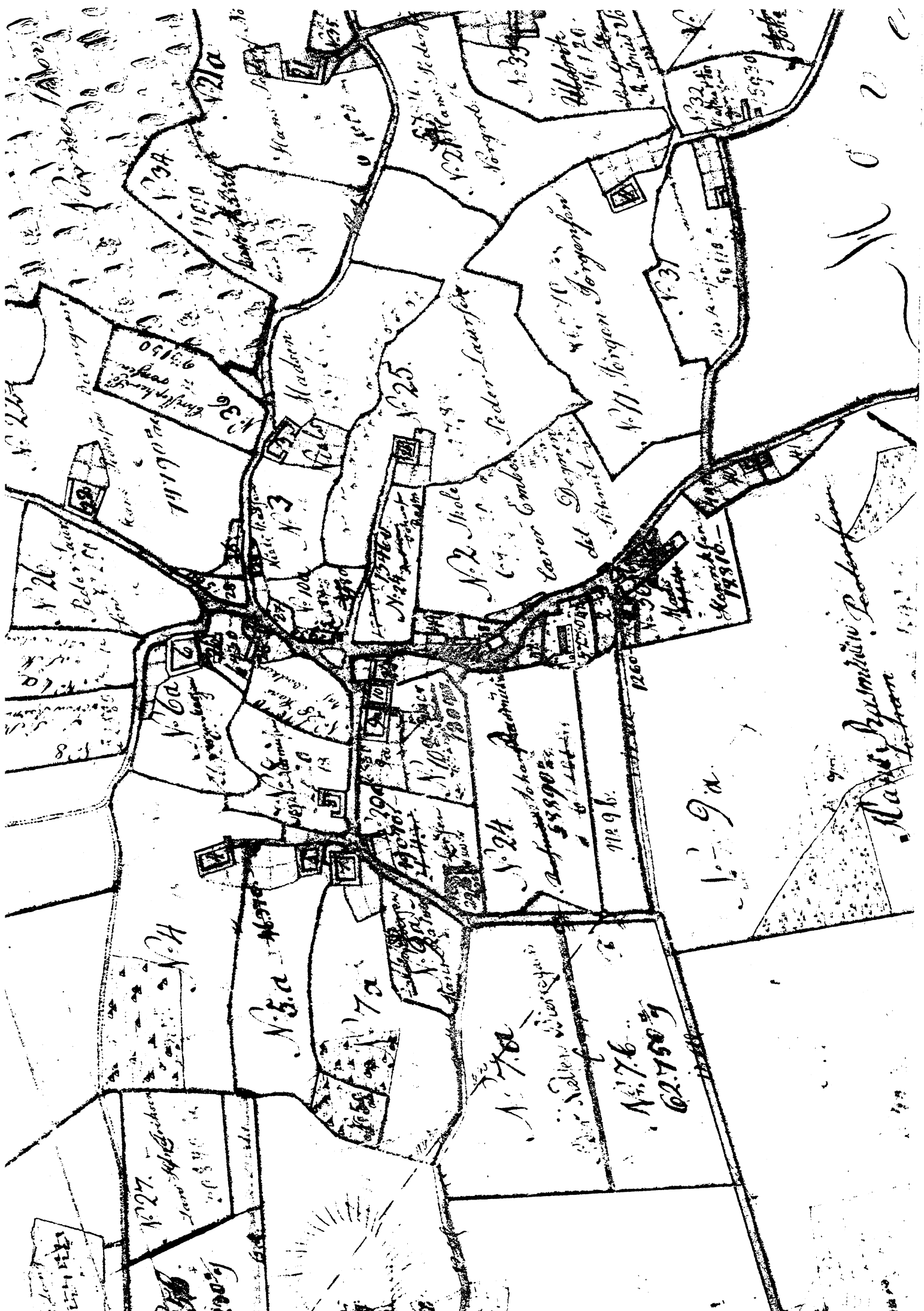
Hjst

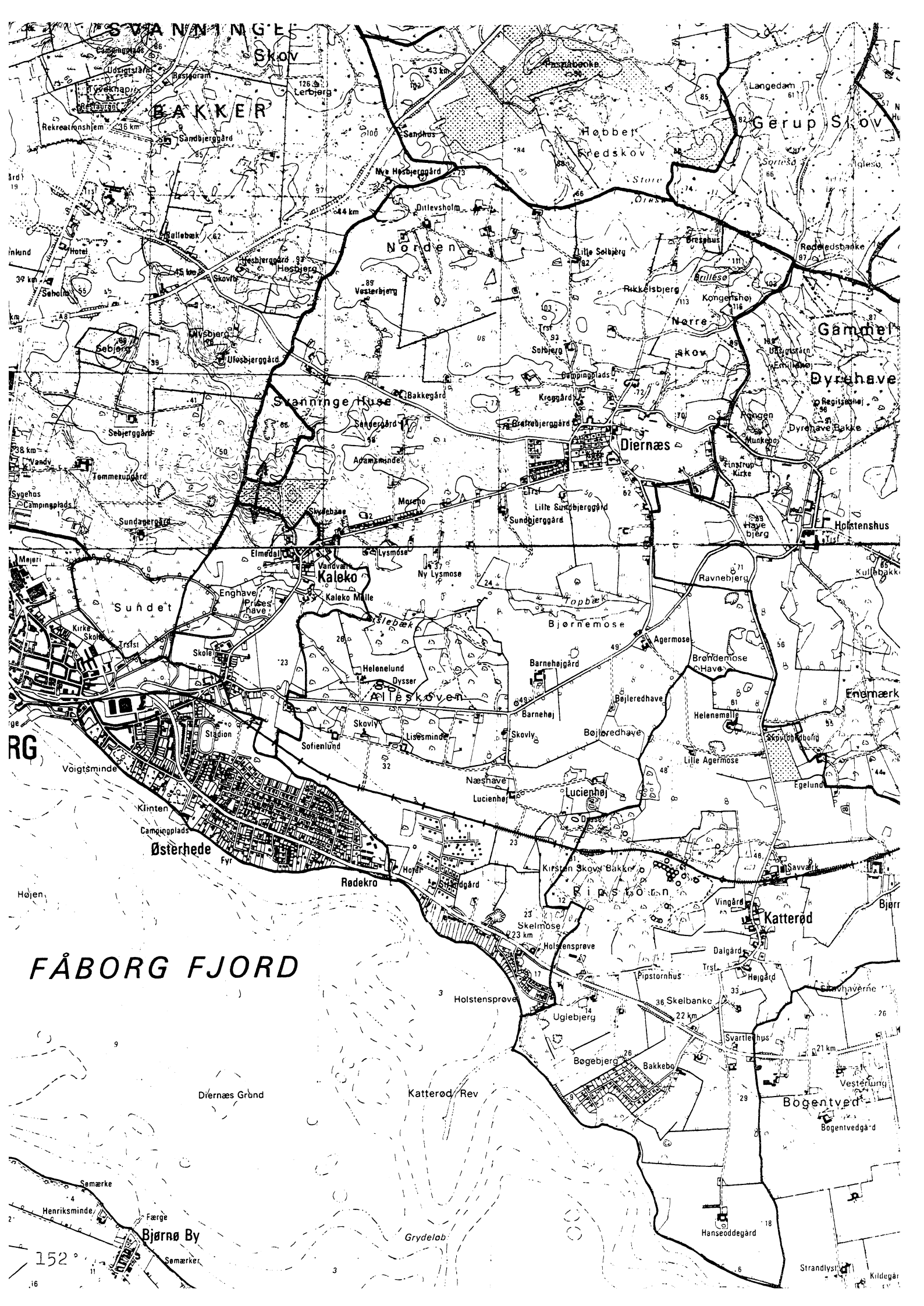

11020

Handwritten text on the right side of the map, possibly a title or location name: "N. 24" and "N. 25" are visible near the top right.

SVANNINGE SKOV

BAKKER

Gerup Skov

Nörden

Narre skov

Gammel Dyrehave

Stenringe Huse

Diernæs

Dyrehave

Sundet

Kaløko

Bjørnemose

Ensmærk

RG

Østerhede

Rødekro

Ripstøvn

Katterød

FÅBORG FJORD

Diernæs Grund

Katterød Rev

Bogentved

Bjørnø By

Grydeløb

Hanseoddegård

Strandlyst

152°

Gerup Skov

Høbbet

Diernæs

Kaleko

Fåborg købstad

Holstenshus

Holstenshus Hgd

Katterød

1000
Bjørnø

KATTERØD

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------

Navn: Katterød	Navnetype: -rud
--------------------------	---------------------------

Bemærkninger:

Katterød er nævnt første gang 1412 i formen Kathæreuthe. Forleddet er en form af navneordet kat. Efterleddet er gl'da. rythi, som betyder "rydning af skov".

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
----------------------------------	---

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby, som er anlagt i middelalderen efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

Hospitalsbygning fra Katterød, som stammer fra midten af 1700-tallet, er flyttet til Den fynske Landsby ved Odense.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
----------	---------------------	--------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

<p>a. By-tomten</p> <p>☐ velbevaret ☐ opløst</p> <p>☒ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget</p> <p>40% af gårdene er flyttet ud. Den ene måske kun over på den anden side af vejen, hvis der ikke er opstået en ny i den nordlige del af byen. De udflyttede gårdes tomter er blevet bebygget med huse på nær den sydligste gård, hvis tomt ligger fri. Byen gennemskæres af jernbane mod nord, hvor der også er bygget enkelte huse og et savværk. Vejforløbet er bevaret og en del af tofteskellene.</p>		
<p>b. Skelsystem</p> <p>☒ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning</p> <p>En del udskiftningshegn er bevaret. En smule vangehegn bevaret sydøst for byen.</p>		
<p>c. Ressourceområde</p> <p>☐ større engareal ☒ større skovareal ☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald</p> <p>☐ større overdrevarsareal ☐ størsteparten opdyrket</p> <p>Skoven Pipstorn er bevaret. Ved kysten er der lavet et større sommerhusområde. I den nordøstligedel af ejerlavet er der opstået et mindre område med husmandssteder.</p>		

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
-----------------	---------------------	--------------------	------------------

STATISTIK

1							
Areal: 516 ha, heraf opdyrket 1688: 52%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	89	82	95				
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		9	13	14	12	12	11
Huse:		3	3		7		
Huse m/ jord:						15	27
Huse u/ jord:				5			2
I alt:		12	16	19	19	27	40
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
62	1664	1	10	2	6,8		
50	1688	4	6	4	5,9		
92	1844	1	11		6,2		
64	1903	7	4		3,9		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	83	142	161			
	Børn:	61	56	86			
	I alt:	144	198	247			

1) Incl. Bjørnemose.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
----------	---------------------	--------------------	------------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			2		11	3		
1844					12	15		
1903	10	7			1	22		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 516 ha store ejerlav (incl. Bjørnemossegård) var i 1688 opdyrket 52%. Tallet skal dog tages med forbehold eftersom Katterød bønderne i 1756 måtte afstå 23 tdr. land i Lundemarken til Holsteenshus mod jord til rydning i Næshaven, Østermarken og ved Bjørnemossegård. Katterød havde i 1682 trevangsbrug og vangelag med Pejrup og Diernæs. Ejerlavet takseredes i 1684 til 82 tdr.htk. og i 1844 til 95 tdr.htk. Katterød har karakter af rydningsby (jfr. navneendelsen -rud). I ejerlavets nordøstlige del ligger Bjørnemossegård, der nævnes fra 1518. I 1664 var den på 16½ tdr.htk. og havde skov til 30 svins olden. Den blev i 1685 lagt som avlsgård under Holsteenshus. En Gammeltofte vidner om Katterøds tidligere placering.

Katterød blokudskiftedes i 1771 og siden er 5 gårde flyttet ud.

Fra 1493 til 1552 omtales en væbnergård i Katterød. Holme Kloster havde i 1541 2 gårde i byen. I 1661 lå de 2 gårde fortsat under det nu adelige gods Brahetrolleborg, (det tidligere Holme Kloster). Inden 1664 var hele byen dog samlet under nabohovedgården Finstrup (Holsteenshus), idet der dog fandtes 2 kirkegårde til Fåborg kirke, hvortil Finstrup kun besad herlighedsretten. Bjørnemossegård tilhørte på dette tidspunkt Nakkebølle. Endnu i 1844 lå hele byen samlet under Holsteenshus, og i 1903 var størstedelen af byens huse fortsat i fæste.

Antallet af gårde var i 1600-tallet 13-14. Inden 1780 daler gårdtallet til 12, idet 4 af byens gårde sammenlagdes til 2. Gårdtallet holder sig herefter stabilt medens hus- og befolkningstallet vokser i normalt omfang igennem det 19. årh.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis små. I 1780 var gårdene egaliserede to klasser a 6 og 10-11 tdr.htk. Inden 1844 foretoges en ny egalisering i denne gang på ét hartkornsniveau.

Hospitalet i Katterød (fra midten af 1700-tallet) er flyttet til Den Fynske Landsby.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
----------	---------------------	--------------------	------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore rydningsby af middelaldernavnetyper -rud er centralplaceret i sit ejerlav og har ager/skov orientering. Byformen er slynget-vejby. I ejerlavets nordøstlige del en enestegård Bjørnemossegård. I den nordlige del har nabohovedgården Holsteenshus gjort indhug mod at give bønderne ret til skovrydning. En Gammeltofte vidner om Katterøds tidligere placering.

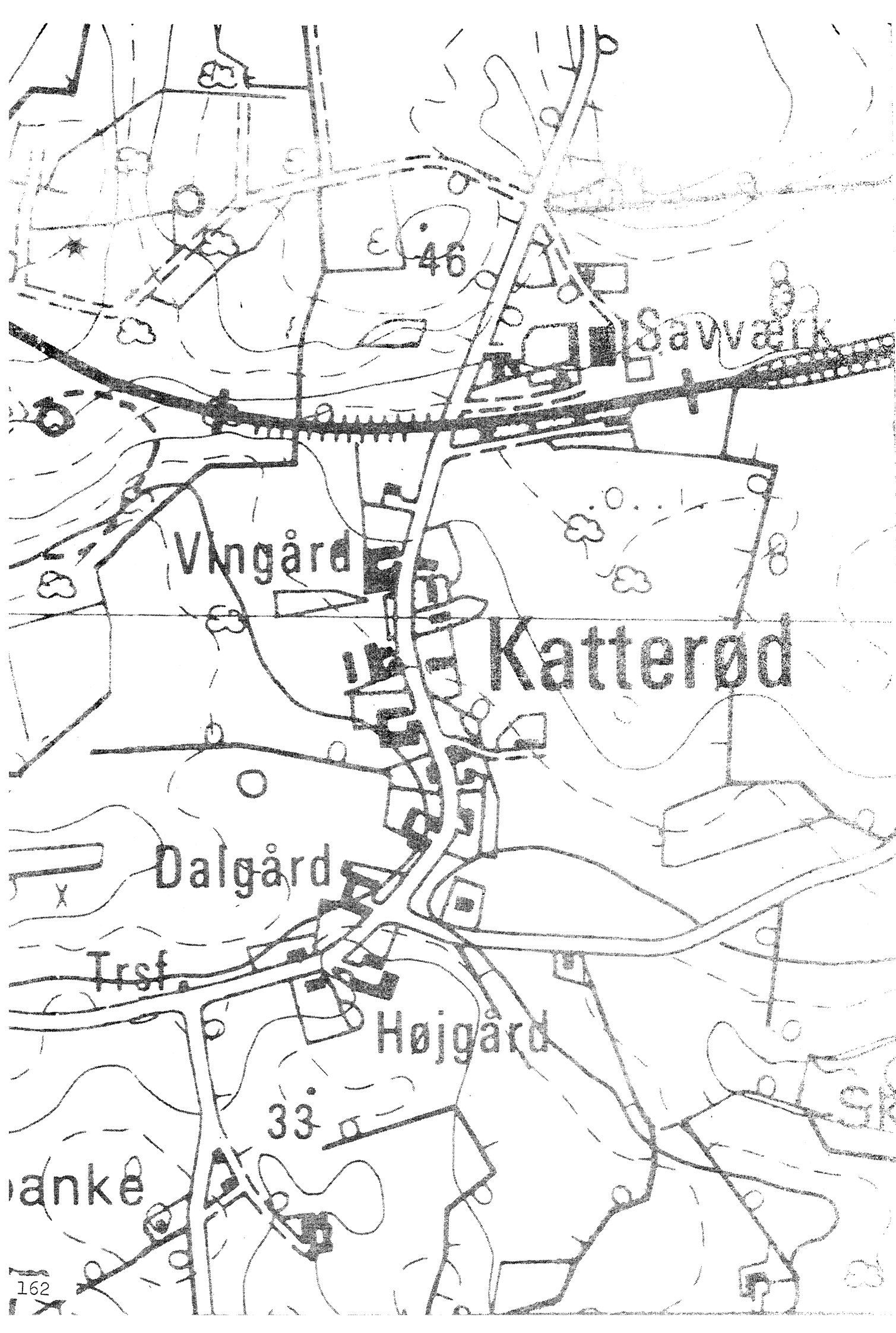
2) Udviklingstype.

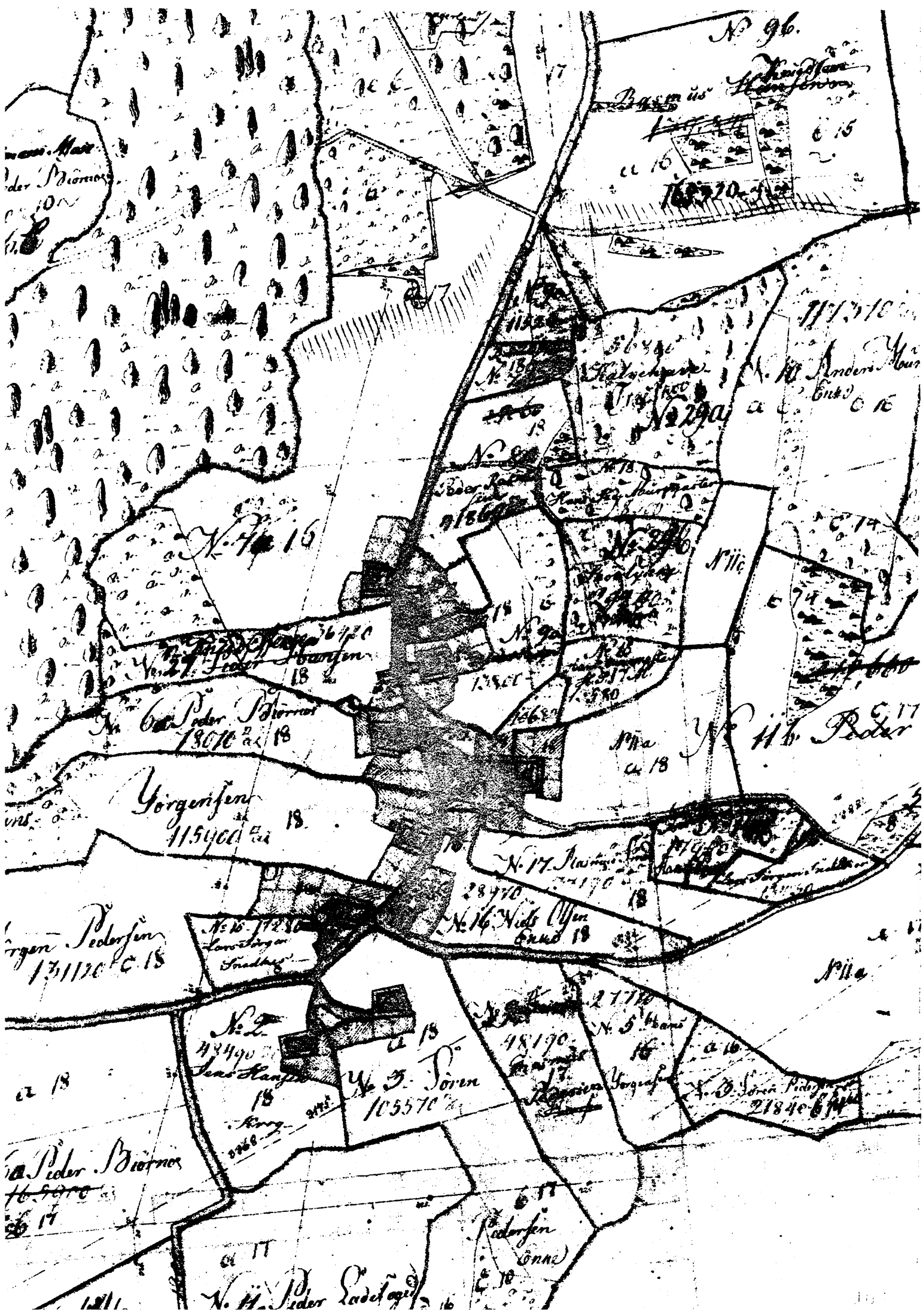
I 1400- og 1500-tallet husede Katterød en væbnergård. I løbet af 1600-tallet samledes byen under Holsteenshus, der regulerede landsbyen 2 gange. En sen overgang til selveje ledsagedes af ekspansion i normalt omfang.

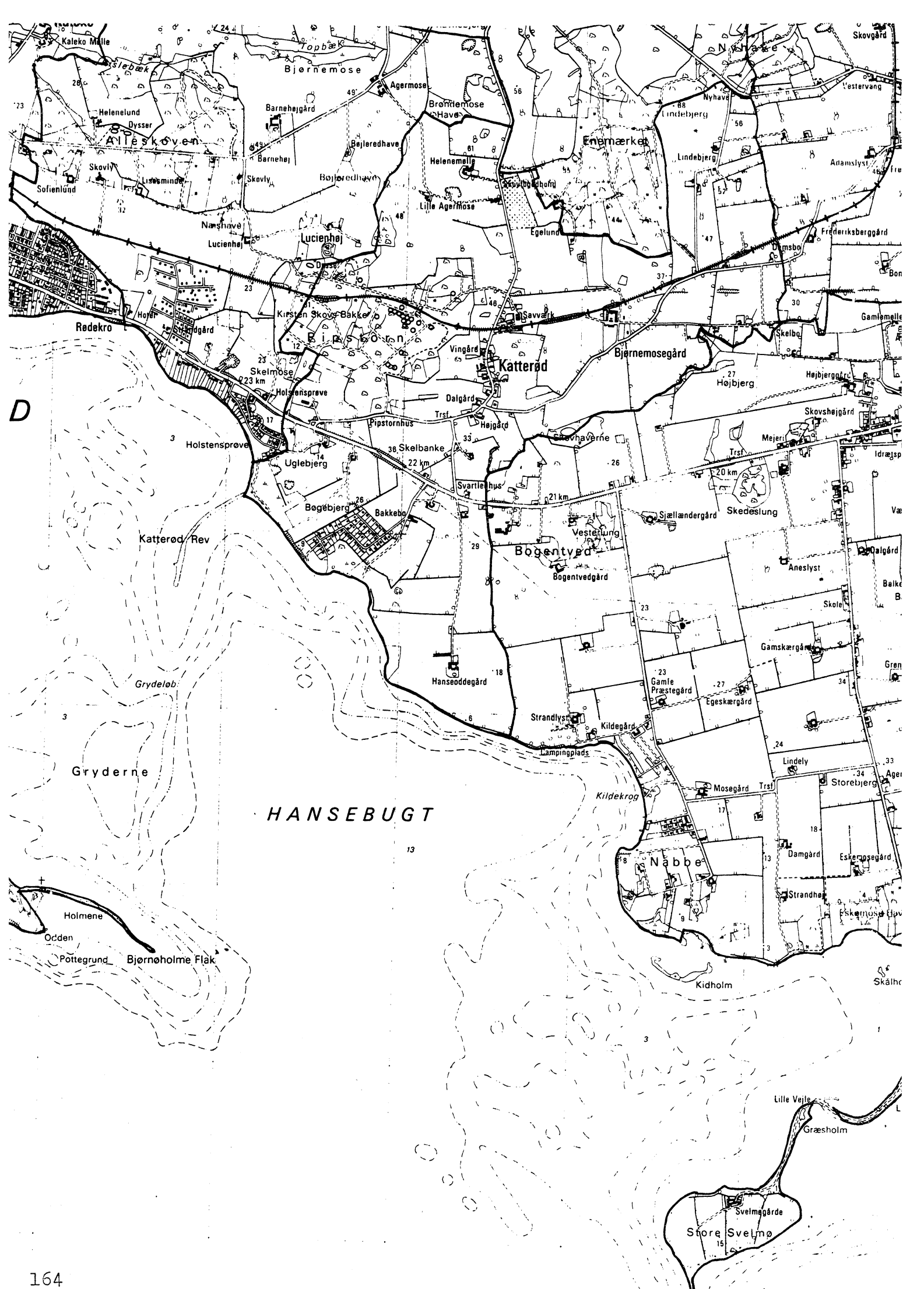
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

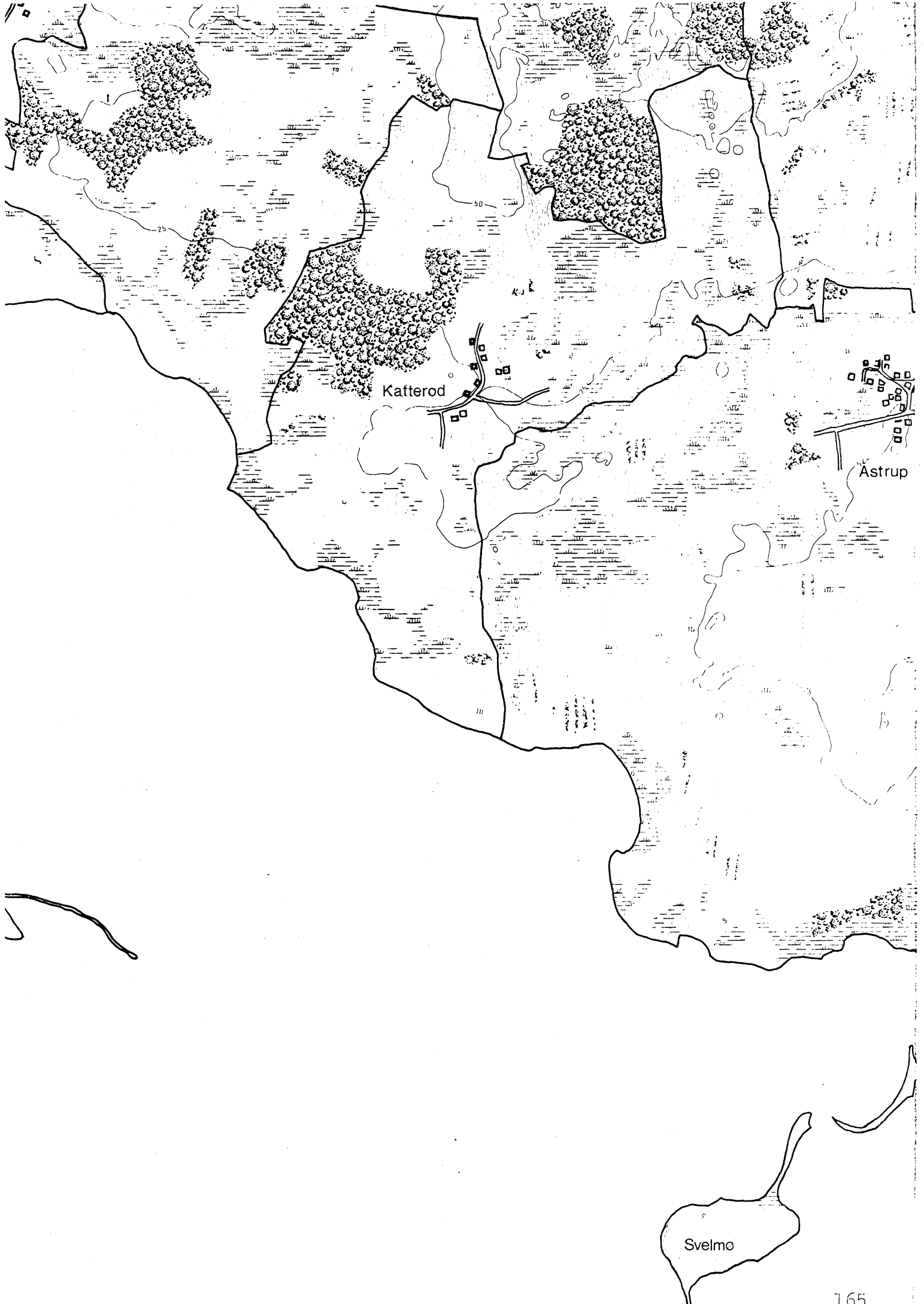
Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er kun delvis bevaret.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn, samt et større skovareal. En lille stationsby er opstået nord for landsbyen.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: 1 frilagt gårdtomt, en gammeltofte.

Katterod

Astrup

Svelmo

BJØRNØ

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Fåborg
-----------------	----------------------------	---------------------------	------------------------

Navn: Bjørnø	Navnetype: -ø
------------------------	-------------------------

<p>Bemærkninger:</p> <p>Bjørnø er nævnt første gang i det 13 århundrede i formen Byørnø. Forleddet er navneordet, gl'da. biorn, som betyder bjørn. Efterleddet er navneordet ø.</p>
--

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
------------------------------	--

<p>Bemærkninger:</p> <p>En adelby er en landsby som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.</p>
--

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Fåborg
----------	---------------------	--------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten Rektangulær, reguleret forteby. (!)

Byens gårde ligger på en fortelignende plads mellem de to veje som lukker byen inde. Der er aftegnet et enkelt hus ved udskibningsstedet.

b. Placering i forhold til by-marken

centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering
 Byen ligger ned til kysten.

c. Udskiftning

år: 1837   figur: Stjerneudskiftning. Strimmeludskiftning til huse mod øst.

d. Udflytning

ved udskiftningen
 efter udskiftningen 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem   driftssystem: 2-vangsbrug   rotation: 2/2
vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K Sydfyn. Gruslængdebakker. Naturskabt marint forland mod NV.

jordbund: Moræneler med ferskvandsler, -tørve og smeltevandssand ved de veslige kyster.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er naturligt afgrænset.

overvejende
 overvejende ager med større indhold af eng.
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Fåborg
----------	---------------------	--------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Omkring 30% af gårdene er flyttet ud, men ikke så langt væk. Der er opstået en del huse rundt om byen og på den ene frilagte gårdtomt. Den østligste af de to udflyttergårdes tomter er frilagt.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

Et af vangehegnene er bevaret. De fleste udskiftningshegn er bevaret, bortset fra strimmeludskiftningen mod øst.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Fåborg
----------	---------------------	--------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 145 ha, heraf opdyrket 1688: 63%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	21	25	25	

Bebyggelsesenheder:

	1598	1610	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:	6	6	6	6	6	6	6
Huse:		1			2		
Huse m/ jord:						6	8
Huse u/ jord:							4
I alt:	6	7	6	6	8	12	18

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
100	1664	6			3,5
	1688				
100	1844	4	2		4,2
(100%)	1903	6			3,6

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	41	49	
Børn:	11	26	
I alt:	52	75	

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Fåborg
----------	---------------------	--------------------	-----------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			6					
1844							6	6
1903		4					6	8

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 145 ha store ø var i 1688 opdyrket ikke mindre end 63%. Byen havde da tovangsbrug med 4 vange og takseredes til 25 tdr.htk. og tilsvarende til 25 tdr.htk. i 1844.

Byen stjerneudskiftedes først i 1832 og siden er 2 gårde flyttet ud. Bjørnø var krongods allerede i 1200-tallet. Den pantsattes flere gange, men først i 1664 solgte kronen øen. Den blev imidlertid tilbagekøbt i 1682, men 1693 atter bortskødet og siden lagt under Holsteenshus birk. De sidste gårde blev solgt fra til selveje i 1900-tallet.

Gårdtallet er uforandret 6 fra 1500-tallet. Fra 1787 til 1845 er der kun tale om en beskeden vækst i hus- og befolkningstallet.

Byens gårde var forholdsvis små, således som det er typisk for småøerne, og fiskeriet har givetvis spillet en supplerende økonomisk rolle. Byen fremstår allerede som egaliseret i 1664 og bibeholdt sin egaliserede struktur endnu i 1800-tallet.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Fåborg
-----------------	---------------------	--------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse: Interesse: Stor interesse: Særlig interesse:

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1. Anlægstype.

Den lille ø-landsby er randplaceret i sit ejerlav ud til kysten. Byformen er den ret sjældne rektangulære, regulerede forteby. Byens gårde var forholdsvis små og fiskeriet har givetvis spillet en rolle.

2. Udviklingstype.

Byen og øen var fra 1200-tallet til 1900-tallet samlet på en besidders hånd. Først kronen siden Holsteenshus. Byen fremstår allerede som egaliseret i 1664. En sen overgang til selveje betød en ualmindelig træg udvikling i det 19. årh.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis typeren ø-landsby, der i usædvanlig grad har bevaret sin oprindelige struktur.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret, og det regulerede præg er intakt.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret et af vangehegnene og de fleste udskiftningshegn.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: 1 frilagt gårdtomt.

Sømærke

4
sminde

Færge

Bjørnø By

Sømærker

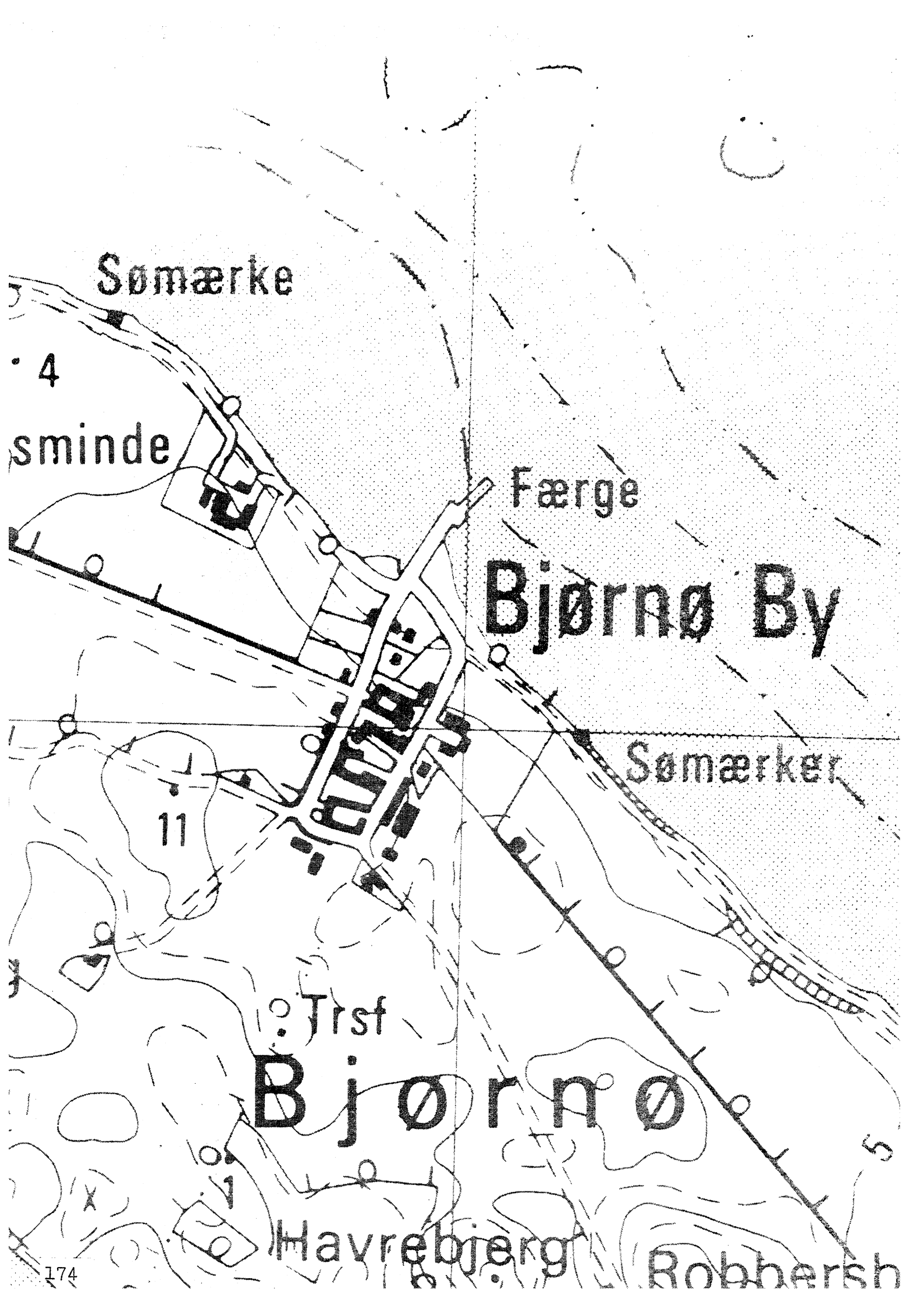
11

Trsf

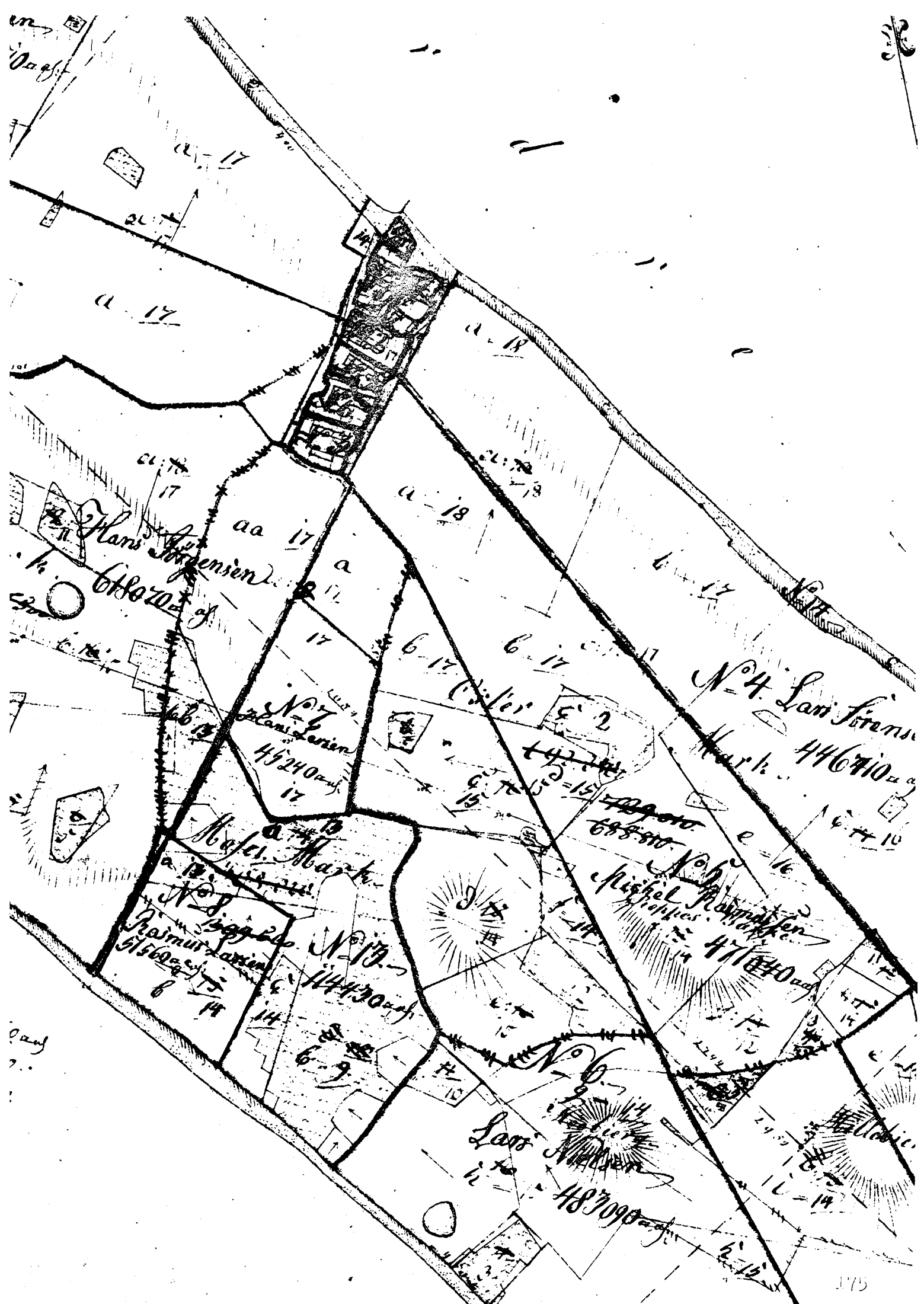
Bjørnø

Havrebjerg

Robbersh

en
Dag

aa 17

aa 17

aa 17

Hans Jørgensen
61820

N° 7
Niels Larsen
44240

N° 8
Niels Peter
51560

N° 9
Lars Nielsen
48709

aa 18

aa 17

aa 18

aa 18

aa 18

aa 18

aa 18

aa 18

aa 18

aa 18

aa 18

aa 18

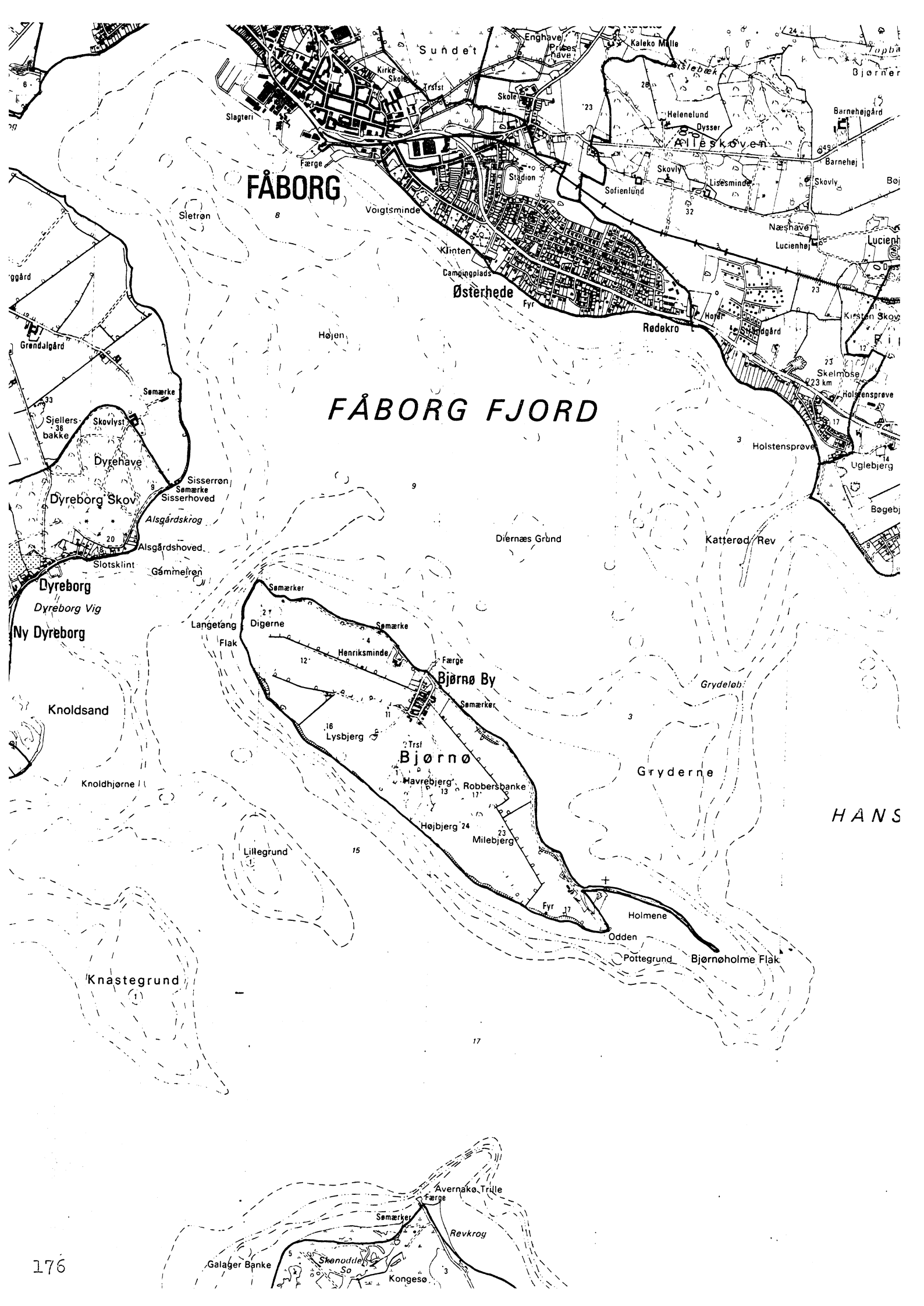
N° 4
Lars Jørgensen
44670

N° 6
Niels Peter
47700

aa 16

aa 16

aa 16

FÅBORG

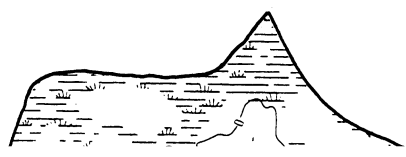
FÅBORG FJORD

Østerhede

Bjørnø By

Bjørnø

HANS

BJERNE

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
-----------------	---------------------	--------------------	----------------

Navn: Bjerne	Navnetype: -with eller twet høfthi
----------------------------	---

<p>Bemærkninger:</p> <p>Bjerne er nævnt første gang 1441 i formen Biærnet. Forleddet kan være en form af navneordet, glds. biørn. Efterleddet er svært bestemt 1) with, som betyder skov. 2) twet, som betyder tved, rydning. 3) høfthi, afledning af hoved.</p>

Anlægstype: Rydningssby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
---------------------------------------	---

<p>Bemærkninger:</p> <p>En rydningsby er en landsby, som er anlagt i middelalderen efter forudgående skovrydning på stedet.</p>
--

<p>Historiske tildragelser:</p>
--

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
----------	---------------------	--------------------	----------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten

Uregelmæssig rektangulær vejby. Hovedparten af gårdene ligger lige op til den nordvest-sydøstgående bygade, mens enkelte ligger ved forgreninger til bygaden og vejen til Hvedholm. Husene ligger hovedsageligt midt i byen. Der er to dobbeltgårde i henholdsvis den nordvestlige og sydøstlige del af byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1803   figur: Blokudskiftning og strimmeludskiftning.

d. Udflytning

- ved udskiftningen   10 gårde
 efter udskiftningen   7 gårde

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 2-vangsbrug   rotation: 2/2
vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. Gruslængdebakker flere steder. Terrænskranter mod nordøst ved kysten. Israndsbakker enkelte steder. Hatformede bakker ved kysten. Bakke med over 12% stigning på knolden, Lykkeshøj og Sjellersbakke.

jordbund: Moræneler med større områder med smeltevandssand og mindre områder med ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er naturligt afgrænset på nær grænsen mod Horne og Dyreborg.

- overvejende ager.
 overvejende med større indhold af
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
----------	---------------------	--------------------	----------------

RELIKT-VURDERING

<p>a. By-tomten</p> <p>☐ velbevaret ☐ opløst</p> <p>☐ delvis bevaret ☒ opløst og nybebygget</p> <p>Omkring 80% af gårdene er flyttet ud. På en del af gårdenes tomter er der bygget huse, men en del er bevaret især de tidligt udflyttede gårdes tomter. Tofteskellene er ikke bevaret. Bygaden er bevaret.</p>		
<p>b. Skelsystem</p> <p>☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning</p> <p>De fleste bevaret.</p>		
<p>c. Ressourceområde</p> <p>☐ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald</p> <p>☐ større overdrevarsareal ☒ størsteparten opdyrket</p> <p>Ejerlavet er præget af de mange udflyttergårde. Ved Dyreborg er der opstået et større parcelhuskvarter og sommerhusområde. Vejen der er anlagt af samme grund gennemskærer hele ejerlavet. Skovarealet "Senebjerg skov" er bevaret.</p>		

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
----------	---------------------	--------------------	----------------

STATISTIK

Areal: 819 ha. heraf opdyrket 1688: 65%							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	185	142	168				
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664	1688	1787 ~~1777~~	1844	1903
Gårde:		9	22	21	21	22	23
Huse:		7	8		10	10	
Huse m/ jord:				2		8	22
Huse u/ jord:				6		10	73
I alt:		16	30	29	31	40	118
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
86	1664		3	19	8,4		
20	1-2	1688	2	19	6,8		
91	1844		2	20	7,3		
78	1903		4	19	6,2		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	190	250	410			
	Børn:	91	115	185			
	I alt:	281	365	595			

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
----------	---------------------	--------------------	----------------

	Besiddelsesforhold:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:		gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					22	8		
1844					22	18		
1903	18	80					5	15

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 819 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 65%. Byen havde da det for Lillebæltskysten typiske tovangsbrug med 4 vange og takseredes i 1684 til 142 tdr.htk. mod 168 tdr. i 1844. At dømme efter navnet er Bjerne opstået som en udflytter-rydningsby fra Horne. De spredte skovstrimler i ejerlavet o. 1800 peger da også på omfattende rydning. I det sydøstlige hjørne af ejerlavet er udparcelleret en bebyggelse Dyreborg. I 1548 omtales Dyreborggård med 11 gårde i Bjerne tilknyttet. På Dyreborg Klint findes tillige et voldsted "Slottet" Formentlig er der tale om et hovedgårdskompleks fra middelalderen. Senere (o. 1660) blev Dyreborgs 2 gårde lagt under Hvedholm gods. I 1787 rummede Dyreborg 7 husmandssteder og 5 huse uden jord og byen havde karakter af et fiskerleje. Hvedholm var endnu i 1617 en beskeden hovedgård på 20 tdr. htk., men senere udvidelser af hovedgården har betydet inddragelse af jord fra Bjerne ejerlav, hvorved Bjerne by har fået en ejendommelig randplacering.

Bjerne blokudskiftedes i 1803 og siden er 17 gårde flyttet ud.

Dyreborggård med 11 gårde i Bjerne hørte i 1548 under Hesselagergård gods. Hvedholm var da formentlig i besiddelse af en mindre andel af byens gårde. I 1475 havde Hvedholm 5 gårde i Bjerne. I 1579 erhvervede Hvedholm herligheden til 3 kirkegårde i byen ved mageskifte fra kronen, og i 1617 var Hvedholm nået op på i alt 14 gårde og 3 huse i Bjerne samt tredjeparten af Dyreborg. I 1633 erhvervede godset endnu en gård og inden 1664 lå hele byen samlet under Hvedholm. Denne situation holdt sig endnu i 1844 og i 1903 var der stadig en del fæstegods tilbage i Bjerne.

Antallet af gårde i byen er uforandret fra 1600-tallet til 1903 (i 1610-tallet mangler de skattefrie ugedagstjenere til Hvedholm). Antallet af huse i byen var ret beskedent, indtil en voldsom hus- og befolkningsvækst satte ind fra 1844 til 1903. Gårdene var i 1684 af normal størrelse. Byen egaliseredes mellem 1633 og 1664. I 1664 bestod den af 19 gårde a. 8.8 tdr. og 3 gårde a. 6.2 tdr. Mellem 1684 og 1787 egaliseredes byen på ny, således at den i 1787 bestod af 19 gårde a. 8-0-2-2 og 2 gårde a. 4-0-1-1. Byen beholdt delvist sin egaliserede struktur endnu i 1903.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
-----------------	---------------------	--------------------	----------------

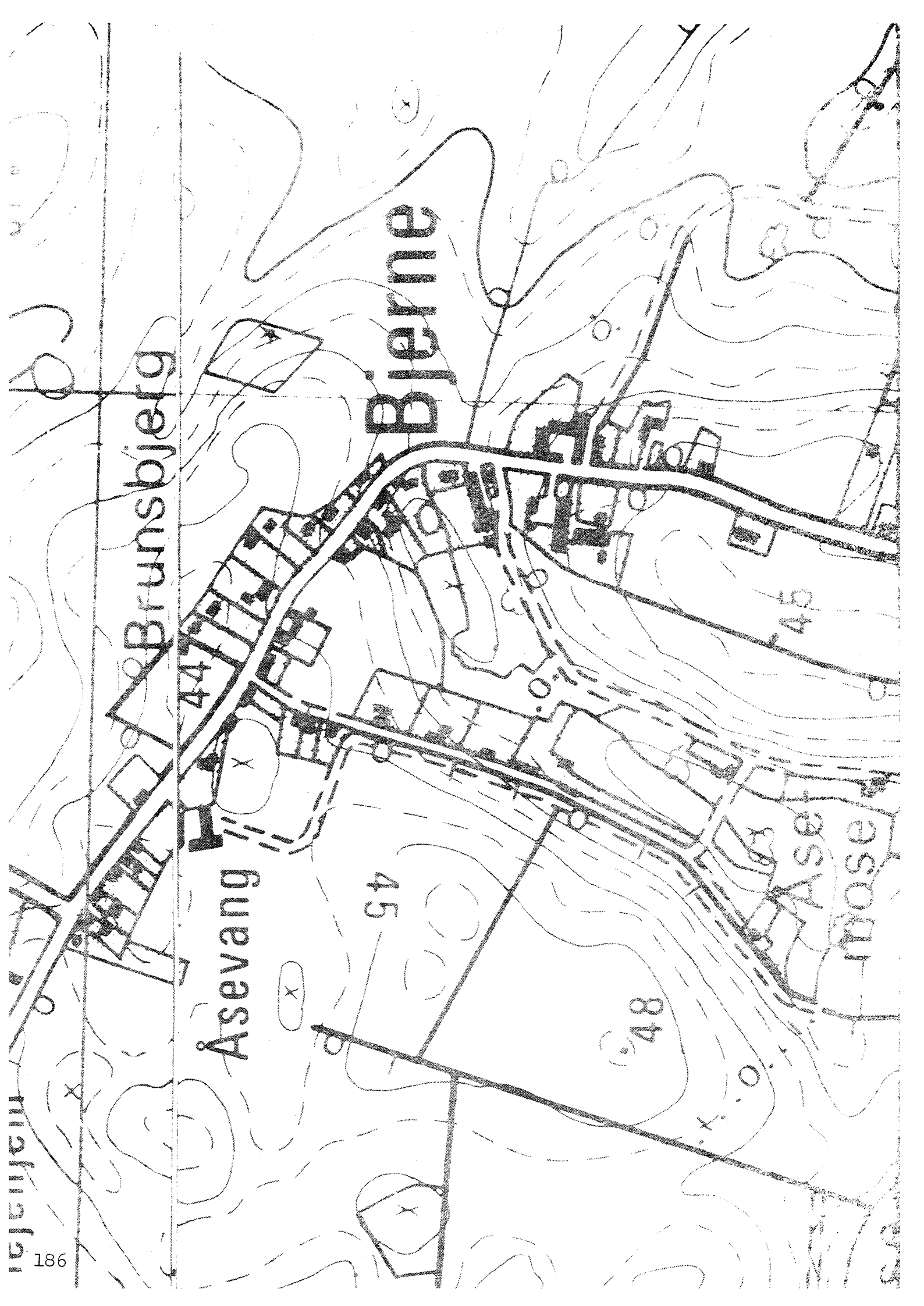
Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.**

- 1) Anlægstype. Den store udflytter-rydningsby er som følge af hovedgården Hvedholms ekspansion nu randplaceret i sit ejerlav. Byen har agerorientering. Byformen er en uregelmæssig rektangulær vejby. Endnu omkring 1800 rummede ejerlavet rydningsspor. Mod sydøst er bebyggelsen Dyreborg udparcelleret formentlig oprindelig som en udflytter-hovedgård jævnfør navnet.
- 2) Udviklingstype. Først i 1500-tallet omtales Dyreborggård med 11 gårde i Bjerne. Men i løbet af 1500-1600-tallet samledes bebyggelsen under en anden nabohovedgård Hvedholm, der egaliserede byen mellem 1633 og 1664 og endnu en gang mellem 1684 og 1737. Byen beholdt sin egaliserede struktur ind i 1800-tallet. I århundredets anden halvdel satte en voldsom hus- og befolkningsvækst ind.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig, forholdsvis typen anlægstype med adskillige udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er opløst og nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn og et større skovareal.
- 3) Særlige relikter. -
- 4) Arkæologiske interesser: omkring 10 frilagte gårdtomter.

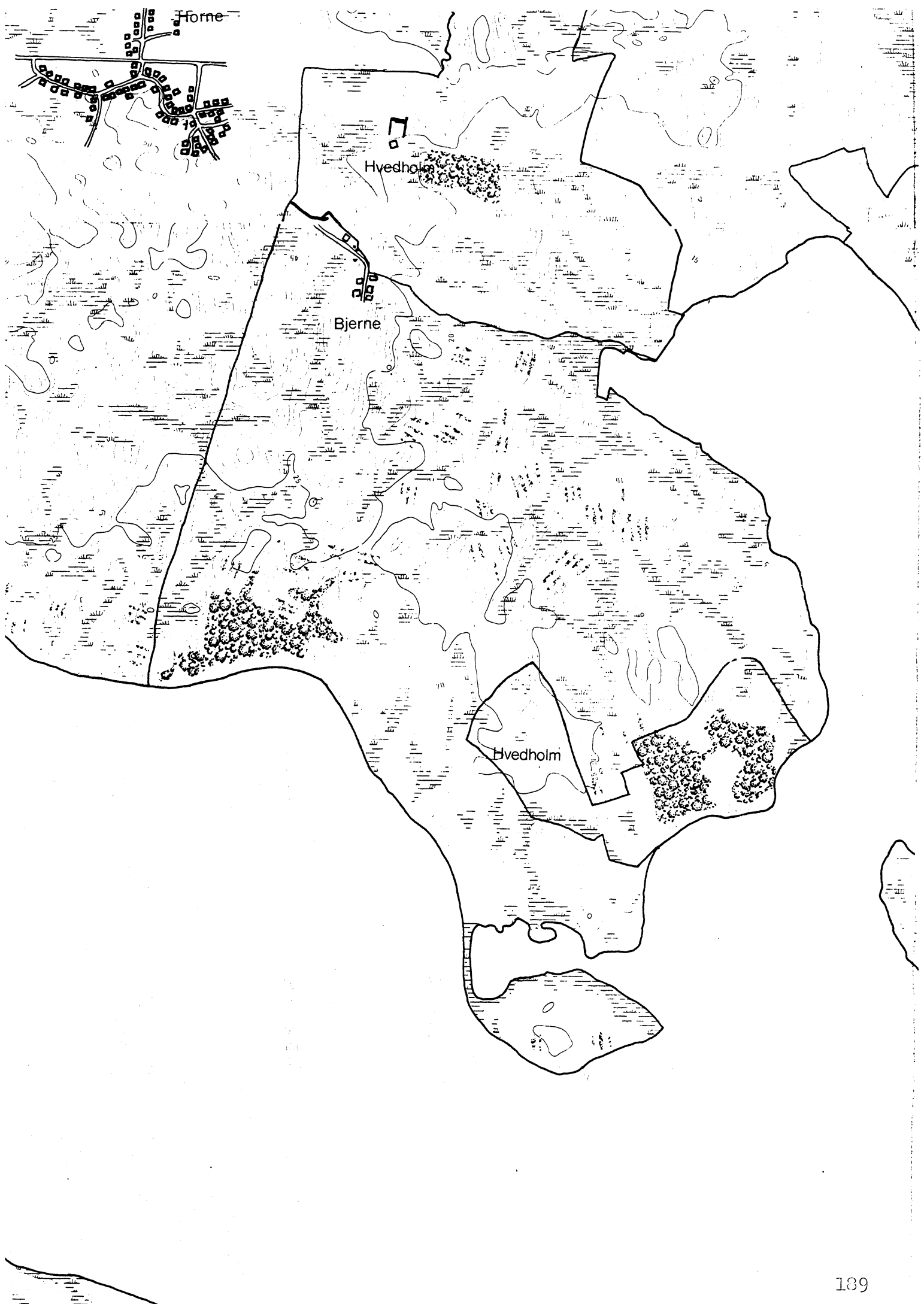

Narrebalde
 Grønmosesgård
Horne
 Gombjerggård
 Steilbjerg
 50 km
 48 km
 47 km
Kirkeballe
 Kirkebjerggård
Horne
 Møllegård
 Plejehjem
Hvedholm
 Sofielund
Sandbyde
 Betzyslyst
 Fjorblink
Bjerne
 Trst
 Dyrmas
 Bjerne Krog
 Blommerløkke
 Egebo
 Egehøj
 Højkildhus
Tostebjerg
 Langemose
 Langemosegård
 Villa Viciosa
 Højkildgård
 Højenslyst
 Gængserehøjgård
 Stenbjerggård
Bjerne Mark
 Grøndalgård
 Sæmärke
 Elmelund
 Noralund
 Malmmosesgård
 Trst
 Tyveknap
 Stenoldgård
 Lykkehøj
 Jættestue
 Knoldsborg
 Jættestue
 Sjøllersbakke
 Skovlyst
 Dyrehave
 Sisserron
 Sæmärke
 Sisserhoved
 Alsgårdskrog
 Alsgårdshoved
Dyreborg
 Dyreborg Vig
Ny Dyreborg
 Slottsklint
 Gæmmelran
 Langetang
 Flak
Noret
 Drejet
 Knoldhuset
 Kabbelhøj
 Laddenhøj
Knolden
 Knoldhjørne
 Lille
 Sietron
 F
 14
 23
 28
 23
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

Cammer
 188
 JA10

Knastegrund

BOJDEN

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
-----------------	---------------------	--------------------	----------------

Navn: Bøjden	Navnetype: -bygh
----------------------------	--------------------------------

<p>Bemærkninger:</p> <p>Bøjden er nævnt første gang 1588 i formen Bøggeden. Navnet er en form af navneordet, gl'da. bygth, som betyder "(mindre) bebyggelse".</p>
--

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
---	---

<p>Bemærkninger:</p> <p>En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.</p>
--

<p>Historiske tildragelser:</p> <p>I Fruermarken i Bøjden findes en helligkilde, Frue Kilde.</p>

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
----------	---------------------	--------------------	----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby.

Gårdene ligger uregelmæssigt langs den slyngede bygade. Husene ligger dels mellem gårdene og dels koncentreret ved byens nordøstlige ende.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1803   figur: Stjerneudskiftning og strimmeludskiftning.

d. Udflytning

- ved udskiftningen   3 gårde
 efter udskiftningen   ca. 7 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 2-vangsbrug   rotation: 2/2
vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. Terrænskrænter ved kysten. Tunneldal mod sydvest.
naturskabt marint forland mod nordvest.

jordbund: Moræneler med områder med smeltevandssand. Saltvandsgrus og -ler ved kysten.

naturlig afgrænsning: Naturligt afgrænset på nær dele afgrænsen mod Holme.

- overvejende
 overvejende agerjord med større indhold af engjord
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
----------	---------------------	--------------------	----------------

RELIKT-VURDERING

<p>a. By-tomten</p> <p>☐ velbevaret ☒ opløst</p> <p>☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget</p> <p>Omkring 60% af gårdene er flyttet ud og de flestes tofter er bebygget med huse. Vejforløbet er kun delvist bevaret, og der er kommet flere nye veje til. Lige nordvest for den oprindelig by er der opstået et større villakvarter. Udskiftningshegnene syd for bygaden er bevaret.</p>		
<p>b. Skelsystem</p> <p>☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning</p> <p>De fleste udskiftningshegn er bevaret.</p>		
<p>c. Ressourceområde</p> <p>☐ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald</p> <p>☐ større overdrevarsareal ☐ størsteparten opdyrket</p> <p>Skovarealet "Bøjden Næs" er bevaret. Større sommerhusområde ved kysten.</p>		

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
-----------------	---------------------	--------------------	----------------

STATISTIK

Areal: 569 ha., heraf opdyrket 1688: 63%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	122	92	103				
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664	1688	1787 ~~1774~~ xxx	1844	1903
Gårde:		16	17	17	17	17	19
Huse:		2	10		16		
Huse m/ jord:				5		17	20
Huse u/ jord:				8		2 ¹	42
I alt:		18	27	30	33	36	81
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
88	1664	1	16		7,2		
88	1688	2	15		5,4		
88	1844	2	15		5,6		
74	1903	5	14		5,0		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	112	209	287			
	Børn:	42	104	138			
	I alt:	154	313	425			

1) Tallet er usandsynligt lavt, matriklen har ikke medtaget huse, der ikke er selvstændigt matrikuleret.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
-----------------	---------------------	--------------------	----------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					17	10		
1844					17	19		
1903	16	53					3	9

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 569 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 63%. Byen havde da det for Lillebæltseggen karakteristiske tovangsbrug i 4 vange og takseredes i 1684 for 92 tdr.htk. mod 103 tdr. i 1844. Fiskeri har givetvis spillet en rolle og 10 jordløse huse gav i 1664 torsk i landgilde. I nyere tid har bebyggelsen udviklet sig som fiskeleje med toldsted og havn. Bøjden synes opstået i middelalderen som en udflytter-rydningsby fra Horne. De tidligere kystskovstrækninger fremviser endnu tydeligt rydningsspor o. 1800. Ejendommeligt nok omtales Bøjden ikke før 1500-tallet. Byen stjerneudskiftedes i 1803 og siden er 10 gårde flyttet ud.

Kronen synes o. 1500 at have besiddet 9 gårde i Bøjden. Disse blev i 1509 mageskiftet til Fåborg Helligåndskloster og kom senere under Odense Hospital. Ulfeldtsholm (Holckenhavn) havde i 1588 2 gårde i byen. Den indensogns hovedgård Hvedholm besad i 1617 kun 2 gårde og 1 hus i Bøjden. I 1639 erhvervede Hvedholm imidlertid de 9 tidligere krongårde i byen og inden 1664 var Hvedholm enebesidder. Denne situation holdt sig endnu i 1844. I 1903 var der stadig enkelte fæsteheder tilbage i byen.

Gårdtallet holdt sig uændret på 17 fra 1600-tallet til 1844. Inden 1903 kom yderligere 2 gårde til. Hus- og befolkningstallets stigning i det 19. årh. overstiger det normale og står i forbindelse med bebyggelsens nye havnefunktioner. Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen egaliseredes mellem 1639 og 1664. I 1664 bestod den af 15 gårde a. 8 tdr.htk. samt 2 mindre gårde og 10 jordløse huse. Mellem 1684 og 1787 strammedes egaliseringen op. I 1787 bestod bebyggelsen af 15 gårde a. 7-2-0-0 tdr.htk. samt 2 gårde a. 2-3-1-0 tdr. htk., foruden 12 jordløse huse. Den egaliserede struktur holdt sig endnu i 1844.

Et voldsted i Bøjden står måske i forbindelse med kronens godskoncentration o. 1500. Det er muligt, at kronens gods er beslaglagt fra rigshofmester Poul Laxmand.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
----------	---------------------	--------------------	----------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.**

- 1) Anlægstype. Den middelstore udflytter-rydningsby er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er slynget vejby. Endnu omkring 1800 bar de tidligere kystskove spor efter rydning.
- 2) Udviklingstype. Et voldsted vidner formentlig om en middelalderlig hovedgård med forbindelse til det godskompleks, som kronen besad omkring 1500. I løbet af 1600-tallet samledes byen under Hvedholm, der gennemførte to egaliseringer. I løbet af det 19. århundrede ekspanderede bebyggelsen stærkt i forbindelse med nye havne og fiskerifunktioner.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med adskillige udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er opløst.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret de fleste hegn samt et større skovareal, men præges i øvrigt af større parcelhus og sommerhuskolonier.
- 3) Særlige relikter: helligkilde?, voldsted.
- 4) Arkæologiske interesser: omkring 7 frilagte gårdtomter.

20

Campingplads

Fruegård

Krø

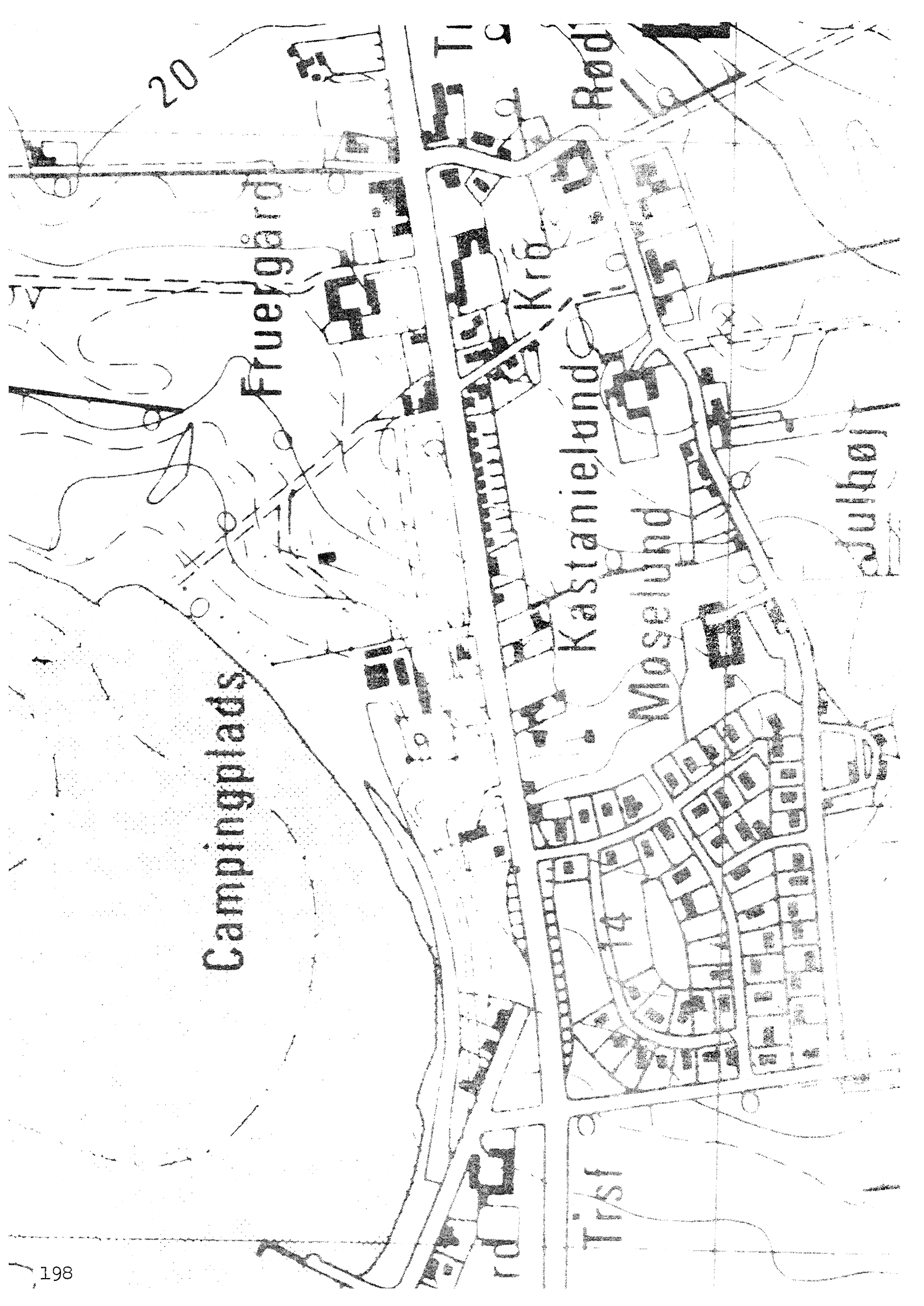
Kastanielund

Moselund

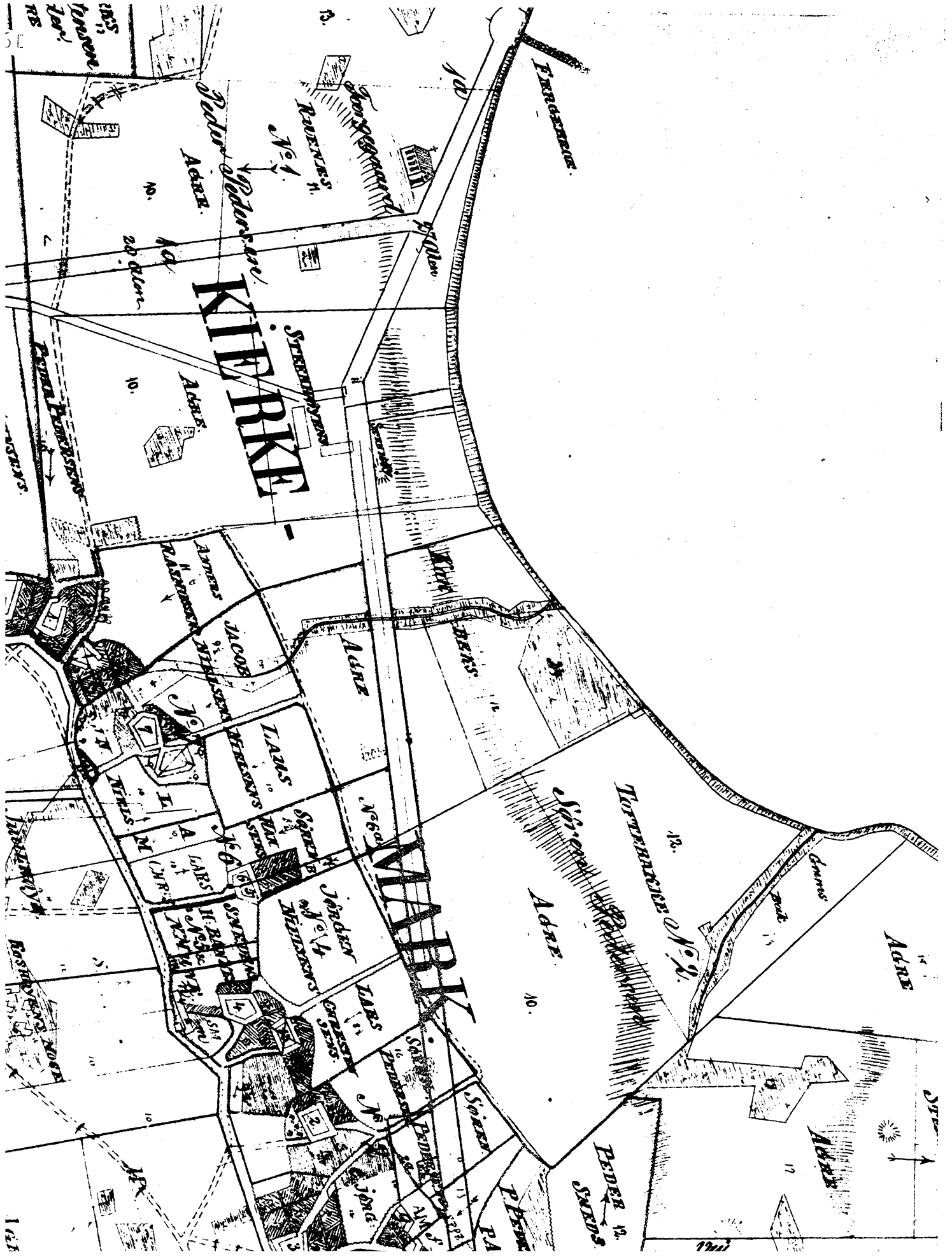
Trist

Løbvej

Rød

KIRKE

WARR

TEMPERANCE No. 9.

1855
Petersen
No. 1
No. 2

ROSHBY
No. 1
No. 2
No. 3
No. 4
No. 5
No. 6
No. 7
No. 8
No. 9
No. 10
No. 11
No. 12
No. 13
No. 14
No. 15
No. 16
No. 17
No. 18
No. 19
No. 20
No. 21
No. 22
No. 23
No. 24
No. 25
No. 26
No. 27
No. 28
No. 29
No. 30

VOLDGÅRD

23

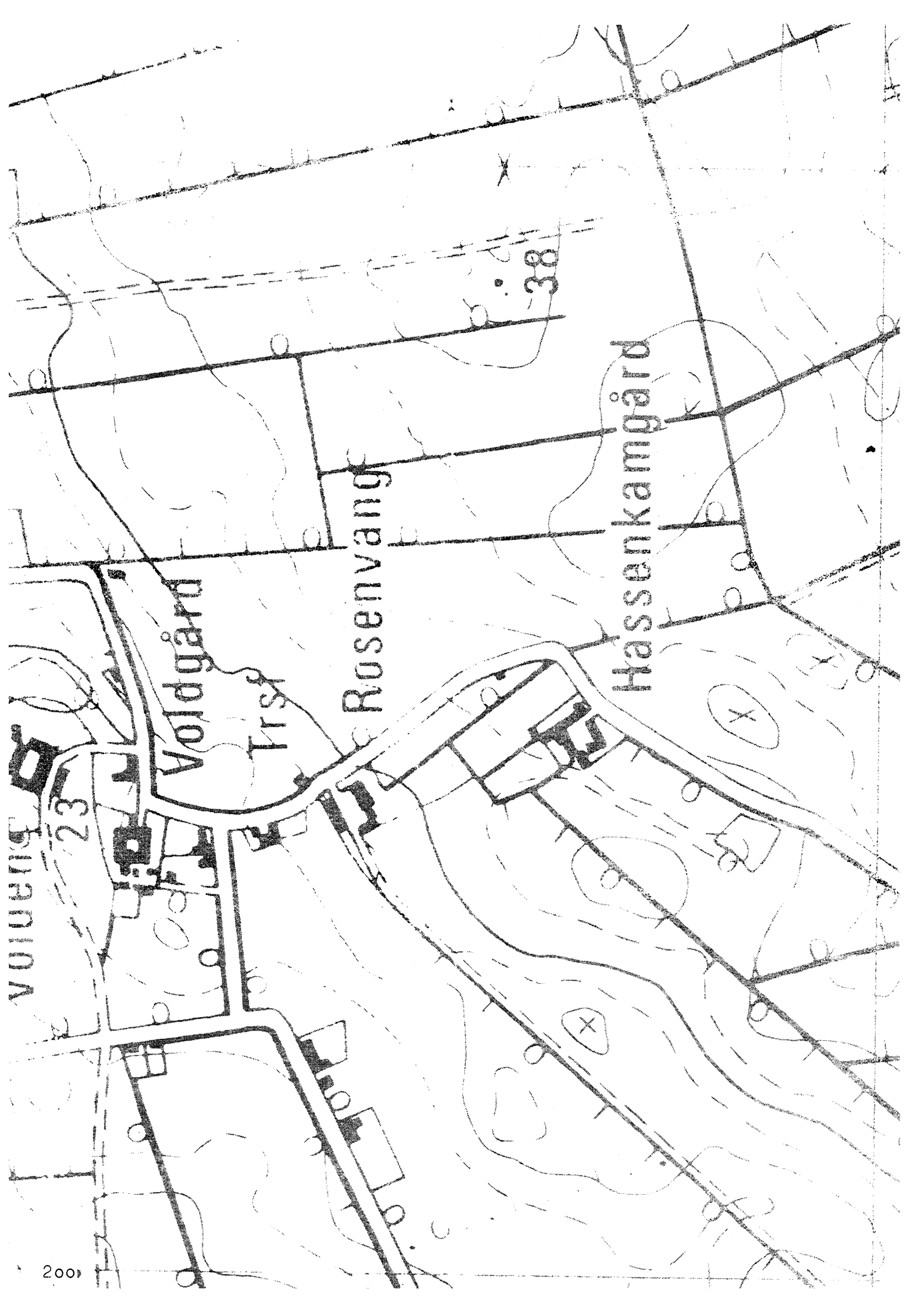
Voldgård

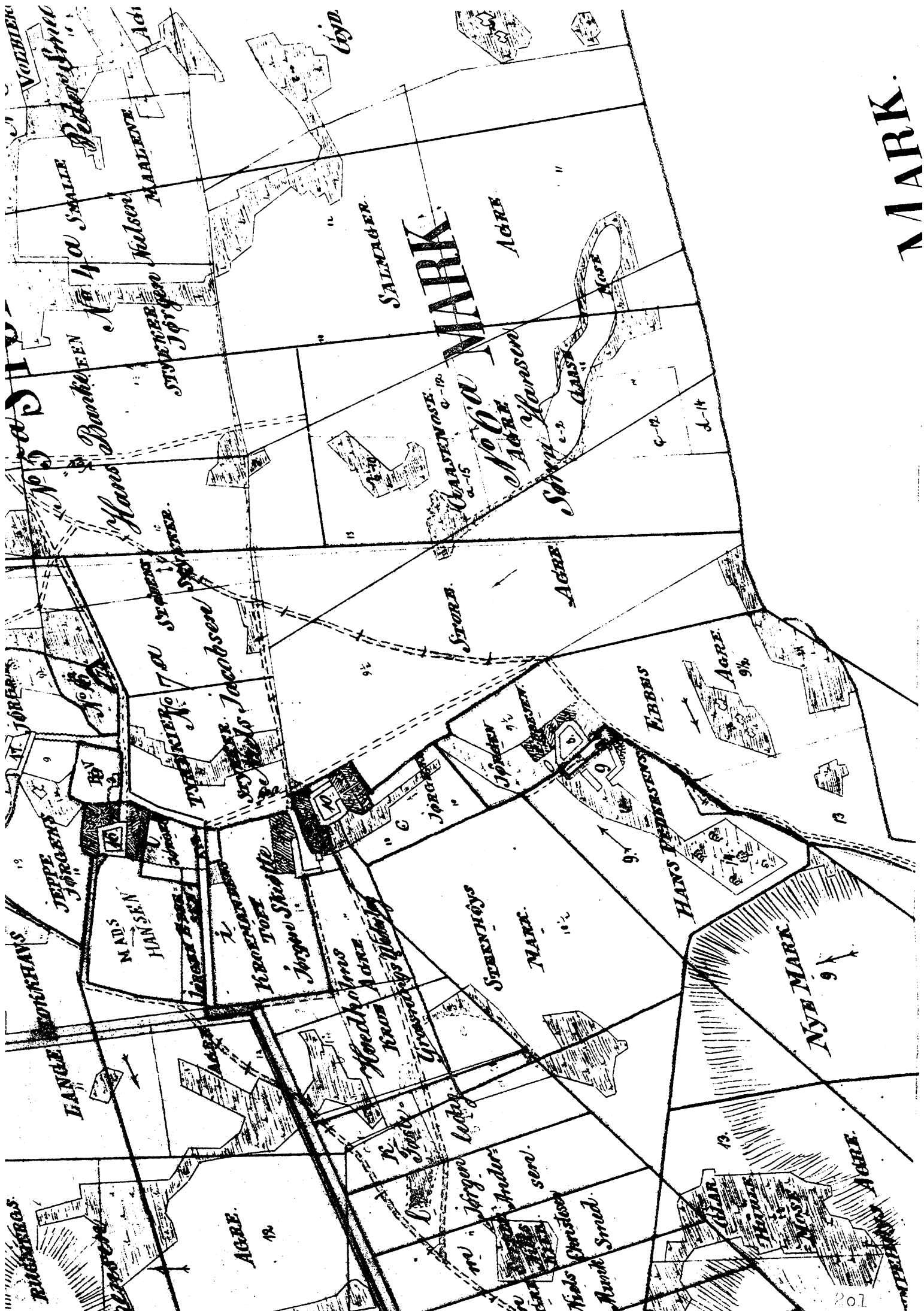
Trsf

Rosenvang

Hassenkamgård

38

MARK.

AGRE. 12

SALMADER

AGRE

AGRE 15

AGRE

AGRE

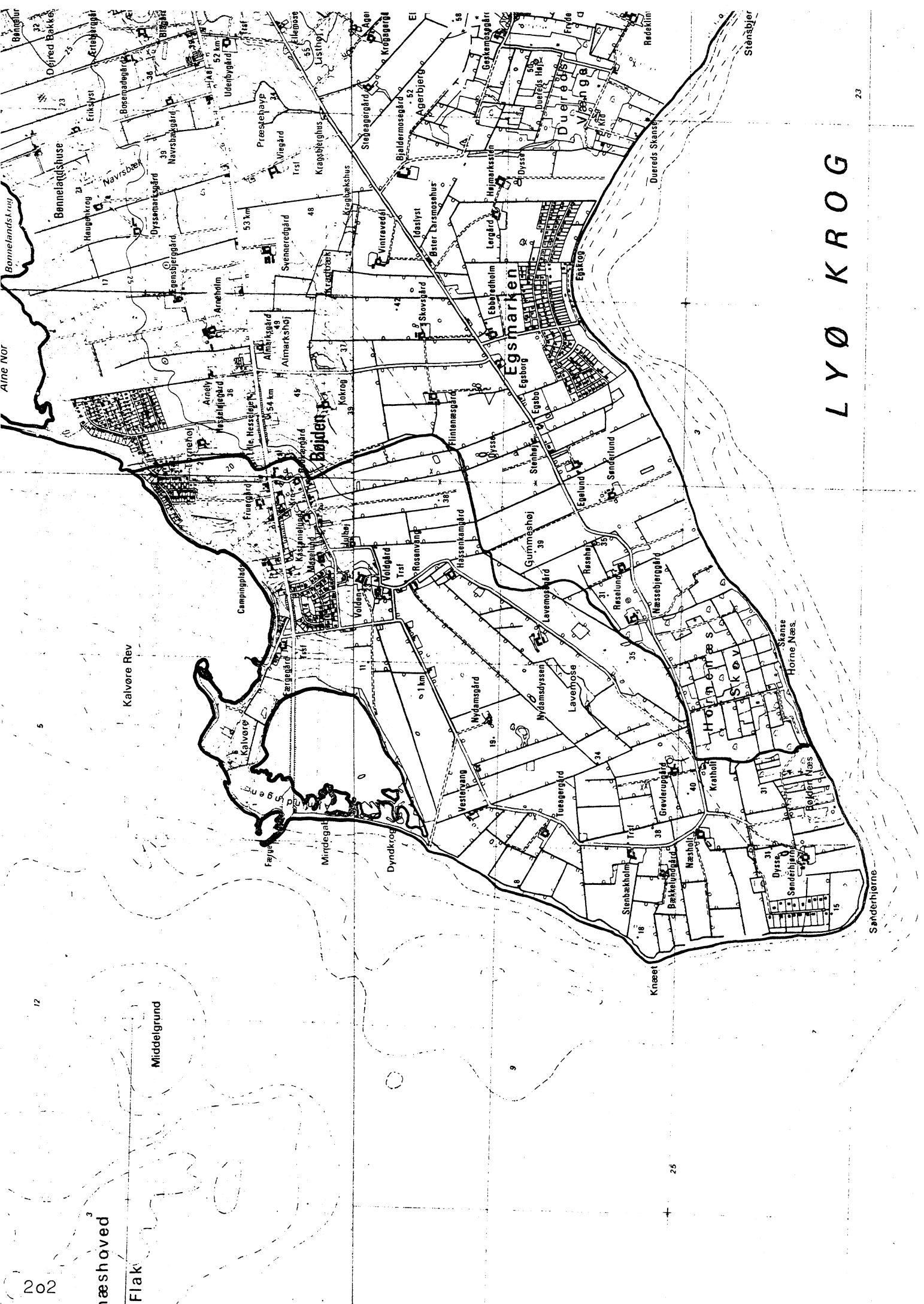
AGRE 9 1/2

AGRE 9 1/2

HANS PETERSEN

NYE MARK 9 1/2

AGRE

LYØ KROG

Bønnelandskrog
Aine Nor

202
næshoved
Flak

Middelgrund

Kalvø Rev

Sønderhjørne

Bøjden

HORNE

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Fåborg	Horne

Navn:	Navnetype:
Horne	-e

Bemærkninger:

Horne er nævnt første gang 1231 i formen Horn. Navnet er navneordet, gl. horn, som betyder "hjørne" i betydningen "fremspring på kysten, odde", her oprindeligt anvendt om halvøen Horneland.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby med kirke	omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Horne by lige over for gadekæret ligger et bystævne, bestående af 21 tætstillede sten i en kreds. Istandsatt i 1955. I Horne sogn fødtes 1852 maleren Søren Lund, 1866 blomstermaleren Harald Holm.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Salling	Fåborg	Horne

RELIKT-VURDERING**a. By-tomten** velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Omkring 90% af gårdene er flyttet ud og byen er blevet bebygget med huse og lignende. Landevejen Fåborg-Bøjden gennemskærer byen. Der er opstået en del nye mindre veje og noget af det oprindelige vejløb er forsvundet. En del udskiftningshegn er bevaret ved byen.

b. Skelsystem vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

De fleste udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12% fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Større skovareal "Hornenæs skov" er bevaret. Ejerlavet præges ellers af en mængde enkeltliggende gårde og sommerhuskolonier ved kysten.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
-----------------	---------------------	--------------------	----------------

STATISTIK

Areal: 2035 ha., heraf opdyrket 1688: 70%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	416	446	422				
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		34 ¹	67	60 ¹	60	61	72
Huse:		1 ¹	26 ¹		117		
Huse m/ jord:				9		52	94
Huse u/ jord:				28		28	128
I alt:		35	93	97	177	141	294
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
59 1:2	1664	27	39		6,3		
64 1:2	1688	9	15	36	7,5		
62	1844	21	28	12	6,4		
40	1903	34	30	8	5,3		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	511	860	1059			
	Børn:	270	446	500			
	I alt:	781	1306	1559			

1) Mølle.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
----------	---------------------	--------------------	----------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1	1	66	25 [⊕]		
1844	2				59	80		
1903	61	199					11	23

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 2035 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 70%. Byen havde da det for Lillebæltsegnen karakteristiske tovangsbrug i 4 vange og takseredes i 1684 til 446 tdr.htk. og i 1844 tilsvarende til 422 tdr.htk. Omkring 1800 bærer kystskovstrækningen tydelig spor efter rydning. Fiskeriet har haft en vis betydning. I 1664 gav gårdene bl.a. torsk i landgilde. Horne er ikke alene Fyns men Danmarks største landsby og den store bytomt var inddelt i tre bydele, såkaldte baller: Kirkeballe, Vesterballe og Nørreballe. Af det oprindeligt større ejerlav er senere udskilt udflytter-rydningsbyerne Bjerne og Bøjden, samt hovedgården Hvedholm. Hvedholm var i 1475 en beskeden hovedgård på 9 tdr. skyldhartkorn. I 1617 var den på 20 tdr.htk. og i 1664 var den vokset til 104 tdr.htk. Væksten er foregået på bekostning af Horne og Bjerne byer. Således inddrog Jørgen Brahe til Hvedholm en lykke mellem gården og Horne by kaldet Ringmose Lykke.

Horne blev stjerneudskiftet i 1803 og siden er o. 55 gårde flyttet ud. Horne synes i 1200-tallet at have været krongods. I 1509 mageskiftede kongen til Fåborg Helligåndskloster 16 gårde i Horne sogn. Det samme gods omtales i 1639 som 10 gårde og 2 huse i Horne og 9 gårde i Bøjden. Herudover havde kronen i 1502 beslaglagt rigshofmester Poul Laxmands gods, bl.a. i Horne. Dette, der ligeledes afhændedes i 1509, bestod minimums af 7 gårde og Horne Mølle (21 tdr. mel i mølleskyld). Herudover havde kronen 3 selvejergårde og 3 kirkegårde i Horne. Disse gårde afhændedes fra 1578-1586. Til den indensogns hovedgård Hvedholm hørte i 1475 kun 5 gårde i Horne. I 1617 var man nået op på 19 gårde, 9 gadehuse og møllen. I 1639 erhvervede Hvedholm det tidligere Fåborg Kloster gods med 10 gårde og 2 gadehuse i Horne og inden 1664 var hele byen på nær præstegården samlet under Hvedholm. Denne situation holdt sig endnu i 1844, og i 1903 var der stadig en lang række fæsteenheder tilbage.

Antallet af gårde lå fra 1600-tallet til 1844 o. 60 (i 1610 mangler de skattefri ugedagstjenere til Hvedholm). Frem til 1903 steg gårdtallet i normalt omfang. I 1664 er blandt gårdene medregnet 2 småbrug a. 1-2 tdr., der i 1684 takseredes som huse med jord. I løbet af det 19. årh. ekspanderer hus- og befolkningstallet i normalt omfang. Gårdene var i 1684 forholdsvis store. Byen egaliseredes mellem 1639 og 1664. I 1664 var byen egaliseret på flere niveauer. 36 gårde a. 8,4 tdr. og 19 gårde a. 4,3 tdr. Hertil 3 gårde a. 6,3 tdr. og 8 småbrug. Mellem 1684 og 1787 strammedes egaliseringen op. I 1787 havde byen 39 gårde a. 8-4-0-0 tdr. htk. og 17 gårde a. 4-2-0-0 foruden 6 småbrug.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
-----------------	---------------------	--------------------	----------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype. Den enestående store kirke-adelby er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Bytomten er delt i 3 bakker og byen havde form af en vejklyngeby. Kystskoven bærer endnu omkring 1800 præg af rydning. Fiskeri er indgået som et supplement i økonomien. Af det oprindelige meget store ejerlav er udskilt udflytter-rydningsbyerne Bjerne og Bøjden, ligesom hovedgården Hvedholm gjorde adskillige indhug i ejerlavet i løbet af 1600-tallet.
- 2) Udviklingstype. Kronen synes i middelalderen at have haft meget store besiddelser i Horne. Fra en beskeden størrelse i 1400-tallets slutning samlede Hvedholm inden 1664 hele byen under sig og egaliserede den i to gårdklasser. Inden 1787 foretoges en ny egalisering. I løbet af det 19. århundrede ekspanderede bebyggelsen i normalt omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en enestående stor kirke-adelby med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er opløst og nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn samt et større skovareal.
- 3) Særlige relikter: kirke, bystævne.
- 4) Arkæologiske interesser: Omkring 20 frilagte gårdtomter.

Nørmose

Nørreballe

Grønnemosegård

31

Mejeri

Vesterballe

Skole

51

Tygstebjerggård

Vandv

Bygmestergård

eballe

osegård

Horne

39

Gombjerggård

50 kr

Kirkeba

skole

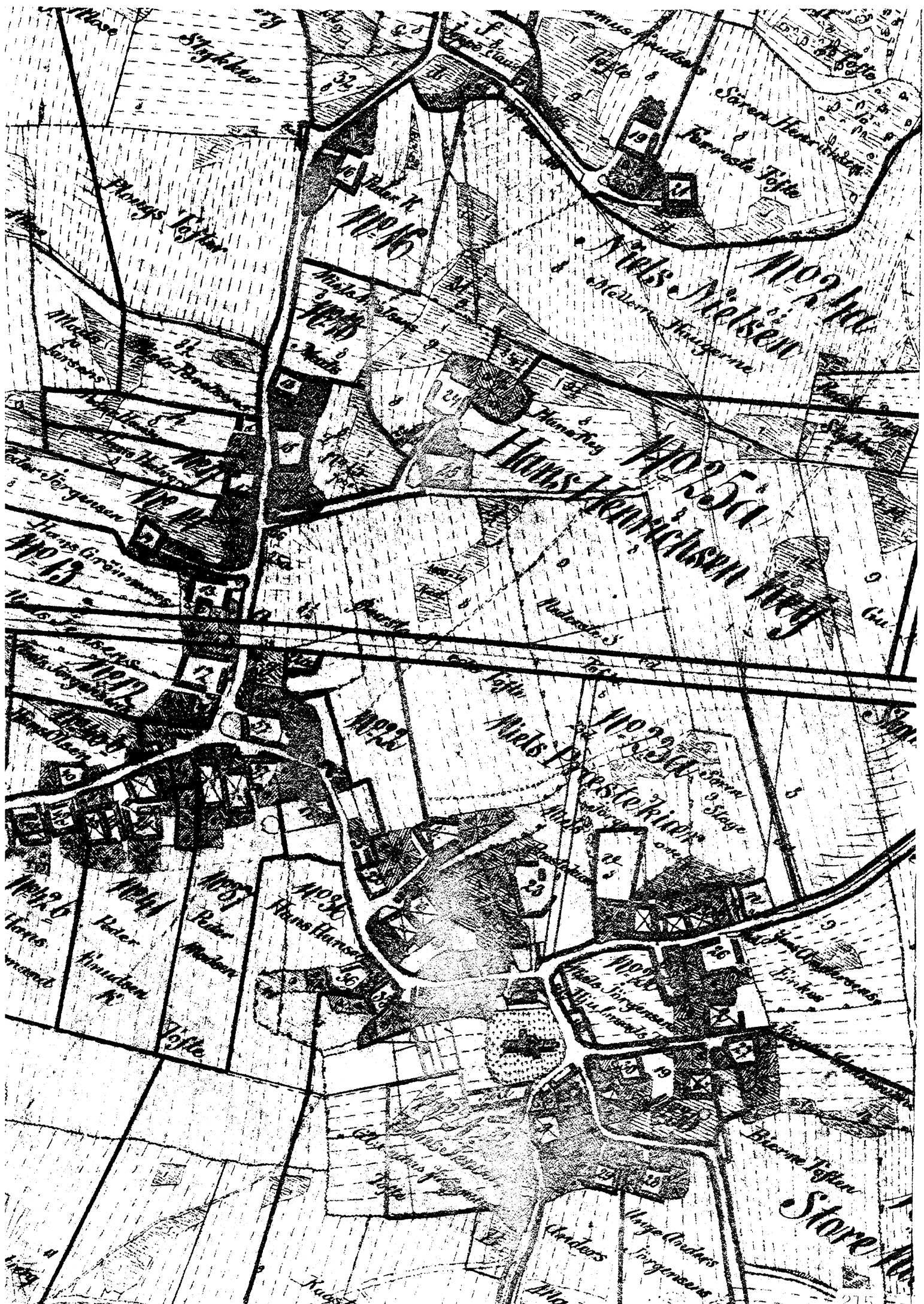
Kirke

Kirkeh

H

M

Mose

Styrtkvar

Floris Tønder

Mads Larsen

Jens Jørgensen

Jens Grønning

Jens Jørgensen

Niels

Niels

Niels

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

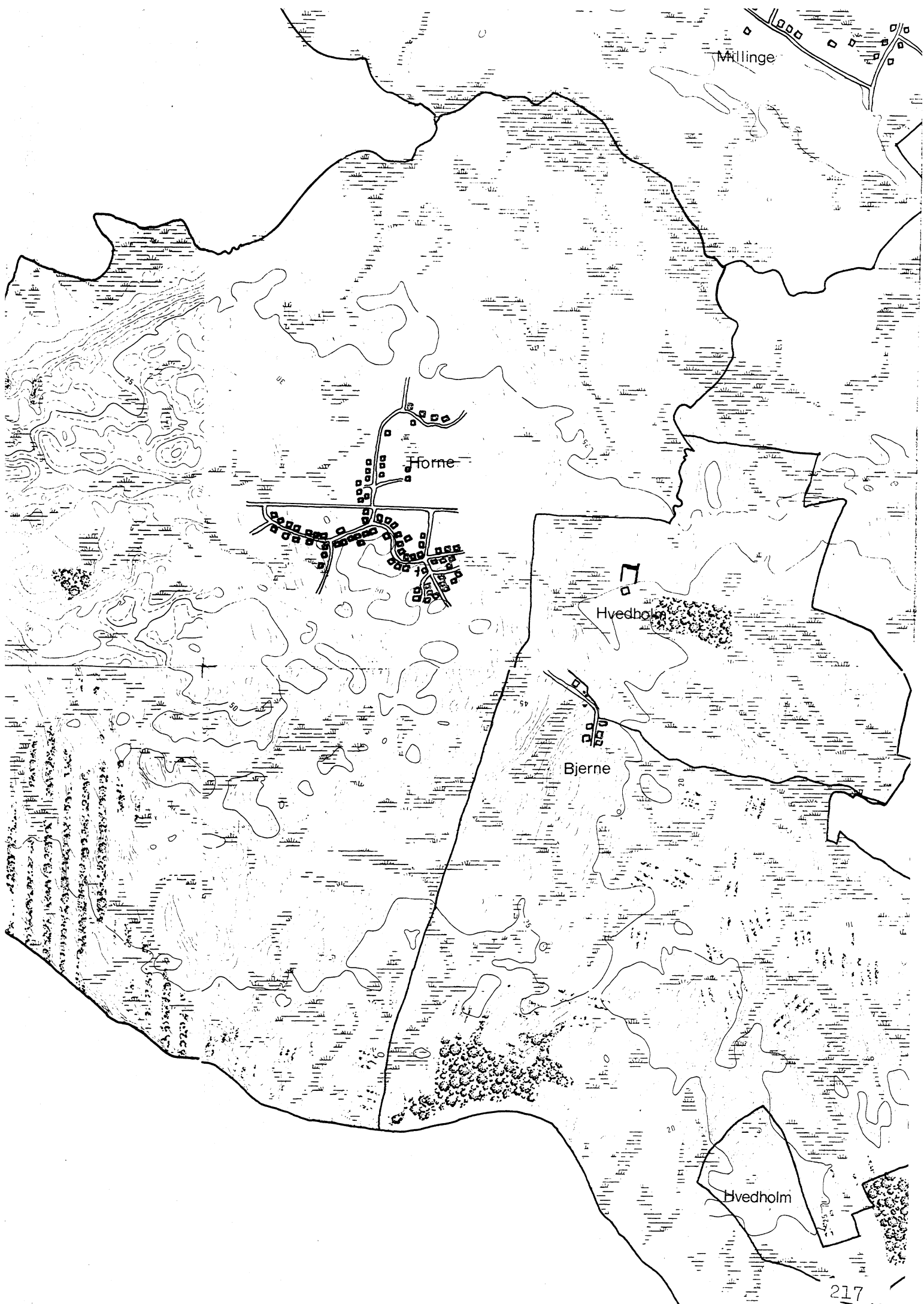
188

189

190

191

Millinge

Torne

Hvedholm

Bjerne

Hvedholm

HÅSTRUP

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Haastrup
-----------------	----------------------------	---------------------------	--------------------------

Navn: Haastrup	Navnetype: -torp
--------------------------	----------------------------

Bemærkninger:

Haastrup er nævnt første gang 1386 i formen Horsthorp, det kan dog ikke afgøres, om det er netop dette Haastrup, der er tale om. Forleddet er navneordet, gl. hors, som betyder "hest". Efterleddet er torp, gl. thorp, som betyder "udflytterbebyggelse".

Anlægstype: adelby med kirke	Anlæggelsestidspunkt: omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
--	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
----------	---------------------	--------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Vejklyngeby

Gårdene ligger forholdsvis tæt langs den øst-sydvestgående bygade og ved de to vejforgreninger ved kirken. Kirken ligger centralt i den østlige del af byen med en del huse omkring sig. De øvrige huse ligger spredt ud mellem gårdene. Der er to dobbeltgårde i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1795   figur: Stjerneudskiftning syd for hovedgaden, eller blok- og strimmeludskiftning.

d. Udflytning

- ved udskiftningen   2
 efter udskiftningen   14 gårde

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

Vangelag mod Vester Hæsinge og Østrup.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Vestfyn. Terrænskrænter og israndsbakker.

jordbund: Moræneler i den sydlige del, smeltevandssand i den nordlige med en del ferskvandstørv og -dynd.

naturlig afgrænsning: Naturligt afgrænset på nær grænsen mod Østrup.

- overvejende
 overvejende agerjord med større indhold af skov
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
----------	---------------------	--------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

<p>a. By-tomten</p> <p>☐ velbevaret ☒ opløst</p> <p>☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget</p> <p>67% af gårdene er flyttet ud. Tomter til henholdsvis den ene annex-gård og den sydøstligste gård er ikke blevet nybebygget. Husene der lå i en halvkreds umiddelbart syd for kirken er væk. Vejforløbet er bevaret bortset fra de små gader omkring kirken. Udskiftningshegnene omkring byen er bevaret. Byen er i øvrigt blevet stærkt bebygget med huse.</p>		
<p>b. Skelsystem</p> <p>☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning</p> <p>De fleste udskiftningshegn er bevaret.</p>		
<p>c. Ressourceområde</p> <p>☐ større engareal ☒ større skovareal ☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald</p> <p>☐ større overdrevarsareal ☒ størsteparten opdyrket</p> <p>De mange udflyttergårde og nyoprettede gårde præges ejerlavet sammen med den nyere hus- og gård-samling Radby. Mindre skovarealer bevaret i randen af ejerlavet.</p>		

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
-----------------	---------------------	--------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 1196 ha., heraf opdyrket 1688: 51⁷%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	294	187	173	

Bebyggelsesenheder:

		1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		20	29	28	27	29	37
Huse:		4	11		12		
Huse m/ jord:				3		28	36
Huse u/ jord:				10		6	43
I alt:		24	40	41	39	63	117

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
34	1664	3	7	19	10,1
46	1688	5	17	6	6,6
72	1844	7	22		5,4
	1903	24	13	1	3,8

Folketal:

		1787	1845 ²	1901 ¹
Voksne:		215	398	421
Børn:		111	215	183
I alt:		326	613	604

1) Incl. Østrupgård. 2) Hele sognet.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Haastrup
----------	---------------------	--------------------	-------------------

	Besiddelsesforhold:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:							
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			2		9	4	18	7
1844	4	14			11	11	14	9
1903	33	68					5	11

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 1196 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 51%, hvilket er meget i forhold til det urolige terræn. Byen havde trevangsbrug og vangegårderne løb tydeligt langs bakkeryggene. Håstrup lå i vangelag med Vester Hæsinge og Østrup. I 1690 beskrives byens jord som værende for en stor dels vedkommende næsten ubrugelig. Mange af byens bønder var da så ganske forarmede, at gårdene nærmest måtte regnes for øde. I 1664 takseredes byens skove for 133 svins olden. I 1684 takseredes byen for 187 tdr.htk. og i 1844 tilsvarende for 173 tdr. Af det oprindelige ejerlav er udflytterbyen Østrup (senere delvis opslugt af Østrupgård) udparcelleret. Håstrup stjerneudskiftedes i 1795 og siden er 11 gårde udflyttet.

Besiddelsesforholdene var i senmiddelalderen meget spredte. I 1425 fulgte med Østrupgård 2 gårde i Håstrup, medens Steensgård i 1494 havde 1 gård i byen. Roskildebispens havde o. 1400 2 gårde i byen, medens Skt. Hans Kloster havde erhvervet 1 gård. I 1386 erhvervede dronning Margrethe 1 gård i Håstrup, og i 1578 og 1585 erhvervede kronen yderligere 3 gårde i byen. Samtidig afhændede kronen imidlertid 1 selvejergård, 3 fæstegårde og herligheden til 2 kirkegårde. I 1664 var kronens andel blot en annexpræstegård og 1 kirkegård. Blandt adelsgodset kan nævnes, at Hesselagergård i 1544 havde 1 gård i byen, medens Hvedholm i 1617 havde 3 gårde. Sidst i 1500-tallet omtales en væbnergård, Håstrupgård, i byen. I 1586 erhvervede Per Bille til Håstrupgård således en gård i byen fra kronen. I 1664 synes dette væbnergods overgået til Damsbo, der da ejede 16 gårde og 5 huse i Håstrup, heriblandt 1 gård på 23 tdr.htk. - formentlig den tidligere hovedgård. Den indensogns hovedgård Østrupgård havde i 1664 9 gårde og 4 huse i byen. I 1787 var situationen stort set uændret. Damsbo havde 15 gårde og 12 huse, medens Østrupgård havde 7 gårde. Blandt de øvrige lodsejere kan nævnes Søbo, Stensgård og Brahetrolleborg. I 1844 var langt hovedparten af byen stadig i fæste og endnu i 1903 var der 5 gårde og 11 huse tilbage i fæste.

Antallet af gårde er uforandret fra 1664 til 1844 (i 1610 mangler de skattefrie ugedagstjenere til Østrupgård) og stiger herefter i normalt omfang i forbindelse med overgangen til selveje. Antallet af huse var ret lavt i 1700-tallet, men hustallet ekspanderer herefter i normalt omfang frem til 1903.

Gårdene var i 1684 gennemsnitlig af normal størrelse. Gårdene synes lodsejeris egaliseret i forbindelse med udskiftningen.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Haastrup
----------	---------------------	--------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering: Interesse.**

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby af vikingetids- middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindeligt forekommende vejklyngeby. Fra det oprindelige ejerlav er Østrup udparcelleret. Ejerlavet er præget af stærkt kuperet terræn.

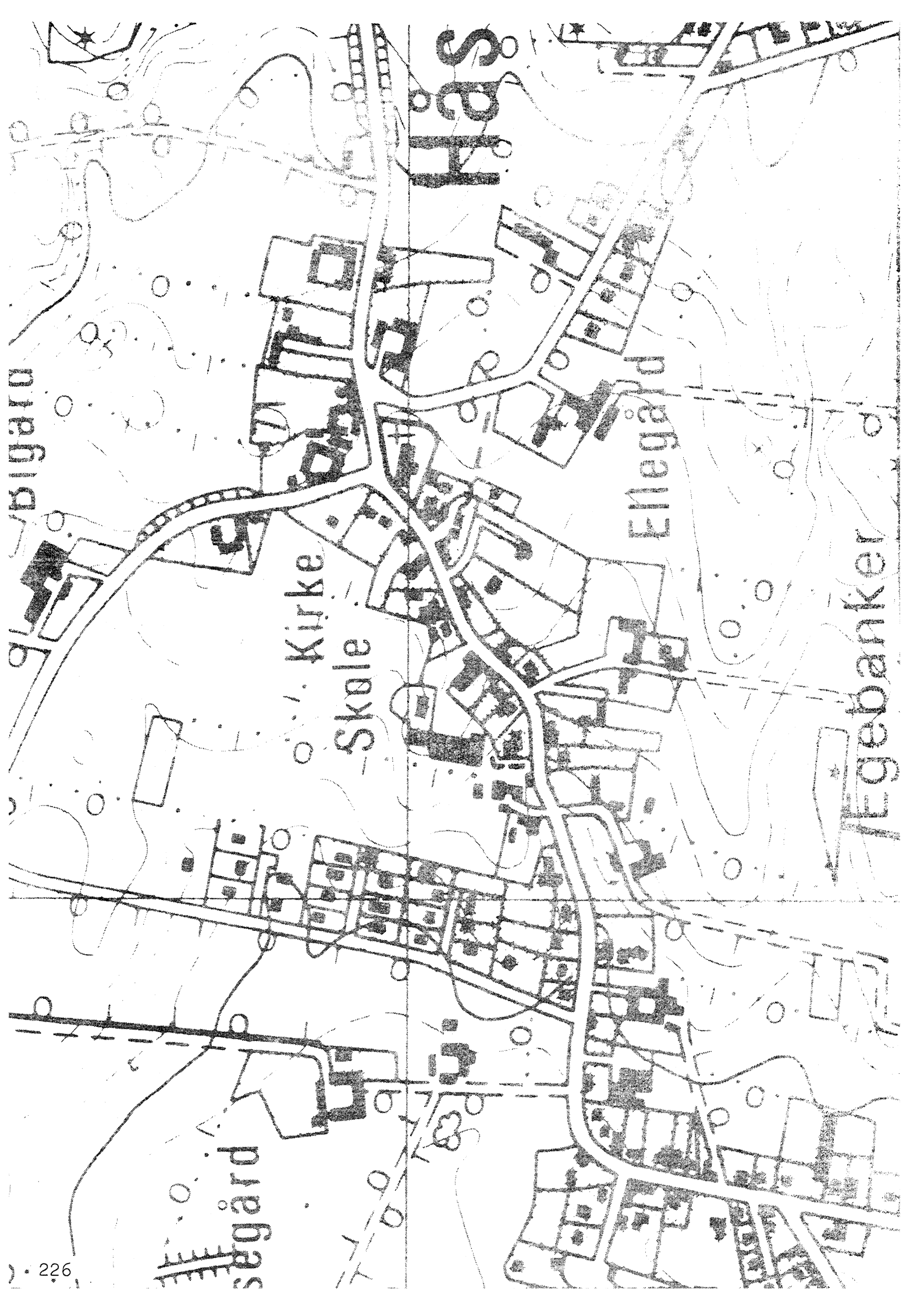
2) Udviklingstype.

Byen havde i senmiddelalderen meget spredte besiddelsesforhold. Sidst i 1500-tallet husede byen et væbnergods, Håstrupgård. Dette synes senere opkøbt af Damsbo, der fra 1600-tallet blev den dominerende godsbesidder i byen, medens den indensogns hovedgård Østrupgård kun spillede en mindre rolle. I forbindelse med udskiftningen foretoges lodsejervise egaliseringer. Den sene overgang til selveje ledsagedes af ekspansion i normalt omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig forholdsvis typeren anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er opløst og delvis nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret de fleste af stjerneudskiftningshegnene.
- 3) Særlige relikter: Kirke.
- 4) Arkæologiske interesser: 2 frilagte gårdtomter.

Kirke
Skole

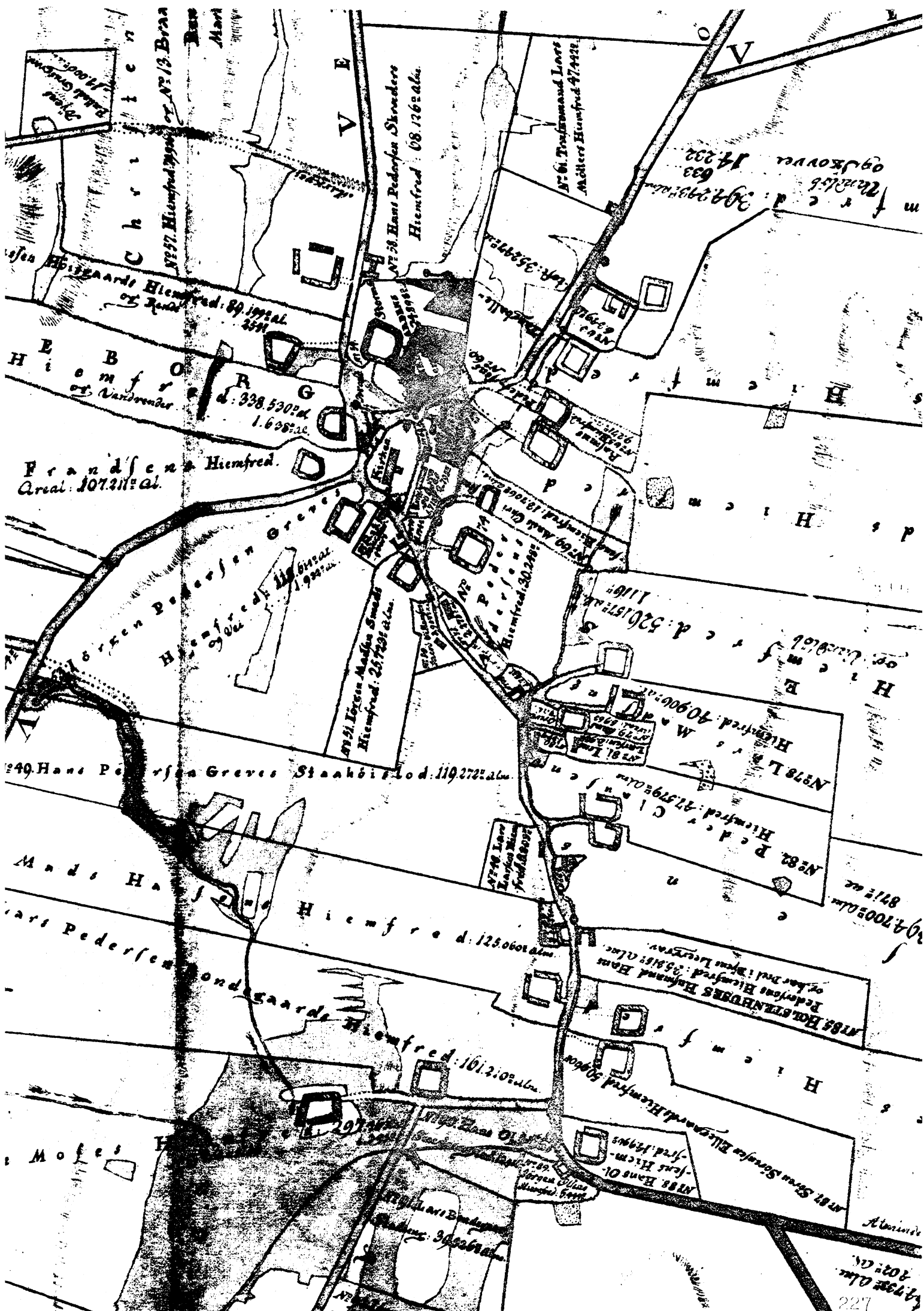
Høst

Enegård

Legebanks

segård

bigård

Christen
1827. Hiemfred 399 al. af Nr. 13. Braa

1827. Hiemfred 399 al. af Nr. 13. Braa
Hans Pederesen
Hiemfred. 89,199 al. 359

H B O R G
af Vandvender
d. 338,520 al. 1.608,22

Frandsen Hiemfred.
Areal. 107,211 al.

Hans Pederesen
Hiemfred. 146,612 al. 1,992,22

40. Hans Pederesen
Hiemfred. 119,372 aln.

Hans Pederesen
Hiemfred. 126,372 aln.

Hans Pederesen
Hiemfred. 101,219 al.

Moses
Hiemfred. 39,266 al.

VE
1827. Hiemfred 399 al. af Nr. 13. Braa

1827. Hiemfred 399 al. af Nr. 13. Braa
Hans Pederesen
Hiemfred. 89,199 al. 359

Jørgen Mathias Sørensen
Hiemfred. 25,729 aln.

1827. Hiemfred 399 al. af Nr. 13. Braa
Hans Pederesen
Hiemfred. 146,612 al. 1,992,22

40. Hans Pederesen
Hiemfred. 119,372 aln.

Hans Pederesen
Hiemfred. 126,372 aln.

Hans Pederesen
Hiemfred. 101,219 al.

Moses
Hiemfred. 39,266 al.

Nr. 61. Trindemand Lars
Hiemfred. 47,422 al.

Nr. 51. Hiemfred. 30,289 al.

Nr. 51. Hiemfred. 30,289 al.

Nr. 51. Hiemfred. 30,289 al.

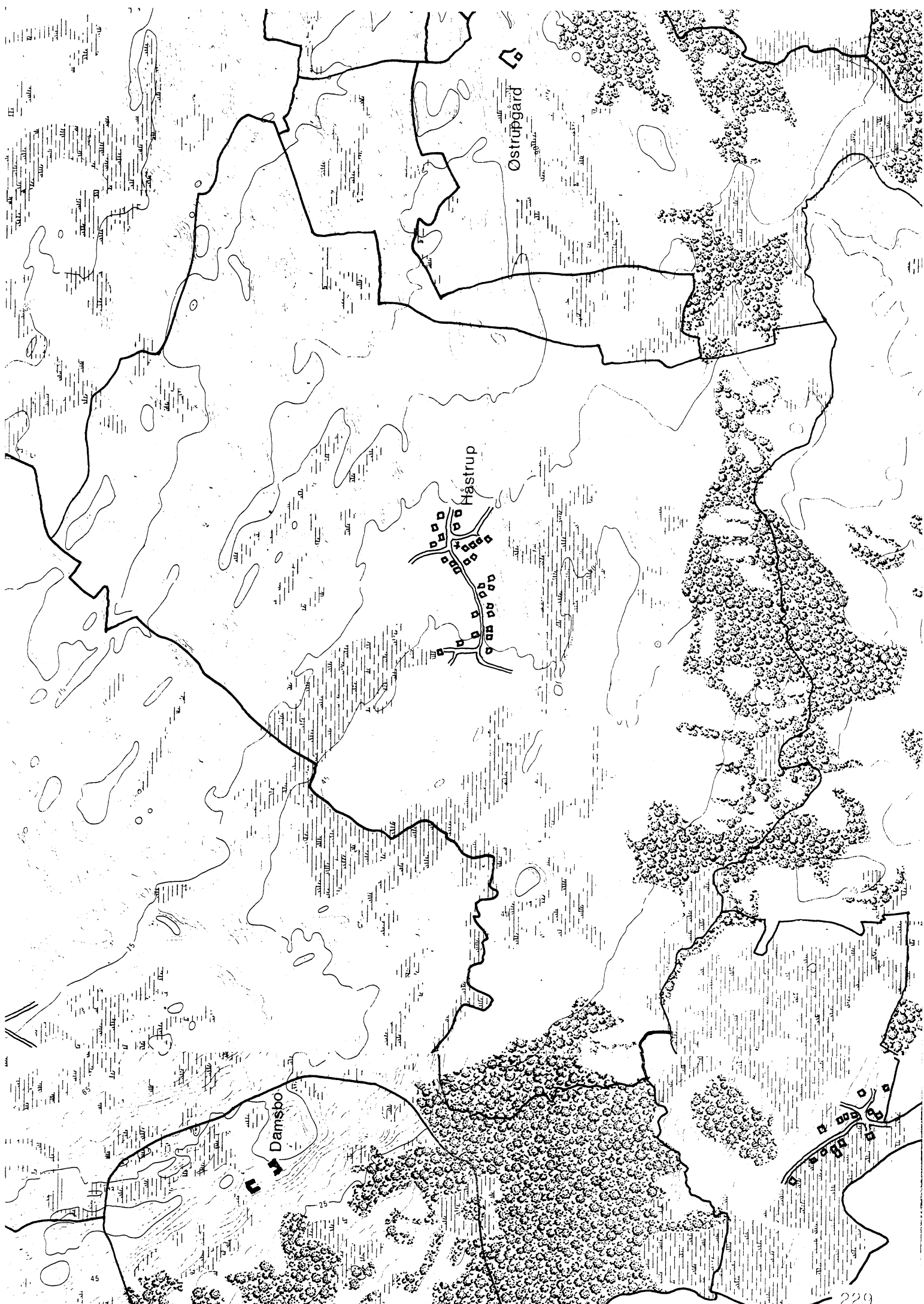
Nr. 51. Hiemfred. 30,289 al.

Nr. 51. Hiemfred. 30,289 al.

Nr. 51. Hiemfred. 30,289 al.

Nr. 51. Hiemfred. 30,289 al.

Østrupgård

Håstrup

Damsbo

ØSTRUP

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Fåborg	Håstrup

Navn:	Navnetype:
Østrup	-torp

<p>Bemærkninger:</p> <p>Østrup er nævnt første gang 1493 i formen Østerob, belægget angår dog herregården Østrupgård. Forleddet er tillægsordet, gl'da. østri som betyder "østre" eller adverbiet, gl'da. østær, som betyder "øst". Efterleddet er torp, som betyder "udflytterbebyggelse".</p>

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Udflytterbebyggelse	Middelalder

<p>Bemærkninger:</p> <p>En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.</p>

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
----------	---------------------	--------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Bytypen er svær at bestemme, fordi byen har været udsat for voldsomme reguleringer mellem 1688 og 1839, hvor en del af ejerlavet er blevet lagt til Østrupgård, og byen herved er blevet opløst. De to af gårdene ligger med flere hundrede meters afstand. Trente mølle ligger i den nordøstlige del af ejerlavet.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1796   figur: Strimmeludskiftning.

d. Udflytning

- ved udskiftningen   1 gård
 efter udskiftningen   1 gård

ØKONOMI

a. Vangesystem   driftssystem: 3-vangsbrug   rotation: 2/1

vangeantal: 4-1 sås årligt

Vangelag mod Håstrup, Vester Hæsing, Ny stenderup

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. vestfyn. Israndsbakker.

jordbund: Smeltevandssand mod nord og moræneler mod syd.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset nogle steder, dog er den lille tunge mod Gammel Stenderup delvist naturligt afgrænset.

- overvejende agerjord, byen har dog tidligere sikkert haft en del skove.
 overvejende med større indhold af
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
----------	---------------------	--------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Kun en af gårdene "Østrup Skovgård" ligger på sin oprindelige plads. Gård nr. 1 er blevet flyttet en smule. Byen er blevet rettet kraftigt ud. Den udflyttede gårds tomt er blevet bebygget, men gård nr. 1's oprindelig tofte er frilagte.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

De fleste udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
----------	---------------------	--------------------	------------------

STATISTIK

Areal: ¹ 473 ha., heraf opdyrket 1688: 50%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	60	58 ³⁾	15				
Bebyggelsesenheder:							
		1632	1664 ²⁾	1688 ²⁾	1774 ²⁾	1844 ²⁾	1903 ²⁾
Gårde:		9 [⊕]	7 [⊕]	6 [⊕]	4	4	4
Huse:		1	1		3		
Huse m/ jord:				1		1	3
Huse u/ jord:							
I alt:		10	8	7	7	5	7
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
67	1664	1	1	4	10,0		
67	1688	1	1	4	9,7		
50 (1:1)	1844	2	2		3,5		
50 (1:1)	1903	2	2		3,6		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	22	398	31			
	Børn:	14	215	5			
	I alt:	36	613	36			

1) Østrupgård og Østrup. 2) Incl. Trente Mølle. 3) Tallet dækker den 235 hartkorns ansættelse fra 1684. Ved den endelige bregning i 1688 nedsættes hartkornet til 33 tdr. 4) Hele sognet + Mølle

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
----------	---------------------	--------------------	------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					7 [⊕]	1		
1844					4	1		
1903	2	3					2	

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 473 ha store ejerlav (incl. Østrupgård) var i 1688 opdyrket 50%, hvilket er forholdsvis meget i betragtning af det kuperede terræn. Østrup havde da 5 vange, hvoraf den ene årligt var i brug og den anden næsten var dækket helt med skov. Resten dyrkedes i trevangsbrug. Østrupgård var delvis integreret med Østrup by. I 1664 takseredes byens skove for o. 30 svins olden. Østrup er, som navnet Øster-torp antyder, udflyttet fra Håstrup. Byen rummede allerede i 1400-tallet en hovedgård og dennes vækst opslugte efterhånden størsteparten af bebyggelsen, hvorfor Østrup sidst i 1700-tallet havde mistet sit landsbypræg. Mellem 1684 og 1844 faldt byens hartkorn således fra 58 tdr. til 15 tdr. Nordligst i ejerlavet ligger Trente Mølle. Resterne af Østrup strimmeludskiftedes i 1796 og siden er 1 gård flyttet ud, således at den oprindelige bytomt i dag kun består af 1 gård.

I 1425 erhvervede Palne Jensen Marsk i alt 9 gårde i Østrup by, hvoriblandt 2 øde gårde og Østrupgård (kun 3 tdr. i skyld!). Palne Marsk har sandsynligvis holdt hus på Østrupgård og muligvis flyttet den til sin nuværende plads 2 km. øst for landsbyen. Sønnen erhvervede endnu 1 gård i byen, der således oprindeligt har bestået af 10 gårde. I forbindelse med hovedgårdens første udvidelser sank gårdtallet i byen til 7 gårde, 1 lille bol og 1 hus i 1632. Inden 1664 nedlagdes yderligere 2 gårde, og byen egaliseredes ved en rebningsforretning i 1651. I 1664 bestod den regulerede by af 4 gårde a. 12 tdr. samt 1 halvgård på 6 tdr. og et lille bol, der i 1684 takseredes som et hus med jord. De sidste 5 gårde holdt herefter stand indtil ca. 1740, hvor der med tilbagevirkende kraft blev givet bevilling til, at Østrupgårds jorder udskiftedes af Østrup by samtidig med, at 3 af byens gårde blev flyttet ud i marken på diverse steder. Disse gårde blev sandsynligvis nedlagt efter udflytningen. I hvert fald blev der inden 1768 lagt yderligere 15 tdr. htk. under hovedgården. I 1774 var der tilbage i byen kun 2 gårde. I Østrupgårds jordebog fra 1787 optræder i alt 3 gårde i Østrup ejerlav, foruden Trente Mølle. I forbindelse med udskiftningen reduceredes den gamle bytomt yderligere til blot at omfatte en enkelt gård.

Østrupgård indgik i 1751 i stamhuset Hvedholm, senere grevskabet Brahesminde. I 1926 blev Østrupgård udstykket til 24 husmandsbrug.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
----------	---------------------	--------------------	------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering: Særlig interesse.**

1) Anlægstype.

Den oprindeligt middelstore udflytterby af vikingetids- middelalder navnetypen -torp er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Som følge af hovedgården Østrupgårds gradvise ekspansion tabte bebyggelsen allerede sit landsbypræg i 1700-tallet.

2) Udviklingstype.

Byen hørte allerede i 1400-tallet i sin helhed under Østrupgård, og ejerlavet afspejler på enestående vis hovedgårdenes udviklingshistorie og samspillet med bønderbebyggelsen i 1) gradvis inddragelse af landsbyejerlavet (over en 300-årig periode), 2) udflytning af landsbyhovedgården, 3) egalisering og omrebning af landsbyen, 4) udskiftning af hovedgårdsjorden samt en tidlig ditto af bønderbebyggelsen, 5) stamhuse og grevskaber, 6) lensafløsningen og udstykningen til husmandsbrug.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig anlægstype men en enestående kombination af udviklingskarakteristika.

Relikt-vurdering: Mindre interesse.

1) Bytomten er opløst.

2) Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: En frilagte landsbytomt.

Løvdal

Astrup Skovgård

Stubbedan

Ny Ryegård

Rydhoj

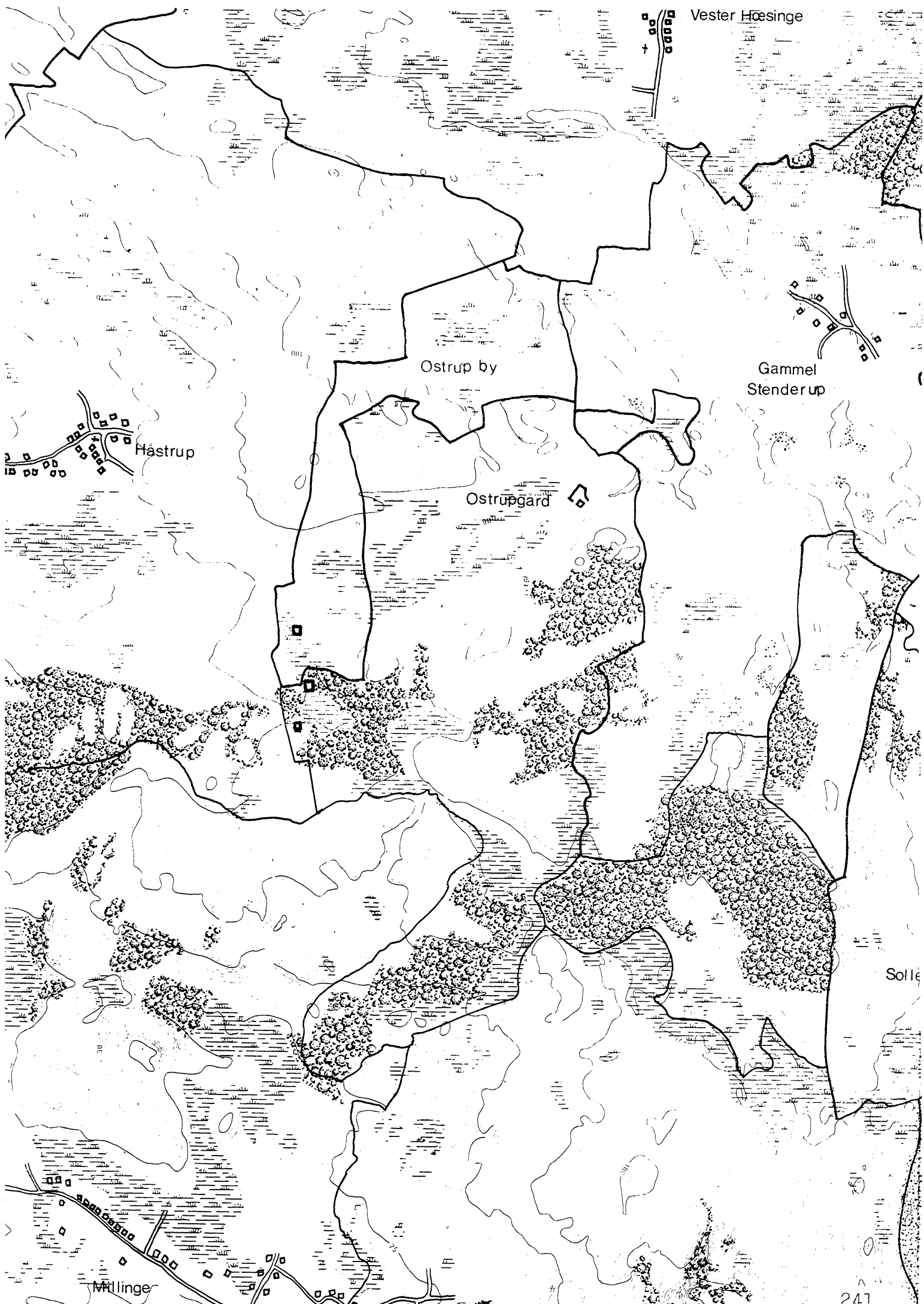
104

Vester Høisinge

Ostrup by

Gammel Stenderup

Håstrup

Ostrupgaard

Solle

Millinge

LYØ

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Lyø
-----------------	---------------------	--------------------	--------------

Navn: Lyø	Navnetype: "-ø"
---------------------	---------------------------

<p>Bemærkninger:</p> <p>Lyø er nævnt første gang i det 13. århundrede i forskellige former hvoraf den ene er Lyuthø. Forleddets oprindelse er usikker, men en mulighed er, at det betyder noget i retning af "kraftig lyd, høj tone" hvilket kunne hentyde til brændingen omkring øen. Efterleddet er sandsynligvis oprindeligt ø, omend det ikke kan udelukkes at navnet oprindeligt er usammensat.</p>
--

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
------------------------------	--

<p>Bemærkninger:</p> <p>En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.</p>

<p>Historiske tildragelser:</p> <p>Valdemar II Sejr blev tilfangetaget af frev Henrik af Schwerin på Lyø i 1223. Før Lyø fik egen kirke, hørte den under Fåborg.</p>

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Lyø
-----------------	---------------------	--------------------	--------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten Forteklyngeby.

Gårdene ligger i tre afdelinger. Den vestlige del, hvor gårdene ligger centreret omkring en forte, hvorpå kirken er placeret. Den nordøstlige del som ligger centreret omkring en anden gadeudvidelse. Den midterste del, som ligger langs bygaden, som forbinder de to øvrige. Husene ligger spredt mellem gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1804   figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ved udskiftningen
 efter udskiftningen 6 gårde

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 2-vangsbrug

rotation: 2/2

vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. Tunneldale. mod sydøst. Terrænskranter midt på øen. Naturskabt marint forland mod nordvest.

jordbund: Moræneler med større områder med ferskvandstørv. Saltvandssand -græs og -ler ved kysten.

naturlig afgrænsning:

- overvejende Agerjord
 overvejende med større indhold af
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Lyø
----------	---------------------	--------------------	--------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Omkring 25% af gårdene er flyttet ud. Vejforløbet er intakt med den bebyggede forte og gadeudvidelsen. De mange udskiftningslinier der går op til byen er bevaret. De udflyttede gårdes tomter er blevet bebygget, og der er opstået en del huse ved den sydgående vej til stranden.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

De fleste udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Mindre engareal bevaret ved den østlige kyst.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Lyø
-----------------	---------------------	--------------------	--------------

STATISTIK

Areal: 608 ha., heraf opdyrket 1688: 65%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	67	87	128	

Bebyggelsesenheder:

	1589	1610	1664	1688	o. 1780	1844	1901
Gårde:	24	24	24 ⁺	24 ⁺	24 [⊕]	25	22
Huse:		2			12		52
Huse m/ jord:				1		16	
Huse u/ jord:						1	
I alt:	24	26	24	25	36	42	74

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
100	1664	23			2,9
100	1688	23	1		3,6
92	1844	5	20		4,9
	1903				

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	155	204	274
Børn:	71	90	61
I alt:	226	294	335

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Lyø
----------	---------------------	--------------------	--------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			24					
1844	2						23	17
1903								

Udviklingsbeskrivelse:

Af den 608 ha store ø var i 1688 opdyrket ikke mindre end 65%. Øen havde da det for Lillebæltsegnen karakteristiske tovangsbrugssystem i 4 vange og takseredes i 1684 for 87 tdr.htk., mod 128 tdr.htk. i 1844. Formentlig er der i mellemtiden foregået opdyrkning. Endnu i 1623 berettes om skovene på Lyø, der nu er skovløs. I højmiddelalderen har øen formentlig været helt skovdækket. I Kong Valdemars Jordebog opregnes der hjorte, dådyr, rådyr samt heste på øen. Det var netop under en jagt, at kongen blev tilfangetaget i 1223. På Lyø blev der i 1682 slet ikke sået rug på grund af jordens sidhed om vinteren. Til gengæld gødede øboerne hvert år deres bygdjord med gødning iblandet tang. Endnu på udskiftningskortet ses den karakteristiske enlængede-gård byggestil, men dette særpræg er nu gået tabt. Syd for byen ligger Slotsbanken, hvor der er opløjet murbrokker af munkesten, men i øvrigt ved man intet om stedet.

Lyø blev eget sogn og fik egen kirke på reformationstiden - formentlig et vidnesbyrd om en ekspanderende bebyggelse på denne tid. Endnu i 1630 havde præsten kun et "præstehus" med 1 pund land udi hver mark, men i 1664 var der tale om en egentlig præstegård. Byen stjerneudskiftedes i 1804 og siden er 6 gårde flyttet ud. Øen tilhørte allerede i 1200-tallet kronen. I 1591 var Lyø en del af det tjenestelen, landsdommeren på Fyn havde. I 1693 skødede kronen Lyø med dens 23 gårde (foruden præstegården) til Finstrupgård (Holsteenshus), hvorunder den endnu lå i 1844.

Lyø by havde stort set uændret gårdtal fra 1500-tallet til 1844. I 1690 indberetter præsten dog, at der foruden præstegården nu kun var 22 halve gårde mod tidligere 23. Den tabte gård synes dog hurtigt genfundet. Hustallet i byen var ret beskedent, og befolkningsvæksten fra 1787 til 1901 ligger langt under det normale.

Som typisk for ø-landsbyerne var gårdene meget små og havet har givetvis budt på supplerende næring. Byens gårde var allerede fuldt egaliserede i 1600-tallet såvel hvad angår landgilde, som areal og agerbredder.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Lyø
----------	---------------------	--------------------	--------------

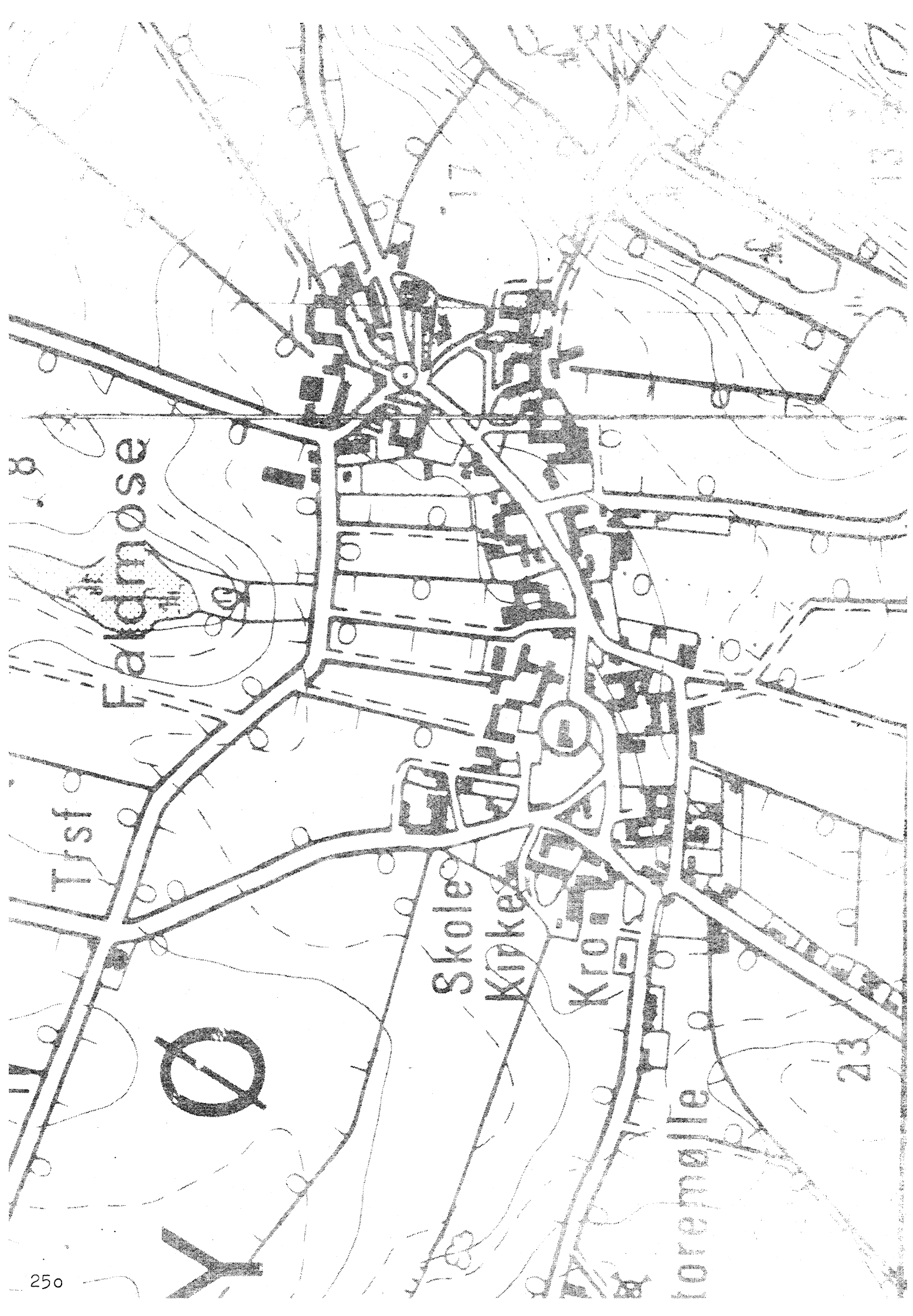
Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype. Den middelstore adelby er centralplaceret i sit ø-ejerlav og har agerorientering. Byformen er forteklyngeby. Syd for byen ligger "Slotsbanken". Som typisk for småøerne er gårdene forholdsvis små og tidligt egaliserede. Havet gav supplerende næring. Byggeskikken var enlængede gårde.
- 2) Udviklingstype. Som typisk for småøerne synes Lyø at have ekspanderet på reformationstiden, hvor øen fik sin egen kirke. Byen var allerede egaliseret i 1664. I 1693 afhændede kronen øen til Holsteenshus. En sen overgang til selveje ledsagedes af beskeden ekspansion i det 19. århundrede.
- 3) Historiske begivenheder. På Lyø blev kong Valdemar Sejr taget til fange i 1223.

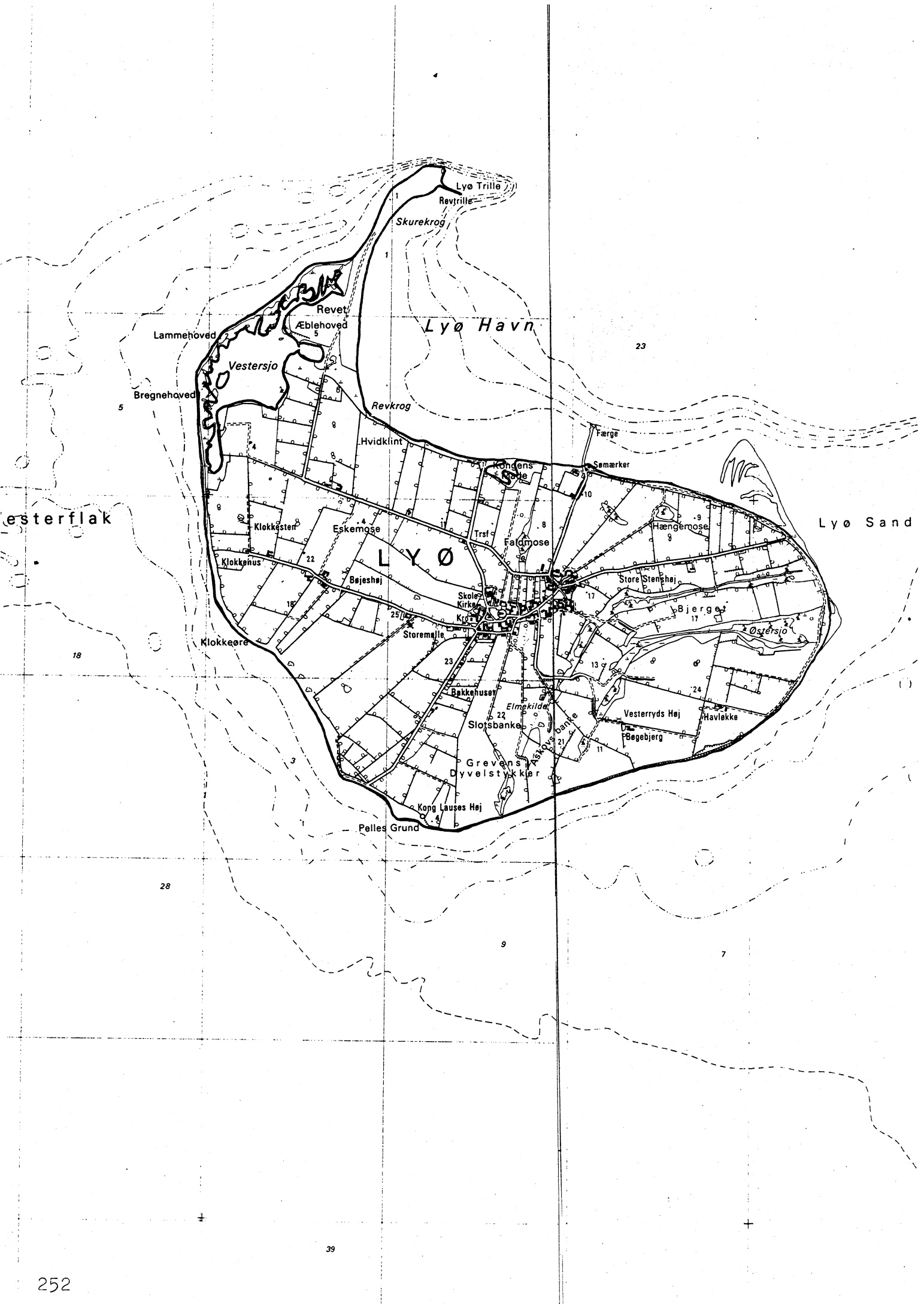
Sammenfattende drejer det sig om en typeren ø-landsby med en for småøerne karakteristisk udvikling.

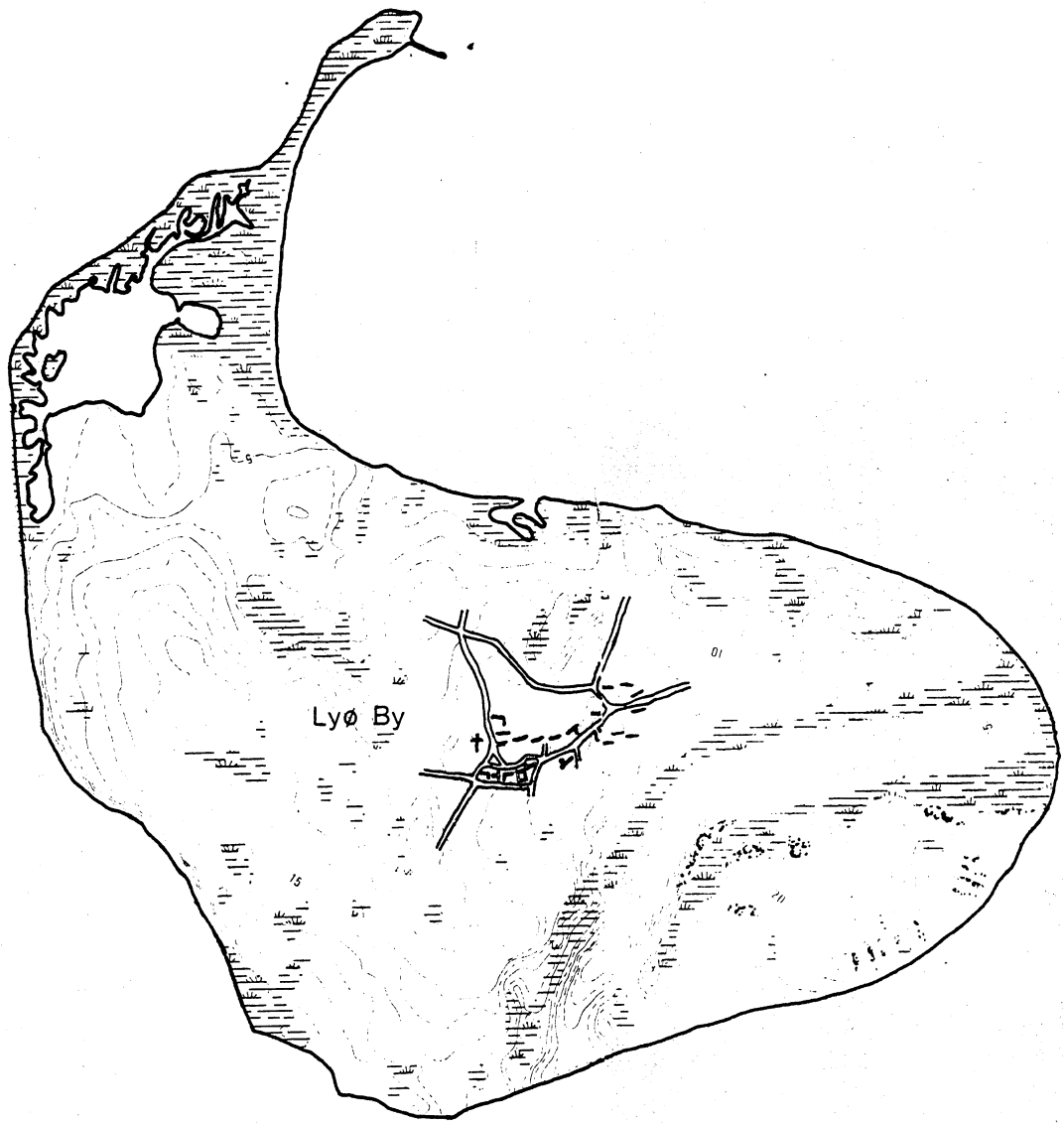
Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er velbevaret.
- 2) De fleste stjerneudskiftningshegn er bevaret.
- 3) Særlige relikter: Kirke.
- 4) Arkæologiske interesser: Slotsbanken.

FALDSLED

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	---------------------	--------------------	--------------------

Navn: Faldsled	Navnetype: -led
--------------------------	---------------------------

<p>Bemærkninger:</p> <p>Faldsled er nævnt første gang 1472 i formen Faldslett. Forleddet er navneordet, gl. fald, som "betyder" indhegning. fald". Sidste del af navneordet led, som betyder "markled".</p>

Anlægstype: Rydningssby	Anlæggelsestidspunkt: middelalder
-----------------------------------	---

<p>Bemærkninger:</p> <p>En rydningsby er en landsby, som er anlagt efter forudgående skovrydning på stedet i middelalderen.</p>

<p>Historiske tildragelser:</p> <p>Der oprettedes en filialkirke i Faldsled i 1931-32.</p>

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby.

De 9 gårde ligger spredt langs den krogede bygade og forgreningen mod øst. Ved denne forgrening er der en huskoncentration, men der ligger også enkelthuse i den nordvestlige ende af byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udsiftning

år: 1783   figur: Blokudsiftning

d. Udflytning

- ved udsiftningen
 efter udsiftningen 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn/Vestfyn. Naturskabt marint forland ved kyst. Enkelte israndsbakker.

jordbund: Overvejende moræner med ferskvandstørv ved kysten.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er naturligt afgrænset på nær den sydøstlige grænse.

- overvejende
 overvejende eng med større indhold af agerjord
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Omkring 20% af gårdene er flyttet ud umiddelbart nordøst for byen. Vejforløbet er bevaret, men bygaden er en del af Assens-Fåborg landevejen og derfor stærkt trafikeret. Ved bygaden mod vest er der blevet placeret en gård på et tidspunkt efter udskiftningen. Huskvarteret ved vejforgreningen er bevaret, men er blevet udbygget. Der er tillige bygget en del huse langs bygaden og ved vejen mod Fåborg.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

En del udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Der er bygget en del huse og sommerhuse ved kysten, hvor der tillige er bygget et større havneanlæg.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	---------------------	--------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 265 ha., heraf opdyrket 1688: 49%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	103	44	38	

Bebyggelsesenheder:

		1610	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:			9	9	9	9	10
Huse:		2	6		17		
Huse m/ jord:				1		11	14
Huse u/ jord:				4		15	35
I alt:		2	15	14	26	35	59

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
44	1664		2	7	11,3
78	1688	4	4	1	4,9
100	1844	7	2		3,8
70	1903	8	2		3,4

Folketal:

		1787	1845	1901
Voksne:		79	174	223
Børn:		39	97	137
I alt:		118	271	360

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

	Besiddelsesforhold:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:							
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			4	3	1		4	3
1844					6	15	3	11
1903	10	49						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 265 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 49%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes til 44 tdr.htk. mod 38 tdr.htk. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 meget højt. Dette fænomen er typisk for kyst- og hovedgårdsnære landsbyer. Omkring 1800 spillede fiskeriet således en væsentlig rolle i byen, og i løbet af 1800-tallet blev Faldsled en skipperby med en hjemmehørende flåde på en halv snes fragtskibe. De mange "skipperhuse" i byen vidner endnu om denne storhedsperiode fra ca. 1800-1880. I 1664 takseredes byens skove til 24 svins olden.

Formentlig er Faldsled opstået sidst i 1400-tallet som en strandby anlagt i Steensgårds enemærke-skov. En lovhævd på Steensgårds enemærker fra 1472 omfatter jorden "indtil Faldslitt og i Sønder indtil Falitt tager", hvilket snarest må forstås således, at landsbyen Faldsled på dette tidspunkt endnu ikke var oprettet. Byen, der er nabo til Steensgård, nævnes da heller ikke i 1391, hvor Steensgård med bl.a. Millinge pantsattes. I et skøde fra 1494 på Steensgård gods nævnes imidlertid Faldsled med 7 gårde foruden et øde møllested. Byens unge karakter synes også at fremgå af gårdenes landgilde, der næsten udelukkende bestod af smør og penge, medens gårdene i 1664 udover dette hver ydede 5-9 tdr. korn.

Faldsled blokudskiftedes i 1783 og siden er 2 gårde flyttet ud.

Det lykkedes ikke for Steensgård at holde godset samlet, og i 1664 lå 4 af byens gårde under Damsbo. Andre 4 gårde tilhørte i 1661 Rantzausholm (Brahetrolleborg), der netop dette år blev beslaglagt af kronen. De 4 gårde forblev herefter som ryttergods under kronen, indtil de bortauktioneredes til Steensgård i 1718. Steensgård indgik i 1751 sammen med Østrupgård og Hvedholm i stamhuset Hvedholm. I 1758 indlemmedes tillige Damsbo og stamhuset ophøjedes i 1798 til grevskabet Brahesminde. I 1782 ejede stamhuset 7 af byens gårde, medens Brahetrolleborg og Holstenshus hver havde én. Overgangen til selveje skete for gårdenes vedkommende fra 1874-76.

Antallet af gårde i byen synes at stige fra 7 til 9 mellem 1494 og 1664, herefter stabiliseres gårdtallet. I forbindelse med overgangen til skipperby øges hus- og befolkningstallet drastisk i løbet af det 19. årh. Byen havde allerede i 1494 et egaliseret præg, men dette indtryk sløredes efterhånden. På udskiftningstiden synes gennemført en ny egalisering.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	---------------------	--------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** Særlig interesse.

1) Anlægstype.

Den lille skovrydnings-kystby synes anlagt i hovedgården Stengårds enemærke i 1400-tallet. Byformen er slynget-vejby. Fiskeriet spillede en stor rolle og i 1800-tallet udviklede Faldsled sig til skipperby.

2) Udviklingstype.

Byen hørte i 1494 under Steensgård gods og havde et egaliseret præg. I løbet af 1500-1600-tallet spredtes besiddelsesforholdene. Men i løbet af 1700-tallet samlede Steensgård atter størsteparten af byen. Der foretoges en ny egalisering på udskiftningstiden. I forbindelse med overgangen til skipperby ekspanderede bebyggelsen stærkt i det 19. århundrede.

Sammenfattende drejer det sig om en - i fynsk sammenhæng - noget nær enestående anlægstype med en speciel udvikling.

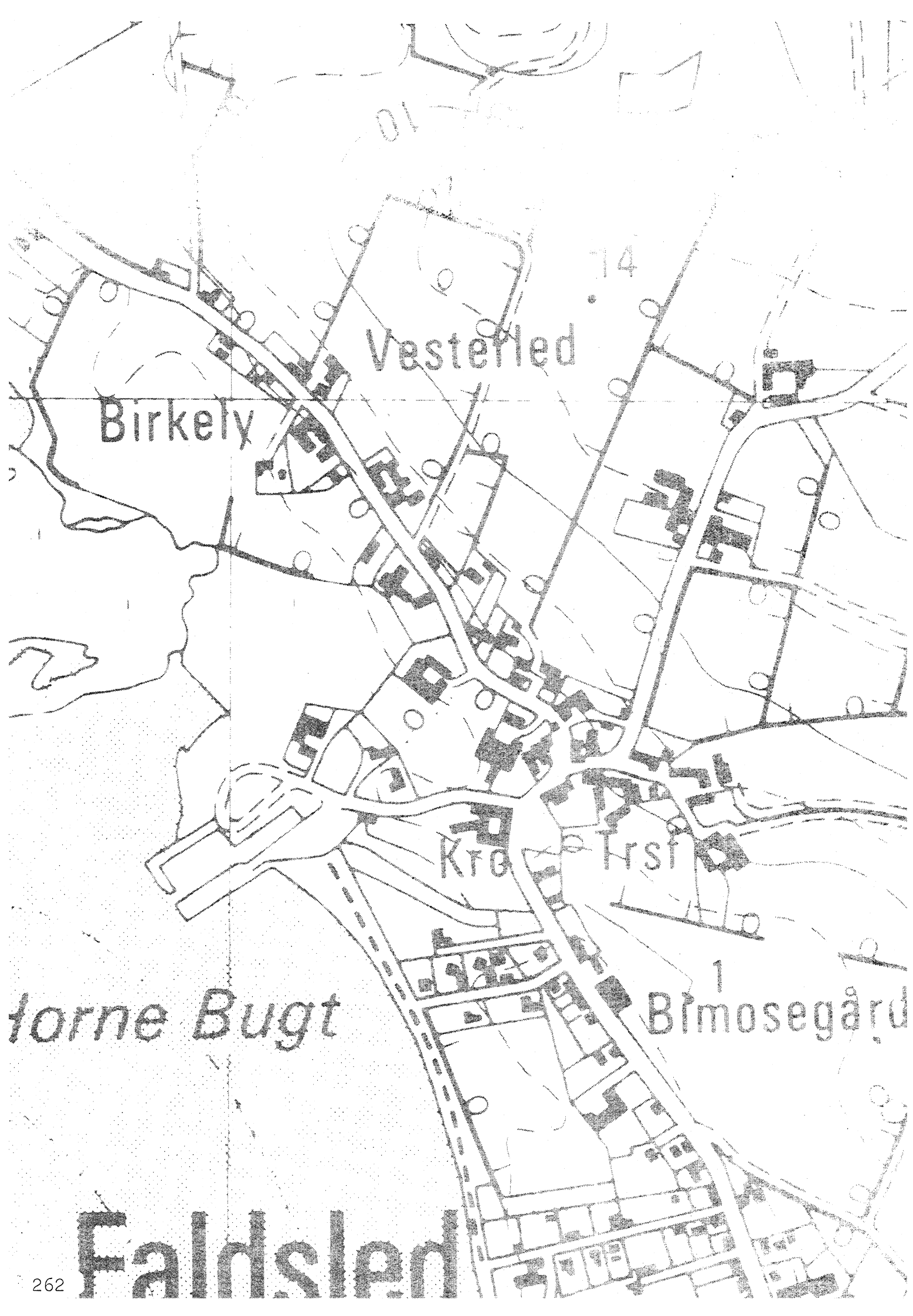
Relikt-vurdering: Stor interesse.

1) Bytomten er velbevaret.

2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn, men er mod syd præget af en del nybyggeri langs kysten.

3) Særlige relikter: Faldsled kro.

4) Arkæologiske interesser: En frilagt gårdtomt.

Birkely

Vesterled

KfG

Trsf

Bimosegård

Torne Bugt

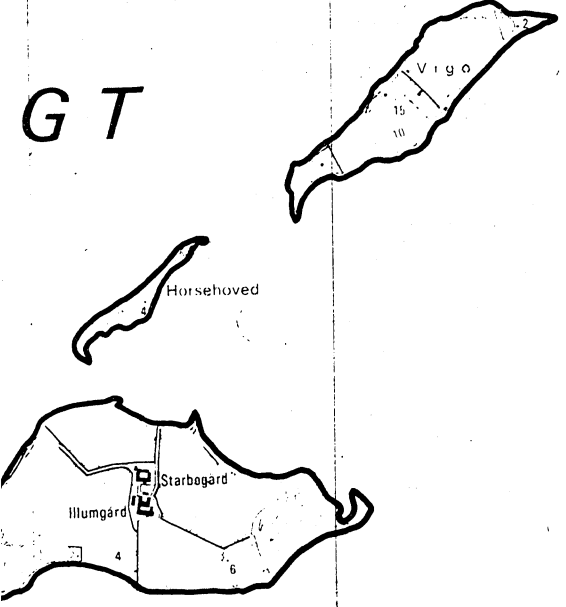
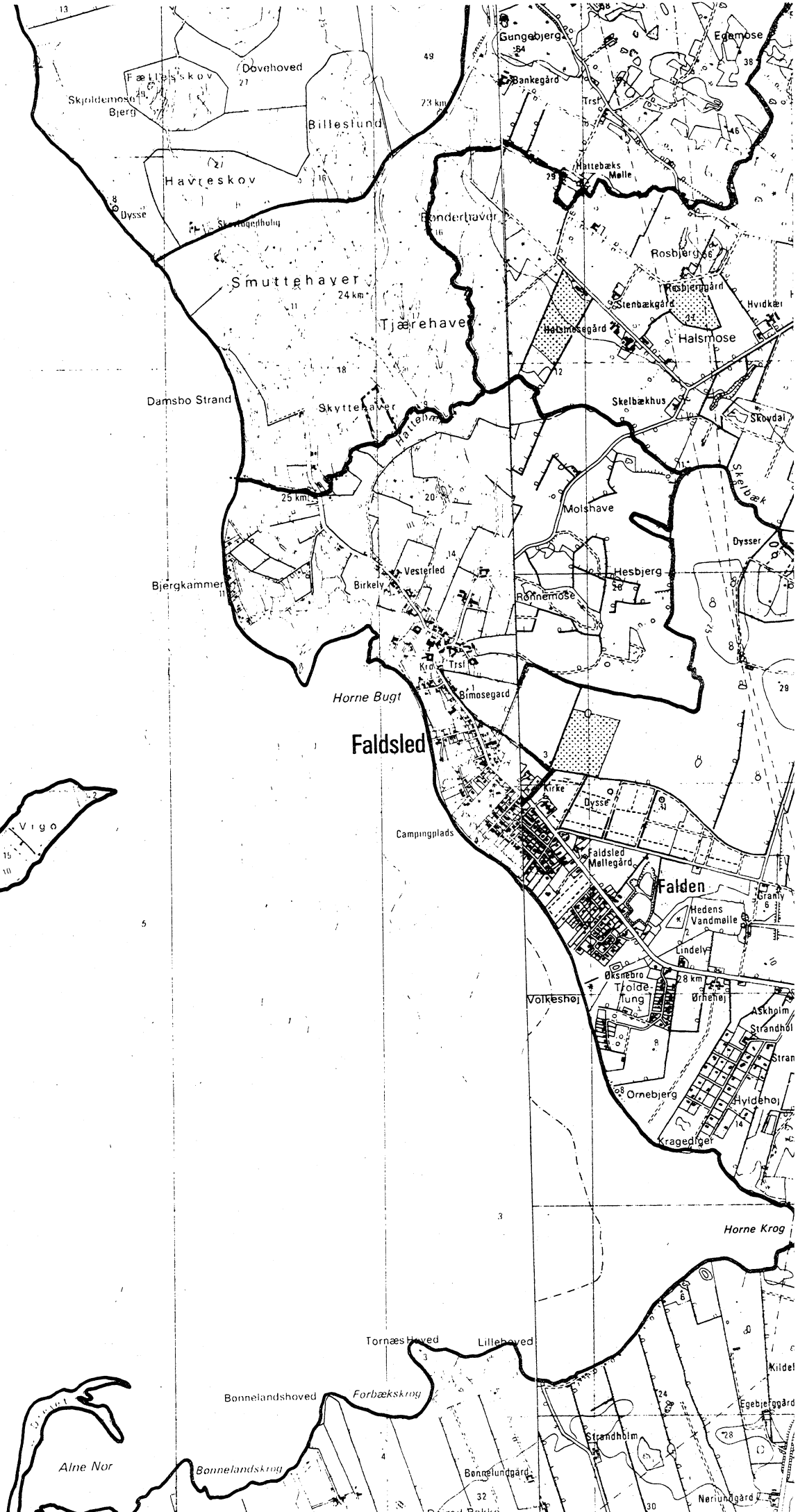
Faldsled

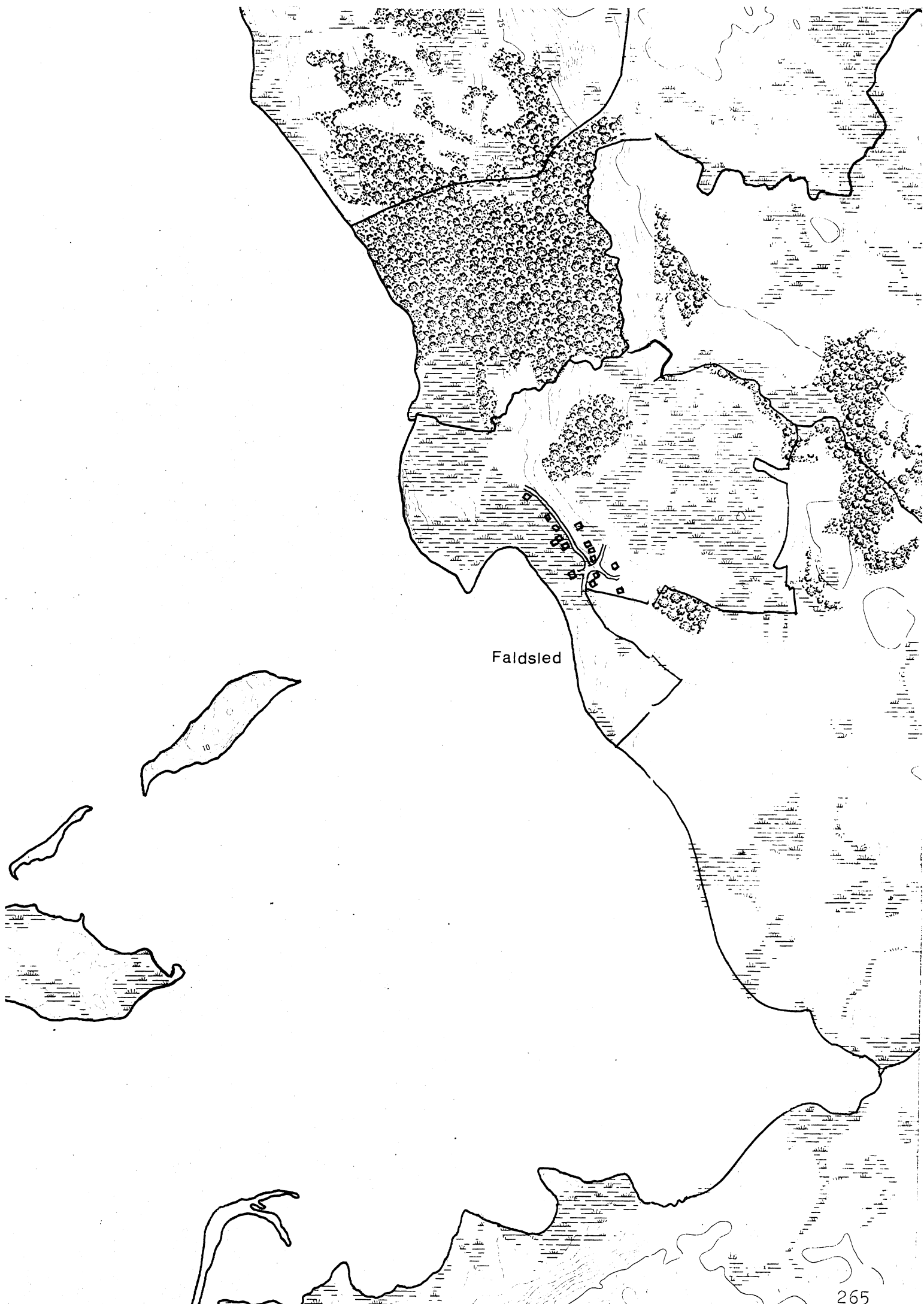

GT

RFJORD

Faldsled

10

MILLINGE

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	---------------------	--------------------	--------------------

Navn: Millinge	Navnetype: -inge
--------------------------	----------------------------

Bemærkninger:

Millinge er nævnt første gang 1391 i formen Mildingne. Oprindelsen er usikker, der kunne foreligge en afledning af et vig-navn Mildir, oprindeligt navn på den nærliggende Horne krog. En anden mulighed er, at Millinge kan være afledt af roden i tillægsordet, glða. mild i en betydning "gavmild, ødsel".

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
------------------------------	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby og rektangulær reguleret vejby.

Den østlige bydel har et reguleret præg med gårdene og husene placeret lige op til bygaden. Den vestlige del er mere løst opbygget med gårdene placeret ved små forgreninger til byen. Byen kan ikke med sikkerhed skilles fra Østerby.

b. Placering i forhold til by-marken

centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1818   figur: Stjerneudskiftning omkring byen ellers overvejende strimmeludskiftning.

d. Udflytning

ved udskiftningen 3 gårde, kortet og meget utydeligt, så der kan være flyttet flere ud.
 efter udskiftningen 6 gårde med samme forbehold som ved udskiftningen.

ØKONOMI

a. Vangesystem   driftssystem: 3-vangsbrug   rotation: 2/1
vangeantal: 3
Dyrkningsfællesskab med Østerby.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Vestfyn/Sydfyn. Israndsbakker mod nord. Hedeslette og å mod sydøst.

jordbund: Overvejende moræneler i den nordlige del. Smeltevandssand og ferskvandstørnv i store områder mod syd.

naturlig afgrænsning: Millinge og Østerby ejerlav er ikke naturligt afgrænset mod Steensgård og ved en del af grænsen til Svanninge.

overvejende
 overvejende agerjord med større indhold af eng og skov.
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Omkring 50% af gårdene er flyttet ud og deres tomter er blevet bebygget med huse. Især midt i byen er der bygget en del huse op til bygaden. Vejforløbet er bevaret, men tofteskellene er forsvundet eller reguleret. Udskiftningshegnene, der gik op til bygaden er i de fleste tilfælde væk.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

En stor del af udskiftningshegnene er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Især den nordlige del af ejerlavet er præget af enkeltliggende gårde. Skovarealet "Møsteskov" bevaret.

Den sydvestlige del af ejerlavet er blevet stærkt bebygget.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	---------------------	--------------------	--------------------

STATISTIK

1 Areal: 1378 ha., heraf opdyrket 1688: 55%							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844 ¹	1903			
	184	110	230				
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664	1688	1787	1844 ²	1903
Gårde:		3	23	22	17	31	9
Huse:		1	12		38		
Huse m/ jord:				1		24	20
Huse u/ jord:				8		11	28
I alt:		4	35	31	55	65	57
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
65	1664	2	11	10	8,0		
64	1688	7	15		5,0		
84	1844	5	26		5,7		
89	1903	1	8		5,4		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	157	251	247			
	Børn:	117	125	106			
	I alt:	246	376	353			

1) Incl. Østerby og Steensgård

2) Incl. Østerby.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					19	10	4	2
1844		2			31	32		1
1903	9	48						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 1378 ha store ejerlav (incl. Steensgård og Østerby) var i 1688 opdyrket 55%. Millinge og Østerby havde da integreret dyrkningsfællesskab i et trevangsbrug og de to byer egaliseredes under et inden 1787. Østerby har nærmest karakter af en bydel og de to byer lader sig ikke topografisk adskille. Millinge takseredes i 1684 til 110 tdr.htk. Byens skove takseredes i 1664 for 35 svins olden. Af det oprindelige ejerlav er Steensgård udparcelleret. Hovedgården var i 1494 på 18 tdr. skyldhartkorn. I 1684 takseredes hovedgården for 37 tdr.htk. I ejerlavet findes desuden 2 møller:

Heden Mølle og Nørre Mølle, begge omtalt fra 1500-tallet.

Millinge stjerneudskiftedes i 1818 og siden er omkring 10 gårde flyttet ud.

I 1393 pantsatte Steensgård med bl.a. Millinge. I 1494 ejede Steensgård imidlertid ikke mere end 3 gårde i byen og i 1583 skriver Magdalene Emmiksen sig til Millinge, der altså må have rummet en mindre hovedgård. At dømme efter de manglende skattefri ugedagstjenere i 1610 skattemandtallet har Steenstrup imidlertid atter erhvervet langt størsteparten af byen, svarende til de 19 gårde og 10 huse, som hovedgården besad i 1664. Hvedholm havde de resterende gårde.

I 1787 ejede Steensgård hele byen på nær en enkelt gård til Østrupgård. De to godser var imidlertid da samlet under stamhuset Hvedholm (senere grevskabet Brahesminde). Endnu i 1844 lå byen samlet under grevskabet, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde faldt fra 22 i 1688 til 17 i 1787 i forbindelse med en egalisering. Frem til 1903 synes gårdtallet atter at falde markant. Muligvis kan Steensgårds tilliggende være øget efter 1861 loven, der tillod udvidelse af hovedgårdstaksten i forbindelse med bortsalg af fæstegods. Den svage bebyggelsesekspansion fra 1787 til 1903 modsvares af en beskeden befolkningsvækst. I 1787 var gårdene egaliserede på et niveau a. 6-6-0-0 tdr.htk. Egaliseringen foretoges under ét med gårdene i Østerby.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse:

Interesse:

Stor
interesse:Særlig
interesse:**Landsbytypologisk vurdering: Interesse.**

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby af før-vikingetids navneendelsen -inge er centralplaceret i sit ejerlav og har ager/engorientering. Byformen er slynget vejby. Bytomten har glidende overgang til Østerby og de to byer havde integreret dyrkningsfællesskab og egaliseredes under êt i 1700-tallet. Af ejerlavet er hovedgården Stensgård udparcelleret.

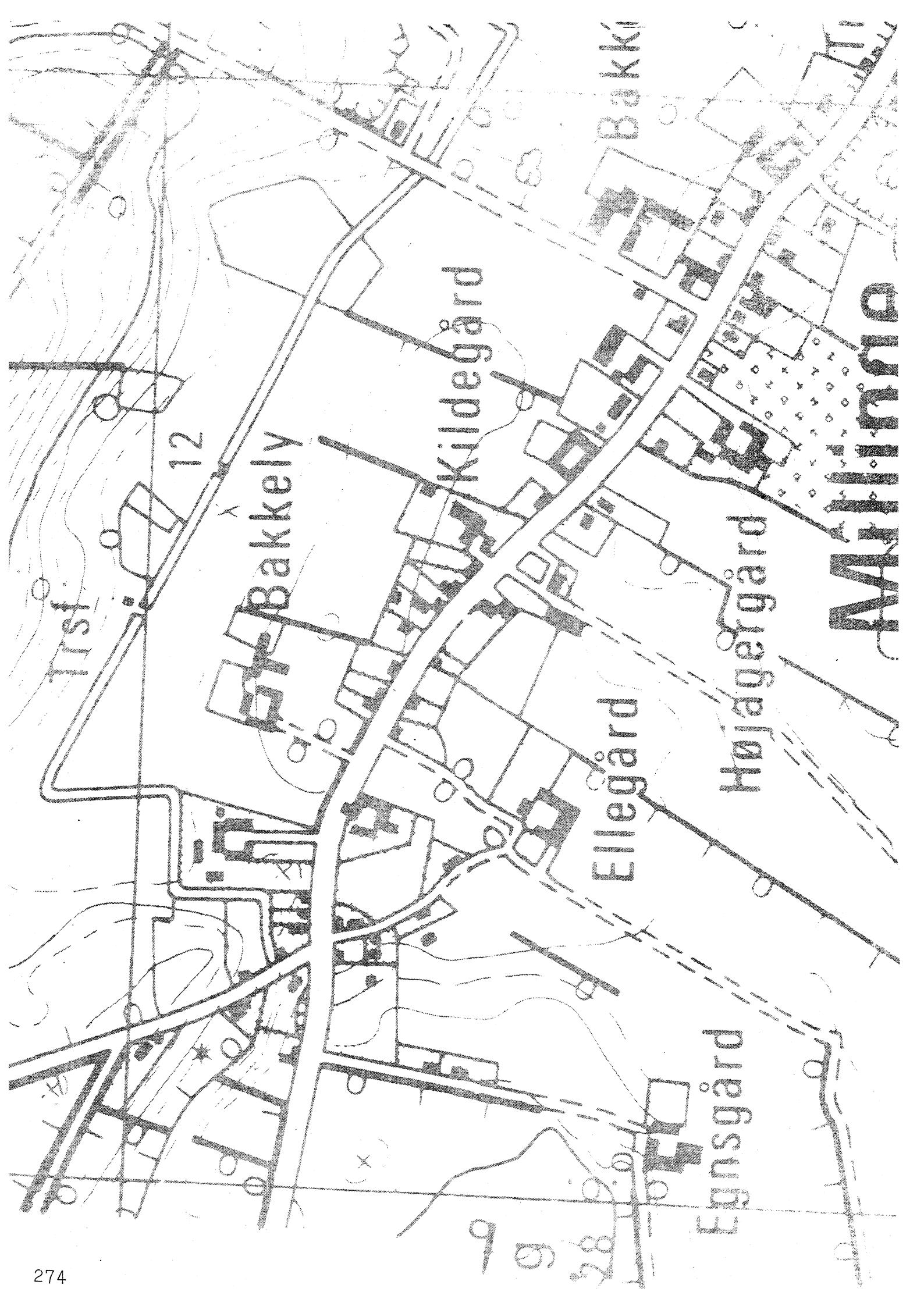
2) Udviklingstype.

Millinge lå allerede i 1300-tallet under Stensgård, men siden opsplittedes besiddelsesforholdene. Sidst i 1500-tallet optræder en lille hovedgård i Millinge. Inden 1610 var størsteparten af byen igen samlet under Stensgård (senere grevskabet Brahesminde). Gårdene egaliseredes inden 1787. En sen overgang til selveje ledsages af beskeden ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig, forholdsvis typeren anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

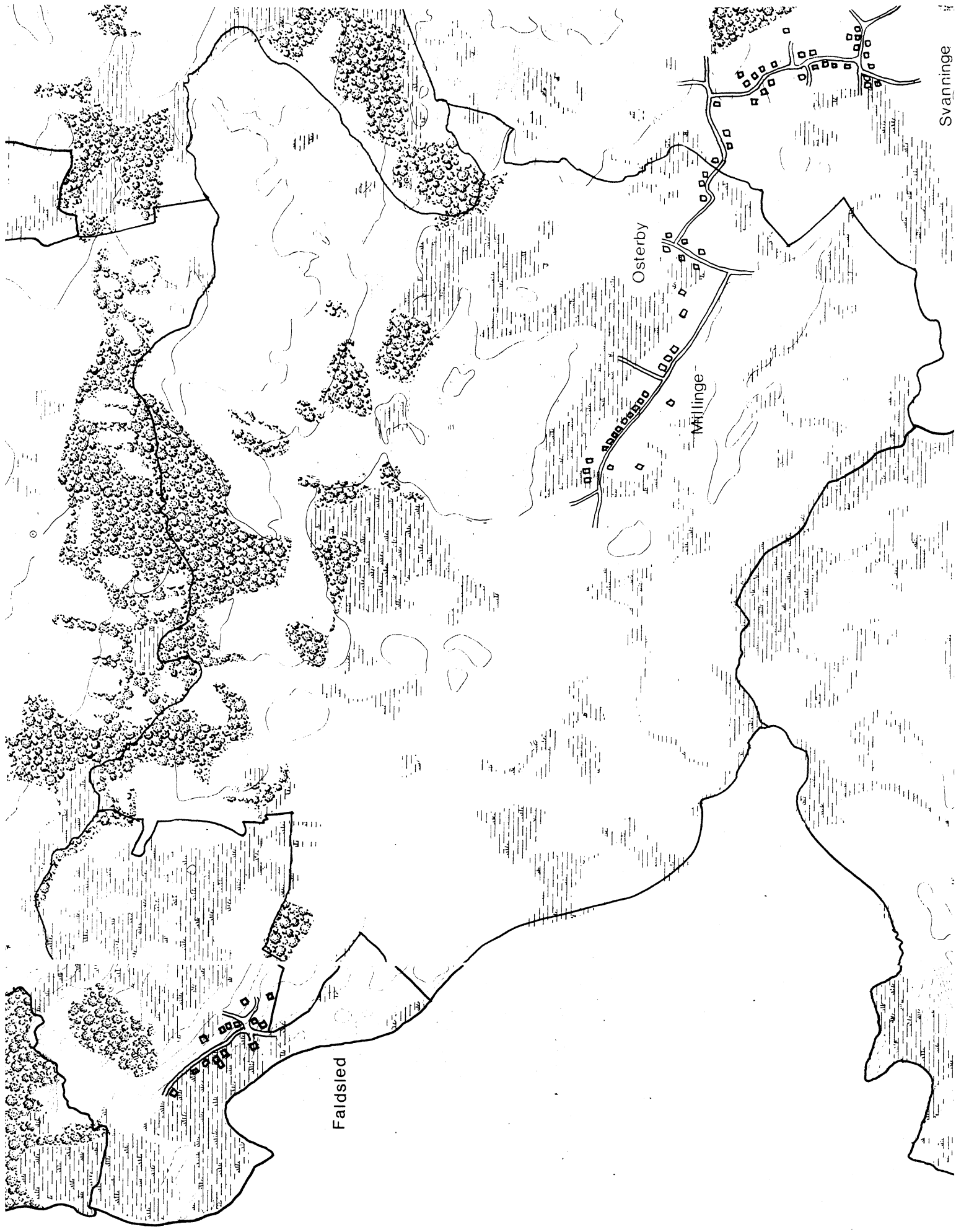
Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret, men tofteskellene er forsvundne.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene samt et større skovareal.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: 2 frilagte gårdtomter.

Svanninge

Osterby

Millinge

Faldsled

^

SVANNINGE

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	---------------------	--------------------	--------------------

Navn: Svanninge	Navnetype: -vig
---------------------------	---------------------------

<p>Bemærkninger:</p> <p>Svanninge er nævnt første gang 1231 i formen Swanæwich. Forleddet er en form af navneordet, gl. swan, som betyder "svane". Efterleddet er oprindeligt navneordet, gl. wik, som betyder "vig".</p>

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
------------------------------	--

<p>Bemærkninger:</p> <p>En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.</p>

<p>Historiske tildragelser:</p> <p>Den gamle hospitalsbygning oprettet i 1728 er bevaret. - På en mark ved Svanninge findes en hellig kilde, kaldet Skt. Olufs kilde. - Maleren Frits Syberg boede 1894-1902 i Svanninge sogn, der også har været opholdssted og virkeplads for adskillige andre kunstnere. - I Svanninge sogn fødtes o. 1500 historikeren Hans Svanning, 1827 maleren E. Rasmussen Ellersen, 1833 dekorationsmaleren Syrak Hansen.</p>
--

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Vejklyngeby ?

Bytypen er svært bestemmelig, da gårdene falder i flere afdelinger. Den sydøstlige del ligner en slynget vejby. Herefter kommer en afdeling som ser reguleret ud. Afdelingen omkring kirken ligner en slynget vejby. Nordvest herfor ligger en afdeling, som er koncentreret omkring en forte. Hertil kommer nogle mere spredt liggende gårde. Der er flere dobbeltgårde i byen. Husene ligger spredt mellem gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1801   figur: Strimmel- og blokudskiftning.

d. Udflytning

ved udskiftningen   12 gårde
 efter udskiftningen   Omkring 12 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem   driftssystem: 3-vangsbrug   rotation: 2/1
vangeantal: 4 + 1 vange

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn/vestfyn. Isvandsbakker. Hedesletter og terrænskranter mod syd.

jordbund: Smeltevandssand mod øst ellers overvejende moræneler med større forekomster af ferskvandstørv - sand.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er naturlig afgrænset på nær grænsen mod Hvedholm.

overvejende
 overvejende   med større indhold af
 blandingsøkonomi med   agerjord og skov.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Omkring 70% af gårdene er flyttet og der er opstået et omfattende huskvarter. En del af især de tidligt udflyttede gårdes tomter er bevaret. Vejsystemet er bevaret, men reguleret og udbygget flere steder. Tofteskellene er kun bevaret enkelte steder.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

En del udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12% fald større overdrevsareal størsteparten opdyrket

Større skovareal "Svanninge bakker" bevaret. Ejerlavet er i øvrigt præget af enkeltliggende udflyttergårde, et større hus og fritids-
husområde nordøst for byen. Fåborg by har tillige vokset sig ned i
ejerlavet.

FYNS AMT	Hered: Sallinge	Kommune: fåborg	Sogn: Svanninge
----------	--------------------	--------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 1702 ha., heraf opdyrket 1688: 60%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	180	372	231				
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		16 [⊕]	28 [⊕]	30	30	35	28
Huse:		9	12 [⊕]		57 ¹		
Huse m/ jord:				6 [⊕]		41	50
Huse u/ jord:				6		7	85
I alt:		25	40	42	87	83	163
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
63	1664	4	18	5	6,6		
57	1688	5	2	23	12,3		
69	1844	9	25	1	6,0		
43	1903	15	13		4,3		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	293	422	688			
	Børn:	183	221	279			
	I alt:	476	643	967			

1. Hustallet urealistisk højt, folketællingen har muligvis opgjort folketallet efter husstande og ikke huse, Mølle.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			2	2	4	1	22	9 [⊕]
1844	2	10				1	33	37
1903	28	135						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 1702 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 60%, hvilket er overraskende meget i betragtning af det stærkt kuperede terræn i ejerlavets ene halvdel. I 1690 beskrives jorden til Svanninge by som mager og ubeskrivelig besværlig at dyrke på grund af de høje banker. I 1664 havde byen skov til 124 svins olden. I 1667 noterer præsten imidlertid, at der har været skovpartier i 3 af de 4 marker, men nu er kun nogle få træer at finde. Byen havde i 1682 trevangsbrug og takseredes på grund af den høje opdyrkning meget højt til 372 tdr.htk. i 1684. Ved den endelige taksering i 1688 nedsattes takseringen til 197 tdr.htk. mod 231 i 1844. Af det oprindelige ejerlav er Fåborg udparcelleret. I 1313 fik bymændene i Fåborg ret til at lade deres kvæg græse på Svanninge marker. Syd for byen ligger Grubbesholm voldsted og i forbindelse hermed Grubbe Mølle. I 1508 omtales møllen som Svanninge eller Grubbe Mølle. Den havde da en mølleskyld på 20 tdr. mel. Mod sydvest har Hvedholm gjort indhug i ejerlavet. I 1667 omtales refusion for en jord, der var lagt under Hvedholm.

Svanninge strimmeludskiftedes i 1801 og siden er o. 24 gårde flyttet ud.

I kong Valdemars jordebog fra 1200-tallet opføres de 2/3 af Svanninge. I nyere tid synes kronen imidlertid ikke at have haft nævneværdige besiddelser i byen. Under Steensgård hørte i 1494 en enkelt gård i Svanninge. Omkring 1500 samlede Poul Laxmand gods i området, men efter hans død i 1502 beslaglagdes godset, og i 1508 bortskødte kongen dette gods nemlig Grubbe Mølle med gårde og gods i Svanninge til Torben Bille. Holme Kloster havde i 1541 2 gårde i byen. I 1579 mageskiftede nabohovedgården Hvedholm sig til 2 selvejergårde i Svanninge fra kronen. I 1617 var Hvedholm nået op på 19 gårde og 6 huse foruden Grubbe Mølle, og i 1664 var andelen yderligere øget til 21 gårde, medens den indensogns hovedgård Steensgård havde 4 gårde. I 1787 var Steensgård og Hvedholm samlet under stamhuset Hvedholm, der i alt besad 28 gårde og 17 huse. Endnu i 1844 var byen fortsat fæstegods, men inden 1903 var overgangen til selveje gennemført. Antallet af gårde svinger i 1600-1700-tallet mellem 27 og 30 (i 1610 mangler de skattefri ugedagstjenere til indensogns hovedgårde) som følge af 3 småbrug, der snart regnes for gårde snart for huse. Efter en opgang i 1844 daler gårdtallet inden 1903 til sit tidligere niveau. I anden halvdel af det 19. årh. ekspanderer hus- og befolkningstal i usædvanligt tempo.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune:	Sogn:
----------	---------------------	----------	-------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664								
1844								
1903								

Udviklingsbeskrivelse:

Blandt Hvedholms gårde var der i 1664 14 a. 6½ tdr.htk. En egalisering kan være gennemført i 1631, da præstegården mageskiftede med Hvedholm. I 1690 havde byen øjensynlig solskifte og agerbredderne var ligeledes egaliserede. I 1787 var stamhusets 26 gårde egaliserede på 6-5-2-0 tdr. hvortil kom 2 småbrug a. 2 tdr. Lige syd for Svanninge kirke lå en stampemølle fra 1824, nu flyttet til den Gamle By i Århus. Et hospital fra 1728 er bevaret. På Svanninge mark findes en hellig kilde.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby er randplaceret i sit store ejerlav og har skovoriering. Byformen er vejklyngeby opdelt i flere sektioner. Fra det oprindelige store ejerlav er udskilt jord til Fåborg købstad, medens hovedgården Hvedholm har gjort indhug mod syd, hvor der ligeledes findes et middelalderligt voldsted Grubesholm og en endnu eksisterende middelalderlig mølle Grubbe mølle.

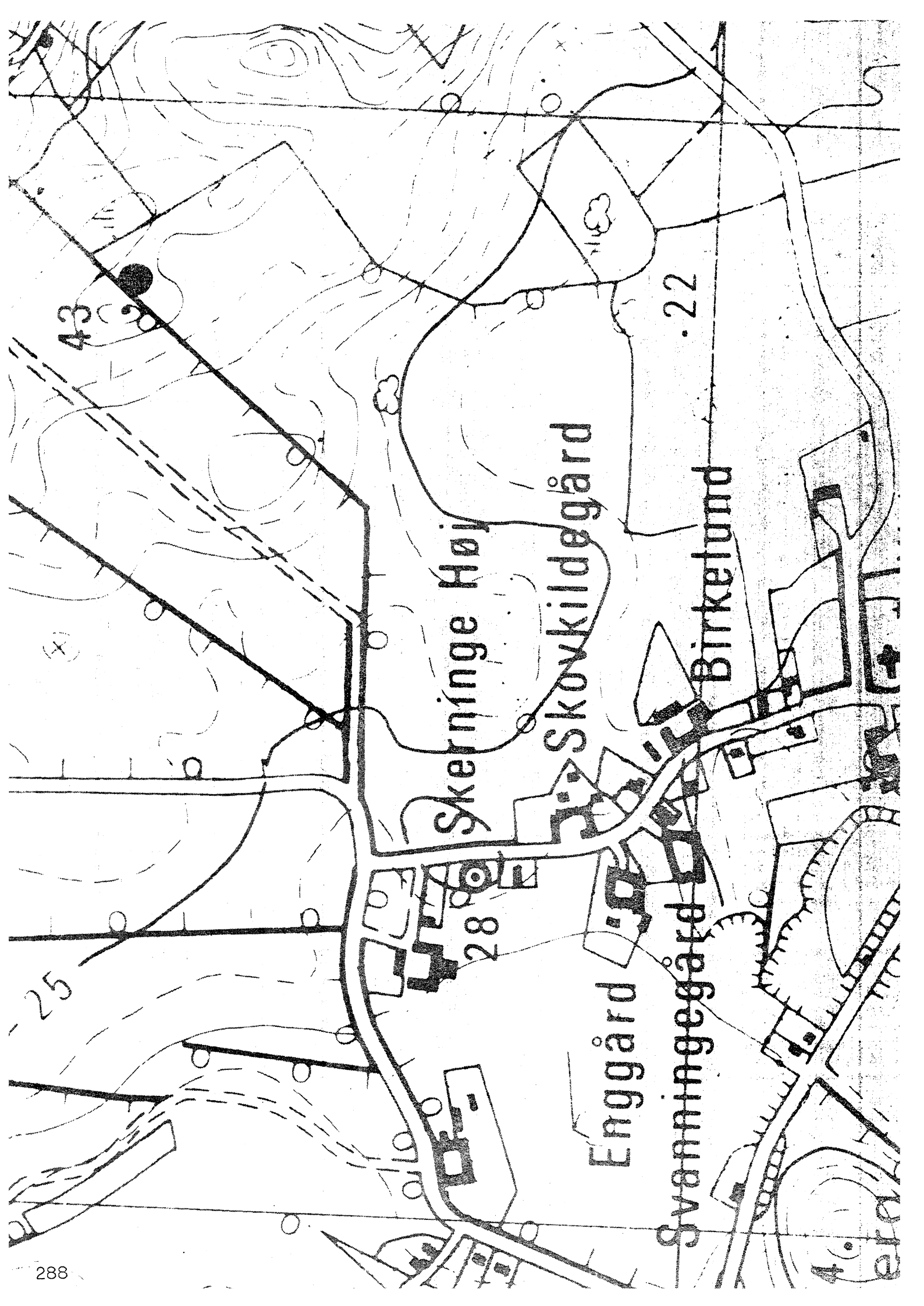
2) Udviklingstype.

I 1200-tallet synes kronen af have besiddet størsteparten af byen. I løbet af 1500-1600-tallet samlede nabohovedgården Hvedholm størsteparten af byen og der foretoges en lodsejervis egalisering øjensynlig i forbindelse med indførelsen af et strengt reguleret solskifte. Inden 1787 foretoges en ny egalisering. Overgangen til selveje skete sent, men ledsagedes af voldsom vækst.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig anlægstype med specielle træk og flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er opløst og delvis nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn samt et større skovareal. Fåborg by har bredt sig ind over ejerlavet.
- 3) Særlige relikter: Kirke, hospital fra 1728, voldsted.
- 4) Arkæologiske interesser: Omkring 10-12 frilagte gårdtomter.

Skerninge Høj

Skovkildegård

Enggård

Svanningegård

Birketund

43

28

.22

Svaninge

19

Kildemosgård

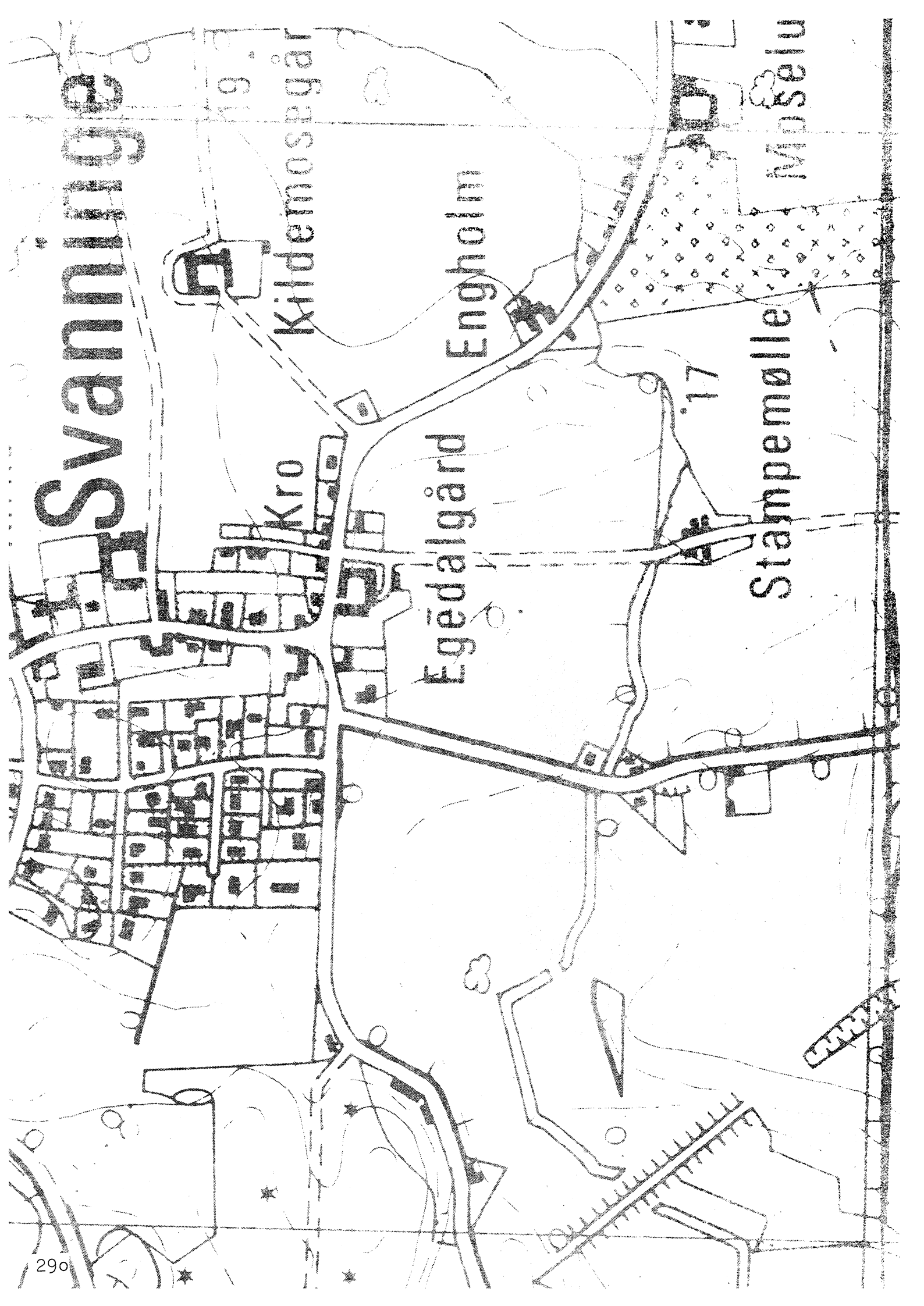
Engholm

Kro

Egødalgård

17

Stampemølle
Møseu

Enemarket

Stensgård

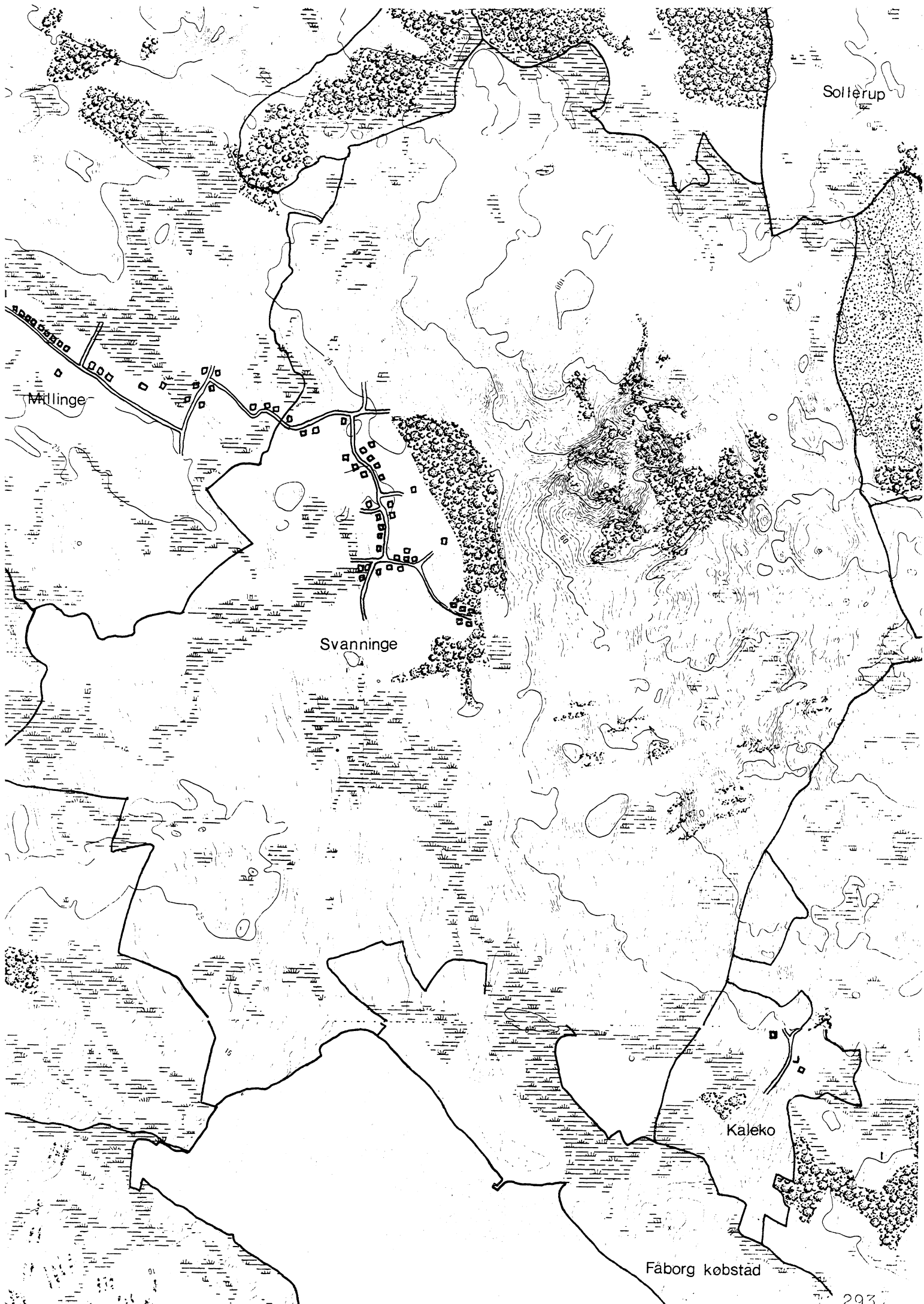
Svanninge

BAKKER

Mallinge

Osterby

FÅBORG

Solterup

Millinge

Svanninge

Kaleko

Fåborg købstad

ØSTERBY

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	---------------------	--------------------	--------------------

Navn: Østerby	Navnetype: -by
-------------------------	--------------------------

<p>Bemærkninger:</p> <p>Østerby er nævnt første gang 1489 i formen Øster Millinge. Navnet hen-tyder til beliggenheden øst for Millinge. Efterleddet er by, glde. by, hvis betydning er omstridt, men den betyder "landsby" i størstedelen af stednavnene.</p>
--

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
---	---

<p>Bemærkninger:</p> <p>En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.</p>
--

<p>Historiske tildragelser:</p>
--

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger meget spredt på nær de vestligste gårde som dog kan høre til Millinge. De to byer er matrikuleret sammen i 1844 og derfor svære at "skille" ad. Der ligger en del huse ved vejen til Svanninge.

b. Placering i forhold til by-marken

centralby   agerorientering   skovorientering   åorientering
 randby   engorientering   kystorientering

c. Udskiftning

år: 1818   figur: Stjerneudskiftning ved byen ellers overvejende strimmeludskiftning.

d. Udflytning

ved udskiftningen 2 gårde
 efter udskiftningen 4 gårde

ØKONOMI

a. Vangesystem   driftssystem: 3-vangsbrug   rotation: 2/1

Dyrkningsfællesskab med Millinge   vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Vestfyn/sydfyn. Israndsbakker mod nord. Hedeslette og å.

jordbund: Overvejende moræner i den nordlige del. Smeltevandssand og ferskvandstør i store buer mod syd.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet (Millinge + Østerby) er ikke naturligt afgrænset mod Steensgård og ved en lille del af grænsen mod Svanninge.

overvejende
 overvejende agerjord med større indhold af eng og skov.
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

<p>a. By-tomten</p> <p>☐ velbevaret ☐ opløst</p> <p>☐ delvis bevaret ☒ opløst og nybebygget</p> <p>Omkring 50% af gårdene er flyttet ud. Omkring Østerbygård er der to frilagte gårdtomter. Vejforløbet er bevaret, men stærkt udbygget i forbindelse med anlæggelsen af et stort parcelhuskvarter midt i byen.</p>		
<p>b. Skelsystem</p> <p>☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning</p> <p>En del udskiftningshegn er bevaret.</p>		
<p>c. Ressourceområde</p> <p>☐ større engareal ☐ større skovareal ☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald</p> <p>☐ større overdrevarsareal ☐ størsteparten opdyrket</p>		

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: ¹ 1378 ha., heraf opdyrket 1688: 55%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844 ¹	1903			
	142	100	230				
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664	1688	1787	1844 ²	1903
Gårde:		3	13	13	12	31	10
Huse:		2 [⊕]	3 [⊕]		11		
Huse m/ jord:				1 [⊕]		24	12
Huse u/ jord:				1		11	18
I alt:		5	16	15	23	66	40
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
69	1664		2	11	10,7		
50	1688	1	9	4	7,7		
84	1844	5	26		5,7		
60	1903	4	6		5,2		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	78	104	179			
	Børn:	43	43	82			
	I alt:	121	147	231			

1) Incl. Millinge og Steensgård
 2) Incl. Millinge

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					7	1 ^Φ	6	2
1844		2			31	32		1
1903	10	30						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 1378 ha store ejerlav (incl. Steensgård og Millinge) var i 1688 opdyrket 55%, hvilket er forholdsvis meget i betragtning af det kuperede terræn. Topografisk set udgør Østerby en bydel af Millinge og i 1489 benævnes byen blot Øster Millinge. De to byer havde integreret dyrkningsfællesskab og egaliseredes under ét i 1700-tallet. Dyrkningsformen var i 1688 trevangsbrug og byen takseredes i 1684 til 100 tdr.htk. I 1664 takseredes byens skove for 40 svins olden.

Nord for Østerby ligger Nørre Mølle.

Byen stjerneudskiftedes i 1818 og siden er 6 gårde flyttet ud.

Mod nord synes Østrupgård at have gjort indhug i ejerlavet.

I Østerby lå en væbnergård Bondemosegård, hvortil skrev sig væbnere i 1477-1486. Den skal være afbrændt i Grevens Fejde - voldsted hertil i Østerby. I 1664 var en af gårdene i byen (under Nakkebølle gods) på 29 tdr.htk. formentlig den tidligere hovedgård. I 1489 erhvervede Fåborg Kloster 1 gård i byen, men i øvrigt synes kronen uden besiddelser. I 1664 domineredes byen af de to nabohovedgårde Steensgård (7 gårde) og Hvedholm (4 gårde). Begge indgik senere i stamhuset Hvedholm, der i 1787 besad 10 gårde, medens Holsteenshus havde 1 gård. Stamhuset Hvedholm blev senere til grevskabet Brahesminde og grevskabets gods var endnu intakt i 1844, men inden 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde lå i 1600-1700-tallet på 12-13 (i 1610 mangler de skattefrie ugedagstjenere til den indensogns hovedgård), men faldt inden 1903 til 10, evt. i forbindelse med fornyet hovedgårdseksponering. Hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. har normalt omfang.

Gårdene var i 1684 forholdsvis store. Inden 1787 egaliseredes gårdene på et niveau a. 6 tdr. og 6 skp. fælles med gårdene i Millinge.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	---------------------	--------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering: Interesse**

1) Anlægstype.

Den middelstore udflytterby udgør i topografisk henseende en bydel af Millinge (jævnfør navnet Øster-Millinge). De to byer havde integreret dyrkningsfællesskab og egaliseredes under êt i 1700-tallet. Østerby er randplaceret i sit ejerlav og har ager/engori-entering. Byformen er slynget vejby. Østrupgård synes at have gjort indhug i ejerlavet.

2) Udviklingstype.

Byen husede i senmiddelalderen en væbnergård, Bondemosegård. Byen domineredes i 1600-tallet af nabohovedgårdene Hvedholm og Stensgård. De to hovedgårde forenedes senere under grevskabet Brahesminde. Byen egaliseredes inden 1783. Den sene overgang til selveje ledsagedes af ekspansion i normalt omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en noget speciel anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse

- 1) Bytomten er opløst og nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn.
- 3) Særlige relikter: Et voldsted.
- 4) Arkæologiske interesser: 3-4 frilagte gårdtomter.

Bolmose

Østergård 13

Enghavegård

Arst

Østerbygård

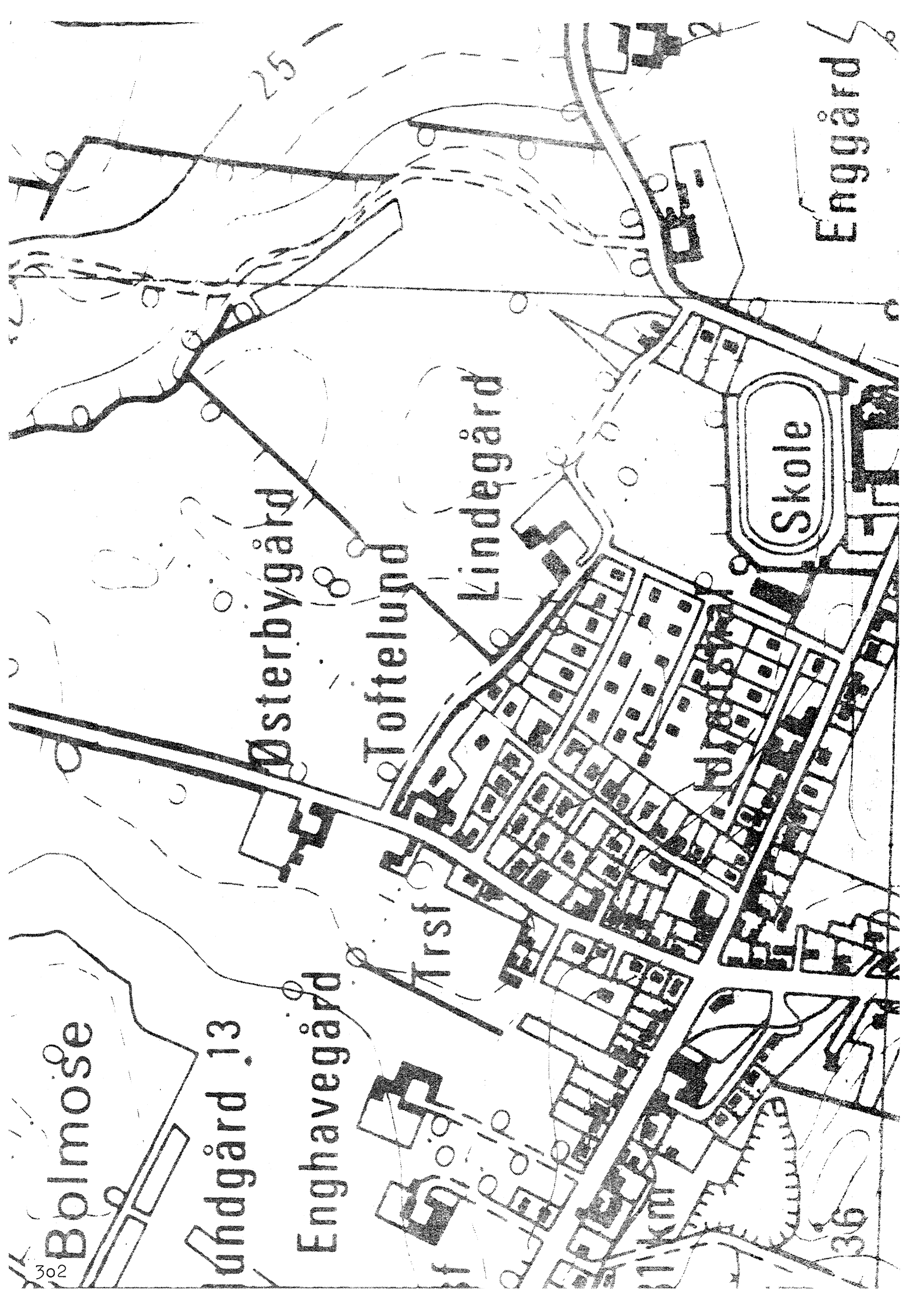
Toftelund

Lindegård

Skole

Enggård

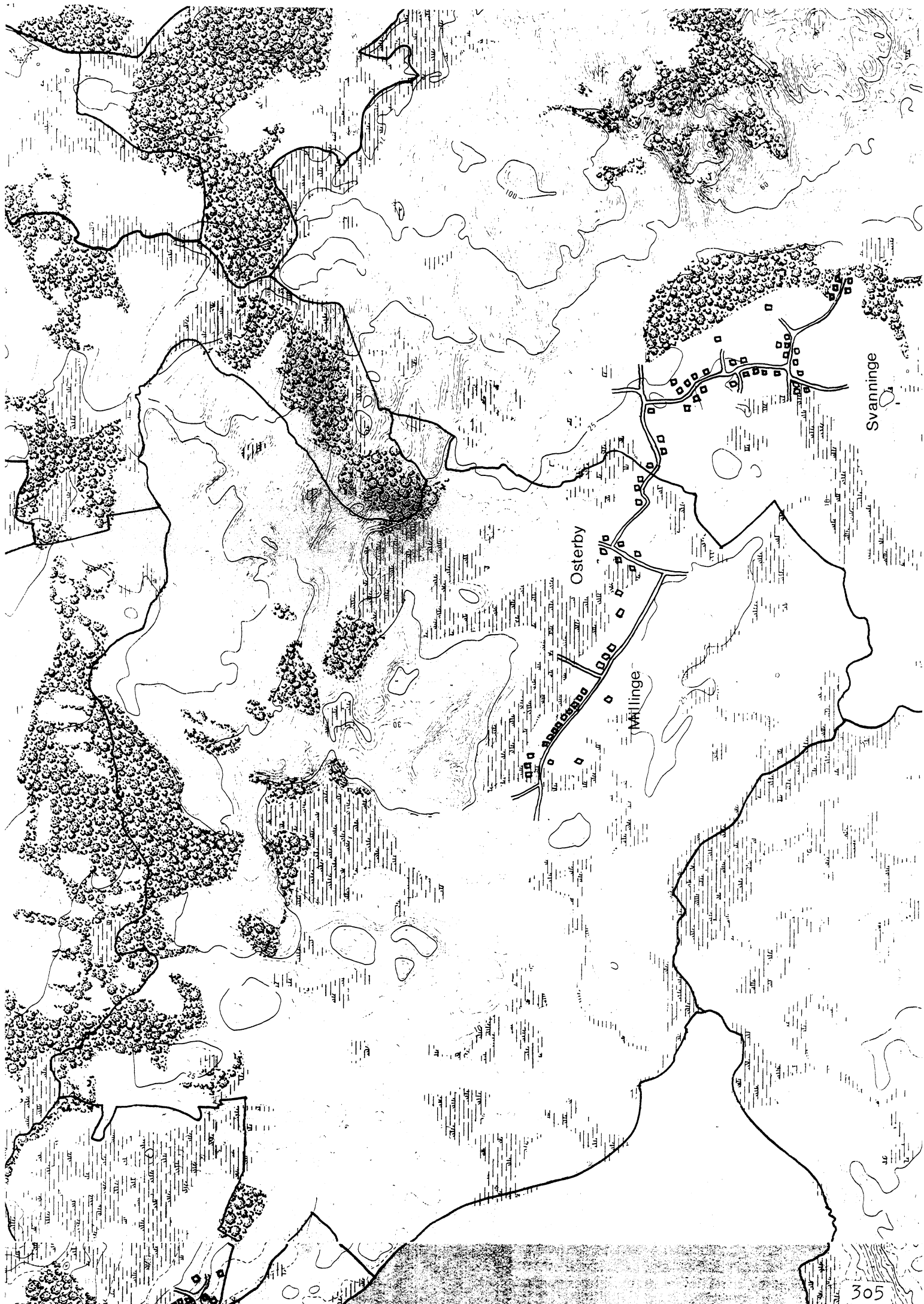
36

PEJRUP

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
-----------------	----------------------------	---------------------------	----------------------------

Navn: Pejrup	Navnetype: .torp
------------------------	----------------------------

Bemærkninger: Pejrup er nævnt første gang 1327 i formen Pertorp. Forleddet er mandsnavnet, gl. Peter. Efterleddet er torp, gl. thorp, som betyder "udflytterbebyggelse".
--

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
---	---

Bemærkninger: En udflytterbebyggelse er en landsby som er anlagt ved udflytning fra en adelby.
--

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
----------	---------------------	--------------------	---------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Vejklyngeby.

Gårdene ligger uregelmæssigt langs bygaden og ved forgreninger til denne. I den nordlige del er der en mindre klyngedannelse, hvor der også ligger en dobbeltgård. Der ligger enkelte huse mellem gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby
 agerorientering
 skovorientering
 åorientering
 randby
 engorientering
 kystorientering

c. Udskiftning

år: 1783   figur: Uregelmæssige blok- og strimmeludskiftning.

d. Udflytning

- ved udskiftningen   1 gård
 efter udskiftningen   7 gårde

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

Vangelag med Katterød og Vester Åby.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. Terranskranter mod syd. Enkelte israndsbakker og plateaubakker.

jordbund: Overvejende moræneler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er delvist naturligt afgrænset, dele af den sydøstlige, sydlige og vestlige er ikke naturligt. Grænsen mod Grønderup har været naturligt, men er blevet rettet ud ved magelæg ved udskiftningen.

- overvejende
 overvejende agerjord med større indhold af eng.
 blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
----------	---------------------	--------------------	---------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Omkring 60% af gårdene er flyttet ud. Vejforløbet er bevaret. I bykernen er der opstået en ny gård ved deling af 10¹, som er flyttet ud. Gårdtomterne er blevet bebygget bortset fra den ved udskiftningen ud-flyttede gård nr. 9. Byen er blevet forlænget mod vest med brugs, jernbanestation og huse.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Større skovareal "Øksnehaven" bevaret mod nordvest. Jernbanen Fåborg-Ringe gennemskærer ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
----------	---------------------	--------------------	---------------------

STATISTIK

Areal: 377 ha., heraf opdyrket 1688: 47%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	91	63	79	

Bebyggelsesenheder:

	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	6	12	10	13	14	17
Huse:	1	2		7		
Huse m/ jord:			2		18	30
Huse u/ jord:			3		1	13
I alt:	7	14	15	20	33	60

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
50 1664	3	3	6	7,6
50 1688	5	2	3	6,2
57 1844	4	9	1	5,1
59 1903	12	5		3,1

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	84	146	187
Børn:	55	71	69
I alt:	139	217	256

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
----------	---------------------	--------------------	---------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					1		11	2
1844	1	1					13	18
1903	15	27					2	16

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 377 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 47%. Byen havde da trevangsbrug og vangelag med Katterød og Vester Åby. I 1684 takseredes den til 63 tdr. htk. mod 79 tdr. i 1844. I 1664 takseredes byens skove for 24 svins olden. Omkring 1800 var der ikke megen skov tilbage, men ejerlavet bar da tydelig spor af skovrydning. Pejrup synes udflyttet fra Åstrup omend Pejrup senere regnedes til Vester Åby og ikke til Åstrup sogn. Mod syd har Åstrups Møller gjort mindre indhug i ejerlavet.

Pejrup blokudskiftedes i 1783 og siden er 8 gårde flyttet ud.

I 1327 tildømtes Pejrup Erik Valdemarsøn (Erik Plovpenning's dattersøn). Først i 1500-tallet omtales herredsfogden Jesper Holm af Pejrup, formentlig en lavadelsmand. Holme Kloster havde ved reformationen 4 gårde i Pejrup. Kloret blev senere til adelsgodset Brahetrolleborg med aflæggerhovedgården Brændegård. I 1661 havde godset 6 gårde og 1 hus i Pejrup, men samme år inddrog kronen godset og gårdene spredtes for en årrække. De øvrige 6 gårde i byen lå til nabohovedgården Nakkebølle. I 1700-tallets slutning var landsbyen fordelt mellem Brahetrolleborg (3 gårde), Holsteenshus (2 gårde) og Nakkebølle (5 gårde). Endnu i 1844 var fæstegodset stort set intakt, og i 1903 var der stadig 2 gårde og 16 huse i fæste under Holsteenshus.

Gårdtallet varierer mellem 10 og 13 i 1600-1700-tallet (i 1610 mangler de skattefri indensogns ugedagstjenere til Brændegård). Frem til 1903 stiger gårdtallet i normalt omfang i forbindelse med overgangen til selveje, ligesom hus- og befolkningstallet stiger i normalt omfang.

Gårdene var i 1684 af normal størrelse. Byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
-----------------	----------------------------	---------------------------	----------------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering: Interesse.**

1) Anlægstype.

Den middelstore udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er vejklyngeby. Mod syd har Astrups møller gjort mindre indhug i ejerlavet.

2) Udviklingstype.

Pejrup synes i 1300-tallet af have været krongods. Først i 1500-tallet husede byen en herredsfogedgård. I 1600-tallet var byen delt mellem godserne Nakkebølle og Brahetrolleborg - Brændegård. Besiddelsesforholdene forblev spredte og byen egaliseredes aldrig. I løbet af det 19. århundrede ekspanderede bebyggelsen i normalt omfang og der anlagdes jernbanestation.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

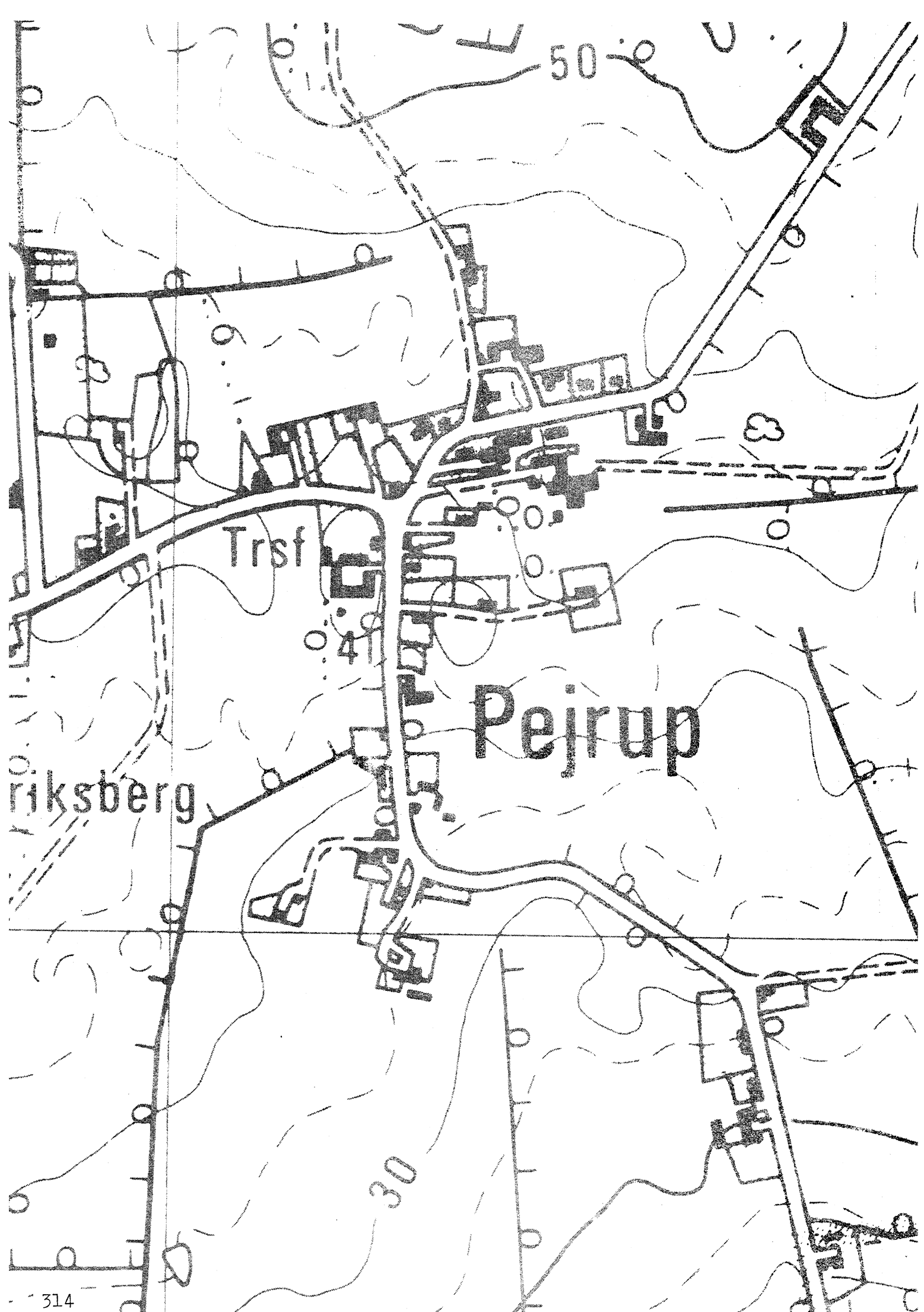
Relikt-vurdering: Interesse.

1) Bytomten er opløst og delvis nybebygget.

2) Kulturlandskabet har bevaret enkelte udskiftningshegn samt et større skovareal. Ejerlavet gennemskæres af en jernbane.

3) Særlige relikter: -

4) Arkæologiske interesser: 2 frilagte gårdtomter.

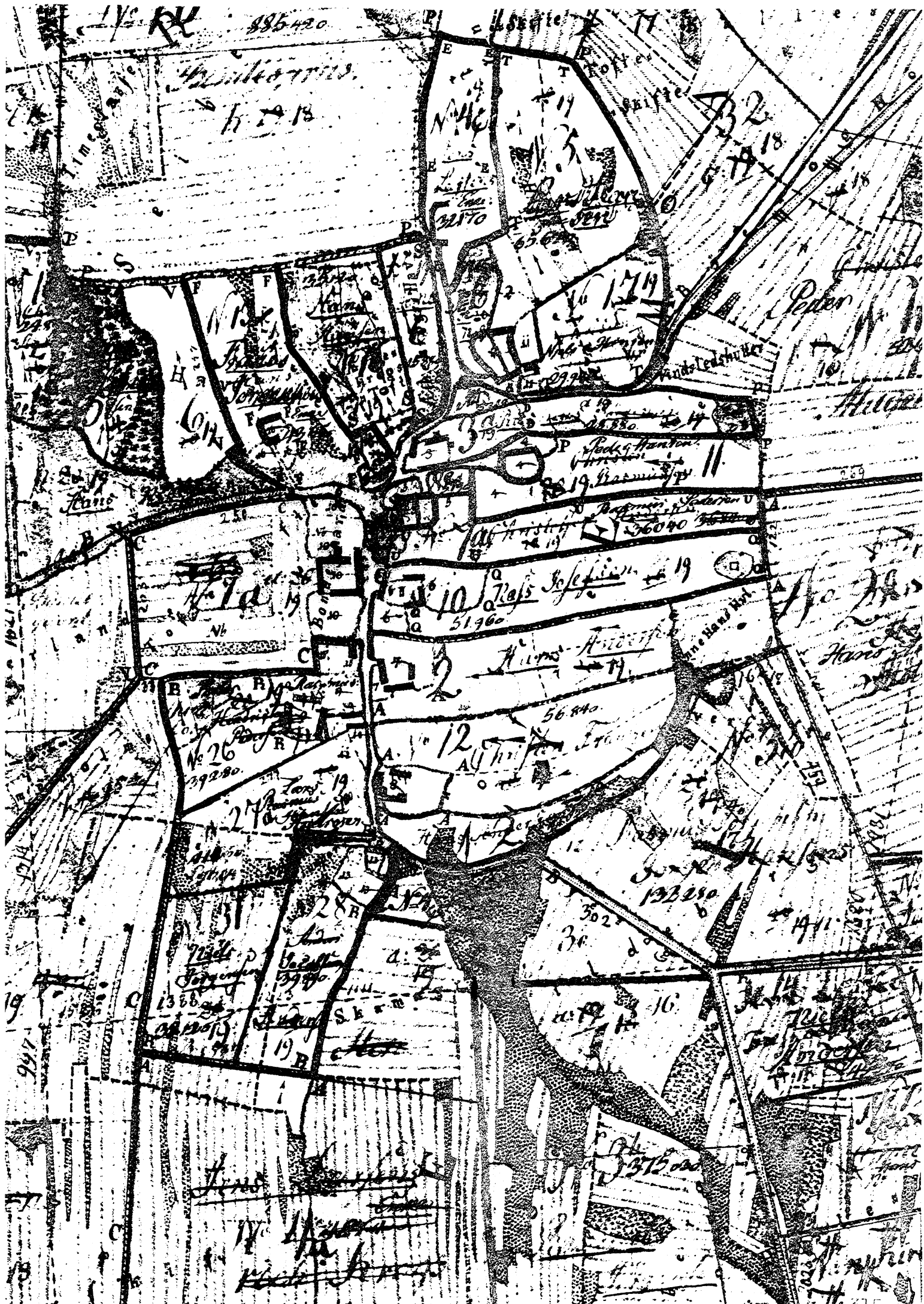
Trsf

Pejrup

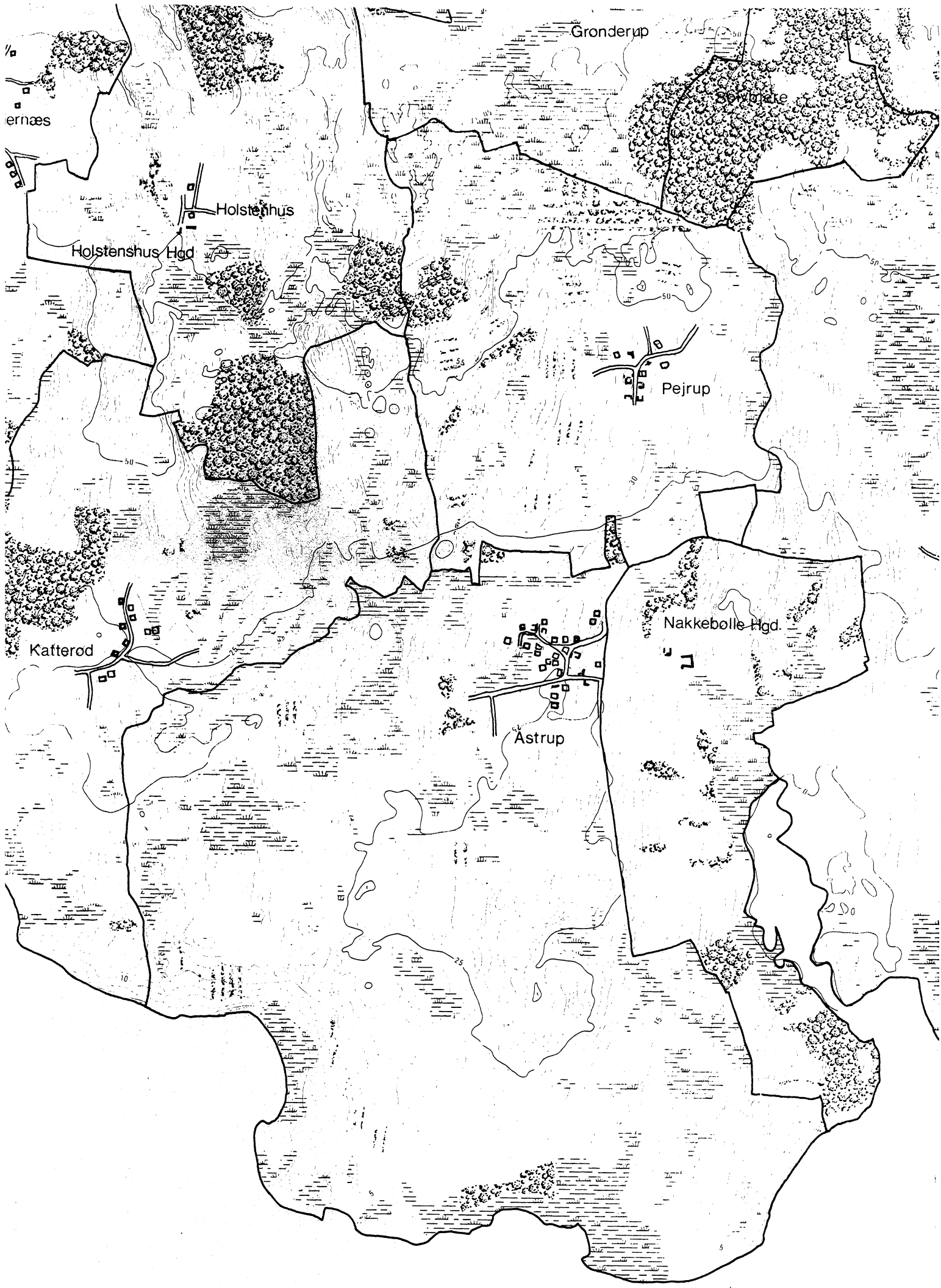
riksberg

30

50

VESTER ÅBY

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Fåborg	Vester Åby

Navn:	Navnetype:
Vester Åby	-by

Bemærkninger:

Vester Åby er nævnt første gang 1304 i formen Åby, kilden kan dog også hentyde til Nr. Åby sogn i vends herred. Navnet skyldes beliggenheden ved Hundstrup Å. Efterleddet er by, glda. by, hvis betydning er omstridt, men i de fleste tilfælde betyder det landsby.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikings-tid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Vester Åby sogn fødtes 1783 medaljør Johs. Conradsen, 1817 matematikeren og sprogmanden L. Oppermann.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
----------	---------------------	--------------------	---------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Over 50% af de større gårde er flyttet ud. De mindre gårde er hovedsageligt opstået omkring udskiftningstiden. Byen er blevet udbygget en del med huse og store parcelhuskvarterer ved vejen til Fjellebroen. Bygaden er en del af Fåborg-Svendborg landevejen er derfor stærkt trafikeret. Vejforløbet er stærkt reguleret og udbygget.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Større skovareal. Bøgebjergskov bevaret i den nordvestlige del. På vejen til Fjellebroen er der bygget mange huse. Fjellebroen, som er en nyere husbebyggelse er vokset stærkt og har karakter af en lille by nu. Havneanlægget er ligeledes blevet stærkt udbygget med en lystbådehavn.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
----------	---------------------	--------------------	---------------------

STATISTIK

Areal: 1018 ha., heraf opdyrket 1688: 42%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	275	159	194				
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664 ²	1688	1774	1844	1903
Gårde:		13 [⊕]	31 [⊕]	28 [⊕]	26	35	38
Huse:		8	14		39		
Huse m/ jord:				4		46	71
Huse u/ jord:				27		15	36
I alt:		21	45	59	65	96	145
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
33	1664	3	12	16	9,2		
50	1688	10	14	4	5,8		
51	1844	16	17	2	4,7		
53	1903	23	13	2	4,0		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	298	447	526			
	Børn:	166	213	197			
	I alt:	464	660	723			

324 1) Incl. Kragegård og Geldebrede * Mølle.
2) Eksklusiv Pilegård.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
----------	---------------------	--------------------	---------------------

	Besiddelsesforhold:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:							
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			5		5	12	21	2
1844	4	27					31	34
1903	37	90					1	17

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 1018 ha store ejerlav (incl. Kragegård og Geldebrede (1809 om-døbt til Ditlevsløst)) var i 1688 kun opdyrket 42%, hvilket er i overensstemmelse med det kuperede terræn i ejerlavets nordlige del, der har karakter af skovbygd. Vester Åby havde i 1688 trevangsbrug og vangelag med Pejrup. I 1684 takseredes byen til 159 tdr.htk. mod 194 tdr. i 1844 - formentlig er det stigende hartkorn vidnesbyrd om en fortsat opdyrkning. Nordligst i ejerlavet synes allerede i middelalderen udparcelleret skovgårdene Kragegård, Geldebrede og Brændegård, der alle hørte under Holme Kloster. Brændegård blev gjort til aflæggerhovedgård under Brahetrolleborg (det tidligere Holme Kloster) i 1588 og udvidedes med flere gårde samt landsbyen (?) Torp, der lå ved Brændegård. I 1664 var Brændegård på 73 tdr.htk., herunder skov til 450 svins olden. Lidt øst for Vester Åby ligger den tidligere hovedgård Pilegård (Lyholm). Den kendes som hovedgård fra først i 1500-tallet. I 1664 var den på 26 tdr.htk., men kort efter kom den under kronen og udlagdes til ryttergods. Ved voldsted, Voldbjerg, findes tæt vest for Fjællebroen. Lindevads Mølle (øst for Vester Åby) kendes fra 1500-tallet, den fungerede endnu i 1957. I det oprindelige ejerlavs sydlige del synes hovedgårdene Nakkebølle og Rødkilde at have gjort mindre indhug.

Vester Skerninge blokudskiftedes i 1780erne og siden er 18 af de større gårde flyttet ud.

Under Løgismose hørte i 1475 en gård i Vester Åby. Kronen synes at have haft betydelige besiddelser. Fra 1579-1581 afhændede kronen ialt 4 selvejergårde, 2 fæstegårde og 2 kirkegårde i byen. En lige så stor andel havde Holme Kloster, der i 1541 havde 8 gårde og 1 hus i Vester Åby foruden skovgårdene i sognets nordlige del. Efter overgangen til adelsgods øgedes andelen, og i 1661 havde aflæggerhovedgården Brændegård 18 gårde og 9 huse i Vester Åby foruden Kragegård, Geldebrede og Lindvads Mølle. Samme år inddrog godset imidlertid under kronen og splittedes ved diverse udlæg igennem en årrække. I 1664 var der af dette gods kun 4 gårde og 12 huse under Brændegård, medens kun 1 gård hørte under Lejholm. Blandt de øvrige besiddere kan nævnes Nakkebølle med 6 gårde og 2 huse. Endnu i 1762 havde Brahetrolleborg-Brændegård kun 5 gårde i Vester Åby, medens Holsteenshus o. 1780 havde 11 gårde og Nakkebølle i 1802 9 gårde. I 1844 var fæstegodset endnu i hovedsagen intakt, medens overgangen til selveje næsten var overstået for

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune:	Sogn:
----------	---------------------	----------	-------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664								
1844								
1903								

Udviklingsbeskrivelse:

gårdenes vedkommende i 1903. Antallet af gårde var i 1600-tallet o. 30 (i 1610 mangler de skattefri ugedagstjenere til den indensogns hovedgård Brændegård). Gårdtallet synes vigende frem til 1774 - formentlig som følge af mindre hovedgårdsudvidelser og lodsejervise egaliseringer. Frem til 1903 stiger gårdtallet i normalt omfang, ligesom det er tilfældet for hus- og befolkningsvæksten.

Vester Aby var i færd med at udvikle sig til bymæssig bebyggelse.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Brahetrolleborg og Nakkebølle godser havde foretaget lodsejervise egaliseringer inden 1700-tallets slutning.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
----------	---------------------	--------------------	---------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby af vikingetids navnetypen -by er central-placeret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er vej-klyngeby. Mod nord i det kuperede terræn udparcelleredes en række skovenestegårde, hvoraf Brændegård i 1500-tallet gjordes til aflæggerhovedgård under Brahetrolleborg. Mod syd har Nakkebølle og Rødkilde gjort indhug i ejerlavet. Østligst i ejerlavet en mølle Lindvads mølle.

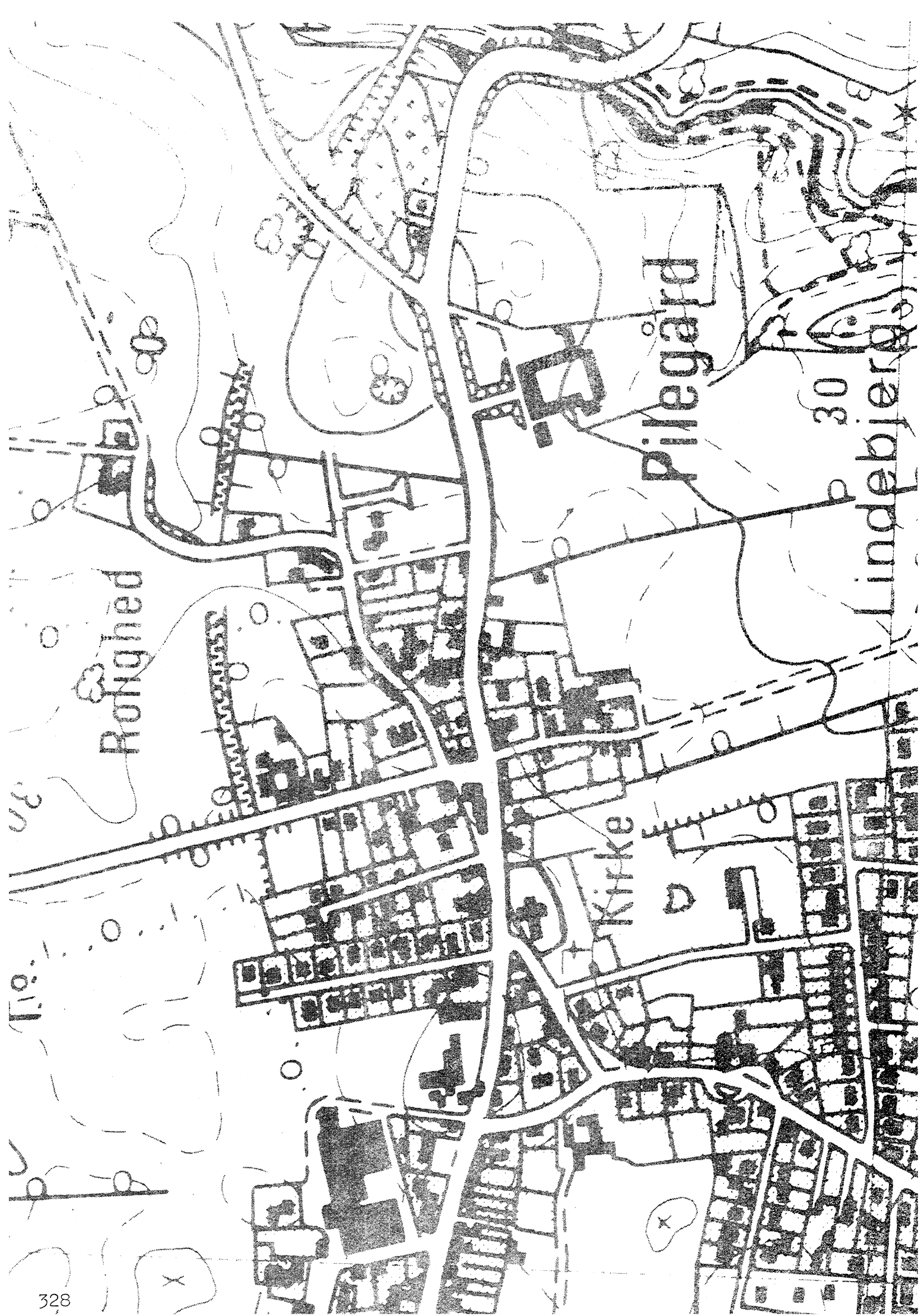
2) Udviklingstype.

Byen husede i 1500-1600-tallet en lille landsbyhovedgård Lejholm (Pilegård). Kronen havde i senmiddelalderen ret store besiddelser der imidlertid afhændedes i 1500-tallet. Holme Klosters gods afhændedes i 1541 til adelen og i 1661 var det tidligere kloster hovedbesidder i byen. Besiddelsesforholdene spredtes imidlertid atter og der foretoges kun lodsejervise egaliseringer. I nyere tid har bebyggelsen udviklet sig som bymæssig bebyggelse.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er opløst og delvis nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet har kun bevaret enkelte udskiftningshegn og et større skovareal.
- 3) Særlige relikter: Kirke, voldsted, Pilegård, Lindvads mølle.
- 4) Arkæologiske interesser: Omkring 5 frilagte gårdtomter.

Rougbed

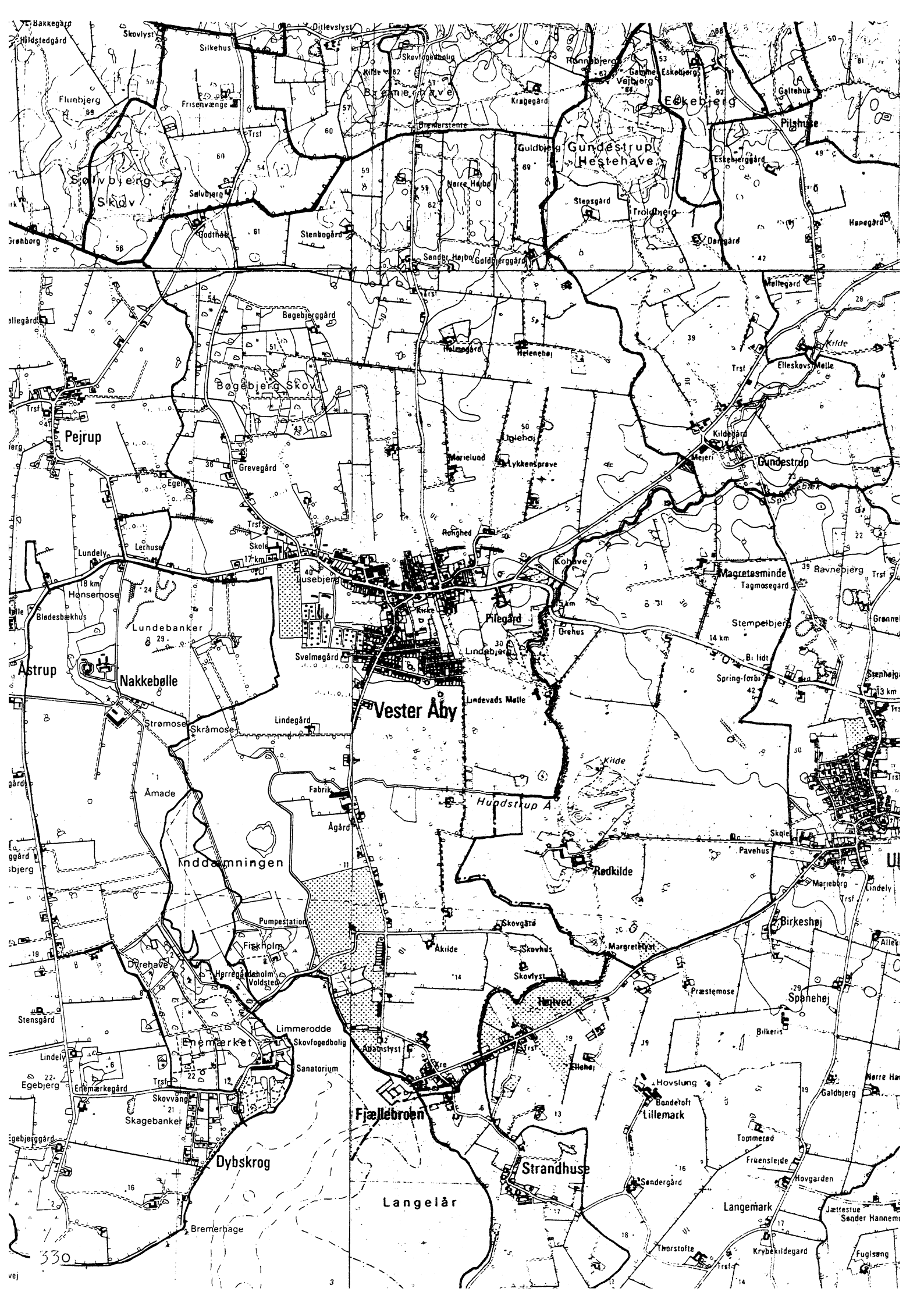
Pilegård

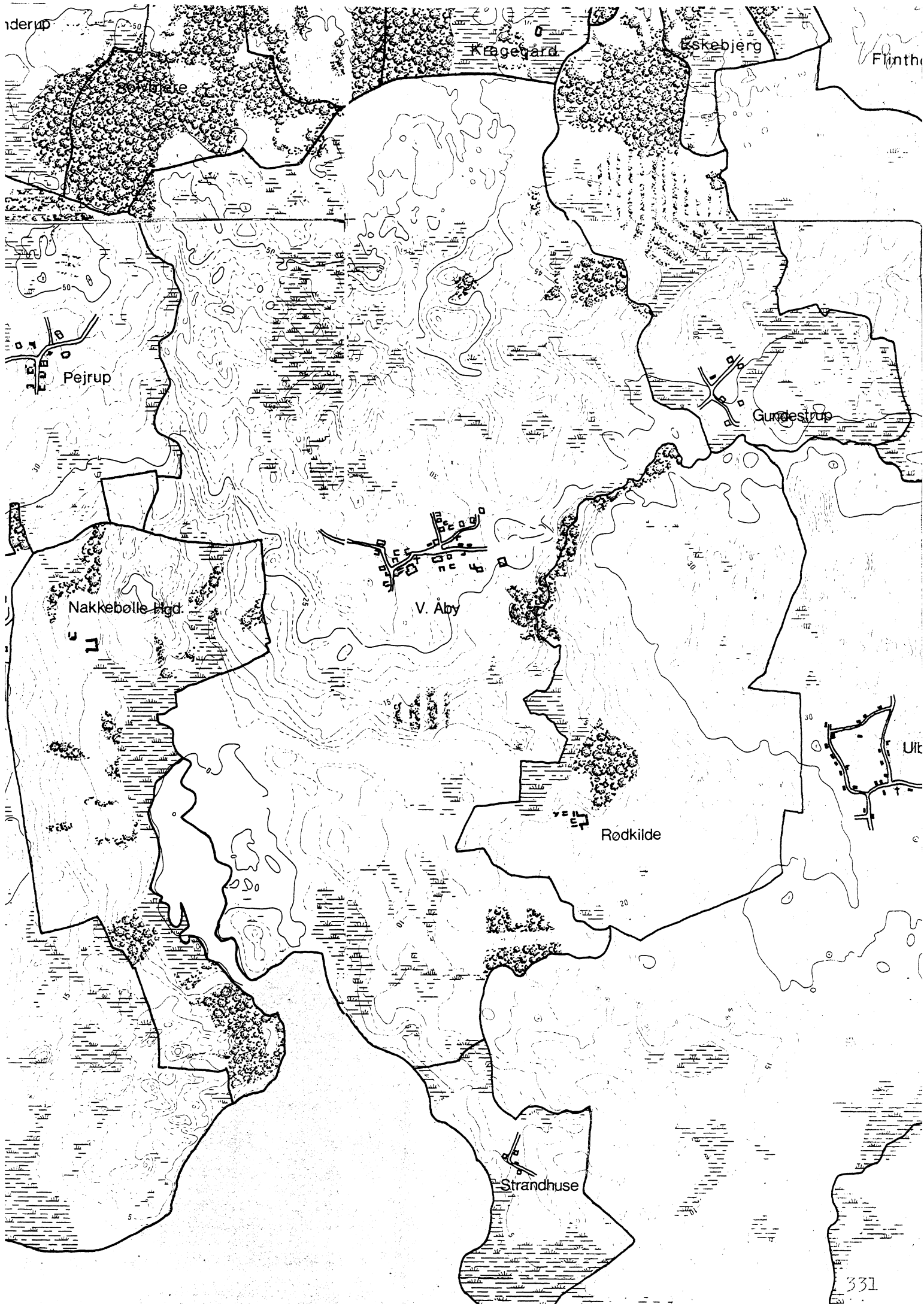
Kyrke

30

Lindebjerg

derup

Kragegård

Eskebjerg

Flinth

Pejrup

Gundestrup

Nakkebølle Bygd.

V. Aaby

Rødkilde

Uit

Strandhuse

ØSTER HÆSINGE

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Øster Hæsinge
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------------

Navn: Øster Hæsinge	Navnetype:
-------------------------------	-------------------

<p>Bemærkninger:</p> <p>Øster Hæsinge er nævnt første gang i 1300-1350 i formen Heszinge, kil- den kan dog også hentyde til Vester Hæsinge. Forleddet er svært be- stemmeligt, men det kan være et tillægsord, gl'da. has. i betydningen "hæs", "tør". Det kan dog også være et tillægsord, gl'da. Has, som be- tyder grå, grålig. Efterleddet er -inge, som er en afledningsendelse, hvilken type angives ikke i Danmarks Stednavne.</p>
--

Anlægstype: Adelby med kirke.	Anlæggelsestidspunkt: omkring overgangen mellem vikinge- tid og middelalder
---	---

<p>Bemærkninger:</p> <p>En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.</p>
--

<p>Historiske tildragelser:</p> <p>I Øster Hæsinge fandtes 1840 ved grøftegravning 5654 mønter hovedsage- lig fra Christoffer I.s tid, nedlagt ca. 1258.</p>

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Fåborg	Øster Hæsinge

RELIKT-VURDERING**a. By-tomt** velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Ca. 50% af gårdene er flytter ud. To af disse er dog kun flyttet inden for bykernen. En del af de øvrige er kun flyttet en smule væk fra bygaden. Der er bygget en del huse langs bygaden især i den vestlige del af byen. Vejforløbet er bevaret, men gadeudvidelsen ved kirken er blevet bebygget. Dobbeltgården i den østlige del af byen eksisterer stadig. Stjerneudskiftningshegnene omkring byen er næsten helt forsvundet.

b. Skelsystem vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn bevaret ude i ejerlavet.

c. Ressourceområde større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Større skovareal bevaret mod Syd. Ejerlavet gennemskæres af landevejen Fåborg-Odense og præges i øvrigt af en del spredtliggende gårde.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Øster Hæsinge
----------	---------------------	--------------------	------------------------

STATISTIK

1							
Areal: 1037 ha., heraf opdyrket 1688: 52%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	248	164	181				
Bebyggelsesenheder:							
		1664	1688	1802	1844	1903	
Gårde:		29 *	29	23	24	24	
Huse:		9					
Huse m/ jord:			3	21	19	24	
Huse u/ jord:			9	2	2	10	
I alt:		38	41	46	45	58	
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
50	1664	1	10	17	8,9		
52	1688		17	4	5,6		
92	1844	1	23		6,2		
92	1903	1	23		6,2		
Folketal:							
		1787	1845	1901 ¹			
	Voksne:	196	253	257			
	Børn:	84	106	109			
	I alt:	280	359	366			

1. Incl. Åbylund.

* Mølle.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Øster Hæsinge
----------	---------------------	--------------------	------------------------

	Besiddelsesforhold:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:		gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1		28	9		
1844	2				22	21		
1903	1	7			23	27		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 1037 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 52%. Byen havde da en form for trevangsbrug og takseredes i 1684 til 164 tdr.htk. (excl. Åbylund 2 gårde - 21 tdr.htk.) mod 181 tdr i 1844 (incl. Åbylund). I 1667 oplyses det, at Bredeholt som i forrige tider kun var overdrev nu er opbrudt og pløjes hvert 6 år. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret Kistrup Skovhuse - Sollerup bebyggelsen, ligesom Arreskov hovedgård har gjort indhug. Mod øst i ejerlavet findes en dobbeltgård Åbylund. Omkring 1800 var der ingen skov tilbage i ejerlavet, men endnu i 1690 tales om skovhuse, medens det i 1667 hedder, at en tredjedel af enhederne i sognet kun var "bol og grønne huse". De to Åbylund gårde havde i 1664 skov til 12 svins olden. En "Gammeltofte", nævnes først i 1923. Den vidner muligvis om en forgængerbebyggelse til Øster Hæsinge. Øster Hæsinge stjerneudskiftedes i 1796 og siden er 11 gårde flyttet ud.

Sidst i 1400-tallet omtales væbner Laurens Iversen i Øster Hæsinge. I 1548 havde Hesselagergård 3 gårde i byen. I 1664 havde nabohovedgården Arreskov samlet hele byen på nær præstegården. Arreskov var da en mellemstor hovedgård på 72 tdr.htk. De to gårde i Åbylund hørte til Sandholt, ligesom det var tilfældet for Kistrup Skovhuse bebyggelsen, der simpelthen regnedes som enemærke under Sandholt. Endnu i 1903 holdtes byen stort set samlet under Arreskov (grevskabet Muckadell) og frasalget af fæstegods begyndte først i 1916.

Antallet af gårde var i 1600-tallet 29, men i forbindelse med en egalisering nedsattes gårdtallet til 23 inden 1774. Dette niveau holdtes herefter endnu i 1903. Antallet af husmandsbrug var allerede højt i 1802. Frem til 1903 blev der som følge af den manglende overgang til selveje kun tale om en beskeden bebyggelses- og befolkningseksponation.

I 1774 havde de 22 fæstegårde i byen hver et tilliggende på 8-1-2- $\frac{1}{11}$ tdr.htk, medens de 2 gårde i Åbylund, der i 1774 ligeledes hørte til Arreskov, ejendommeligt nok ikke var egaliseret på samme niveau. Den egaliserede struktur holdt sig endnu i 1903.

Et hospital i Øster Hæsinge er fra 1618. En skole fra 1844.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Fåborg	Øster Hæsinge

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.**

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby af før-vikingetids navneendelsen -inge er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget-vejby type. Af det oprindeligt store ejerlav er Kistrup-Sollerup bebyggelsen udparcelleret, medens Arreskov hovedgård har gjort indhug mod syd. Øst for byen en dobbeltgård, Åbylund. En Gammeltofte vidner måske om den vikingetidige forgænger for den nuværende bebyggelse.

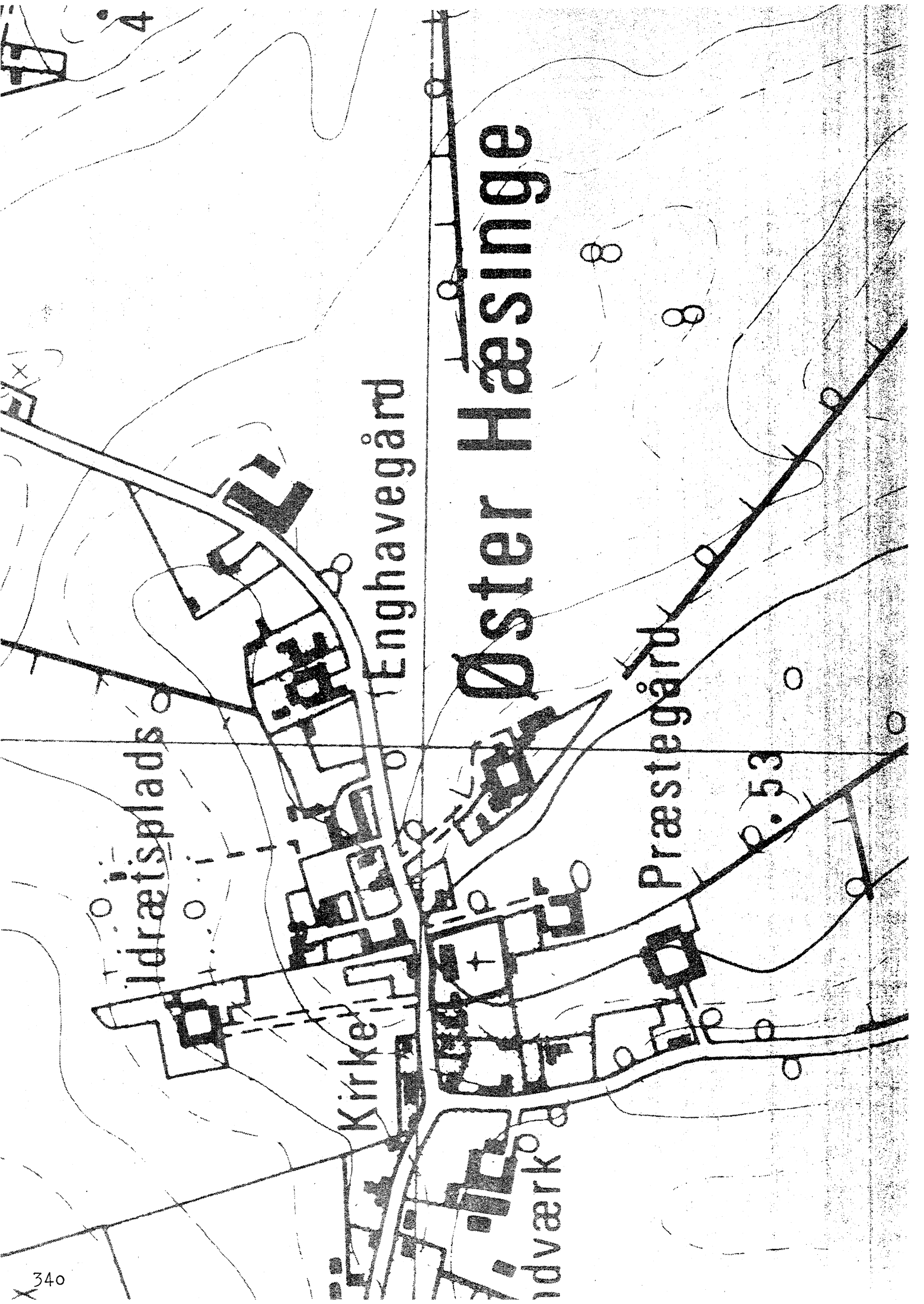
2) Udviklingstype.

Byen havde i 1400-tallet en væbnergård. Inden 1610 var hele byen (på nær præstegården) samlet under den indensogns hovedgård Arreskov, der egaliserede bebyggelsen mellem 1684 og 1774 i forbindelse med en markant nedsættelse af gårdtallet. Overgangen til selveje indledtes først i 1916 og bebyggelsen stagnerede som følge heraf igennem det 19. århundrede.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse

- 1) Bytomten er kun delvis bevaret, og præges af nybyggeri.
- 2) Kulturlandskabet har kun bevaret enkelte udskiftningshegn.
- 3) Særlige relikter: Kirke, Hospital (1618), Skole (1844).
- 4) Arkæologiske interesser: Gammeltofte omkring 3 frilagte gårdtomter.

Ildrætsplads

Kirke

Enghavegård

Øster Hæsinge

Præstegård

P. 53

Mølværk

Skovgård

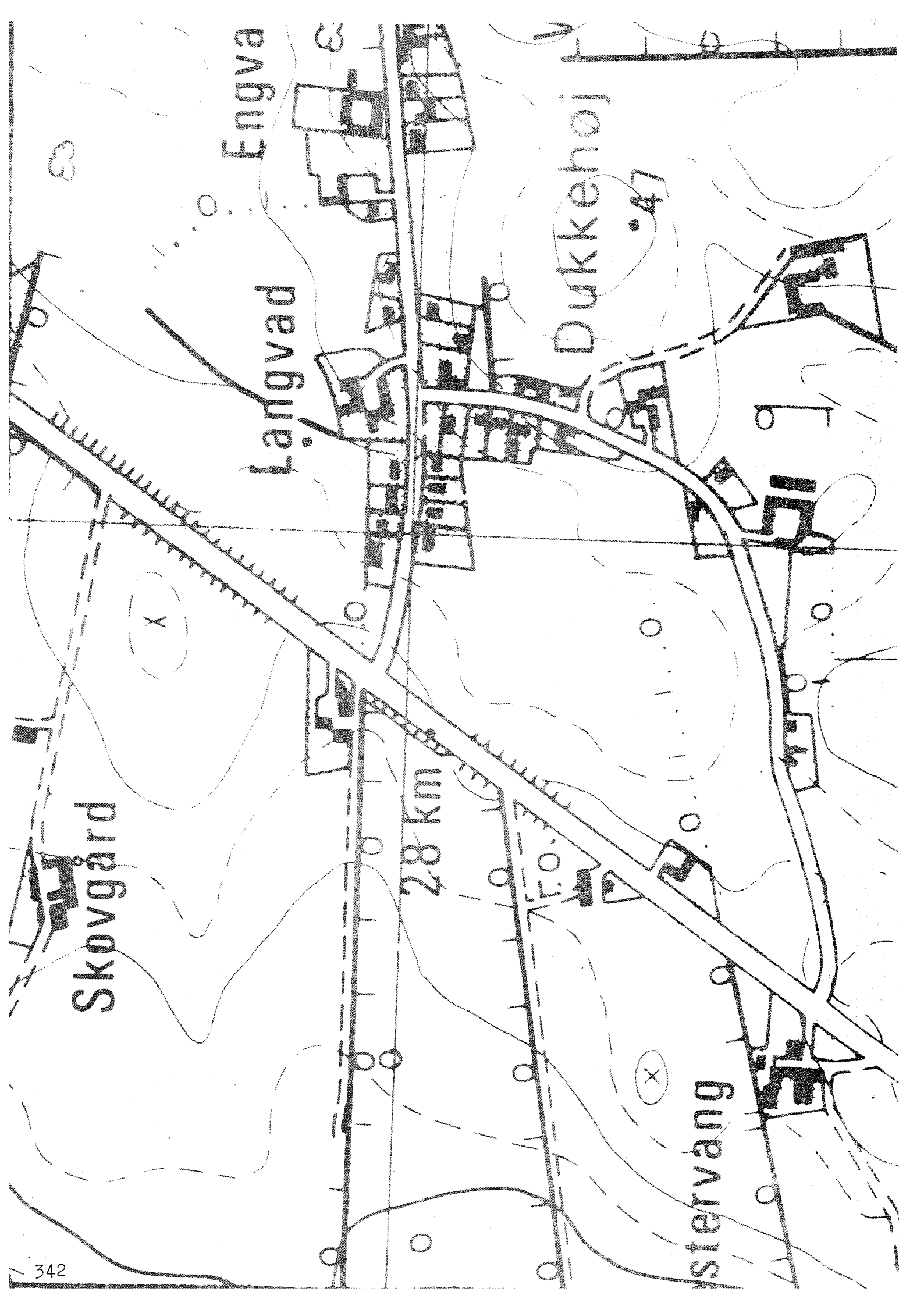
Engva

Långvad

Dukkehoj

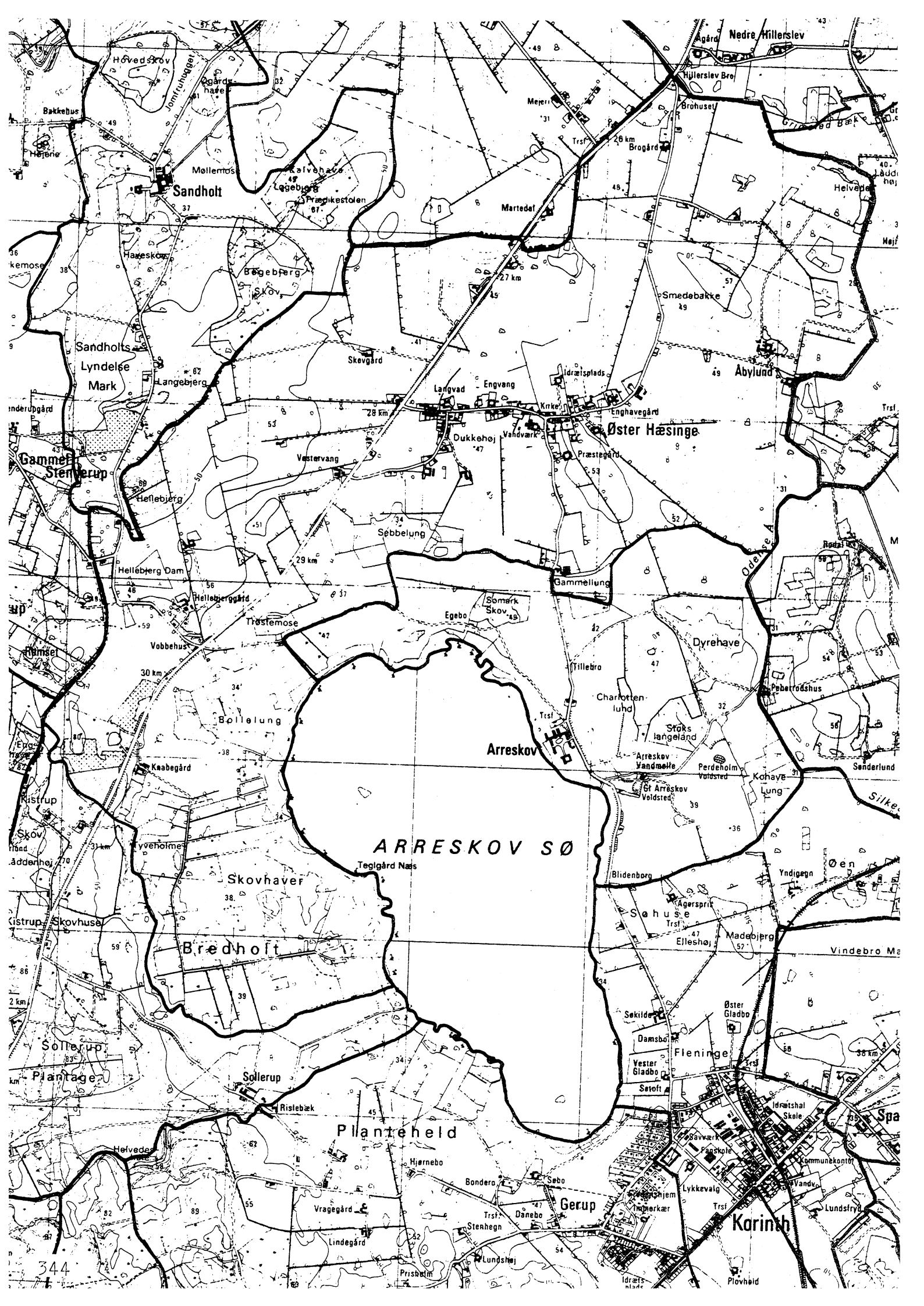
28 km

stervang

ARRESKOV SØ

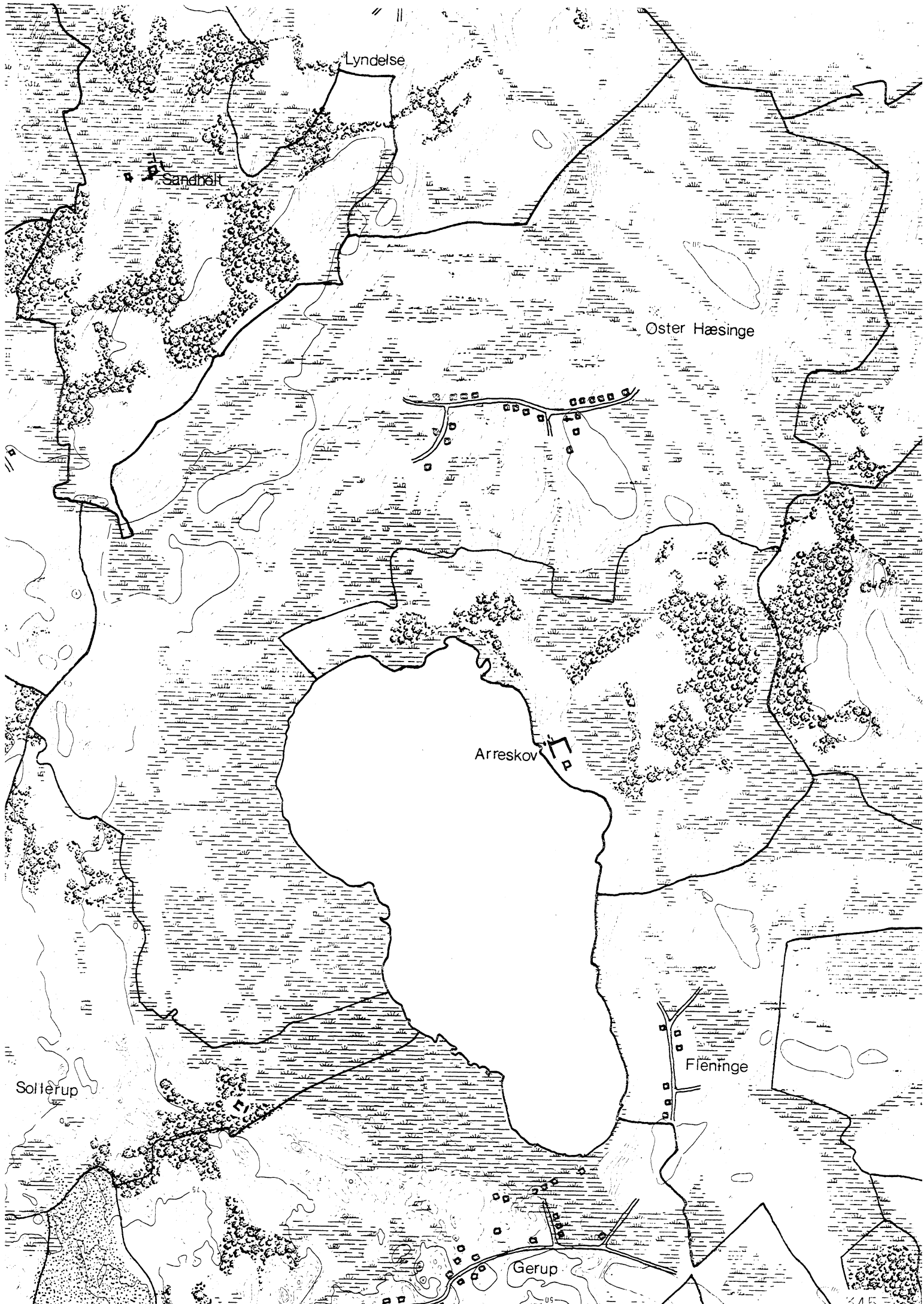
Sandholt
Hovedskov
Bakkabus
Højene
Møllentos
Løbebjerg
Skevgård
Sandholts
Lyndelse
Mark
Langebjerg
Gammel
Stenherup
Hellebjerg
Hellebjerg Dam
Hellebjerggård
Vobbehuse
Bøllelung
Kaabegård
Rustrup
Skov
Haddenhoj
Kistrup
Skovhuse
Søllerup
Plantage
Søllerup
Risebak

Øster Hæsinge
Mejeri
Trst
26 km Brogård
Martedal
Engvang
Kirkelund
Engshavegård
Dukkehoj
Vandværk
Præstegård
Smedebakke
Abylund
Gammellung
Egebo
Sømark
Skov
Tillebro
Arreskov
Arreskov
Vandmølle
Perdeholm
Voldsted
Kohave
Lung
Sanderlund
Silke

Arreskov
Teglgård Næs
Skovhaver
Bredholt
Søllerup
Planteheld
Hjernebo
Bondero
Sebo
Danebo
Trst
Stenhegn
Vragegård
Lindgård
Prishelm
Lundshøj

Karinh
Øster Gladbo
Fieninge
Vester Gladbo
Setoft
Søllerup
Risebak
Hjernebo
Bondero
Sebo
Danebo
Trst
Stenhegn
Vragegård
Lindgård
Prishelm
Lundshøj
Lykkevang
Vand
Lundstryk
Plovhøid

Other locations: Nedre Hillerslev, Hillerslev Bro, Agård, Brohuset, Helvede, Høvedshøj, Martedal, Smedebakke, Aylund, Gammellung, Dyrehave, Stokslangeland, Arreskov Vandmølle, Perdeholm Voldsted, Kohave Lung, Sanderlund, Silke, Yndigejn, Vindebro Ma, Øen, Madebjerg, Elestøj, Sekilde, Damsbo, Vester Gladbo, Setoft, Søllerup, Ristebak, Hjernebo, Bondero, Sebo, Danebo, Trst, Stenhegn, Vragegård, Lindgård, Prishelm, Lundshøj, Lykkevang, Vand, Lundstryk, Plovhøid, Idrætsskole, Kommunekontor, Idrætsskole, Lykkevang, Vand, Lundstryk, Plovhøid.

Lyndelse

Sandholt

Øster Hæsinge

Arreskov

Fleninge

Søllerup

Gerup

ÅSTRUP

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Fåborg	Åstrup

Navn:	Navnetype:
Åstrup	-torp

Bemærkninger:

Åstrup er nævnt første gang 1419 i formen Østrup. Forleddet er navneordet, glda. som betyder "ås". Efterleddet er torp, glda. thorp, som betyder "udflytterbebyggelse".

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Åstrup sogn fødtes 1756 præsten Jens Bindesbøll, 1863 handelsmanden A. C. Illum.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Åstrup
----------	---------------------	--------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

Næsten samtlige gårde er forsvundet fra bykernen. Hovedvejforløbet er bevaret, men mindre veje er forsvundet. Der er blevet bygget en del huse langs vejene i byen, men der er dog en del frilagte gårdtomter tilbage. Byen er blevet "forlænget" med husbyggeri mod vest og sydvest.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

De fleste udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Større engareal bevaret ved kysten, som ellers flere steder er bebygget med huse og sommerhuse. Ejerlavet præges i øvrigt af de mange udflyttergårde.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Åstrup
-----------------	---------------------	--------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 916 ha., heraf opdyrket 1688: 63%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	200	198	193	

Bebyggelsesenheder:

		1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		7	34 [⊕]	35	35	27	40
Huse:		3	9		21		
Huse m/ jord:				4		30	48
Huse u/ jord:				13 [⊕]			17
I alt:		10	43	52	56	57	115

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
61 1:2	1664	3	20	10	6,1
60	1688	8	17	10	5,6
96	1844		27		6,5
55	1903	24	15	1	3,9

Folketal:

		1787	1845	1901
Voksne:		195	289	395
Børn:		99	153	128
I alt:		294	442	523

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Åstrup
----------	---------------------	--------------------	-----------------

	Besiddelsesforhold:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:		gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					34 [⊕]	9		
1844		1			27	29		
1903	39	41			1	24		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 916 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 63%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes på grund af den intensive udnyttelse ret højt til 198 tdr.htk. mod 193 tdr. i 1844. Endnu o. 1800 viste ejerlavet spor efter rydning i det tidligere kystskovbælte. Som typisk for kystlandsbyer er Åstrup placeret i det inderste hjørne af sit ejerlav. Nakkebølle der omtales som hovedgård fra midten af 1400-tallet, er gentagne gange blevet udvidet på Åstrups bekostning. Før 1664 skal 2½ gård være lagt under Nakkebølle, og mellem 1667 og 1690 blev yderligere 4 gårde lagt under hovedgårdstakst. I 1688 var Nakkebølle på 53 tdr. htk. Navnene Karps Skift og Krog (1682) vidner måske om en nedlagt landsby Karup.

Åstrups blokudskiftedes i 1822. Der var tale om "en meget smuk udskiftning" (litt: T.G. Jeppesen: Aastrup. Fynske Minder 1981) og 21 gårde udflyttedes.

I 1502 erhvervede Fåborg Kloster 1 gård i Åstrup. Holm Kloster havde i 1541 2 gårde, ligesom der i 1531 fandtes 2 kirkegårde i byen. Kronens gods afhændedes til Nakkebølle i 1555 og 1562. Det drejede sig om i alt 5 gårde, hvoraf 3 jordegne. Ulfeldtsholm (Holckenhavn) havde i 1588 en enkelt gård. Endnu i 1610 skattemandtallet var 7 gårde og 3 huse ikke i den indensogns hovedgårds besiddelse og optræder derfor som skattepligtige enheder, men i 1664 var hele byen samlet og egaliseret under Nakkebølle. Nakkebølle indlemmedes i 1820'erne i baroniet Holsteenshus, og fæstegodset var endnu intakt i 1844. Inden 1903 var overgangen til selveje stort set afsluttet.

Antallet af gårde er øjensynlig faldet noget inden 1664, men holder sig herefter stabilt frem til 1774. I 1664 var der 10 hele gårde a. 9,8 tdr. og 20 halve gårde a. 4,9 tdr. foruden 3 gadehuse med avl a. 1-2 tdr. og møllegården. I 1684 var der 10 hele gårde, 17 halve og 8 småenheder. Ved nedlæggelsen i mellemtiden er flere halve gårde altså forvandlet til småbrug. Inden 1802 foretoges en nu egaliserings, hvorved byen kom til at bestå af 27 gårde a. 6 tdr.htk. og 2 gårde a. 1½ tdr.htk. Endnu i 1844 opretholdtes den egaliserede struktur. Overgangen til selveje ledsagedes af ekspansion i normalt omfang såvel hvad angår bebyggelsen som befolkningstal.

En vikingetidsoplads er lokaliseret ved Nabbe.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Åstrup
----------	---------------------	--------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er som typisk for kystejerlav placeret i det inderste hjørne af sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er vejklyngeby. Af det oprindelige ejerlav er hovedgården Nakkebølle udparcelleret. Den udvidedes flere gange i løbet af 1500-1600-tallet. Marknavne vidner måske om en nedlagt landsby Karup. En vikingetidig boplads er kendt ved Nabbe.

2) Udviklingstype.

Byen samledes i løbet af 1600-tallets første halvdel under Nakkebølle, der foretog en klassedelt egalisering inden 1664. Inden 1802 egaliseredes byen på ny i forbindelse med en nedsættelse af gårdtallet og denne gang på et niveau. Byen udskiftedes først i 1822, men til gengæld var udflytningen næsten total. En sen overgang til selveje ledsagedes af ekspansion i normalt omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er opløst og nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn samt et større engareal.
- 3) Særlige relikter: Kirke, Gamle mølle.
- 4) Arkæologiske interesser: tomten af Karup?, vikingetidsboplads ved Nabbe, omkring 20 frilagte gårdtomter.

Skelbo

Bløde

Åstrub Mølle

Højbjerggård

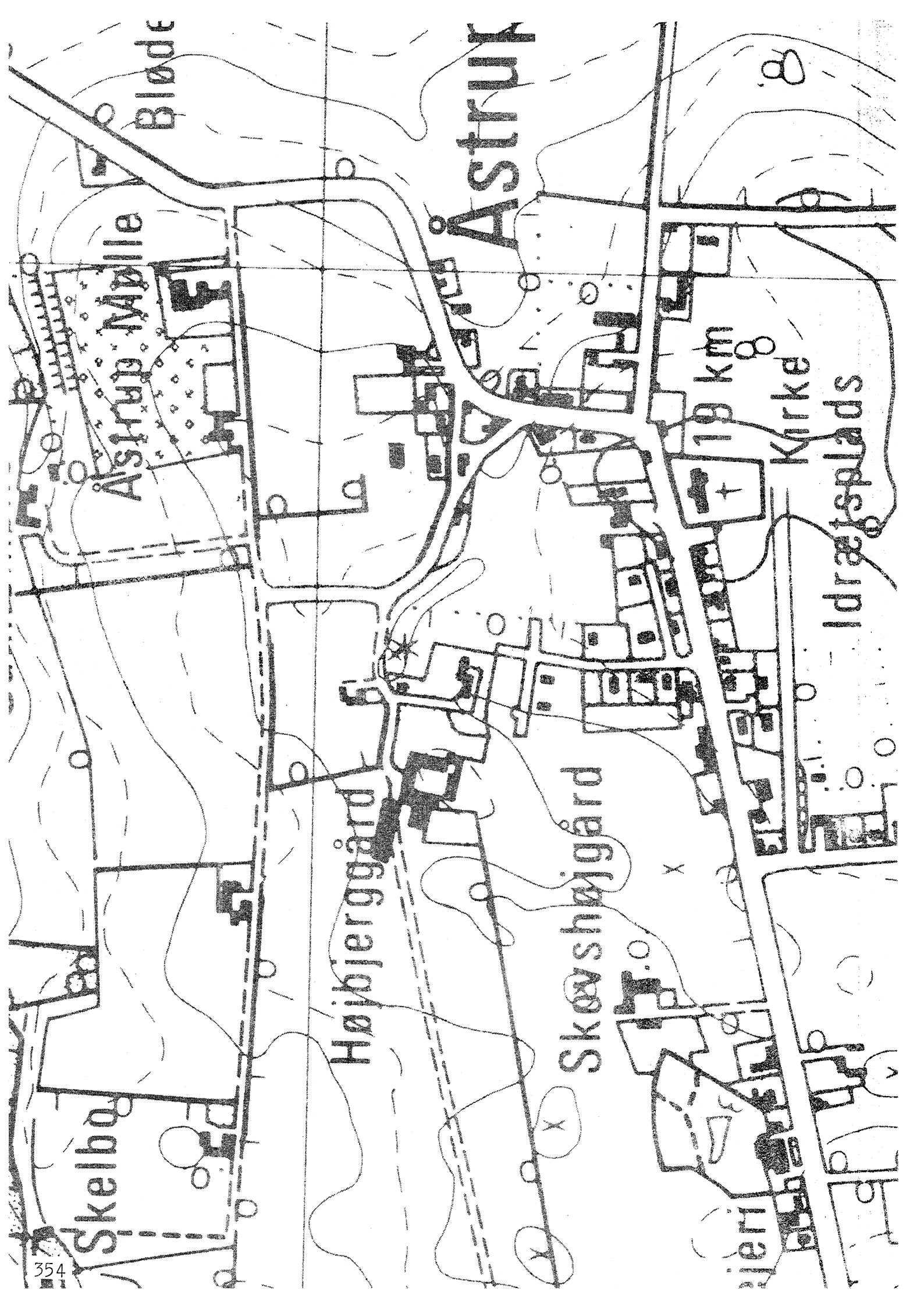
Åstrub Åstrub

Skovshøjgård

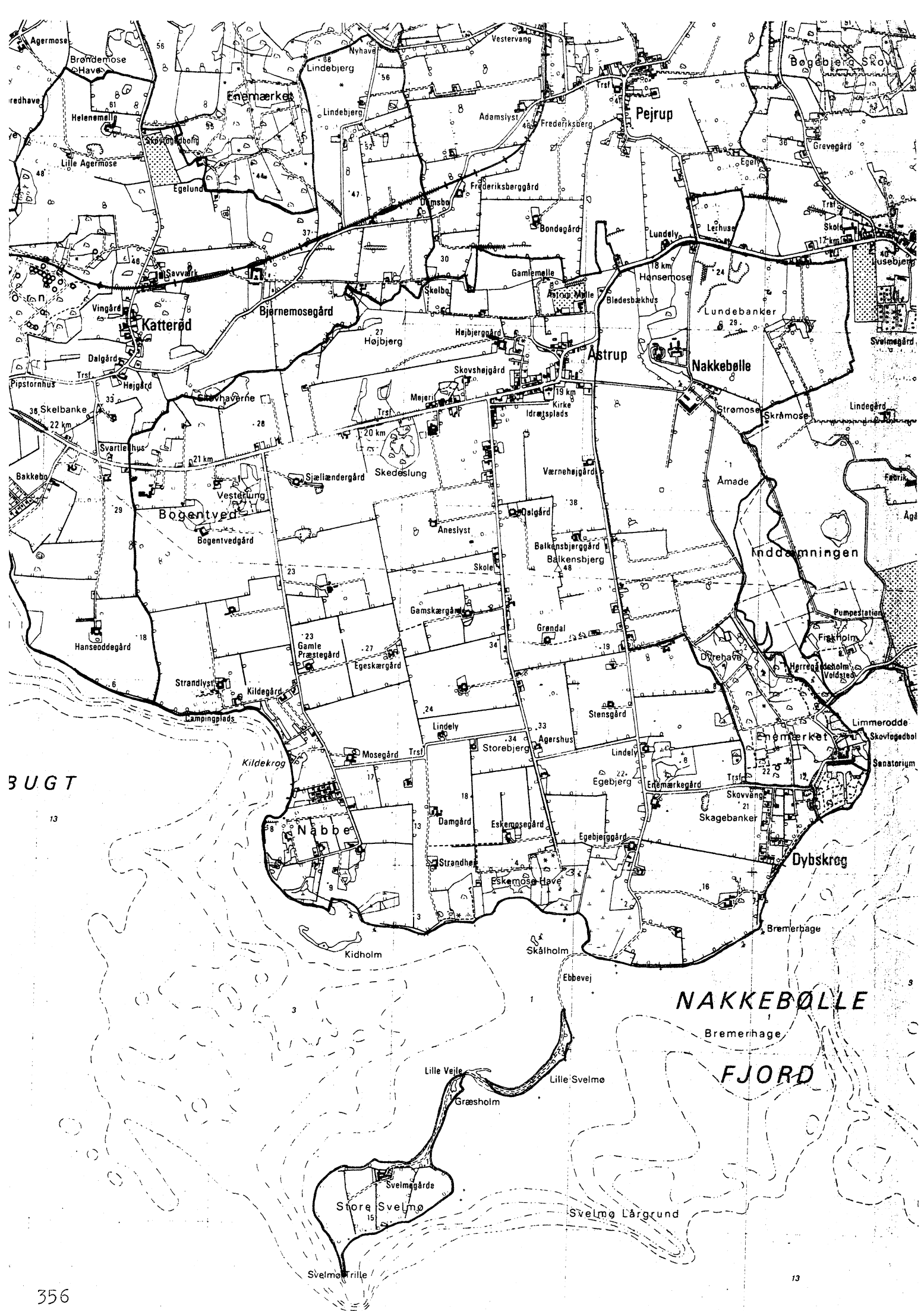
19 km

Kirke

Idrætsplads

BUGT

NAKKEBØLLE

FJORD

